

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
DENİZCİLİK İŞLETMELERİ YÖNETİMİ ANA BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

TÜRKİYE’NİN DENİZ YETKİ ALANLARI ÜZERİNE BİR İNCELEME

Bülent Okan GÜNGÖREN

Danışman
Yrd. Doç. Dr. Ersel Zafer ORAL

2006

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “TÜRKİYE’NİN DENİZ YETKİ ALANLARI ÜZERİNE BİR İNCELEME” adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin bibliyografyada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Tarih

.../.../.....

Bülent Okan GÜNGÖREN

İmza

YÜKSEK LİSANS TEZ SINAV TUTANAĞI

Öğrencinin

Adı ve Soyadı : **Bülent Okan GÜNGÖREN**
Anabilim Dalı : **Denizcilik İşletmeleri Yönetimi**
Programı : **Tezli Yüksek Lisans**
Tez Konusu : **Türkiye'nin Deniz Yetki Alanları Üzerine Bir İnceleme**
Sınav Tarihi ve Saati :

Yukarıda kimlik bilgileri belirtilen öğrenci Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün tarih ve Sayılı toplantısında oluşturulan jürimiz tarafından Lisansüstü Yönetmeliğinin 18.maddesi gereğince yüksek lisans tez sınavına alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini dakikalık süre içinde savunmasından sonra jüri üyelerince gerek tez konusu gerekse tezin dayanağı olan Anabilim dallarından sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin,

BAŞARILI OY BİRLİĞİ ile O
DÜZELTME O* OY ÇOKLUĞU ile O
RED edilmesine O** karar verilmiştir.

Jüri teşkil edilmediği için sınav yapılamamıştır. O***
Öğrenci sınava gelmemiştir. O**

* Bu halde adaya 3 ay süre verilir.
** Bu halde adayın kaydı silinir.
*** Bu halde sınav için yeni bir tarih belirlenir.

Tez burs, ödül veya teşvik programlarına (Tüba, Fullbright vb.) aday olabilir. Evet
Tez mevcut hali ile basılabilir. O
Tez gözden geçirildikten sonra basılabilir. O
Tezin basımı gerekliliği yoktur. O

JÜRİ ÜYELERİ

İMZA

..... Başarılı Düzeltme Red

..... Başarılı Düzeltme Red

..... Başarılı Düzeltme Red

ÖNSÖZ

Bu çalışmada deniz yetki alanlarının tanımları, kapsamaları, hukukî boyutları, sahip oldukları devletlere denizleri kullanma konusunda tanıdıkları imkanlar ve sınırlandırmaların hangi kriterlere göre yapıldığına dair teknik detaylar sunulmuştur. Uluslararası Deniz Hukuku Sözleşmeleri, UAD ve Mahkeme kararları incelenerek, deniz yetki alanlarına ait ülkesel sorunlarımızın nasıl çözülebileceğine ilişkin politikalar saptanmaya çalışılmıştır.

2003 yılının sonlarından itibaren beni eğitime motive edip, kendime güvenimi arttırarak, şu anda bulunduğum konuma gelmemde en önemli katkısı olan, çalışma azmini, bitmeyen pozitif enerjisini, zamanını, insanlığını benimle paylaşan meslektaşım Gürcan ELBEK' e ne kadar teşekkür etsem azdır.

Bu çalışmanın her aşamasında özellikle konusunun belirlenmesinde beni yönlendiren, değerli katkılarını, kaynaklarını, ve zamanını benden esirgemeyen danışman hocam Sayın Yrd. Doç. Dr. Ersel Zafer ORAL' a, çalışmanın araştırma safhasında bilgisini, tecrübesini ve zamanını benimle paylaşan meslektaşlarım Cem GÜNAYDIN, Mahmut KARAGÖZ, Derya ÖN, Ayhan BAY, Barbaros BÜYÜKSAĞNAK' a çalışma boyunca düşünce, bilgi ve deneyimlerini aktaran ve beni yönlendiren Aksaz Üs Komutanım Tümamiral Engin BAYKAL ile Deniz Kuvvetleri Komutanlığı Plan ve Prensipler Başkanı Tuğamiral Cem GÜRDENİZ'e teşekkürlerimi arz ederim.

Böylesi bir çalışmanın yapılabilmesi için geçtiğimiz iki buçuk yıl boyunca gece geç saatlere kadar bizlerle olup değerli bilgilerini paylaşan başta Deniz İşletmeciliği Yönetimi Yüksek Okulu Müdürü Prof. Dr. A. Güldem CERİT olmak üzere, tüm değerli eğitmenlerim ve Araştırma görevlilerime bu vesileyle şükranlarımı sunarım.

Destekleri ve içten yardımları için çalışma arkadaşlarıma, her zaman yanımda oldukları ve anlayışları için aileme sonsuz teşekkürler.

Bülent Okan GÜNGÖREN, Marmaris

ÖZET

Tezli Yüksek Lisans Tezi

Türkiye'nin Deniz Yetki Alanları Üzerine Bir İnceleme

Bülent Okan GÜNGÖREN

Dokuz Eylül Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü

Denizcilik İşletmeleri Yönetimi Anabilim Dalı

Artan nüfus yoğunluğu ve ihtiyaç duyulan yeni kaynakların denizlerde keşfiyle, karaya bağımlı insanlar XV'inci yüzyılda açık denizlerde menfaat arayışına başlamışlardır. Bu uluslararası etkileşimin doğurduğu deniz hukuku, denizlerden faydalanmanın kurallarını iki açıdan şekillendirmiştir. Birincisi, denizlerde ulaşım ve deniz ticareti, diğeri de doğal kaynakların işletimi ve kullanımı ile ilgilidir. Ulaşım ve deniz ticaretinde deniz alanlarına serbesti getirilirken, doğal kaynakların işletimi ve kullanımı kıyı ülkesine tanınan yetkilerle aynı alanlara kısıtlama getirilmektedir.

Bu ikilem ile birlikte devletlerin yetkilerini kullanabilecekleri sahalarda bir takım ihtilaflar oluşmuştur. Deniz yetki alanları olarak tanımladığımız bu yeni sahalar öncelikle teamül şeklinde deniz hukukuna dahil olmuş, kodifikasyonlar ve Deniz Hukuku Sözleşmeleriyle de yasal statü kazanmıştır. Başlangıçta devletlerin yetki sahibi olabildiği tek alan olan karasuları dışındaki bölgelerde, deniz hukukundaki gelişmelere paralel olarak farklı hukukî rejimlerin uygulandığı yeni yetki alanları meydana gelmiştir. Karasuları dışında kalan ve klasik hukukun açık deniz alanı olarak tanımladığı bölgelerde kıyıdaş devletler lehine oluşturulan bitişik bölge, kıta sahanlığı, münhasır ekonomik bölge, açık deniz ve saha kavramları sınırlandırma sorunlarına yeni boyutlar kazandırmıştır.

Bu çalışmada öncelikle deniz yetki alanlarının tanımları ve sınırları ile hukukî işleyişi irdelenmiş, daha sonra ilgili devletlere tanıdıkları imkanlar ve sınırlandırma kriterlerine dair teknik detaylar sunulmuştur. 1958 ve 1982 Deniz Hukuk Sözleşmelerinin ilgili maddeleri, UAD ve uluslararası mahkeme kararları incelenerek, alınması gereken önlemler ve ulusal deniz yetki alanlarımıza ait

sorunlar tespit edilmeye çalışılmış, ulusal politikalarımızın oluşturulmasına yönelik önerilerde bulunulmuştur. Bu öneriler, denizcilik çevresini oluşturan farklı düşüncelere sahip uzman gruplarına iki aşamalı Delphi anketleriyle sunulmuş, yeni fikirlerle desteklenmiş, üzerinde uzlaşma sağlanan öneriler, sonuç ve teklifler olarak bilgilerinize sunulmuştur.

Anahtar kelimeler:

1. İç sular, 2. Karasuları, 3. Bitişik Bölge, 4. Kıta Sahanelığı, 5. Münhasır Ekonomik Bölge, 6. Deniz Yetki Alanları,

ABSTRACT

Master of Degree With Thesis

A Study About Maritime Jurisdiction Areas of Turkey

Bülent Okan GÜNGÖREN

**Dokuz Eylül University
Institute of Social Sciences**

As a result of the increase in population and the discovery of the new sources in the seas , the people dependant on the lands started to search for the benefits in the open seas on XV. Century. The Law of Sea born after this international interaction shaped the rules of utilizing the seas in two ways. One is related with the maritime commerce and the transportation and the other one with the exploitation and the utilization of the natural sources in the seas. The Law of Sea bears limitations to authorizations about the exploitation and the utilization of the states with adjacent coasts as it offers freedom to the commerce and the transportation in the same areas.

Along with this dilemma came up some new conflict areas where the states can use their authorities. These new areas defined as The Maritime Jurisdiction Areas, first were traditionally included in The Law of Sea and later, with the codifications and the maritime agreements, earned a legal statue. In the areas out of the territorial waters which were the single areas where the states used to be able to apply their own authorities in the beginning, in parallel with the advance in The Law of Sea, emerged new jurisdiction areas where different law regimes were applied. In the reamining areas out of the territorial waters and defined as The High Seas Area by the classical law, some new maritime jurisdiction taking place in favor of the states with adjacent coasts such as the contiguous zone, continental shelf, exclusive economic zone, high seas and area brought out new dimensions to the delimitation problems.

In this study, the definitions, the limits and the legal process about the maritime jurisdiction areas are looked through, then the availabilities that they offer to the related states and the technical details over the delimitation criteria are introduced. The respective items of agreements over the Law of

The Sea in 1958 and 1982, ICJ and the judgment of the international courts are studied, the problems about our Maritime Jurisdiction Area and the measures to be taken are attempted to be determined, and some suggestions are made to produce a national policy here. These suggestions are introduced to the experts groups with the different points of view in two steps as a Delphi query, enriched with the new thoughts and finally the suggestions over which these groups have agreed are introduced as results and suggestions.

Keywords:

**1. Internal Waters, 2. Territorial Waters, 3. Contiguous Zone,
4. Continental Shelf, 5. Exclusive Economic Zone, 6. Maritime Jurisdiction
Areas,**

İÇİNDEKİLER

Sayfa

KAPAK

YEMİN METNİ

ii

TUTANAK

iii

ÖNSÖZ

iv

ÖZET

v

ABSTRACT

vii

İÇİNDEKİLER

ix

KISALTMALAR

xv

TABLO LİSTESİ

xvii

ŞEKİL LİSTESİ

xviii

GİRİŞ

xx

BİRİNCİ BÖLÜM

DEVLETİN ÜLKESİ VE DENİZ HUKUKUNUN GELİŞİMİ

1

1.1. DEVLETİN ÜLKESİ KISIMLARI VE SINIRLARI

1

1.2. DEVLETİN DENİZ ÜLKESİ

2

1.3. DENİZ HUKUKUNUN GELİŞİMİ

3

1.3.1. 1930 Milletler Cemiyeti La Haye Konferansı

4

1.3.2. 1947 Birleşmiş Milletler Uluslararası Hukuk Komisyonu

5

1.3.3. 1958 Birleşmiş Milletler Birinci Deniz Hukuku Konferansı

6

1.3.4. 1960 Birleşmiş Milletler İkinci Deniz Hukuku Konferansı

6

1.3.5. 1982 Birleşmiş Milletler Üçüncü Deniz Hukuku Konferansı

7

İKİNCİ BÖLÜM

DENİZ YETKİ ALANLARI

11

2.1. DENİZ YETKİ ALANLARININ İÇ SINIRLARININ OLUŞTURULMASI

11

2.1.1. Esas Hatlar

11

2.1.1.1. Normal Esas Hatlar

12

	<u>Sayfa</u>
2.1.1.2. Düz Esas Hatlar	13
2.1.1.2.1. Düz Esas Hatların Oluşturulması	17
2.1.1.2.1.1. Nehir Ağzlarında Düz Esas Hatların Oluşturulması	17
2.1.1.2.1.2. Deltalarda Düz Esas Hatların Oluşturulması	17
2.1.1.2.1.3. Koylarda Düz Esas Hatların Oluşturulması	18
2.1.1.2.1.4. Limanlarda Düz Esas Hatların Oluşturulması	22
2.1.1.2.1.5. Demir Yerlerinde Düz Esas Hatların Oluşturulması	23
2.1.1.2.1.6. Takım Ada Düz Esas Esas Hatlarının Oluşturulması	23
2.1.1.2.1.7. Karma Metot ile Düz Esas Hatların Oluşturulması	25
2.1.1.2.2. Düz Esas Hatların Belirlenmesindeki Güçlükler	25
2.1.1.2.3. Düz Esas Hatlar ile ilgili Taslak Kriterler	26
2.1.1.2.3.1. Kıyının Derin Bir Şekilde Girintili-Çıkıntılı Olması	26
2.1.1.2.3.2. Adalar Saçağı	27
2.2. DENİZ YETKİ ALANLARININ DIŞ SINIRLARININ OLUŞTURULMASI	29
2.2.1. Eşit Uzaklık Çizgileri	29
2.2.1.1. Basitleştirilmiş Eşit Uzaklık Çizgileri	32
2.2.2. Sınırlı Etki	33
2.2.3. Kuşatma (Enclave)	34
2.2.4. Kerteriz Hattı	36
2.2.5. Diğer Sınırlandırma Yöntemleri	37
2.3. MİLLİ YETKİYE TÂBİ DENİZ YETKİ ALANLARI	38
2.3.1. İç Sular	39
2.3.2. Karasuları	40
2.3.2.1. Karasuları Kavramının Ortaya Çıkışı	40
2.3.2.2. Karasularının Sınırları	41
2.3.2.3. Karasularının Genişliği	42
2.3.2.4. Karasularının Hukukî Statüsü	43
2.3.2.4.1. Zararsız Geçiş Hakkı	44
2.3.2.4.2. Zararsız Geçişte Kıyı Devletinin Yetkileri	48
2.3.3. Boğazların Tanımı Ve Hukukî Rejimi	50
2.3.3.1. Transit Geçiş	51

	<u>Sayfa</u>
2.3.3.2. Transit Geçiş ile Zararsız Geçiş Arasındaki Farklar	53
2.4. AÇIK DENİZLER REJİMİNE TÂBİ DENİZ YETKİ ALANLARI	55
2.4.1. Bitişik Bölgenin Tanımı	55
2.4.1.1. Bitişik Bölgenin Hukukî Rejimi	56
2.4.2. Kıta Sahanlığı Tanımı ve Hukukî Rejimi	59
2.4.2.1. Kıta Sahanlığı Kavramının Hukukî Gelişimi	60
2.4.3. MEB'nin Tanımı	63
2.4.3.1. MEB'nin Hukukî Rejimi	64
2.4.3.1.1. MEB'de Kıyı Devletinin Hakları	64
2.4.3.1.2. MEB'de Kıyı Devletinin Yetkileri	65
2.4.3.1.3. MEB'de Diğer Devletlerin Hakları	67
2.4.3.2. MEB'nin Genişliği ve Sınırlandırılması	68
2.4.4. Açık Denizlerin Tanımı ve Hukukî Rejimi	69
2.4.4.1. Devletlerin Açık Deniz Serbestileri	70
2.4.4.2. Devletlerin Açık Denizlerdeki Yönetmel ve Yargısal Yetkileri	71
2.4.4.2.1. Devletlerin Uluslararası Suç Kontrol ve Cezalandırma Yetkileri	74
2.4.4.2.2. Devletlerin Açık Denizden Yararlanma Konusundaki Yetkileri	74
2.4.5. Uluslararası Deniz Yatağının Tanımı	75
2.4.5.1. New York Anlaşması (28 Temmuz 1994)	75
2.4.5.2. Uluslararası Deniz Yatağının Hukukî Rejimi	76

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

UAD STATÜSÜ, HAKEM MAHKEMELERİ VE UAD ÖRNEK KARARLARI	79
3.1. UAD STATÜSÜ	79
3.1.1. Genel	79
3.1.2. UAD'nın Kuruluşu	79
3.1.3. UAD'nın Yetkileri	83
3.1.3.1. UAD'nın Devletlerarası Davalarda Bağlayıcı Karar verme Yetkisi	83
3.1.3.2. UAD'nın Danışma Görüşü verme Yetkisi	86
3.1.4. UAD'nınca Uygulanan Kurallar	87

	<u>Sayfa</u>
3.1.4.1. Uygulanacak Uluslararası Hukuk Kurallarının Kaynakları	87
3.1.4.2. UAD'nın Hakkaniyet ve Nisfet İlkelerini Uygulaması	87
3.1.5. UAD Önünde Usul	89
3.1.5.1. Davalarda Usul	89
3.1.5.2. Danışma Görüşü İstenmesi Durumunda Usul	93
3.1.5.3. UAD'nın Kararları ve Danışma Görüşleri	94
3.1.5.3.1. UAD'nın Kararları	94
3.1.5.3.1.1. UAD Kararlarının İçeriği	95
3.1.5.3.2. UAD'nın Danışma Görüşleri	97
3.2. ULUSLARARASI HUKUKTA EŞİTLİK, HAKKANİYET VE NISFET İLKELERİ	97
3.2.1. Hakkaniyet ve Nisfetin Tanımı	97
3.2.2. Hakkaniyet ve Nisfetin Rolü	99
3.2.2.1. Hakkaniyet ve Nisfetin Hukukun Uygulanmasını Yumuşatma Rolü	99
3.2.2.2. Hakkaniyet ve Nisfetin Hukukun Boşluğunu Doldurma Rolü	100
3.2.2.3. Hakkaniyet ve Nisfetin Hukukun Uygulamasını Durdurma Rolü	100
3.2.3. Divanın Hakkaniyet ve Nisfete Karar Verme Yetkisi	101
3.3. UAD VE HAKEM MAHKEMELERİNİN ÖRNEK KARARLARI	102
3.3.1. Kuzey Denizi Kıta Sahaneliği Davaları (1967- 1969)	102
3.3.2. Manş Denizi Kıta Sahaneliği Davası (1977-1978)	108
3.3.3. Ege Denizi Kıta Sahaneliği Davası (Türkiye-Yunanistan) (1976-1978)	113
3.3.4. ABD ve Kanada Maine Körfezi Sınırlandırma Davası (1981-1984)	115
3.3.5. Libya Malta Arasındaki Kıta Sahaneliği Davası (1982-1985)	118
3.3.6. St. Pierre ve Miquelon Kıta Sahaneliği Davası (1992)	122
3.3.7. Jan Mayen Kıta Sahaneliği Davası (1988-1993)	127

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE'NİN DENİZ YETKİ ALANLARI UYGULAMALARI	132
4.1. TÜRKİYE'NİN İÇ SULAR HAKKINDAKİ UYGULAMALARI	132
4.2. TÜRKİYE'NİN KARASULARI GENİŞLİK UYGULAMALARI	133
4.3. TÜRKİYE'NİN BİTİŞİK BÖLGE UYGULAMASI	135
4.4. TÜRKİYE'NİN KITA SAHANLIĞI UYGULAMALARI	135

	<u>Sayfa</u>
4.5. TÜRKİYE'NİN MEB UYGULAMASI	137
4.6. TÜRKİYE'NİN DENİZ YETKİ ALANLARI SINIRLANDIRMA MESELELERİ	138
4.6.1. Karadeniz Deniz Yetki Alanı Sorunları	138
4.6.1.1. Bulgaristan Deniz Yan Hudut Sorunu	138
4.6.1.2. Karadeniz'de Halen Belirlenmemiş MEB Alan Sorunu	141
4.6.2. Ege Denizindeki Deniz Yetki Alanı Sorunları	143
4.6.2.1. Ege Denizindeki Adaların Aidiyet Sorunu	143
4.6.2.1.1. Ege Denzinde Osmanlı İmparatorluğu Egemenliğinin Kurulması	143
4.6.2.1.2. Yunanistan'ın Bağımsızlığı ve Ege Adalarının Egemenlik Devir Süreci	144
4.6.2.1.3. Lozan Barış Andlaşması	149
4.6.2.1.3.1. Lozan Barış Andlaşması 6'ncı Maddesi	149
4.6.2.1.3.2. Lozan Barış Andlaşması 12'nci Maddesi	149
4.6.2.1.3.3. Lozan Barış Andlaşması 15'nci Maddesi	151
4.6.2.1.3.4. Lozan Barış Andlaşması 16'nci Maddesi	151
4.6.2.1.4. 4 Ocak 1932 Türk İtalyan Antlaşması	152
4.6.2.1.5. 28 Aralık 1932 Teknisyenler Zaptı	153
4.6.2.1.6. Paris Barış Andlaşması	154
4.6.2.1.7. EGEAYDAK Sorununun Ortaya Çıkması	155
4.6.2.2. Ege Denizi Yan Deniz Sınırı Sorunu	147
4.6.2.3. Ege Denizi Coğrafik Sınır Sorunu	156
4.6.2.3.1. Ege Denzinin Batı-Kuzey-Doğu Sınırları	158
4.6.2.3.2. Ege Denzinin Güney Sınırı	159
4.6.2.4. Ege Denizi Karasuları Sorunu	162
4.6.2.5. Ege Denizi Kıta Sahanlığı ve MEB Sınırlandırma Sorunu	163
4.6.3. Akdeniz'deki Deniz Yetki Alan Sorunları	167
4.6.3.1. Doğu Akdeniz Kıta Sahanlığı Sorunu	167
4.6.3.1.1. Ege'nin Güney, Akdeniz'in Kuzey-Batı Sınır Belirsizliği	167
4.6.3.1.2. Türkiye Suriye Yan Hudut Sorunu (Toleranslı Bölge)	170
4.6.3.1.3. Doğu Akdeniz'de Kıyıdaş Devletlerin Politikaları	171
4.6.3.1.4. GKRY'nin "Kıbrıs Cumhuriyeti" adıyla AB'ne Üye Olması	174

4.6.3.1.5. Kıbrıs'taki İngiliz Üslerinin Deniz Yetki Alanlarına Etkisi	175
--	-----

BEŞİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'NİN DENİZ YETKİ ALANLARI ÜZERİNE BİR İNCELEME KONULU ARAŞTIRMAYA İLİŞKİN BİR UYGULAMA	178
5.1. ARAŞTIRMANIN AMACI	178
5.2. ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ	178
5.2.1. Delphi Tekniği	178
5.2.2. Delphi Panelinin Uygulanması	181
5.3. ARAŞTIRMANIN BULGULARI	189
5.3.1. Türkiye'nin Deniz Yetki Alanları Politikalarına İlişkin Bulgular	189
5.3.1.1. Karadeniz Deniz Yetki Alanı Kapsamında	189
5.3.1.2. Ege Denizi Deniz Yetki Alanı Kapsamında	190
5.3.1.3. Boğazlarımız hakkında	195
5.3.1.4. Akdeniz Deniz Yetki Alanı Kapsamında	195
5.4. ARAŞTIRMA BULGULARININ DEĞERLENDİRİLMESİ	200
5.4.1. Karadeniz Deniz Yetki Alanı Sınırlandırmasında	201
5.4.2. Ege Denizi Deniz Yetki Alanı Sınırlandırmasında	202
5.4.3. Türk Boğazlarında	203
5.4.4. Akdeniz Deniz Yetki Alanı Sınırlandırmasında	203
5.5. ARAŞTIRMA KISITLARI VE GELECEK ARAŞTIRMALAR İÇİN ÖNERİLER	204
SONUÇ VE TEKLİFLER	205
KAYNAKLAR	209
EKLER	219

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
ADS	1958 Cenevre Açık Deniz Sözleşmesi
ASROC	Anti Submarine Rocket
AT	Avrupa Topluluğu
BADCKKHS	1958 Cenevre Balıkçılık ve Açık Denizlerdeki Canlı Kaynakların Korunması Hakkındaki Sözleşme
BAUO	Birinci Aşama Uzlaşma Oranı
Bkz	Bakınız
BM	Birleşmiş Milletler Örgütü
BMDHS	Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi
Bs	Basım
BT	Bati Thermograph
CHAFF	Karıştırma Reflektörleri
DTAS	Depressed Towed Arrey Sonar
Dr	Doktor
EDT	Elektronik Destek Tedbirleri
EKT	Elektronik Karşı Tedbirler
F	Federal
Ft	Feet
GKRY	Güney Kıbrıs Rum Yönetimi
HARPAK	Harp Akademileri Komutanlığı
ICJ	International Court of Justice
IHB	International Hydrography Bureau
IHO	International Hydrographic Organisation
KBBS	1958 Cenevre Karasuları ve Bitişik Bölge Sözleşmesi

KKTC	Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti
Km	Kilometre
KSS	1958 Cenevre Kıta Sahanlığı Sözleşmesi
LBA	Lozan Barış Andlaşması
Mad	Madde
MC	Milletler Cemiyeti
MEB	Münhasır Ekonomik Bölge
Mt	Metre
NM	Nautical Mile
Prof	Profesör
RF	Rusya Federasyonu
RG	Resmî Gazete
St	Saint
STÖ	Sivil Toplum Örgütleri
TACTAS	Tactical Towed Arrey Sonar
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TV	Televizyon
UAD	Uluslararası Adalet Divanı
USAD	Uluslararası Sürekli Adalet Divanı
USDS	United States Department of the State Bureau
VDS	Variable Deep Sonar

TABLO LİSTESİ**Sayfa**

Tablo 1 : Ege Denizi Karasuları Alan ve Oranları	162
Tablo 2 : Birinci Aşama Sonuç Özet Tablosu	182
Tablo 3 : İkinci Aşama Sonuç Özet Tablosu	185
Tablo 4 : Karadeniz Deniz Yetki Alanı Kapsamındaki Bulgular	190
Tablo 5 : Ege Denizi Deniz Yetki Alanı Kapsamındaki Bulgular	193
Tablo 6 : Akdeniz Deniz Yetki Alanı Kapsamındaki Bulgular	198

ŞEKİL LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Şekil 1 : Cape Verde Takımada Düz Esas Hatları	15
Şekil 2 : Fiji Takımada Düz Esas Hatları	15
Şekil 3 : Girintili-çıkıntılı sahillerde çizilen Düz Esas Hatlar	15
Şekil 4 : Kıyıya çok yakın adalar saçağının etrafına çizilmiş Düz Esas Hatlar	16
Şekil 5 : Kurala Uygun Koy	19
Şekil 6 : Kurala Uygun Olmayan Koy	19
Şekil 7 : Koy girişinde adalar olduğunda kullanılacak çapın belirlenmesi	20
Şekil 8 : Koy doğal giriş noktalarından birinin düz sahil hattında olması	21
Şekil 9 : Koy doğal giriş nokta tespiti	21
Şekil 10 : Yuvarlak kıyıya sahip koy	21
Şekil 11 : Karşılıklı iki nokta arasında ortay hat	30
Şekil 12 : Karşılıklı üç nokta arasında ortay hat	30
Şekil 13 : Karşılıklı iki ülke arasındaki teorik ortay hat	30
Şekil 14 : Eşit uzaklık çizgileri ile oluşturulmuş deniz yan sınırı	31
Şekil 15 : Yan yana kıyılarda eşit uzaklık metoduna göre çizilen ortay hat	31
Şekil 16 : Basitleştirilmiş eşit uzaklık çizgileriyle oluşturulmuş deniz yan sınırı	32
Şekil 17 : İran-Katar,Anakaralar esas alınarak oluşturulan Kıta Sahanlığı sınırı	33
Şekil 18 : Libya-Malta Kıta Sahanlığı Davası (1982-1985)	34
Şekil 19 : İtalya-Tunus Kıta Sahanlığı Davası (1978-1982)	35
Şekil 20 : İngiltere-Fransa Kıta Sahanlığı Davası (1977-1978)	35
Şekil 21 : Guinea-Bissau,Senegal Deniz Alanı Sınırlandırma Davası(1991-95)	37
Şekil 22 : Kıta Sahanlığı	60
Şekil 23 : Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Sınırlandırma Davaları İlk Sınır	103
Şekil 24 : Dış Bükey Kıyı Şeklinin İç Bükey Kıyı Şekline Göre Avantajı	104
Şekil 25 : Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davaları Tadil Edilen Sınır	107
Şekil 26: Manş Denizi Kıta Sahanlığı Davası	110

	<u>Sayfa</u>
Şekil 27 : Ege Denizinin Batimetrik Haritası	114
Şekil 28 : ABD ve Kanada Maine Körfezi Sınırlandırma Davası	115
Şekil 29 : Libya Malta Arasındaki Kıta Sahaneliği Uyuşmazlığı Davası	120
Şekil 30: St. Pierre ve Miquelon Batimetrik Haritası	122
Şekil 31: St. Pierre ve Miquelon Kıta Sahaneliği Davası	123
Şekil 32: Jan Mayen Kıta Sahaneliği Davası	128
Şekil 33: Türkiye'nin Karadeniz'de Kıta Sahaneliği Uygulaması	136
Şekil 34: 1983-1984 Türk-Bulgar Görüşmeleri Türk Tarafının Teklifi	139
Şekil 35: Bulgaristan Deniz Yan Hudut Sorun Çözümü (Mutludere)	140
Şekil 36: Bulgaristan Deniz Yan Hudut Sorun Çözümü (Genel)	141
Şekil 37: Türkiye'nin Karadeniz'de MEB uygulaması	142
Şekil 38: Ege Egemenlik Devir Haritası	145
Şekil 39: Türk-Yunan Deniz Yan Sınırı	157
Şekil 40: Meriç'in son 3.5 km.lik Uzanımı	157
Şekil 41: Meriç'in son 9 km.lik Uzanımı	157
Şekil 42: Ege Denizi Coğrafi Sınırları-1	159
Şekil 43: Ege Denizi Coğrafi Sınırları-2	159
Şekil 44: Ege Denizi Coğrafi Sınırları-3	160
Şekil 45: Ege Denizi Jeolojik Özelliklerine Göre Güney Sınırı	161
Şekil 46: Türk Tezi "ABYSSAL ZONE" a Göre Kıta Sahanelik Sınırlandırması	164
Şekil 47: Yunanistan'a Göre Ege Kıta Sahaneliği Sınırı	165
Şekil 48: Akdeniz'in Kuzey Batı Sınırı	168
Şekil 49: 4 Ocak 1932 Tarihli İtalya-Türkiye İtilafname Haritası	169
Şekil 50: Türkiye-Suriye Deniz Yan Sınırı	170
Şekil 51: GKRY Bandıralı Northern Access'in İkaz Edilmesi	173
Şekil 52: MTA Sismik-I'in Araştırma Yaptığı Saha	173
Şekil 53: Kıbrıs'taki İngiliz Üsleri	175
Şekil 54: Delphi Tekniği Akış Diyagramı	180

GİRİŞ

Bu araştırma, deniz yetki alanları ve sınırlandırılmaları konusunda uluslararası hukukta meydana gelen gelişmeler paralelinde Türkiye'nin uygulaması gereken politikaları ve alınabilecek önlemleri tespit etmeyi amaçlamaktadır.

Bu kapsam doğrultusunda hazırlanan çalışmanın birinci bölümünde, devletin ülkesini oluşturan unsurlar, deniz ülkesinin sınırlarının belirlenmesinde, uluslararası hukukun bir dalı olarak ortaya çıkan deniz hukukunun tarihi gelişimi incelenmiştir.

İkinci bölümde, deniz yetki alanlarının iç sınırlarını oluşturan esas hatların tanımları yapılmış, dış sınırların belirlenmesinde yaşanan güçlükler, çözüme yönelik ortaya konulan kriterlerin çeşitli coğrafi unsurlardaki yansımalarına dair örnekler verilerek yürürlükteki Deniz Hukuk Sözleşme ilgili maddelerine atıfta bulunularak, deniz yetki alanları sınırlandırmasının temelleri incelenmiş, milli yetkiye ve açık denizler rejimine tâbî olarak farklı iki kategoriye ayrılan, deniz yetki alanlarının tanımları, kıyı ve diğer devletlere tanınan haklar, tarihsel ve hukukî gelişim süreçleri ve alanlara uygulanan hukukî rejimler incelenmiştir.

Üçüncü bölümde Deniz Yetki Alanları ve ilgili deniz sınırlandırma davalarında ulusların ikili andlaşmalar ile çözüme varamamaları durumunda nihai çözüm birimi olan UAD'nın işleyişi, yapısı, statüsü ve yetkileriyle Türkiye'nin deniz yetki alan sınırlandırma sorunlarına benzer örnek dava çözümlerinde hakkaniyet ve nispet ilkelerini nasıl uyguladığına dikkat çekilmiş,

Dördüncü bölümde Türkiye'nin çevre denizlerindeki deniz yetki alan uygulamaları, imzaladığı ikili andlaşmalar, yürürlüğe koyduğu kanunlar, problemleri, yaşanan gelişmeler, diğer komşu devletlerin uyguladığı politikalar ışığında irdelenerek, mevcut durum saptaması yapılmış,

Son bölümde, çalışmanın tamamı ve kapsamından çıkarılan ifadeler delphi uygulamasıyla deniz çevre paydaşlarından oluşan uzmanların değerlendirmesine sunularak ortaya atılan yeni görüşlerde uzlaşma aranmış, sorunların önem dereceleri, irdelenmiş ve Türkiye'nin deniz yetki alanları ve sınırlandırma meselelerinin çözümüne yönelik politikaların belirlenmesi kapsamında önerilerde bulunulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

DEVLETİN ÜLKESİ VE DENİZ HUKUKUNUN GELİŞİMİ

1.1. DEVLETİN ÜLKESİ KISIMLARI VE SINIRLARI

Devletin ülkesi denildiğinde; o devletin egemenliğine tabî kılınan, sınırları olan, yeryüzünün belirlenmiş bir kesimi akla gelmektedir. Devletin ülkesine coğrafi açıdan bakıldığında, üç kısımdan oluştuğu görülmektedir.

- **Kara Ülkesi**
- **Hava Ülkesi**
- **Deniz Ülkesi** (Toluner 1996; 31)

“Devletin deniz ve hava ülkesi üzerindeki egemenliği kara ülkesinden ayrı olarak devredilemez ve terk edilemez (Toluner, 1996; 31).”

Devletin ülkesi, devletin fiziki unsurunu oluşturur. Her devletin mutlak surette sınırları belirli muayyen bir ülkesinin olması gerekmektedir. Burada ‘ülke’ terimi ile kastedilen sadece kara ülkesi değildir. Bunun yanı sıra denize kıyısı var ise deniz ülkesi ve hava ülkesi de ülke unsuru içinde yer almaktadır. Bir devletten söz edilebilmesi için; Sınırlarıyla belirli bir fiziki ortamın (ülkenin) varlığına ihtiyaç vardır. Bu yüzden, sınırlı bir toprak parçası üzerinde yerleşik olarak yaşamayan göçebe kabileler bir hükümetleri mevcut olsa bile ‘devlet’ sayılmazlar (Çelik, 1975; 323).

Kara ülkesi, ülkenin toprak ve toprakaltı kısımlarından oluşur. Kara ülkesi içerisinde, mülkiyeti devlete veya özel şahıslara ait her türlü arazi ile yollar, kanallar, demiryolları, ayrıca nehir, göl ve karasularındaki adalar girmektedir (Tetik, 2005; 34).

Deniz ülkesi, ülkenin milli egemenliğine tâbi deniz kısımlarından oluşur. Deniz ülkesi; *iç sular, karasuları ve boğazlardan* oluşmaktadır (Akipek, 1970; 27)

Hava ülkesi, devletin kara ve deniz ülkesi üzerindeki hava sahasını kapsar. Dikey mesafe konusunda henüz belirlenmiş bir rakam mevcut değildir. Uygulanan uluslararası hukuka göre; Devletlerin hava ülkesi, bu devletlerin egemenliği altında

bulunan kara ülkesi ile buna bitişik olarak yer alan iç suların ve karasularının üzerindeki hava sahasıdır (Tetik, 2005; 49).

Devletin ülkesini, diğer devlet ülkelerinden, sahipsiz ülkeden, açık denizden ve uzaydan ayıran iki boyutlu farazi çizgiye yani alana, 'sınır' denmektedir (Toluner, 1996; 31).

Devletin kara ülkesinin sınırları ya bir andlaşmayla veya uzun bir süre devam eden çekişmesiz bir uygulamayla veya milletlerarası mahkeme kararıyla saptanmış olabilir. Her üç durumda da, sınırın 'erga omnes' etkisi vardır; yani üçüncü kişi durumundaki devletlere karşı da ileri sürülebilir (Toluner, 1996; 31).

Devletin hava ülkesinin ve deniz ülkesinin dış sınırları, devletin ülkesini, 'res communis'ten, yani milletlerarası toplumun bütün üyelerine ait olduğu kabul edilen alanlardan ayıran çizgidir. Bu nedenle, bu sınırın saptanması, bütün devletleri ilgilendiren bir sorun olup, ancak milletlerarası hukukun genel kuralları ile düzenlenebilir. İki veya daha fazla devletin, deniz ve hava ülkelerinin dış sınırlarını belirlemek amacıyla akdettikleri bir andlaşmanın hükümleri, bu genel kurallardan sapılmasını gerektiriyorsa, 'erga omnes' etkisi olmaz; yani, üçüncü kişi durumundaki devletlere karşı ileri sürülemez. Bu devletlere karşı ileri sürülebilmesi için, onlar tarafından tanınması ya da akdedilen bu anlaşmaya itiraz edilmemiş olması gerekmektedir. Devletin hava ve deniz ülkesinin dış sınırları, bu yönleriyle milletlerarası hukukun, tartışmalı olan konularındandır (Toluner, 1996; 32).

1.2. DEVLETİN DENİZ ÜLKESİ

Yukarıda da bahsettiğimiz gibi; coğrafi bakımdan deniz ülkesi, o devletin deniz kıyısına bitişik olan kesimini ifade etmektedir. Devletin ülkesinin bir kısmını oluşturan deniz kesimi ve ötesindeki deniz kesimleri, hukukî açıdan farklı rejimlere tâbi tutulmuştur. Deniz kesimleri için öngörülen bu hukukî rejimlerin gerektiği gibi anlaşılabilmesi, deniz hukukunun bütün olarak incelenmesine bağlıdır. (Toluner, 1996; 55).

Devletin egemenliğine tâbi deniz kesimi için 'iç sular' ve 'karasuları' rejimi olmak üzere için iki ayrı hukukî rejim öngörülmüştür (Toluner, 1966; 66).

Devletin iç sular ve karasuları ötesinde kalan deniz kesimi, açık denizleri oluşturur ve "Açık Denizler" rejimine tâbidir. Ancak, 'açık denizler' olarak ifade edilen deniz kesiminin kıyıya yakın olan bazı kesimlerinde de kıyı devleti yararına özel rejimler öngörülmüştür. Bunlar 'Bitişik Bölge' ve 'Kıta Sahanlığı' rejimleridir. 1982 BMDHS, bu özel rejimlere 'Münhasır Ekonomik Bölge' rejimini eklemiştir.

Açık Deniz kesimlerinde kıyı devleti yararına getirilen bu özel rejimlerin çoğalmasıyla birlikte, klasik hukuktaki; "Devletin egemenliğine tâbi olan deniz - Açık denizler" ayırımı bir ölçüde anlamını yitirmiş ve yeni bir ayırımdan söz edilmeye başlanmıştır.

- **Milli yetkiye tâbi deniz kesimi** (İç sular, karasuları)
- **Milli yetki ötesinde kalan Açık Denizler kesimi** " (Bitişik bölge, kıta sahanlığı, münhasır ekonomik bölge, açık denizler, uluslararası deniz yatağı, saha) (Toluner, 1996; 66-67).

Deniz Yetki Alanları konusu yukarıda belirtilen ayırım esaslarına göre incelenmiştir. Ancak konunun daha iyi anlaşılabilmesi için öncelikle Deniz Hukukunun gelişiminden bahsetmek daha yararlı olacaktır.

1.3. DENİZ HUKUKUNUN GELİŞİMİ

Deniz Hukukunun tarihsel gelişimine ilişkin olarak üç temel aşamanın belirleyici olduğunu söyleyebiliriz. Bunlar;

- Gemilerin ve denizciliğin gelişimi
- Deniz taşımacılığı ve deniz ticaretindeki gelişmelere bağlı olarak ilgili kural ve kanunların ortaya çıkması ve gelişimi
- Deniz alanları üzerindeki devletlerin menfaatlerin getirdiği gelişmeler (Özman, 2006;15)

Denizlerin, göllerin, nehirlerin, politik, ekonomik ve güvenlik gibi gerekçelerle asırlara dayanan kullanımı, buralarda benzer çıkarlara sahip diğer devletlerin bu kaynakları paylaşımı, kullanımda çatışan çıkarları, gelişen teknoloji ile daha da derinleşerek birçok anlaşmazlığı beraberinde getirmiştir. Anlaşmazlıkları çözmeye zorlayacak veya alınan kararların uygulanması yönünde yaptırım uygulayacak uluslar üstü bir organizasyonun mevcut olmayışı, anlaşmazlıkların çözümünde inisiyatifin taraflarda olmasına yol açmış ve ilgili devletlerce uygulanan kurallar zaman içerine kabul görerek, deniz hukukunun temelini teşkil eden teamülleri oluşturmuştur.

Daha sonra, anlaşmazlık konusu alanlarda, taraflardan hangisinin egemen olduğunun belirlenebilmesi, yine taraflarca kabul gören '*devletler üstü*' bir iradenin mevcudiyetini zorunlu kılmış ve bu irade uluslararası kuralları oluşturarak, Avrupa'daki mahkemelerin bağımsız nitelik kazanmasını sağlamıştır (Guy 2000; 1).

Deniz Hukuku kurallarının dağınık halde bulunması, yazılı olmayan teamülleri içermesi, farklı mahkeme içtihatları, farklı devlet uygulamalarının yarattığı kargaşa, denizcilik ilişkilerinin düzenlenmesini yani; bu kuralların kodifikasyonunu (tedvinini) zorunlu kılmıştır. Kırım Savaşından sonra 1856 Paris Kongresi'nde ilk olmak üzere, 1899 ve 1907 La Haye Konferansları'nda kodifikasyon çalışmaları yapılarak, deniz hukuku kuralları düzenlenmeye çalışılmıştır (Özman, 2006; 30-31).

1.3.1. 1930 Milletler Cemiyeti La Haye Konferansı

Milletler Cemiyeti inisiyatifi ile 3 Nisan 1930 tarihinde La Haye'de, aralarında Türkiye'nin de bulunduğu 47 ülke, uluslararası hukuk konularını tartışmak üzere bir araya gelmiştir. Bu konulardan biri olan karasuları ile ilgili taslak, karasularının genişliği konusunda katılımcı ülkeler arasında anlaşma sağlanamaması nedeni ile kabul edilmemiştir (Guy 2000;10).

Hazırlık Komitesi tarafından karasularının genişliği 3 mil olarak tavsiye edilmiş, Konferans sonunda karasularının hukukî statüsüne ilişkin bir tasarı hazırlanmış ve konferansın nihai senedine ilave edilmiştir. Ciddi görüş ayrılıkları nedeni ile bir sözleşme imzalanamamış, nihai senede ek olarak ilave edilen kararda ülkelerin desteği talep edilerek, bu çalışmaların gereği vurgulanmış ve en kısa sürede yeni bir konferansta konunun tekrar ele alınması tavsiye edilmiştir.

Almanya, ABD, Belçika, Çin, Danimarka, Estonya, Fransa, Güney Afrika Birliği, Hindistan, Hollanda, İngiltere, İrlanda, Japonya, Kanada, Mısır, Polonya, Yunanistan 3 mil, Finlandiya, İsveç, İzlanda, Norveç 4 mil, Brezilya, İran, İspanya, İtalya, Kolombiya, Küba, Letonya, Portekiz, Romanya, Şili, Uruguay, Yugoslavya, 6 veya 12 mil talebinde bulunmuştur. Bu ülkeler içinde Yunanistan, 2 mil genişliği de kabul edeceğini açıklamıştır. SSCB ise uluslararası deniz yollarının kullanılmasının engellenmemesini istemiştir. Çekoslovakya bir açıklamada bulunmamıştır (Gönlübol, 1993; 34).

1.3.2. 1947 Birleşmiş Milletler Uluslararası Hukuk Komisyonu

La Haye Konferansından sonra BM Teşkilatı kuruluncaya kadar kodifikasyon çalışmalarında bir gelişme sağlanamamış, çalışmalara ara verilmiştir. BM Teşkilatı kurulduktan sonra 1947 yılında Uluslararası Hukuk Komisyonu oluşturulmuş, Komisyon uluslararası hukuku geliştirmek, kodifikasyon çalışmalarını başlatmak ve tavsiyelerde bulunmak üzere görevlendirilmiştir. 1949 yılında ilk toplantısını yapan Komisyon, 14 konu tespit ederek, görüşleri alınmak üzere ülkelere göndermiştir. “*Açık Denizler*”, “*Bitişik Bölge*”, “*Kıta Sahaneliği*” ve “*Karasuları*” ile ilgili konulardan; birinci öncelik açık denizlere verilmiş, 1950’de başlayan çalışmalar 1956’da tamamlanmıştır. İkinci ve üçüncü öncelik deniz hukuku dışında kalan konulara dördüncü öncelik ise karasularına verilmiştir. Karasuları gündeminde, karasularının genişliği, esas hatların tespiti, sahilleri bitişik ve karşılıklı olan devletler arasında sınırlandırma yöntemleri, adalar, iç sular, zararsız geçiş, uluslararası boğazlardan geçiş konuları incelenmiş, yapılan bu çalışmalar neticesinde hazırlanan rapor 73 madde ve iki bölüm halinde oluşturulmuştur (Oxman 2001; 122-126).

Birinci bölümde karasuları, ikinci bölümde açık denizler, bitişik bölge ve kıta sahanlığı konuları düzenlenmiştir. Komisyon çalışmalarında, üzerinde en çok tartışılan konu olan karasularının genişliği, üç ila on iki mil arasında değişen ölçülerde tespit edilmiş, bunun on iki mili aşamayacağı konusunda da mutabakat sağlanmış ve problemler alanların uluslararası bir konferansta yeniden ele alınması kararlaştırılmıştır (Oxman 2001; 123).

1.3.3. 1958 Birleşmiş Milletler Birinci Deniz Hukuku Konferansı

Birleşmiş Milletler Birinci Deniz Hukuku Konferansı, 86 ülkeden yedi yüz delegenin katılımı ile 24 Şubat-28 Nisan 1958 tarihleri arasında Cenevre’de düzenlenmiştir (Gönlübol, 1993; 46).

Hazırlık çalışmaları yıllar süren konferansta, Uluslararası Hukuk Komisyonu’nun hazırlamış olduğu raporlardan temel belge olarak yararlanılmıştır. Deniz Hukuku konularını incelemek üzere dört komite oluşturulmuştur. Bu Komitelerin hazırlamış olduğu; “*Karasuları ve Bitişik Bölge*”, “*Açık Denizler*”, “*Açık Denizlerde Balıkçılık ve Canlı Kaynakların Korunması*” ve “*Kıta Sahaneliği*” konuları olmak üzere dört sözleşme kabul edilmiştir (Oxman 2001; 127-128).

Konferansta her ne kadar karasuları genişliği konusunda anlaşma sağlanmasa da, karasuları-bitişik bölge, med-cezire tâbi denizler ve kıta sahanlığı ile ilgili anlaşmalar, ülke uygulamaları ve geleneksel hukukun uluslararası hukuk kanunlarına uygulanması açısından başarılı olarak kabul edilebilir (Guy 2000; 9).

Ancak, karasuları ile ilgili hukukî düzenlemeler yapmayı hedeflemiş olmasına rağmen, karasularının genişliği hakkında bir hüküm getirmemesi, benzer şekilde uluslararası boğazlar ile ilgili detaylı bir düzenlemenin getirilmemiş olduğunu da belirtilmek faydalı olacaktır (Gündüz 1994; 291).

Birleşmiş Milletler Birinci Deniz Hukuku Konferansı’nda özellikle karasularının genişliği ve diğer deniz sorunları çözülemediği için ikinci bir konferansın düzenlenmesi öngörülmüştür (Lutem 1959; 493).

1.3.4. 1960 Birleşmiş Milletler İkinci Deniz Hukuku Konferansı

1960 yılında karasularının genişliği ve balıkçılık sınırlarının genişletilmesi konularındaki anlaşmazlıkları gidermek üzere BM bir konferans daha düzenlemiştir. Ancak 60 ülkenin katıldığı konferansta 6 millik karasuyu ve ilave 6 millik balıkçılık bölgesi teklifi bir oy farkla kabul edilmemiştir (Guy 2000; 10).

Teknolojideki gelişmeler, sanayileşmiş ülkelerin ilgi alanlarını açık denizlere ve derin su altı kaynaklarına doğru kaydırmıştır. Bu sırada özellikle daha az gelişmiş ülkelerde ve denize kıyısı olmayan ülkelerde, kendi çıkarlarının göz önüne alınmadığı, 1958 Konferansı taslağı oluşum sürecinde yer almadıkları ve denizin derinliklerindeki kaynakların işletilmesinde kendilerinin göz ardı edildiği düşüncesi oluşmaya başlamıştır. Çevrenin kirlilik ve kaynakların aşırı kullanımı nedeni ile yok olma tehdidi ile karşı karşıya olduğu endişesi yaygınlaşmaya başlamış, okyanus tabanı, uzay ve Antarktika gibi yerler için ortak alan kavramı ve insanlığın ortak mirası kavramları giderek artan bir şekilde destek görmeye başlamıştır. Buna göre bu kaynaklar tüm insanlığın fayda sağlayabileceği kaynaklar olarak görülmeye başlanmıştır. İşte bu endişeler yeni bir konferans düzenlenerek, tüm deniz hukukunun tekrar gözden geçirilmesine geniş destek verilmesine yol açmıştır. (Özman, 2006; 35)

1.3.5. 1982 Birleşmiş Milletler Üçüncü Deniz Hukuku Konferansı

1970 yılında, BM Genel Kurulunun 2570 nolu kararıyla, BM Üçüncü Deniz Hukuku Konferansı'nın düzenlenmesi kararlaştırmıştır (Guy 2000; 12).

Mevcut deniz hukukunun modern teknoloji ve uluslararası ihtiyaçları karşılamaktan uzak olması, başta karasularının genişliği olmak üzere deniz yetki alanlarının sınırlandırılması konusundaki hukukî boşluk ve farklı uygulamalardan doğan anlaşmazlıklar, gelişen teknolojiye paralel olarak denizlerdeki canlı ve cansız kaynaklara karşı artan ilgi, derin deniz dibi kaynaklarının insanlığın ortak mirası olduğuna dair oluşan görüşler, denizlerde meydana gelen kirlilik ve ekolojik sorunlar, konferansın düzenlenmesi sürecinde temel etkenler olmuştur (Özman, 2006; 37-39).

Konferans, 1973 yılında üç komite halinde çalışmalarına başlamıştır. Birinci komite; Milli yetki sınırları dışında kalan ve kaynakları insanlığın müşterek mirası olarak kabul edilen açık deniz bölgelerinin rejimi ve bu rejimle ilgili mekanizma, ikinci komite; Karasularının genişliği, bitişik bölge, boğazlar, kıta sahanlığı, MEB, balıkçılık, açık denizler, sahili olmayan devletlerin hakları, takımadalar, kapalı-yarı kapalı denizler, yapay adalar ve adaların rejimi konularını, üçüncü komite ise; Denizlerde bilimsel araştırma, teknoloji transferi ve deniz kirliliğinin önlenmesi ile

ilgili maddeleri hazırlamakla görevlendirilmiştir. Sekiz yıldan fazla süren Konferansa, 160 ülke iştirak etmiştir (Demirsoy 1974; 20-25).

1982 BMDHS, bugüne kadar yapılan, deniz hukuku konularını düzenleyen en kapsamlı sözleşmedir. Daha önceki konferanslarda açıklığa kavuşturulamamış veya hiç düşünülmemiş konularda düzenlemeler getirerek bu konudaki boşluğun kapatılmasına yönelik en önemli girişim olarak tarihe geçmiştir. Sözleşme kapsamında yapılan düzenlemelere bakılacak olursa, karasuları genişliği en çok 12 mil olarak belirlenmiş (Gündüz 1994; 291), buna paralel olarak bitişik bölge genişliği 24 mile çıkarılmıştır (Gündüz 1994;299).

1982 BMDHS'nde boğazlar konusu da detaylı olarak ele alınmış, hangi boğazlardan transit geçiş, hangi boğazlardan zararsız geçiş uygulanacağı belirlenmiştir (Gündüz 1994; 300-303).

Kıyı devletine, esas hatlardan itibaren 200 mile kadar deniz tabanının, toprak altının ve üstündeki suların canlı ve cansız kaynaklarını işletme hakkını içeren MEB tanımı yapılmış ve kıta sahanlığı tanımı da değiştirilerek, esas hatlardan itibaren en az 200 mil veya kıta kenarının 200 mili geçtiği hallerde en fazla 350 mile kadar uzanan alanda, deniz dibi ve toprak altını araştırma, cansız ve bazı canlı kaynakları işletme hakkı kıyı devletlerine tanınmıştır. Bunların yanında kapalı, yarı-kapalı denizler ve adaların hukukî statüleri ile ilgili düzenlemeler yapılmıştır. Ayrıca yeni yeni oluşan, insanlığın ortak mirası; ülkelerin deniz yetki alanları dışındaki, okyanusların derinlikleri ve Antarktika gibi kavramlar hukukî temellere oturtularak yeni bir takım düzenlemeler getirilmiştir.

6-10 Aralık 1982 tarihinde Jamaika'nın Montego Bay şehrinde ülkelerin onayına sunulan sözleşme metni 148 delege tarafından imzalanmıştır (Özman, 2006; 42).

1982 BMDHS'nin yürürlüğe girmesi için 60 ıncı ülke onayını takiben 12 aylık bir bekleme süresi öngörülmüştür (1982 BMDHS mad.308/1). Sözleşmedeki bu madde uyarınca 16 Kasım 1993 tarihinde Guyana'nın onayı ile 12 ay süre sonunda 16 Kasım 1994 tarihinde 1982 BMDHS yürürlüğe girmiştir.

1982 BMDHS'nin "Bölge" başlığını taşıyan XI. Kısımındaki deniz yatağı ve bunların toprak altının rejimini düzenleyen hükümler, başta ABD, İngiltere, F.Almanya olmak üzere bir çok devleti tatmin etmemiş, bu yüzden tartışma konusu olan kısmının değiştirilmesi amacıyla 10 yıl süren görüşmeler yapılmış, nihayet 28 Temmuz 1994 tarihinde "10 Aralık 1982 Deniz Hukuku Sözleşmesinin XI. Kısımının Uygulaması Hakkında 28 Temmuz 1994 New York Anlaşması " New York'ta yeter sayıda devlet tarafından imzalanmış, 28 Temmuz 1996 tarihinde de yürürlüğe girmiştir. (Özman, 2006; 43).

Türkiye'nin taraf olmadığı bu sözleşmeyi, Eylül 2005 yılı itibarıyla 149 ülke onaylamıştır(www.un.org).

Bu ülkelerden Yunanistan, AT (AB)' nun imza tarihi olan 1 Nisan 1998 tarihinden önce, 21 Temmuz 1995 tarihinde Sözleşmeyi onaylamıştır (www.un.org).

Yunanistan Sözleşmeye boğazlar ve boğazlardan transit geçişlerle ilgili yorumlayıcı beyanda bulunmuştur. 1982 BMDHS 36, 38, 41 ve 42 inci maddelerinin pratikteki uygulamaları ile ilgili olarak ortaya konmuş olan bu beyanda Yunanistan, isim vermeden Ege Denizi'ndeki durumu kastederek, aslında tek uluslar arası su yolu hizmeti gören ve birbirinin alternatifi olabilecek birçok boğaz meydana getiren, dağınık şekilde konumlanmış çok sayıda adanın olduğu yerlerde, üçüncü devletlere ait gemi ve uçakların, transit geçişlerini kıyı devletinin ve geçiş yapan gemi ve uçakların asgari güvenlik ihtiyaçlarını karşılamak üzere, kıyı devletinin söz konusu alternatif boğazlardan geçiş için rota veya rotalar belirleyebileceği şeklinde yorumladığını belirtmiştir (www.un.org).

1982 BMDHS hükümleri 320 madde ve 9 ekten oluşmakla beraber, bunlardan deniz yetki alanlarının sınırlandırılmasını uygulamaya yönelik doğrudan ilgilendiren maddelerin sayısı 25'tir. Bu maddeler kısaca;

Madde No:

- 3 *Karasularının genişliği*
- 4 *Karasularının dış sınırı*
- 5 *Normal esas hatlar*
- 6 *Kayalıklar*
- 7 *Düz esas hatlar*
- 8 *İç sular*
- 9 *Nehir ağızları*
- 10 *Körfezler*
- 11 *Limanlar*
- 12 *Demir yerleri*
- 13 *Cezir zamanları ortaya çıkan yükseklikler*
- 14 *Esas hatları tespit etmek üzere yöntemlerin birleştirilmesi*
- 15 *Sahilleri bitişik veya karşı karşıya olan devletler arasında karasularının sınırlandırılması*
- 16 *Deniz haritaları ve coğrafi koordinatların listeleri*
- 33 *Bitişik bölge*
- 47 *Takımadaların esas hatları*
- 48 *Karasularının genişliği, bitişik bölge, münhasır ekonomik bölge ve kıta sahanlığının ölçümü*
- 50 *İç suların sınırlandırılması*
- 57 *Münhasır ekonomik bölgenin sınırları*
- 74 *Sahilleri bitişik veya karşı karşıya olan devletler arasında münhasır ekonomik bölgenin sınırlandırılması*
- 75 *Deniz haritaları ve coğrafi koordinatların listeleri*
- 76 *Kıta sahanlığının tanımı*
- 83 *Sahilleri bitişik veya karşı karşıya olan devletler arasında kıta sahanlığının sınırlandırılması*
- 84 *Deniz haritaları ve coğrafi koordinatların listeleri*
- 121 *Adaların rejimi*

İKİNCİ BÖLÜM

DENİZ YETKİ ALANLARI

2.1. DENİZ YETKİ ALANLARININ İÇ SINIRLARININ OLUŞTURULMASI

2.1.1 Esas Hatlar

Deniz yetki alanlarının hukukî nitelikleri ve rejimlerini açıklayabilmek için, bu alanları oluşturan sınırların belirlenmesi gerekmektedir. (Özman, 2006; 213)

Esas hatlar, karasuları, bitişik bölge, kıta sahanlığı, MEB gibi deniz yetki alanlarının belirlenmesi ve iç sınırlarının oluşturulabilmesi için temel teşkil edecek başlangıç hatları olup, deniz yetki alanlarının sınırlandırılması çalışmalarında ilk basamağı oluştururlar ve hesaplamalar bu hatlardan başlayarak yapılır.

Günümüzde karasularının iç sınırlarının oluşturulması aşamasında kıyının düzgün yapısının olması ya da girinti ve çıkıntılara sahip olması durumuna göre üç yöntem kullanılmaktadır. Bunlar;

- Normal Esas Hatlar
- Düz Esas Hatlar
- Takımda Düz Esas Hatlar yöntemidir. (Baykal, 1998; 5)

Burada üçüncü yöntem olarak belirtilen yöntem 1982 BMDHS ile yürürlüğe girmiştir. (1982 BMDHS mad.47)

Ülkelerin tespit edecekleri esas hatları BM Genel Sekreterliği'ne bildirmelerine yönelik bir zorunluluk olmamakla birlikte, bilgilendirme maksatlı olarak bu süreç işletilebilmektedir (1982 BMDHS mad.16/2).

Ancak BM bünyesinde devletlerin gönderecekleri bu bilgileri değerlendirerek, uygulamaların 1982 BMDHS hükümlerine uygunluğunu denetleyecek ve mevcut düzenlemenin eksik/aksak hususlarını gözden geçirerek gerekli düzeltmelerin yapılması yönünde uluslararası bir yapılanma mevcut değildir.

1958 ve 1982 BMDHS'ye taraf olmayan Türkiye esas hatların belirlenmesine yönelik 1964 ve 1982 yıllarında iki kez kanuni düzenleme yapmıştır. 1964 tarihli ve 476 sayılı Karasuları Kanununun 4 üncü ve 5 inci maddelerinde normal esas hatlar ve düz esas hatların tanımlamaları ve uygulama şekilleri belirtilmiş, körfez kapama kuralları 1958 BMDHS kurallarına göre tanımlanmasına rağmen bu sözleşmenin ilgili maddelerine atıf yapılmamıştır (R.G., 25 Mayıs 1964; 11711).

Bu konudaki ikinci düzenleme ise 1982 tarihinde kabul edilen 2674 sayılı Türk Karasuları Kanunu ile getirilmiştir. Bu kanunla karasularının genişliğinin ölçülmeye başlanacağı esas hatların Bakanlar Kurulu tarafından tespit edileceği, bu amaçla hazırlanan esas hatların büyük ölçekli deniz haritalarında gösterileceği ve bu hatların kara tarafında kalan deniz alanlarının Türk iç suları olduğu belirtilmiştir. Ancak esas hatların belirlenmesinde düz veya normal esas hatların kullanımına yönelik hususlar kesin bir ifade ile belirtilmemiş, 8/4742 sayılı Bakanlar Kurulu kararında konuya ilişkin açık tanımlama getirilmemiştir (R.G.,29 Mayıs 1982;17708).

Esas hatların belirlenmesi, gel-git olayının etkilerinin çok fazla olduğu, çok girintili-çıkıntılı olan ve sahile yakın ada ve adacıkların bulunduğu kıyılarda, oldukça karmaşık ve farklı yorumlamalara açık bir konudur. 1958 ve 1982 BMDHS'de konu, normal esas hatlar, düz esas hatlar, nehir ağızları, körfezler, takımadalar olarak ele alınmasına rağmen yine de getirilen bu genel hükümlerin, tüm coğrafi şekillere uygulanması mümkün olmamaktadır. Özellikle koy/körfez kapatma, takımada düz esas hatların belirlenmesinde birçok farklı yorumun yapılmasının önüne geçilememiştir. Bu farklı yorumların önüne geçilebilmesi için önümüzdeki yıllarda kodifikasyon çalışmalarını yapılarak yeni bir BMDHS'nin vücuda getirilmesi kuvvetle muhtemeldir.

2.1.1.1. Normal Esas Hatlar

1982 BMDHS, 5 inci maddesi uyarınca;

“ Normal Esas Hat

Bu sözleşmede başka türlü öngörülmedikçe, karasularının genişliğini ölçmeye yarayan normal esas hat, kıyı doğrultusundaki en düşük cezir hattıdır (suların en çok çekildiği hattır); bu hat kıyı Devleti tarafından resmen kabul edilmiş büyük ölçekli haritalar üzerinde gösterilir.” (Gündüz 1994; 291).

1982 BMDHS, 6 ncı maddesi uyarınca;

“ Resifler

Atollar üzerinde yer alan adaların veya serpiştirilmiş vaziyetteki resifli adaların mevcudiyeti halinde, karasularının ölçülmesine yarayan esas hat, kıyı Devletinin resmen tanıdığı haritalar üzerinde uygun sembollerle gösterilen, deniz yönündeki en düşük resif hattıdır. ” (Gündüz 1994; 292).

1958 ve 1982 sözleşmelerinin normal esas hatla ilgili maddeleri tamamen aynıdır. Ancak 1982 BMDHS’nde kayalıklarla ilgili uygulamaları açıklığa kavuşturan 6 ncı madde ilave edilmiştir. Aslında kayalıklar sorunu, 1953 yılında, Uluslararası Hukuk Komisyonu’nun oluşturduğu Uzmanlar Komitesi tarafından tartışılmış ve esas hatların belirlenmesi maksadı ile kayaların haritalarda belirtilen kenarlarının alçak su seviyesi hattı olarak kabul edilebileceği şeklinde bir tavsiye kararı alınmış olmasına rağmen, 1958 BMDHS buna yer verilmemiştir (Kapoor and J.Kerr 1986; 31).

1982 BMDHS 5 inci maddede belirtilen *“en düşük cezir hattı”* özellikle gel-git olayının etkilerinin çok fazla olduğu kıyılarda önem kazanmaktadır, zira; bu özellikteki bölgelerin haritalarında alçak ve yüksek su seviyelerine göre farklı sahil hatları birlikte gösterilmektedir. Türkiye için durum değerlendirmesi yapacak olursak; gel-git etkisinin ihmal edilecek seviyede olmasından dolayı, haritalarda tek bir sahil hattı gösterilmektedir, dolayısı ile Türkiye için normal esas hatların belirlenmesinde büyük ölçekli haritalarda gösterilen sahil hattı esas alınacak olup, uygulamaya yönelik herhangi bir belirsizlik mevcut değildir.

2.1.1.2. Düz Esas Hatlar

1982 BMDHS, 7 nci maddesi uyarınca;

“ Düz esas hat

1. Kıyının derin bir şekilde girintili - çıkıntılı olduğu yerlerde veya kıyının hemen yakınında kıyı boyunca uzanan bir adalar saçağı varsa, karasularının genişliğinin ölçülmesi için esas alınan hattın çiziminde uygun noktaları birleştiren düz esas hatlar yöntemi kullanılabilir.

2. Bir deltanın ve diğer doğal şartların mevcudiyetinden dolayı oldukça istikrarsızsa, en düşük cezir çizgisinin denize en fazla uzanan kısmı doğrultusunda uygun noktalar seçilebilir ve en düşük cezir çizgisinin daha sonra geri çekilmesine

bakmaksızın, düz esas hatlar kıyı Devleti tarafından bu Sözleşmeye uygun şekilde değiştirilinceye kadar geçerli kalacaktır.

3. Düz esas hatların bu çiziminde kıyının genel istikametinden dikkate değer bir ölçüde sapılmamalıdır ve hatların içinde kalan deniz alanlarının iç sular rejimine tabî olması için kara ile yeteri kadar bağlantılı olması gerekir.

4. Cezir yüksekliklerine doğru ve cezir yüksekliklerinden başlamak üzere düz esas hatlar çizilemez; meğer ki daimi şekilde su üstünde kalan deniz fenerleri veya benzeri tesisler bunların üzerinde inşa edilmiş olsun veya bu yüksekliklere doğru veya bu yüksekliklerden başlamak üzere esas hatların çizilmesinin genel milletlerarası kabul görmüş olduğu durumlar söz konusu olsun.

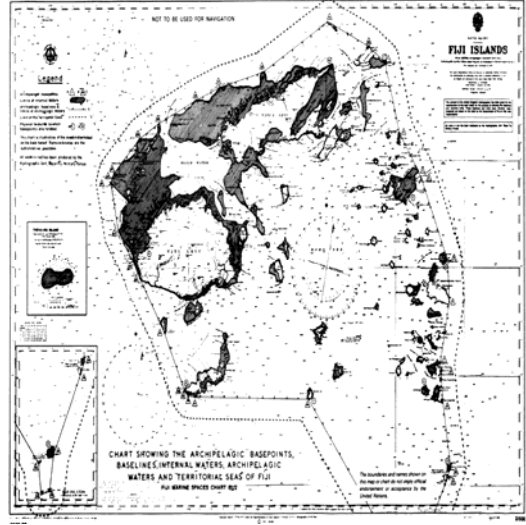
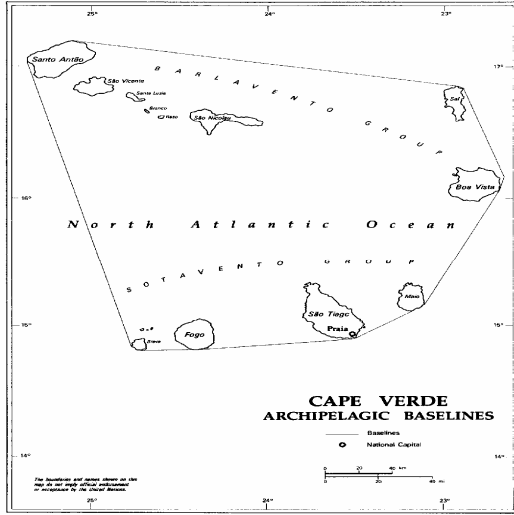
5. Birinci paragraf hükümlerine göre düz esas hatlar yönteminin uygulanabildiği durumlarda, belirli esas hatları tespit ederken, gerçekliği ve ehemmiyeti uzun zamandan beri teamülle kanıtlanmış olan ilgili bölgeye has ekonomik menfaatler göz önünde tutulabilir.

6. Düz esas hatlar yöntemi bir Devlet tarafından başka bir Devletin karasularını açık denizden veya bir MEB'den ayıracak bir tarzda uygulanamaz.“ (Gündüz 1994; 292).

1958 ve 1982 Sözleşmelerinde düz esas hat esas hatların belirlenmesinde teknik açıdan önemli değişiklikler getirilmemekle birlikte, 1982 BMDHS'nde iki yeni maddenin yer aldığı görülmektedir.

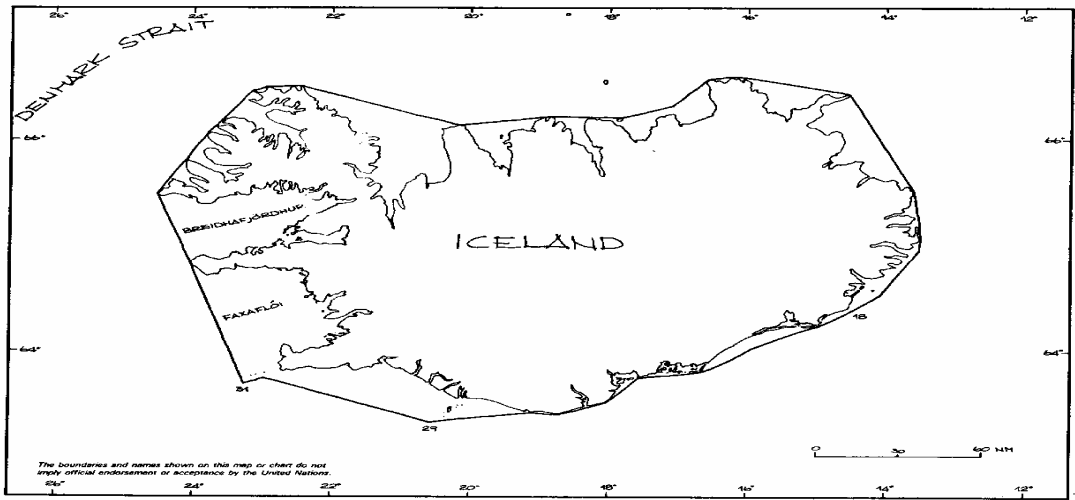
Bunlardan birincisi, deltalarla ilgili düzenlemeleri içeren 7/2 nci madde , ikincisi, takımadaların tanımı ve düz esas hatların uygulamasıyla ilgili 46 ve 47 inci maddelerdir (1982 BMDHS mad. 7/2-46-47).

Bu maddelerle, takımadanın tanımı yapılmış ve takımada devletini oluşturan takımada ve adaların çevresini kuşatacak düz esas hatların çizilmesine yönelik teknik detayları belirtilmiştir (Bkz Şekil 1. ve Şekil 2).

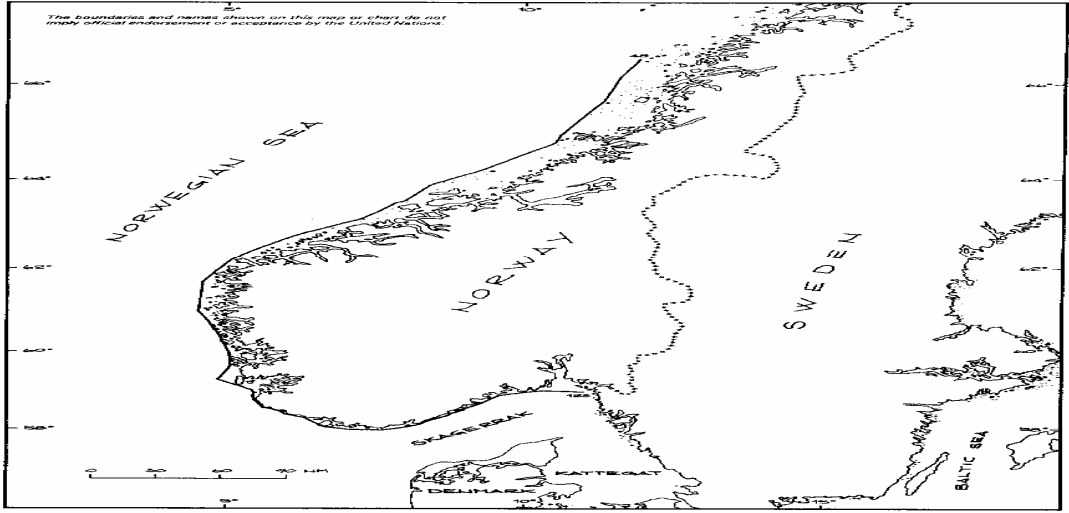

Şekil 1. C.V. Takımada Düz Esas Hatları **Şekil 2. Fiji Takımada Düz Esas Hatları**
Kaynak: (Guy, 2000; 169) **Kaynak: (Guy, 2000; 175)**

Ancak bu durumda bile oluşturulacak esas hatların diğer bir devletin karasularını açık denizden veya MEB'den ayıracak şekilde kullanılamayacağına altı çizilmiştir. Ege Denizinde Yunanistan tarafından ortaya atılabilecek iddialara yönelik olarak bu maddeler oldukça önemli bir kriter oluşturmaktadır. Ayrıca birinci maddede de belirtildiği üzere düz esas hatların çizilebilmesi için ilk kriter, sahilin derin bir şekilde girintili ve çıkıntılı olması (Bkz Şekil 3.) veya sahil boyunca ve hemen yakınında bir adalar dizisinin (Bkz Şekil 4.) bulunması koşulu getirilmektedir.

Şekil 3. Girintili-çıkıntılı sahillerde çizilen düz esas hatlar
Kaynak: (Guy, 2000; 166)

Şekil 4. Kıyıya çok yakın adalar saçağının etrafına çizilmiş düz esas hatlar

Kaynak: (Guy, 2000; 167)

Dolayısı ile sadece bu özelliğe sahip sahil kesimlerinde, düz esas hat yönteminin uygulanabileceği sonucu ortaya çıkmaktadır. Ayrıca sahil boyunca ve hemen yakınında bir adalar dizisi tanımlaması ile de adaların sahil boyunca devamlılık arz etmeleri gerektiği belirtilerek, bir kaç izole adanın bu bağlamda değerlendirilemeyeceği belirtilmektedir (Kapoor and J.Kerr 1986; 34).

Düz esas hatlarla sınırlandırılan alan iç sular olarak kabul edilmektedir. Ancak bu suların daha önce iç sular statüsünde olmadığı ve zararsız geçiş hakkının bulunduğu yerlerde bu hak devam edecektir (BMDHS mad.8/2).

Düz esas hattın 1982 BMDHS'nde tanımı yer almamaktadır.

Düz esas hat; Uluslararası Hidrografi Örgütü, Hidrografi Sözlüğünde, matematiksel olarak, belirli bir yüzeyde veya düzlemde iki noktayı birleştiren en kısa mesafe olarak tanımlanmaktadır. Deniz haritaları genelde merkator projeksiyonunda üretilmektedir ve aslında bu haritalarda çizilen doğru çizgiler gerçek dünyada bir eğriyi temsil etmektedir. Bu yüzden özellikle uzun mesafeli düz esas hatların çiziminde, jeodezik hatların (dünyanın şeklini modelleyen elipsoid üzerindeki iki nokta arasındaki en kısa hatlar) kullanılması, uluslararası platformda kabul görebilmesi için zorunludur.

2.1.1.2.1. Düz Esas Hatların Oluşturulması

1982 BMDHS, düz esas hatların aşağıda belirtilen şartlarda;

- “Nehir ağızlarında
- Koy ağızlarında
- Takımadaların düz esas hatlarında
- Düz esas hat sisteminin bir parçası olarak”

esas hatların bir parçası olarak kullanılabileceğini belirtmektedir.

2.1.1.2.1.1. Nehir Ağızlarında Düz Esas Hatların Oluşturulması

1982 BMDHS, 9 uncu maddesi uyarınca;

“ Bir nehir doğrudan doğruya denize akıyorsa, esas hat, nehir kenarlarının en düşük cezir çizgisi üzerindeki noktalar arasında nehir ağzına çizilen düz hat olacaktır.” (Gündüz 1994; 293).

Bu madde 1958 BMDHS 13 üncü madde ile tamamen aynıdır. Kuralda söz edilen ilk kriter olan nehrin doğrudan denize döküleceğinin belirtilmiş olması, teknik olarak karşılaşılabilecek birçok duruma ait belirsizliği ortadan kaldırmakla birlikte, nehir ağızını meydana getiren noktaların hassas olarak belirlenmesinde bazı güçlükler ortaya çıkabilecektir. Nehir ağızları ile ilgili 9 uncu maddenin Fransızca metninde “*sans former l'estuaire*” ifadesi mevcuttur, yani İngilizce metinde bahsedilen nehrin doğrudan denize dökülmesi ile ilgili olarak değerlendirilebilecek, haliç oluşturmama koşulu, bu durumun açıklığa kavuşturulabilmesi için suyun tuzluluğu ve alanın genişliği ile ilgili bir takım kriterlerin incelenmesi gerekmektedir.

2.1.1.2.1.2. Deltalarda Düz Esas Hatların Oluşturulması

1982 BMDHS, düz esas hatlarla ilgili 7 nci madde, 2 nci fıkrası uyarınca bir delta ağzına düz esas hat çizilirken, alçak su hattının deniz tarafında en uzak noktaları arasında çizilebileceği belirtilmektedir. Aynı zamanda sahil devlet tarafından bu sözleşme uyarınca değiştirilmediği takdirde delta sahile doğru çekilse bile düz esas hat aynı kalacaktır. Gerçekte bu durum oldukça nadir olarak gerçekleşmektedir, zira genelde delta ağızlarında sediment hareketleri nedeni ile

denize doğru bir ilerleme gerçekleşmektedir. 1982 BMDHS'de kıyı devletinin esas hattı değiştirmesine yönelik bir süre sınırının olmaması nedeniyle bazı çekinceler konmuşsa da, önemli bir husus olarak görülmemiştir.

2.1.1.2.1.3. Koylarda Düz Esas Hatların Oluşturulması

1982 BMDHS, 10 uncu maddesi uyarınca;

1. *“İşbu madde sadece kıyıları bir Devlete ait olan körfezlerle ilgilidir.*

2. *Bu Sözleşmenin uygulanması bakımından, bir körfez iyice belirgin bir girintidir ki (karaya) sokuluşunun ağız genişliğine oranı, kara ile çevrili suları kapsayacak kadar olmalı ve kıyının basit bir kıvrımından ibaret olmamalıdır.*

Bununla beraber, bir girinti, bu girintinin ağızına çizilen bir hattı çap olarak alan bir yarım daire alanı kadar alana veya ondan büyük bir alana sahip olmadıkça, bir körfez olarak telakki edilemez

3. *Ölçüm yapılması bakımından bir girintinin alanı, girinti kıyısının çevresindeki en düşük cezir hattı ile onun cezir sırasındaki doğal giriş noktalarını birleştiren bir hat arasında kalan alandır. Adaların mevcudiyetinden dolayı bir girintinin birden fazla ağızının olması halinde, yarım daire farklı ağızlara çizilen hatların toplam uzunluğu kadar bir hat üzerinde çizilir. Bir girinti içindeki adalar, girintinin su sahasına dahilmiş gibi kabul edilecektir.*

4. *Bir körfezin doğal giriş noktaları arasındaki mesafenin cezir sırasında yirmidört mili aşmadığı durumlarda, bu iki cezir hattı arasında körfezi kapatan bir hat çizilebilir ve bu suretle kapatılan sular iç sular olarak telakki edilir.*

5. *Bir körfezin doğal giriş noktaları arasındaki mesafenin cezir sırasında 24 mili aştığı durumlarda, 24 mil uzunluğundaki bir düz esas hat, o genişlikte bir hatla mümkün olan azami su sahasını kapatacak şekilde, körfezin içinde çizilecektir.*

6. *Yukarıdaki hükümler, ‘tarihi’ körfezlere veya BMDHS 7 nci maddede öngörülen düz esas hatlar yönteminin uygulandığı bir durumda uygulanmaz.”* (Gündüz 1994; 293).

Düz esas hatlarla koyların kapatılması, 1982 BMDHS 10 uncu maddesi ile detaylandırılmış olmasına rağmen oldukça karmaşık bir işlemdir.

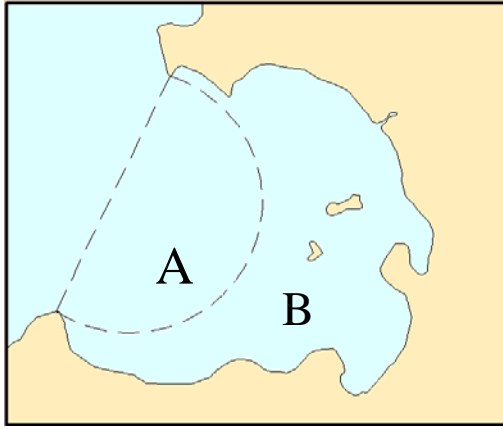
1958 BMDHS'ne herhangi bir değişiklik getirilmemiştir.

Kural gereği koyların bu şekilde kapatılabilmesi için koyun sahillerinin yalnızca bir devlete ait olması gerekmektedir. Komşu iki veya daha fazla ülkenin koyda sınır

paylaştığı durumda; ilgili ülkelerin karşılıklı anlaşmaya varması gerekmektedir. Karalarla çevrili deniz girintilerinin koy olarak değerlendirilebilmesi için şartlar aşağıdaki paragrafta belirtilmektedir.

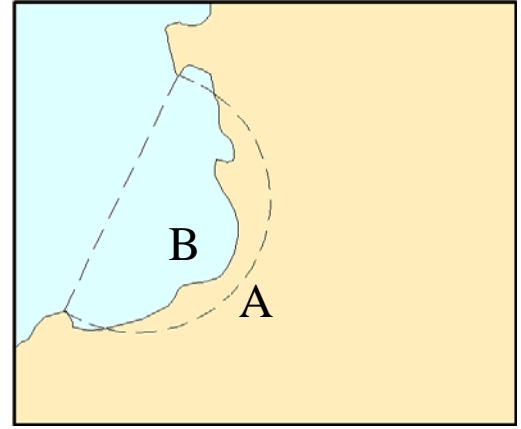
1982 BMDHS bir deniz girintisinin, koy olarak kabul edilebilmesi için koy ağzının genişliğiyle ilgili bir sınırlama getirmemekte sadece 24 NM sınırını esas hatların oluşturulabilmesinde ortaya koymaktadır (1982 BMDHS mad.10/5). (Bkz. Şekil 5 ve 6).

1982 BMDHS'nde koy kapama ile ilgili ikinci kriter, belirli bir deniz girintisinin yüzölçümü bu girinti ağzına çizilen bir doğruyu çap olarak alan bir yarım dairenin yüzölçümüne eşit veya ondan daha büyük olması durumunda bu koyun bir iç koy olarak kabul edilebileceğidir. 1982 BMDHS madde 10/3' te belirtildiği gibi, koy alanı içerisinde ada veya adalar mevcutsa bu adaların yüzölçümleri de koy içindeki deniz alanına dahil olacaktır (Bkz. Şekil 5).

Şekil 5. Kurala uygun koy.

Kaynak: (Karagöz, 2004; 42)

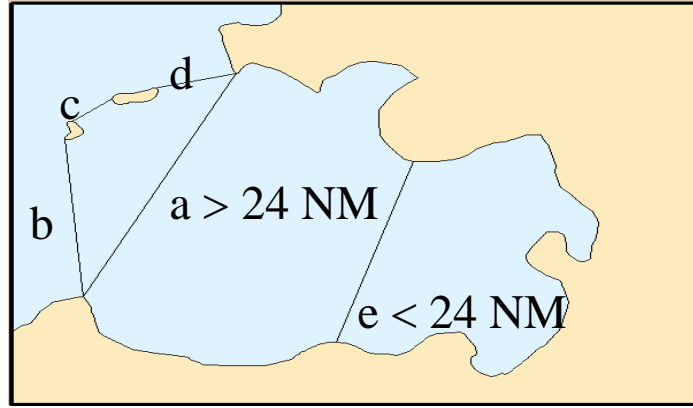
Şekil 6. Kurala uygun olmayan koy

Kaynak: (Karagöz, 2004; 42)

Dünyadaki birçok koyun bu kurala uymadığı görülmektedir. Örnek olarak; Darien/Kolombiya, Biafra/Kamerun, Cadiz/İspanya, Taranto/İtalya, Guayaquil/Ekvator, Antongil/Madagaskar ve Karpentarya/Avustralya'daki koyları gösterebiliriz.

Koy içinde veya koy ağzında bir veya birden fazla adanın mevcudiyeti durumunda “Yarım Daire” kuralının uygulanma şekli aşağıda belirtilmektedir. Buna göre eğer koy ağzında bir veya birkaç ada mevcutsa ve koy girişi adalar nedeni ile birkaç parçadan oluşuyorsa bu durumda yarım daire bu parçalar birleştirilerek oluşturulur. Kural basit gibi görünmekle birlikte bazı özel durumların yorumlanması oldukça karmaşık olabilmektedir.

Örneğin 24 mil koy ağzı genişliği kuralı uygulanırken koy girişinde mevcut adalar arasındaki mesafelerin toplamı mı esas alınacaktır, yoksa koy içinde 24 mil kuralının uygulanabileceği maksimum hat mı esas alınacaktır? (Bkz. Şekil 7). Bu durumda 24 mil kuralına uygunluk için a mı? Yoksa b+c+d mi kullanılacaktır?

Şekil 7. Koy girişinde adalar olduğunda kullanılacak çapın belirlenmesi.

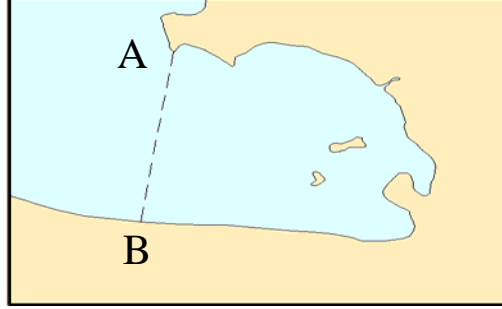
Kaynak: (Karagöz, 2004; 43)

Adaların farklı şekillerdeki mevcudiyeti kuralın yorumlanmasında güçlükler ortaya çıkarabilmektedir.

Kuralın doğru olarak yorumlanabilmesi her coğrafi durumun kendine özgü özellikleri incelenerek kuralın temel kriterlerinin uygulanması ile mümkün olabilecektir. Dolayısı ile adaların deniz yetki alanına sahip bir kara parçası olduğu ve bunun iç suların sınırını genişlettiği düşünüldüğünde yarım daire kuralı uygulanırken adalar arasındaki uzunlukların toplamının çap olarak alınması doğru olacaktır.

Koyların kapatılması ile ilgili diğer bir güçlük te koyun doğal girişini temsil eden noktaların tespit edilmesidir.

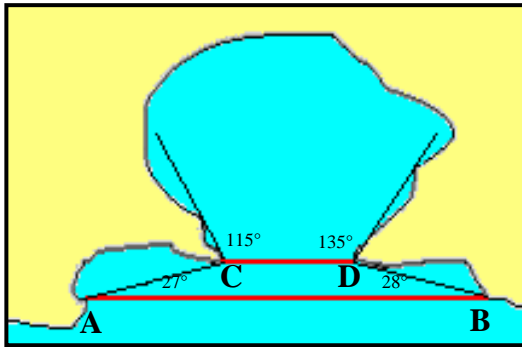
Ancak Hindistan'ın Cutch körfezinde olduğu gibi koyun yalnızca bir tarafında belirgin bir doğal giriş noktası ve karşı tarafta düz bir sahil hattı varsa yapılabilecek en mantıklı şey belirgin giriş noktası ve karşı taraf arasında en kısa hattın oluşturulacağı noktaların kullanılması olacaktır(Bkz. Şekil 8).

Şekil 8. Koy doğal giriş noktalarından birinin düz sahil hattında olması

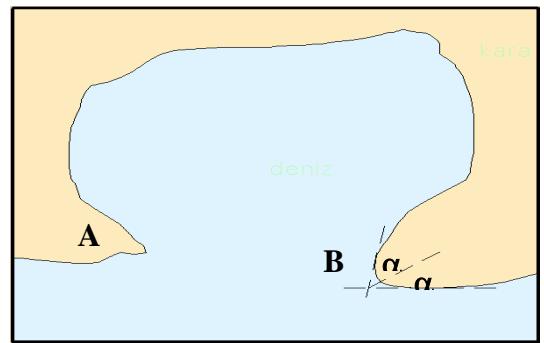
Kaynak: (Karagöz, 2004; 44)

Hodgson ve Alexander koy doğal giriş noktaları tespiti için geometrik bir takım kriterler önermektedirler. Bu yöntem ikiden fazla giriş noktası belirlenebilecek koylar yada delta ağzlarında başarıyla uygulanabilmektedir. Öncelikle denemek üzere seçilen olası koy giriş noktaları, aralarında düz hat oluşturulmakta, sonra seçilen giriş noktalarından koyun iç tarafına doğru ilk çıkıntıyı birleştiren hatlar çizilmekte, eğer koy kapama hattıyla koyun iç tarafındaki ilk çıkıntıları birleştiren hatlar arasındaki açılarının her ikisi de 45° 'den büyükse deneme noktaları koyun doğal giriş noktaları kabul edilmektedir. Açılardan birinin, ya da her iki açının da 45° 'den küçük olması durumunda koy giriş noktalarını bulmak için yeni noktalar denenmelidir (Hodgson and L Alexander 1971; 8) ve (Reed, 2000; 260) (Bkz.Şekil 9)

Şekil 9. Koy doğal giriş nokta tespiti.

Kaynak: (Reed, 2000; 260)

Şekil 10. Yuvarlak kıyıya sahip koy

Kaynak: (Karagöz, 2004; 45)

Yuvarlak kıyı hattına sahip koy giriş noktalarının belirlenmesinde Beazley seçilmiş açı kriterini referans alan bir çok değişik durumu incelemiştir. Bu kural yuvarlak kıyı hattına sahip koy girişlerinde veya bir tarafı düz sahil hattı olan kıyılarda uygulanabilmektedir (Bkz. Şekil 10).

2.1.1.2.1.4. Limanlarda Düz Esas Hatların Oluşturulması

1982 BMDHS, 11 inci maddesi uyarınca;

“Karasularının sınırlandırmak bakımından, liman sisteminin ayrılmaz bir parçasını oluşturan en dışarıdaki daimi liman tesislerinin kıyının bir parçasını teşkil ettiği kabul edilir. Kıyı açıklarındaki tesis ve sun’i adalar daimi liman tesisleri olarak telakki edilmeyecektir.” (Gündüz 1994; 293).

1982 BMDHS 11 inci maddesine, 1958 BMDHS 8 inci madde’den farklı olarak ilave edilen son cümle, açık denizlerde petrol araştırmaları kapsamında kurulmakta olan açık deniz platformlarındaki artışı yansıtmakta ve bu gibi yapıların daimi liman tesisi olarak kabul edilmeyeceği, dolayısı ile sahil hattının bir parçası olamayacağı ve deniz yetki alanlarının paylaşımında belirleyici bir rol oynayan esas hatların oluşturulmasında dikkate alınmayacağı belirtilmektedir.

Ancak yapay ada/tesislerin karasuları olmasa da, esas hatların oluşumunda, MEB’lerin veya kıta sahanlığının sınırlandırılmasına etki etmeseler de; Bu tesislere sahip kıyı devletine diğer devletlere önceden ilan etmek şartıyla ve yapay ada/tesisin her yönünden 500 metreyi geçmeyecek şekilde bir emniyet bölgesi tesis etme hakkı tanınmıştır (1982 BMDHS mad.60/4-5).

Bir istisna olarak yapay adalar veya gel-gitle ortaya çıkan yükseltilerin üzerlerinde sürekli olarak deniz seviyesinin üzerinde olan fener veya benzeri tesislerin mevcut olması halindeyse; bu formasyonlar düz esas hat veya takım adaların esas hatlarının çiziminde dikkate alınabilmektedir (IHB,1990; 91 ve 1982 BMDHS mad.7/4 ve 47/4).

Yapay ada/tesislerde olduğu gibi sahil yapılaşmasıyla bağlantılı olmayan deşarj boru hatları da esas hatların oluşturulmasında dikkate alınmamaktadır (IHB, 1990; 91).

Liman girişleri, liman giriş noktalarını birleştiren bir kapama çizgisiyle kapatılarak liman içinde kalan sular, iç sular statüsüne tâbi kılınabilir (Guy 2000; 76).

2.1.1.2.1.5. Demir Yerlerinde Düz Esas Hatların Oluşturulması

1982 BMDHS, 12 nci Maddesi uyarınca;

“Normal olarak gemilerin yükleme, boşaltma ve demirlemesi için kullanılan ve aksi halde karasularının dış sınırının ötesinde kalacak olan demir yerleri karasularına dahildir” hükmü yer almaktadır (Gündüz 1994; 293).

Bu maddeye konu demir yerleri, karasularının sınırlandırmasına doğrudan etki etmekle birlikte esas hatların belirlenmesiyle ilişkili değildir (Kapoor and J.Kerr 1986; 52).

Büyük tonajlı petrol tankerlerinin sahilden oldukça açığa demir atıyor olmalarına rağmen, özellikle 1982 BMDHS 3 üncü maddesi uyarınca karasuları genişliğinin 12 mile kadar tespit edilebilmesi, bu kuralın gerçek hayatta pek fazla bir uygulama alanı bulmasına imkan bırakmamaktadır.

2.1.1.2.1.6. Takımda Düz Esas Esas Hatlarının Oluşturulması

1982 BMDHS, 46 ncı maddesi uyarınca;

“Terimlerin anlamı

Bu Sözleşme bakımından:

a) *‘Takımda devleti’, tamamiyle bir veya daha fazla takımadadan oluşan ve başka adaları da içine alabilen bir Devlet demektir.*

b) *‘Takımda’, coğrafi, ekonomik ve siyasi bir bütün oluşturacak veya tarihen öyle telakki edilecek kadar birbirleriyle yakından bağlantılı suları ve diğer doğal özellikleri birbirine bağlayan bir adalar grubu ve bölümleri anlamına gelir.”* İfadesi ile terimlerin anlamlarına açıklık getirmiştir (Gündüz 1994; 303).

1982 BMDHS, 47 nci maddesi;

“Takımda esas hatları

1. *Bir takımda Devleti, takımdan en dışındaki adaların ve takımdaların resiflerinin en dışarıdaki noktalarını birleştiren, takımda esas hatlarını çizebilir; şu kadar ki, bu esas hatların, başlıca adaları ve su sahasının yüzölçümünün atoller de dahil olmak üzere, kara sahasına oranının, 1-1 ile 9-1 arasında olduğu bir sahayı da kapsamaması gerekir.*

2. *Bu esas hatların uzunluğu, 100 mili aşmayacaktır; şu kadar ki, herhangi bir takımdayı çeviren esas hatların toplam sayısının en fazla yüzde üçü kadarı, azami 125 mili aşmamak üzere, bu uzunluğu geçebilirler.*

3. *Bu esas hatların çizilmesi, takımdan genel istikametinde önemli bir sapma göstermeyecektir.*

4. *Cezir yüksekliklerine doğru ve onlardan başlamak üzere bu esas hatlar çizilmeyecektir, meğer ki, devamlı şekilde su seviyesinin üstünde kalan deniz feneri veya benzeri, tesisler bu cezir yüksekliklerinin üzerinde inşa edilmiş olsun veya cezir yüksekliği tamamıyla veya kısmen en yakın adadan itibaren karasularının genişliğini geçmeyen bir mesafede bulunsun.*

5. *Bir takımda Devleti, bu esas hatlar sistemini başka bir Devletin karasularını açık denizden veya MEB'den ayıracak şekilde kullanmayacaktır.*

6. *Bir takımda Devletin takımda sularının bir kısmı hemen bitişik olan komşu bir Devletin iki kesimi arasında yer alıyorsa, bu komşu devletin geleneksel olarak bu sulara sahip olduğu hakları ve diğer meşru menfaatleri ve bu Devletler arasında anlaşma ile belirtilen bütün hakları, devam edecek ve bunlara saygı gösterilecektir.*

7. *Birinci paragraf gereğince suyun karaya olan oranını hesap etme bakımından, kara sahası, adaların ve atollerin (kordon) saçak şeklindeki resifleri içinde yer alan suları kapsar; buna plato perimetresi üzerinde bulunan bir dizi kireç taşı adası ve kuru resifin kapattığı veya hemen hemen kapattığı dik yamaçlı bir okyanus platosunun bir parçası da dahildir.*

8. *Bu madde gereği çizilen esas hatlar, bunları tetkike imkan veren bir ölçekte veya ölçeklerde olan haritalar üzerinde gösterilecektir. Bunun yerine, jeodezik verileri belirten coğrafi nokta koordinatlarını gösteren liste ikame edilebilir.*

9. *Takımda devleti, bu gibi harita veya coğrafi koordinat listelerine gerekli şekilde aleniyet kazandıracaktır ve bu gibi harita veya listelerin bir suretini BM Genel Sekreterliğine tevdi edecektir.”* kriterlerini belirlemiştir (Gündüz 1994; 304).

2.1.1.2.1.7. Karma Metot ile Düz Esas Hatların Oluşturulması

1982 BMDHS, 14 üncü maddesinde;

“Esas hatları belirlemek için metodlar bileşiminin kullanılması

Kıyı Devleti, değişik şartların icabına göre yukarıdaki maddelerde öngörülen metodlardan herhangi birisiyle esas hatları belirleyebilir.” hükmüne yer verilmiştir (Gündüz 1994; 294).

1958 BMDHS’nde olmayan bu madde de 1982 BMDHS’nin yeniliklerinden biridir. Normal esas hat, düz esas hat, koy kapama ve takım ada esas hatlarının 1982 BMDHS’nde belirtilen kriterler sağlandığı takdirde birlikte kullanılmasına olanak sağlanmıştır. Daha açık belirtmek gerekirse, 1982 BMDHS’nde belirtilen kurallara uygun olarak sahilin belirli kesimlerinde bu yöntemlerden birinin kullanılabilir olması, söz konusu yöntemin sahilin diğer kesimlerinde de kullanılabilirliği anlamına gelmemektedir.

2.1.1.2.2. Düz Esas Hatların Belirlenmesindeki Güçlükler

1958 ve 1982 BMDHS’nde düz esas hatların çizimi hakkında birtakım düzenlemeler getirilmeye çalışılmıştır; ancak bunların uygulamasına yönelik olarak yol gösterici kriterler oldukça azdır. Sözleşmelerdeki belirsizlikler içeren bazı hükümlerden yola çıkılarak, uygulamada birçok farklı sınırlandırma yapılması mümkün olabilir.

1982 BMDHS’nin bu belirsizlikleri ve yoruma açık olması, aynı zamanda onun güçlü tarafını oluşturmaktadır. Böylece özellikle belli bölgelerde, aksi takdirde çelişki olarak değerlendirilebilecek, farklı kararların alınabilme imkanı doğmaktadır (United Nations Document, 1995).

Düz esas hat uygulaması, sınırlandırdığı su kütesine iç sular statüsü sağlaması açısından son derece önemlidir. Dolayısı ile ülkeler bu uygulamayı kendi esas hatlarının belirlenmesinde azami olarak kullanmaya çalışabileceklerdir. 1982 BMDHS düz esas hatlarla ilgili 10 uncu maddede, *“kıyının derin bir şekilde girintili-çukuntulu olması”, “adalar saçağının mevcudiyeti”* gibi ifadeler kesin kriterler verilerek tanımlanmadığından, ülkeler kıyılarının coğrafi yapısını değerlendirirken kendi

yorumlarına göre hareket etme serbestisi kazanabilmekte; bu da uluslararası uygulamalar arasında farklılıklara yol açabilmektedir. Kıyıları açık denizlere bakan veya diğer bir ülke ile karşılıklı konumda olmayan ülkeler için bu kuralların uygulanması önemli anlaşmazlıklara yol açmayabilecektir.

2.1.1.2.3. Düz Esas Hatlar ile ilgili Taslak Kriterler

1982 BMDHS'nin kesin hükümlere bağlamadığı bazı detayları açıklığa kavuşturmak için; United States Department of the State Bureau of Oceans and International Environmental and Scientific Affairs tarafından, 1987 yılında yayınlanan "*Limits in The Seas No:106 Developing Standard Guidelines for Evaluating Straight Baselines*" başlıklı ve Amerikalı Deniz Hukukçularından Neil Raymond Guy tarafından 2000 yılında University of Cape Town/Güney Afrika'da yapılan "*The Relevance Of Non-Legal Technical And Scientific Concepts In The Interpretation And Application Of Law Of Sea: An Analysis Of The United Nations Convention On The Law Of The Sea*" başlıklı çalışmalarda önerilen taslak test kriterleri; konuya ilginç yaklaşımlar getirmesi, geleceğe yönelik uygulamalara öncülük edebilecekleri düşüncesinden hareketle önemli kaynaklar olarak değerlendirilmiştir.

Sonuçta 1982 BMDHS'nde açıklığa kavuşturulmamış konular, çözüme yönelik uluslararası uygulamaları ve yeni kodifikasyonları beraberinde getirecektir. Bu durumda da yeni deniz hukuku sözleşmelerinin yapılması kaçınılmaz olacaktır.

2.1.1.2.3.1. Kıyının Derin Bir Şekilde Girintili - Çıkıntılı Olması

- "*Belirli bir bölgede, düz esas hatların toplam uzunluğunun en az %70'i için, esas hat parçaları, esas hat parçasının uzunluğunun en az 6:10 oranına sahip kıyı girintilerini içermelidir.*" (USDS, 1987; 6) ve (Guy 2000; 176)

Burada; kıyı girintisinin derinliği, kullanılacak esas hatta dik olmalıdır. Koy kapama kriterine benzer olarak, düz esas hatların kullanımında sahilin girintili-çıkıntılı olup olmadığına dair genel bir formül içermesi, bu kriterin uygulama alanı bulması ihtimalini arttırmaktadır.

- *“Düz esas hattın kara tarafında birden fazla girintinin mevcut olması halinde, kriterin sağlanması girinti derinliklerinin toplamı kullanılabilir, ancak bu durum; bölgede en az üç belirgin girintinin mevcut olması halinde geçerlidir”* (USDS, 1987; 6) ve (Guy 2000; 176)

ABD İngiltere/Norveç Balıkçılık Davasında 160 millik esas hattın, sadece fiyortları kapatan 94 milini (yaklaşık %60) düz esas hatların oluşturduğunu belirtmiştir. Hodgson ve Alexander ise buna dayanarak, sahil hattının %60'ının derin girintili-çıkıntılı olması durumunda düz esas hatların tüm sahil boyunca çizilebileceğini belirtmektedir (Hodgson and L Alexander 1971; 8).

- *“Tüm esas hatlar 48 milden kısa olmalıdır.”* (USDS, 1987; 6)

ABD burada koy kapama hatlarının en çok 24 mil olabileceğinin de altını çizmektedir (Guy 2000; 176).

Bu kriterin ortaya konulmasında göz önüne alınmış objektif herhangi bir gerekçe yoktur. 48 mil sınırlamasının temelinde, Beazley tarafından esas hatların en çok 48 mil olabileceği (Beazley 1978; 7-10), Hodgson ve Alexander ise 40-45 mil arasında olabileceği tavsiyeleri yatmaktadır.

2.1.1.2.3.2. Adalar Saçağı

Bu çalışmada düz esas hatların etraflarından geçirilebilmesi için, adalar saçağı aşağıdaki kriterlere göre tanımlanmaktadır;

- *“Adaların dış sınırları, sahilin genel yönünden 20° ‘den fazla sapmamalıdır. Adaları karaya bağlayan hat bu kurala uymak zorunda değildir.”* (USDS, 1987; 16).

Bu kriter ile düz esas hatlarla ilgili düzenlemeleri içeren 1982 BMDHS'nin 7 nci maddesinde söz edilen *“... kıyının genel istikametinden dikkate değer bir ölçüde sapılmamalıdır...”* şeklindeki hüküme ait genel bir kriter getirilmeye çalışılmaktadır. (Guy 2000; 177).

- “Adalar ve sahil arasındaki mesafe göz önüne alınmalıdır.”

(USDS, 1987; 16) ve (Guy 2000; 178).

Burada belirli bir mesafe verilmemektedir. Ancak belirtilmesi gerekir ki, düz esas hatların adaların etrafından geçirilmesi durumunda, esas hatlar ile sahil arasında kalan su kesimi, karasuları değil, iç sular statüsüne sahip olacaktır.

- “Adalar saçağına dahil edilen adalar arasındaki mesafe 24 milden fazla olmamalıdır.” (USDS, 1987; 16) ve (Guy 2000;178).

1982 BMDHS, bu yönde herhangi bir rakam ortaya koymamıştır. Bu nedenle, esas hatlarla birleştirilebilecek adalar arasında ve adalarla ana kara arasında uygun bir mesafenin tespit edilmesi, 1982 BMDHS'nin bu yöndeki eksikliğini giderebilecektir.

- “Adalar saçağı önünde bulunduğu ana karanın en az %50'sini kapatmalıdır.” (USDS, 1987; 16) ve (Guy 2000 ;179).

Bu çalışmada; bu kriteri ortaya koymaktaki amacı adaların gerçekten bir adalar saçağı oluşturup oluşturmadığını tespit etme çabasıdır.

- “Hiçbir esas hat parçası 48 mili geçmemelidir.”

(USDS, 1987; 16) ve (Guy 2000;179).

Bu çalışmada belirtilen çözüme yönelik kriterlerin hukukî açıdan geçerli olduğunu söylemek mümkün değildir. Ancak bu çalışmada belirlenmeye çalışılan kriterlerin ABD'nin konuya yaklaşımını yansıttığı da bir gerçektir.

Gelecekte düzenlenecek Deniz Hukuku Konferanslarında, böylesi ortaya konmuş, çözüme yönelik formülleri içeren kriterler yüksek bir olasılıkla, uluslararası platformlarda yeni tartışmaları ve yeni çalışmaların başlangıç noktasını teşkil edecektir.

Ayrıca Türkiye'nin kendi coğrafyasında bu ve benzeri kriterleri inceleyip adapte ederek yapacağı çalışmalar; yeni kriterlerin keşfi ve ortaya konulması ile sonuçlanabilir. Bu durumda; Uluslararası Deniz Hukuku'na katkıda bulunulacağı gibi ülkesel menfaatlerimiz de aktif şekilde korunmuş olacaktır.

2.2. DENİZ YETKİ ALANLARININ DIŞ SINIRLARININ OLUŞTURULMASI

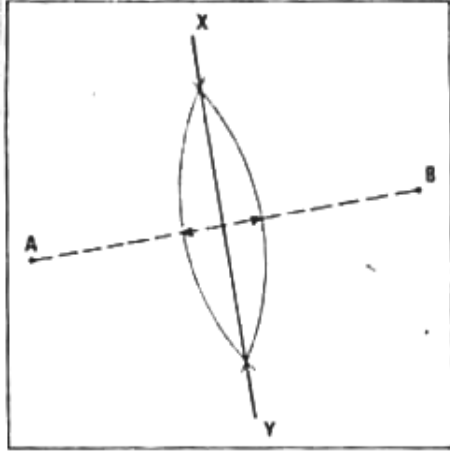
Teorik olarak, taraflarca üzerinde uzlaşıldığı veya yetkili bir mahkeme tarafından hakça olarak kabul edildiği sürece, deniz yetki alanlarının dış sınırlarının oluşturulması maksadı ile kullanılacak metodlar için herhangi bir kısıtlama yoktur (Beazley 1994; 6).

Temel yaklaşım, “*hakça ilkelere uygunluk*” olarak belirlenmekte, uygulanacak yöntemler ancak hakça bir sonuç doğurduğu takdirde kabul görmektedir. Aksi takdirde özellikle özel coğrafyalarda uygulanması zorunlu herhangi bir yöntemden söz etmek mümkün değildir. Eşit uzaklık yöntemi de bu kapsamda, temel kanının aksine özellikle bazı özel coğrafyalarda, tarihsel haklar, güvenlik gerekçeleri, kurulmuş bir takım dengeler açısından tek başına uygulanabilecek bir kriter olmaktan çok uzaktır ve uygulanmasına yönelik geleneksel hukukun veya 1958 ve 1982 BMDHS’de bu yönde bir hükmü bulunmamaktadır.

2.2.1. Eşit Uzaklık Çizgileri

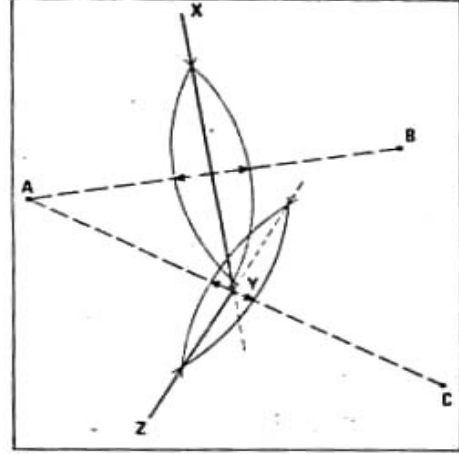
Eşit uzaklık çizgileri 1958 ve 1982 BMDHS’de, üzerlerindeki her bir noktadan, esas hatların en yakın noktasına eşit mesafede olan hat olarak tanımlanmaktadır. İki ülke arasında bu koşula uygun olarak, kesin geometrik kriterlerle çizilebilecek tek bir çizgi mevcuttur. Bu hat üzerinde her noktadan iki ülke esas hat noktalarına olan mesafe eşittir.

Karşılıklı iki nokta arasında ortay hat çizgisinin belirlenmesi, iki noktayı birleştiren hattın dikey açıortayı olarak tanımlanabilmektedir (Bkz. Şekil 11). Karşılıklı kıyılar arasında birden fazla nokta olduğunda ise bu işlem tekrarlanarak (Bkz. Şekil 12), her bir noktadan eşit mesafede olan ve birbirlerini takip eden dönüş noktalarından oluşmuş bir hat olacaktır (Bkz. Şekil 13).

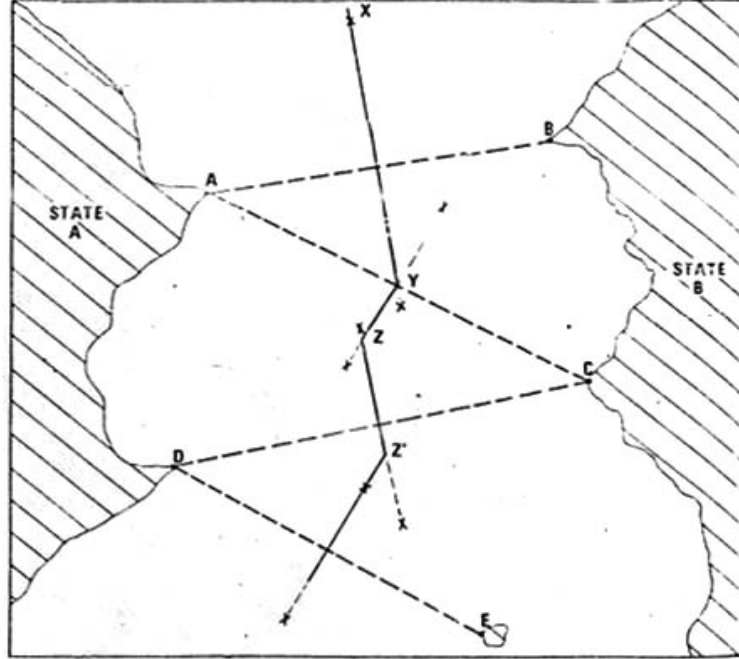
Şekil 11. Karşılıklı iki nokta arasında ortay hat

Kaynak: (Karagöz, 2004; 62)

Şekil 12. Karşılıklı üç nokta arasında ortay hat

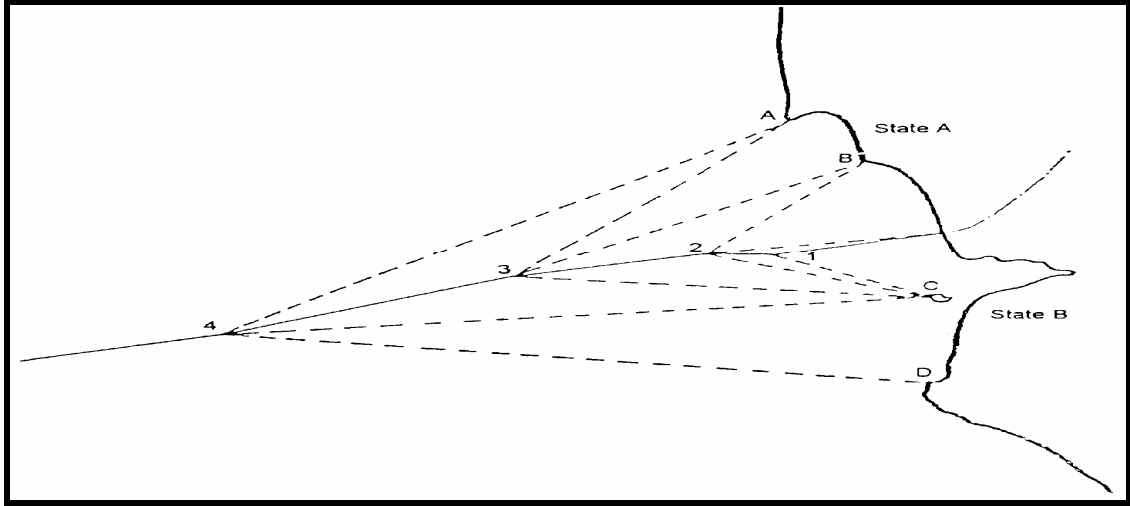
Kaynak: (Karagöz, 2004; 62)

Şekil 13. Karşılıklı iki ülke arasındaki teorik ortay hat

Kaynak: (Hodgson and Cooper, 1976; 366)

Kıyıları birbirini takip eden iki komşu ülke arasındaki deniz yan hududu, yine aynı yöntemle ortay hattın belirlenmesi ile oluşturulabilir (Bkz. Şekil 14).

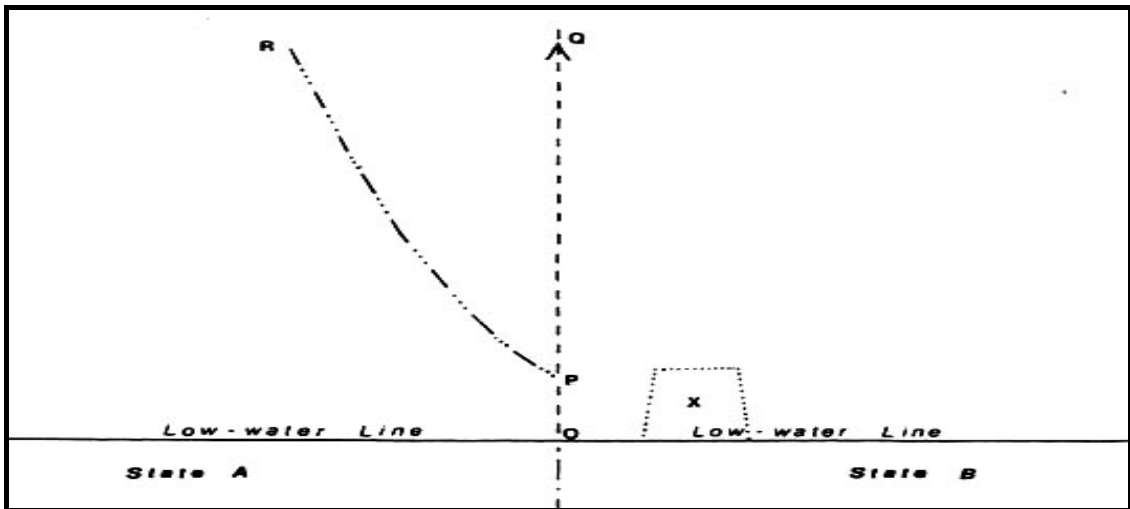

Şekil 14. Eşit uzaklık çizgileri ile oluşturulmuş deniz yan sınırı

Kaynak: (Guy 2000; 186) ve (Beazley, 1994; 25)

Ancak yine belirleyici husus, kıyıların coğrafi özellikleri olmaktadır. Örneğin sınırın hemen yakınında denize doğru bir ada veya buruna sahip olan "B" devleti ile bu coğrafi formasyona sahip olmayan "A" devletinin komşu olduklarını ve iki devlet arasındaki yan deniz sınırlandırması, sadece eşit uzaklık kriterine göre yapılacağını varsayalım, bu durumda; kıyısına yakın ada veya buruna sahip "B" devleti düz bir kıyıya sahip "A" devlete nazaran büyük bir avantaj sağlayacaktır.

Bu etkiyle yan sınır belirlenmesinde, B devletinin avantajı görülmektedir (Bkz Şekil 15).

Şekil 15. Yan yana kıyılarda eşit uzaklık metoduna göre çizilen ortay hat.

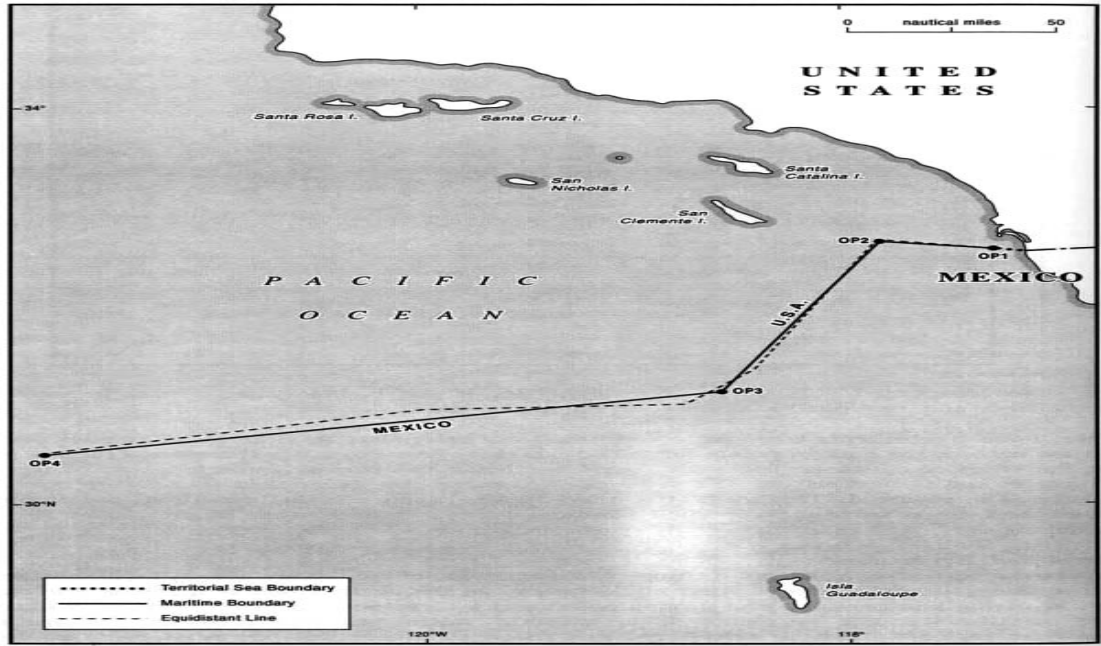
Kaynak: (Beazley 1994; 27).

Bu yöntemde en önemli husus; kıyılarda seçilen esas hat noktalarının; burun, ada, adacık, kayalık gibi denize doğru çıkıntılı kıyılarda ortay hattın belirlenmesinde etkili olmasıdır. Kıyıları denize doğru çıkıntılı olan devlet bu yöntemle avantaj sağlarken, kıyıları içbükey olan devlet ise dezavantajlı olmaktadır. Kıyı hatlarının yapısı göz önüne alındığında benzeri durumlarla çok yaygın olarak karşılaşılacak olup, bu da eşit uzaklık metodu ile çizilecek ortay hatların, öngörülenin aksine nadiren hakkaniyetli bir çözüm sağlamasıyla sonuçlanmaktadır. Bu nedenle eşit uzaklık çizgileri yöntemi, sadece basit kıyı çizgileri olan bölgelerde kısıtlı bir uygulama alanına sahiptir.

2.2.1.1. Basitleştirilmiş Eşit Uzaklık Çizgileri

Bu yöntem eşit uzaklık çizgileri yönteminin kullanıldığı durumlarda istenmeyecek kadar çok sayıda dönüş noktasının ortaya çıkması ve bu noktaların koordinatlarının listelenmesi esnasında karşılaşılan zorlukları gidermek üzere kullanılmıştır (Beazley, 1994; 9).

Basitleştirilmiş eşit uzaklık çizgileri yöntemi; eşit uzaklık yöntemiyle belirlenen alanın korunup, dönüş noktalarının azaltılması olarak da tanımlanabilir (Bkz. Şekil 16)

Şekil 16. Basitleştirilmiş eşit uzaklık çizgileriyle oluşturulmuş deniz yan sınırı

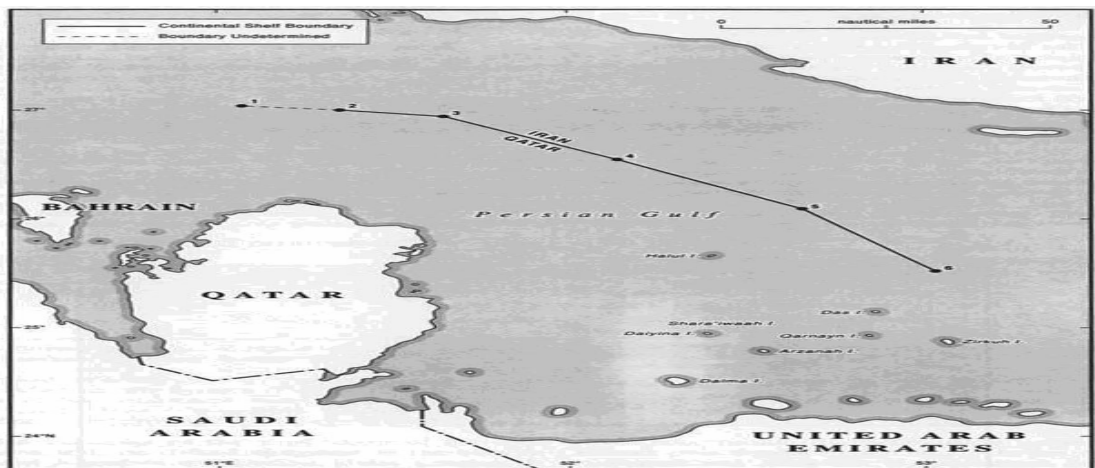
Kaynak: (Carleton and Schofield 2002; 10)

2.2.2. Sınırlı Etki

Eşit uzaklık metodunun katı olarak uygulanması, daha önce de belirtildiği üzere, özellikle ada, adacık, kıyı hattında denize doğru çıkıntıların olması durumunda, bu tarz anormal kıyı hattına sahip tarafa oldukça büyük avantajlar sağlamakta, bu durum da coğrafi gerçeklere aykırı olarak, hakkaniyetsiz sınırlandırmalara yol açmaktadır. Bu eşitsizlik karşılıklı kıyıları için daha kısıtlı bir bölge ile sınırlı kalabilmekte iken, yan sınırlarının belirlenmesinde ise ilgili deniz yetki alanı boyunca etki yapmaktadır.

Bu durumda, muhtemel çözümlerden biri hakkaniyete aykırılığa yol açan anormal coğrafi formasyona sadece sınırlı bir etki tanımaktır. Genellikle uygulanan yöntem, bunlara yarım etki tanımak, yani; anormal coğrafi formasyona tam etki tanıyarak çizilen eşit uzaklık hattı ile anormal coğrafi formasyonu yok farz ederek çizilen eşit uzaklık hatları arasında ortay hat çizilmesidir (Beazley 1994; 10).

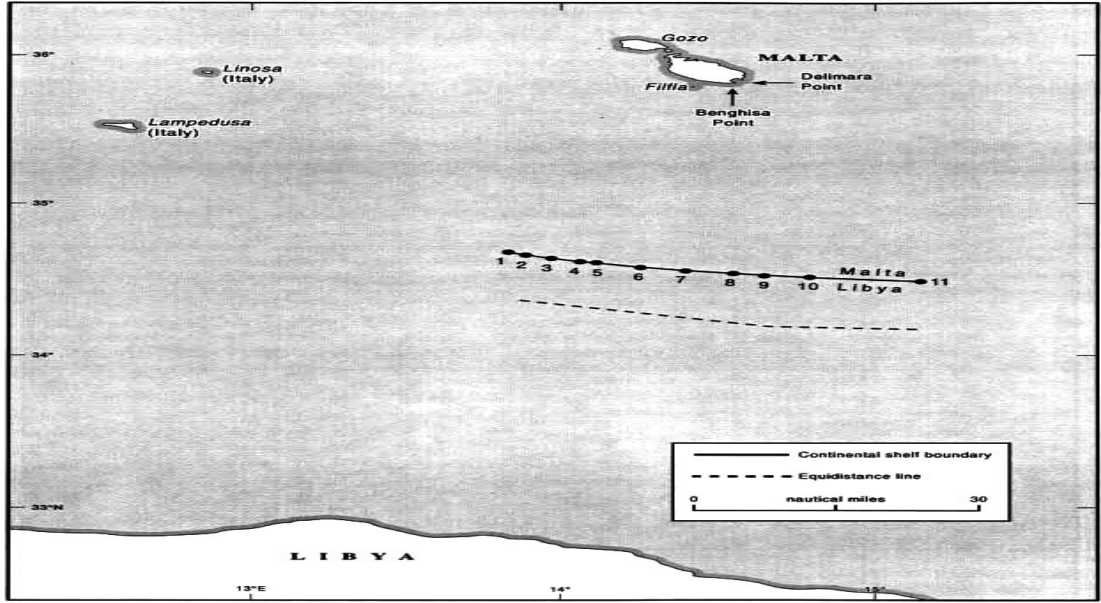
Yaygın bir başka uygulama ise, eşit uzaklık hatlarının hesaplanacağı esas hat noktalarının seçiminde esnek davranılmasıdır, 1969 İran-Katar kıta sahanlığı davasında, taraflar ana karalar üzerindeki esas hat noktalarını dikkate almış, bunların arasında kalan diğer tüm ada, adacık, kayalıklar dikkate alınmamış ve iki ülke ana karaları arasında bir eşit uzaklık hattı belirlenmiştir (Carleton and Schofield 2002; 13-15). (Bkz. Şekil 17)

Şekil 17. İran-Katar, Kıta Sahaneliği Sınırlandırması (20 Eylül 1969)

Kaynak: (Carleton and Schofield 2002; 14)

Diğer bir örnek ise, adalara sadece sınırlı etki tanınan (1982-1985) Libya-Malta kıta sahanlığı davasında görülmektedir. Bir ada devleti olarak Malta'nın mutlak eşit uzaklık, hatlarının kullanımına yönelik ısrarlı iddialarına rağmen, UAD, hakça bir çözüme ulaşılabilmesi için çizilen eşit uzaklık hattının Libya'nın lehine olarak 18 dakika kuzeye doğru kaydırılmasına karar vermiştir. (Bkz. Şekil 18).

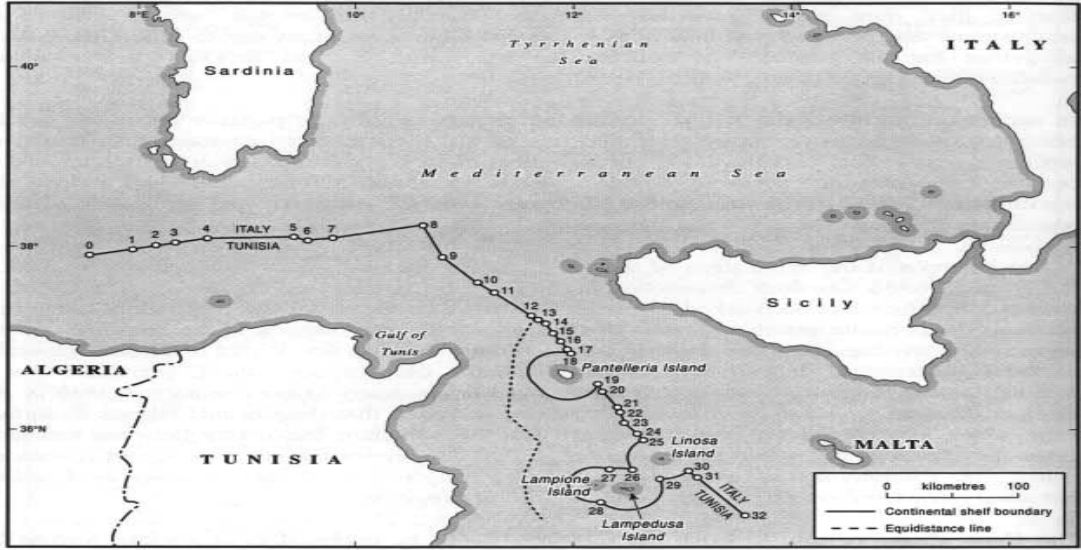

Şekil 18. Libya-Malta Kıta Sahanlığı Davası (1982-1985)

Kaynak: (Carleton and Schofield 2002; 16)

2.2.3. Kuşatma (Enclave)

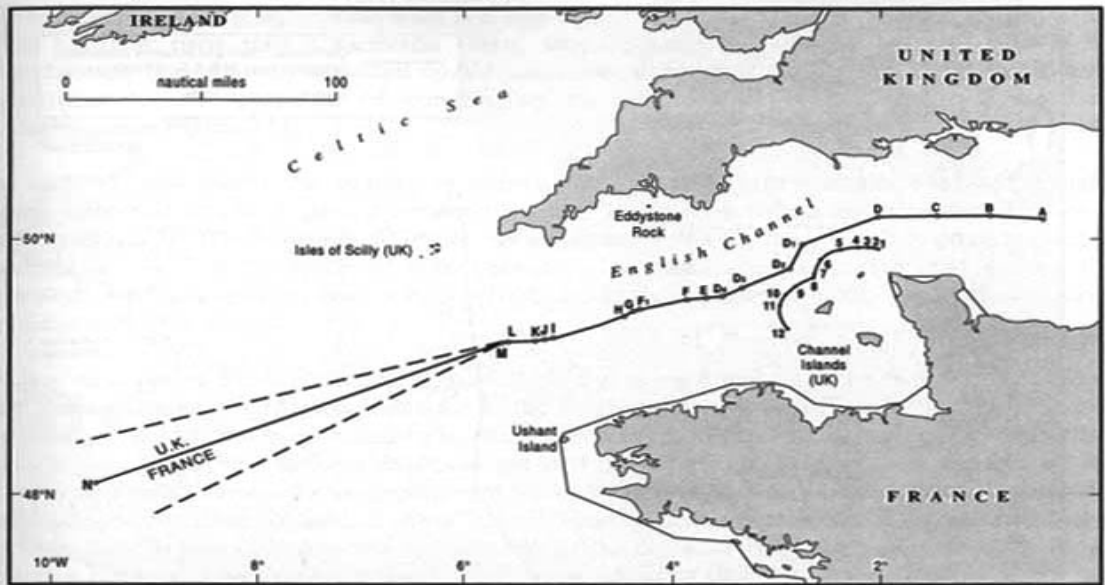
Genel olarak davalarda, adalar ve anakaralar arasındaki eşit uzaklık hattının ortasında veya bu hattın “yanlış tarafında” yer aldıkları durumlarda, bu adaların tamamen göz ardı edildiği veya kısmen yada tamamen kuşatıldığı görülmektedir. Bu durumlarda adalara genellikle karasuları genişliğinde sınırlı bir alan bırakılmıştır. Ancak; (1978-1982) İtalya-Tunus kıta sahanlığı davasında olduğu gibi, kayalık olmadıklarına işaret etmek üzere adalara sembolik olarak ilave bir millik alan tanınabilmektedir (Beazley 1994; 11 ve Bkz. Şekil 19).

Şekil 19. İtalya-Tunus Kıta Sahanlığı Davası (1978-1982)

Kaynak: (Carleton and Schofield 2002; 20).

1977-1978 İngiltere-Fransa kıta sahanlığı davasında (Bkz. Şekil 20) Hakem Mahkemesi, Kanal Adaları'nın sadece yanlış tarafta olmadığı, aynı zamanda coğrafi olarak da İngiltere'den ayrı olduğunu belirterek, iki anakara arasında eşit uzaklık yöntemini uygulamış, Kanal Adaları'na kuzeyde ve güneyde karasuları genişliği kadar alan vererek, güney ve doğu sınırlarının tarafların aralarında yapacakları müzakerelerle belirlenmesine karar vermiştir (Carleton and Schofield 2002; 19).

Şekil 20. İngiltere-Fransa Kıta Sahanlığı Davası (1977-1978)

Kaynak: (Carleton and Schofield 2002; 17)

2.2.4. Kerteriz Hattı

Kerteriz hattı yöntemini açıklamadan önce Kerterizin tanımını yapmak gerekir

Kerteriz (Bearing) : Bir gemiyle bir kıyı cismi arasındaki doğrultunun, geminin bulunduğu boylam dairesiyle saat yelkovanı yönünde yaptığı açıya denir.

(www.armadordenizcilik.com.tr)

Gemicilik diline ait bir terim olan “kerteriz” gemi dışında bulunan bir maddenin yönünü belirtmek için geminin pusulalarında ölçülen açısına denir. Hakiki ve nisbi kerteriz olarak iki çeşittir. (www.sailing.boun.edu.tr)

Hakiki Kerteriz : Bir maddenin coğrafi Kuzey yönünde olan açısıdır.

Nisbi Kerteriz : Geminin rotası hesaba katılmadan pruvasından sancak yada iskeleye doğru ölçülen açıya denir. (www.sailing.boun.edu.tr)

Ülkelerin uygulamalarından ve mahkeme kararlarından yola çıkıldığında, eşit uzaklık hattının oluşturulmasında kullanılan temel metodlardan birinin de kerteriz hattı olduğu görülmektedir (Beazley 1994; 12).

Genellikle çok fazla girintili çıkıntılı olmayan, düz kıyı hatları için kullanılan bu yöntemde, seyir haritaları üzerinde kıyının genel doğrultusuna paralel bir hat oluşturulur. Bölgenin coğrafyasını makro seviyede daha iyi ifade eden bu yöntemin kullanılması ile, özellikle çok sayıda, yan yana, açıklara doğru sahip oldukları deniz yetki alanları kıyı uzunluklarına nazaran kısa olan ülkeler arasında yapılan sınırlandırmalarda, kıyının genel doğrultusu kullanılarak, eşit uzaklık veya düzeltilmiş eşit uzaklık yöntemlerinde ortaya çıkabilecek hakça olmayan sonuçlardan kaçınılması sağlanabilmektedir (Beazley 1994; 12).

Ancak bu yöntemde tarafların belirlenecek kerteriz açısında anlaşma sağlamaları oldukça güçtür. Nitekim 1958 BMDHS taslaklarını hazırlamakla görevlendirilen, uzmanlar komitesi tarafından genellikle ne kadar toprağın dikkate alındığına bağlı olarak genel bir kerteriz açısının belirlenmesinin pratikteki zorlukları nedeni ile çok muğlak bulunmuştur (Carleton and Schofield 2002; 21).

Bu yöntem ABD-Kanada arasındaki Maine Körfezi davasında, çok sayıda ada ve kayanın bulunduğu körfezin iç kesiminde uygulanmıştır. Ayrıca Guinea-Bissau ile Senegal yan sınırının belirlenmesinde de kullanılmıştır (Bkz. Şekil 21).

Şekil 21. Guinea-Bissau, Senegal Deniz Alanı Sınırlandırma Davası(1991-1995)

Kaynak: (Carleton and Schofield 2002; 22) ve (Beazley,1994; 30)

2.2.5. Diğer Sınırlandırma Yöntemleri

UAD'nın almış olduğu kararlar incelendiğinde yukarıda belirtilen yöntemler dışında diğer sınırlandırma yöntemlerinin de göz önüne alındığı görülmektedir. Bunlar deniz alanları, kıyı uzunlukları ve kıyı cepheleri arasındaki oransallık ve genel doğrultu olarak özetlenebilir.

1967-1969 F.Almanya-Hollanda, F.Almanya-Danimarka Kuzey Denizi Davalarına ait UAD kararlarında, ilgili ülkelerin sahil hatları uzunluklarının birbirlerine yakın olduğuna vurgu yapılarak, yaklaşık olarak eşit değerlendirilmişlerdir.

Ancak burada devletlerin kıyı şekilleri yerine ilgili sahaya olan deniz cephelerinin dikkate alındığı belirtilmelidir. Böylece kıyı hattının yapısının iç bükey veya dış bükey olmasının veya ülkelerin kıyı uzunlukları ile sınırlandırma çizgileri arasındaki hakça ilkelere aykırı orantısız uygulamalardan kaçınılabilmektedir. Mahkeme burada kıyı uzunlukları arasındaki yakınlığı bir eşitlik olarak görmüş ve F.Almanya'nın içbükey kıyı hattını ise, eşit uzaklık yöntemi uygulandığında hakça ilkelere uygun olmayan bir unsur olarak değerlendirmiştir.

Oransallık hesaplamalarında karşılaşılan en büyük güçlüklerden biri de, tarafların hesaplamalarda dikkate alınacak kıyı uzunluğu veya yetki alanının ilgili bölümünün belirlenmesinde yaşanmaktadır. Zira, UAD veya Ulusal mahkemeler, davaya taraf olmayan üçüncü taraf ülkelerin uyuşmazlığa ilişkin bölgedeki çıkarlarını değerlendirme dışı bırakmaktadır.

UAD, hakça ilkelere uygunluğu denemek üzere, Tunus-Libya davasında, Ulusal Mahkeme ise Kanada-Fransa davasında oransallık testleri yapmıştır. Yalnız belirtmek gerekir ki; bu davalardan Tunus-Libya davasında taraflar, kıyı uzunluklarının yapılacak sınırlandırmada ortaya çıkacak alanlarla, orantılı olmasını kendi istekleri ile talep etmişlerdir. Oransallık, sadece hakça ilkelere uygun çözüme ulaşıldığının test edilmesinde kullanılmıştır, yoksa tek başına belirleyici bir kriter olarak kullanılmamıştır (Beazley 1994; 17).

2.3. MİLLÎ YETKİYE TÂBİ DENİZ YETKİ ALANLARI

Uluslararası hukukun kabul edip tanımlamaya çalıştığı, milli yetkiye tâbi deniz alanları; İç sular ve karasularından oluşmaktadır.

Her iki kavram da devletin ülkesinin bir kısmı olduğu halde, farklı hukukî rejimlere tâbi tutulmuştur. İç sularda; devlet, kara ülkesinde sahip olduğu bütün yetkilere haizdir. Karasularında ise, devletin yetkileri bazı bakımlardan sınırlanmıştır (Toluner, 1996; 67).

2.3.1. İç Sular

1982 BMDHS, 8 inci maddesi;

“İç Sular

1. *Kısım IV’ de aksi öngörülmedikçe, karasuları esas hattının berisinde (kara tarafında) kalan sular Devletin iç sularının bir parçasını teşkil eder.*

2. *Yedinci maddeye uygun şekilde bir düz esas hattın tesis edilmesinin daha önce iç sular olarak telakki edilmeyen alanları iç sular olarak çevirme sonucunu verdiği durumlarda, bu sözleşmede öngörülen zararsız geçiş hakkı bu sularda da uygulanacaktır”* hükmünü getirmiştir (Gündüz 1994;292).

İç sular, karasularının ölçülmeye başlandığı esas hatların kara tarafında kalan, yani; devletin kara ülkesi ile karasularının başlangıç hattı arasında kalan su alanlarıdır. Bu alanlara daimi liman tesislerinin içinde kalan sular, tarihi körfezler ve demirleme yerleri de dahildir. (Baykal, 1998; 133)

1958 ve 1982 BMDHS’de iç suların hukukî rejimi hakkında açık bir hüküm yer almamakla birlikte; devletlerin ülkelerinin kara bölümlerinde olduğu gibi, uluslararası hukukun getirdiği birtakım sınırlamalara tâbi olmaksızın, yasama, yürütme ve yargı yetkilerini kullanabileceği mutlak egemenlik sahasıdır. Yabancı gemilerin zararsız geçiş hakkının bulunduğu karasularından farklı olarak, kıyı devletleri yabancı gemilerin iç sulara geçmelerini yasaklayabilmektedirler. (Çalık 2002; 20-21).

İç sularda mutlak egemenliğe ilişkin istisnalar ise; önceden karasuları veya açık deniz statüsündeki deniz alanlarının sonradan iç sular haline gelmesiyle ilgilidir. Bu durumda daha önceden sahip olunan zararsız geçiş hakkının kullanılmasına devam edilecektir (1958 BMDHS mad.5/2 ve 1982 BMDHS mad.8/2).

Diğer istisnaî durum ise; *‘yabancı gemilerin ancak tehlikede olmaları durumunda’* başka bir devletin limanlarına girebilmesini oluşturmaktadır. Uluslararası limanlar yabancı ticaret gemilerine açık olabilmekte, ancak bu limanlar ilgili devlet tarafından belirlenmekte olup, bu tarz açık limanların oluşturulması konusunda liman devletin herhangi bir zorunluluğu da yoktur (Dunlap 1996; 2-13).

2674 sayılı Karasuları Kanunu 4 üncü maddesi ile Türkiye, esas hatların kara tarafındaki suları, körfez sularını, daimi liman tesislerinden en açıktaki olanların kara tarafında kalan sular ve dış limanları, iç sular olarak tanımlamış, bu kanun 29 Mayıs 1982 tarihinde resmi gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir (R.G.,29 Mayıs 1982; 17708).

İç sulardaki egemenlik uygulamaları ile ilgili olarak “*Yabancı Silahlı Kuvvetlere Bağlı Gemilerin Türk İç Sularına ve Limanlarına Gelişleri ve Bu Sulardaki Hareket ve Faaliyetlerine İlişkin Yönetmelik*” le bir takım düzenlemeler yapılmıştır (R.G., 24 Kasım 1983; 18252)

2.3.2. Karasuları

2.3.2.1. Karasuları Kavramının Ortaya Çıkışı

Karasuları kavramının ortaya çıkışıyla ilgili iki farklı yaklaşımdan söz edilebilir.

Birinci yaklaşım, karasuları kavramının ortaya çıkışını açık deniz üzerindeki iddialara dayandıran görüş olup, karasularındaki egemenlik iddialarını açık denizlerdeki egemenlik iddialarının bir kalıntısı olarak kabul etmektedir.

İkinci ve genel kabul görmüş yaklaşım ise, karasuları kavramının açık denizlerden ayrı olarak ortaya çıktığını savunmaktadır.

Karasuları kavramı ortaya çıkmadan önce ülkeler güçleri ile orantılı olarak kendilerini denizlerin hakimi olarak görüyor, herhangi bir sınır tanımıyorlardı. Kavram uluslararası düzeyde olmasa da bölgesel seviyede orta çağda ortaya çıkmıştır. Karasuları kavramı, Kuzey Avrupa’da Akdeniz’e nazaran daha önce tartışılmaya başlanmıştır. Bunun da en önemli nedeni, Roma İmparatorluğu’nun Akdeniz’e hakim olması ve denizlerin özel hukuk alanında değerlendirilmesidir. Roma İmparatorluğu’nun yıkılmasından sonra bölgedeki karaları çevreleyen sular üzerindeki hak iddiaları ve bunların ne kadar uzaklığa kadar uygulanabileceği sorgulanmaya başlamıştır. Barut ve ardından topun bulunması, ülkelerin denizlerdeki kontrollerinin artmasını sağlamış ve bunları denizlerin serbestliği-kapalılığı tartışmaları takip etmiştir. Denizlerin serbestliği tartışmaları güçlü devletleri

endişelendirmiş ve büyük deniz alanları üzerinde egemenlik iddiaları ve denizlerin paylaşılması gündeme gelmiştir (Odman 1990; 12-40).

Denizlerin kullanımının öneminin artması, bilimsel ve teknolojik gelişmelerin sağladığı yeni imkanlar, denizci devletler arasındaki çıkar çatışmaları neticesinde ülkelerin egemenlik haklarına daha ağırlıklı olarak vurgu yapan karasuları, uluslararası bir kurum olarak ortaya çıkmıştır.

2.3.2.2. Karasularının Sınırları

Karasularının bilinen ve tespit edilen üç sınırı bulunmaktadır;

- Karasularının İç sınırı;
- Karasularının Dış sınırı;
- Karasularının Yan sınırı

Sahil sularının bu üç sınırının üç ayrı bakımdan tespiti gerekir. Bunlar;

- Karasularının iç hududu; yani karasularının sahilin neresinden başlayacağı
 - Karasularının dış hududu; karasularının bittiği ve açık denizin veya varsa bitişik bölgenin başladığı yeri gösteren sınırı teşkil eder.
 - Karasularının yan hududu; karadan komşu olan iki devletin kara sınırı denizde nihayetleşince deniz ülkesi üzerinde bu hududun nasıl devam edeceği meselesini yan hudut halledecektir (Harpak, 2004; 6).

Her üç sınırın tayini aynı zamanda karasularının genişliği ile de ilgilidir ve önemlidir. Karasularının bu üç sınırının tespitinin mühimce olmasının iki ana nedeni şöyle açıklanmıştır. “*Milletlerarası seyrişefe ve Balıkçılık...*”

Gerçekten karasularında bulunmak zorunda kalan yabancı gemilerin ne zaman açık denizde ne zaman karasularında bulduklarını bilmeleri açısından bu sınırların tespiti zorunludur. Bu tespitin yapılacak olması, kara ülkesinde olduğu gibi

deniz ülkesinde de sahil devletinin yetkilerinin ve karasularında bulunan tebaa ve yabancılara uygulanacak kaidelerin bilinmesine bakımından da önemlidir (Harpak, 2004; 6).

2.3.2.3. Karasularının Genişliği

Karasularının genişliği üzerine Orta Çağa dayanan bir çok farklı kriter ortaya konmuştur. Bunlar; güvenli bir deniz ticareti sağlamaya yönelik denizlerin ortay hatlarla bölünmesi, gemilerin iki günde alabilecekleri yol, gözlem noktasının yüksekliğine göre değişiklik gösterdiği için eleştirilen ve karanın görüldüğü nokta olarak kabul edilen görüş mesafesi, top atış menzili ve üç millik uygulamalar olarak gerçekleşmiştir (Odman 1990; 40-42).

Top atış menzili ile ilgili olarak Hollandalı Bynkerschoek 1702 yılında yayınlanan "*De domino maris*" adlı eserinde "devletin hakimiyeti, silahının eriştiği yere kadar uzanır." derken bu ölçünün temel çıkış nedenine işaret etmekteydi (Sur, 2000; 280).

18 inci yüzyılda genel kabul görmüş top atış menzili, ABD, Avusturya, Fas, Fransa, İngiltere, İspanya, Rusya tarafından yapılan çeşitli antlaşmalarda kullanılmıştır (Guy 2000; 20-21).

Karasularının genişliğinin belirlenmesinde ilk sabit ölçüyü, 1598 yılında Danimarka 1 fersah (3 deniz mili) olarak kullanmıştır. İngiltere ise 1709 yılında kaçakçılığı engellemek üzere kabul ettiği "*Hovering Acts*" ile 3 millik bir mesafede gemileri arayabilme yetkisini ve 19 uncu yüzyılda yapmış olduğu antlaşmalarda cezai yetki sınırı olarak bu mesafeyi kullanmıştır (Çalık 2002; 22).

1873 yılında kurulan Uluslararası Hukuk Enstitüsü (*Institut de Droit International*) tarafından 1894 yılında Paris'te gerçekleştirilen oturumda karasuları genişliği tüm kıyı hattı boyunca, cezir hattından itibaren 6 deniz mili olarak önermiştir (Baykal, 1998; 88).

Takip eden kodifikasyon çalışmalarında 1930 La Haye Kodifikasyon Konferansında, hazırlık komitesi 3 mil genişliği tavsiye etmiş ancak Konferansta bu konuda bir mutabakata varılamamıştır. 1958 I. Deniz Hukuku Konferansı'na gelindiğinde bu konuda halen bir çözüme ulaşılamamış, Konferans esnasında özellikle denizlerin serbestliği ve kapalılığı bağlamında farklı yaklaşımlar sergilenmiş, yapılan uzun tartışmalar sonuçsuz kalmıştır (Odman 1990; 46-67).

1960 II. Deniz Hukuku Konferansı'nda ise yine farklı görüşler ortaya atılmış ancak tartışmalar, Amerika'nın teklif etmiş olduğu ve Türkiye'nin de desteklediği, altı mil karasuyu ve ilave altı mil balıkçılık bölgesi üzerinde yoğunlaşmış, ancak bu teklif, 1 oy farkla reddedilerek, karasuları genişliği konusunda uzlaşma olmamıştır (Sur, 2000; 281)

Karasularının genişliğine yönelik uzlaşma ancak III. Deniz Hukuku Konferansında sağlanmıştır. Buna göre ülkeler karasuları genişliğini esas hatlardan başlayarak 12 deniz miline kadar belirleyebileceklerdir (1982 BMDHS mad.3).

2.3.2.4. Karasularının Hukukî Statüsü

Karasularının hukukî statüsü gereğince kıyı devleti, bu sularda ve üzerindeki hava sahasında geniş yetkilerle donatılmıştır. Kıyı devleti karasularına sahip olmakla bu yetkisini ilana tâbi olmaksızın kullanabilmektedir (Baykal, 1998; 127)

Kıyı devletinin bu alandaki yetkileri, daha sonraları deniz ulaştırmasının kesintisiz olması gereğinden olacak ki, uluslararası hukuk kurallarınca yumuşatılmıştır (Sur, 2000; 285)

Karasularında kıyı devletine tanınan yetkiler ile deniz ulaştırmasının kesintisiz olabilmesi için diğer devletlere tanınan yetkiler, arasındaki çatışmanın bir sonucu olarak, uluslararası hukuk kurallarınca, kıyı devletinin bu alandaki yetkileri için iki ayrı hukukî rejim öngörülmüştür (Toluner, 1996; 109).

Kıyı ile sıkı bağlantısı olan iç sularda kıyı devletinin çıkarları ön planda tutulmuş, bu sularda kıyı devletine, kara ülkesinde sahip olduğu tüm yetkiler verilmiştir. (Toluner, 1996; 109).

Karasularında ise, kıyı devletinin sahip olduğu yetkiler, deniz ulaştırma serbestisi ve kesintisizliği ile sınırlandırılmıştır. Bu sınırlandırmalardan ilki, *zararsız geçiş hakkı*, ikincisi, kıyı devletinin yargı yetkisiyle ilgili kısıtlamalardır. (Toluner, 1996; 110)

2.3.2.4.1. Zararsız Geçiş Hakkı

Karasularında sahil devleti egemenliğine iç sulardan farklı olarak bazı kısıtlamalar getirilmiştir. Bunlardan ilki ve en önemlisi “*Zararsız geçiş*” olarak tanımlanan kısıtlamadır. Deniz ulaştırmasının kesintisiz olması ile denizlerin serbestliği ilkelerine uygun olarak yabancı devlet gemilerinin, diğer bir devletin karasularından, kıyı devletinin barışına, düzenine ve güvenliğine zarar vermeden ve 1982 BMDHS’nde belirtilen kurallara uygun olarak yapılacak geçiş zararsız geçiş olarak tanımlanmıştır.

Bu kavram ayrıca karşit çıkarları uzlaştıran bir kavramdır. ‘*Geçiş Hakkı*’, deniz ulaştırmasının serbest ve kesintisiz olması açık deniz devletinin çıkarlarına; Geçişin ‘*Zararsız*’ olması ise, kıyı devletinin çıkarlarına hizmet eden unsurlardır (Toluner, 1996; 111).

“*Geçiş, iç sulara girmeden veya iç sular dışındaki bir demir yeri veya liman tesisine uğramadan karasularını kat etme; iç sulara girme veya iç sulardan çıkma veya bu gibi bir demir yeri veya liman tesisine uğrama amacı ile karasularından seyrüsefer etmek*” anlamına gelir (BMDHS mad.18) ifadesi yer almaktadır.

Zararsız geçiş kesintisiz ve mümkün olduğunca süratli yapılmalıdır. Karasularında zararsız geçiş yapılırken ‘*durma ve demirleme*’ yapılamaz (Toluner, 1996; 111).

Ancak bu eylemler seyirin gereği olarak, ya da zorunluluk hallerinde yapılmak zorunda kalınmışsa zararsız geçiş kapsamında değerlendirilir (Sur, 2000; 287)

Geçişin zararsızlığı, “*geçiş biçimine*” yani geçen geminin karasularında devletin barışına, düzenine veya güvenliğine hanel getirecek bir eylem veya işlemin

yapılmaması şartına bağlanmış ve söz konusu eylem ve işlemler sıralanmıştır (BMDHS mad.19).

Ancak aynı maddenin 2/1 fıkrasında “geçişle doğrudan doğruya ilgili olmayan diğer herhangi bir hareket” de geçişi zararlı kılacağı hükmüne yer verilmiştir.

Donanmamıza ait harp gemilerinin bir ülkenin karasuları içinden zararsız geçiş yaparken aşağıda belirtilen hususları yapamayacağı hakkında yapılan düzenlemede aşağıda belirtilen hususların yapılması yasaklanmıştır. Çünkü bu tür eylemler zararsız geçişe hanel getirecek eylemlerdir.

- *Kıyı devletinin egemenliğine, toprak bütünlüğüne veya siyasal bağımsızlığına karşı tehditte bulunma veya kuvvet kullanma Birleşmiş Milletler antlaşmasında yer alan uluslararası hukuka ters düşen bir davranışta bulunmak.*

- Taciz.
- Sürerek uzaklaştırma.
- Himaye görevi yapmak.
- Karakol görevlerinde mükerrer geçişleri yapmak.
- Zararsız geçişin en kısa yoldan yapılmaması
- Personelin savaş yerlerine alınması.
- Muhabere irtibatı kurularak uçakların kontrole alınması.
- Kendi hava sahasında olsalar dahi uçaklar ile eğitim yapmak

- *Hangi silahla olursa olsun, yapılan her türlü deneme veya manevra.*

- Her türlü atış yapmak.
- Top tevcihi yapmak.
- Atış kontrol radarlarını çalıştırmak.
- Aktif sonar çalıştırmak.
- Aktif EKT cihazı çalıştırmak.

- *Kıyı devletinin savunmasını veya güvenliğini zedeleyecek veya onun zararına olacak şekilde bilgi toplamayı amaçlayan herhangi bir hareket.*

- Fotoğraf çekmek.

- Video veya film çekmek.
- EDT faaliyetlerinde bulunmak.
- *Kıyı devletinin savunma ve güvenliğini etkilemeyi amaçlayan herhangi bir propaganda hareketi.*
 - Radyo ve TV yayını yapmak.
 - Sahildeki kişileri etkileyecek her türlü hareket.
 - *Herhangi bir uçağın güverteden havalandırılması, güverteye inmesi veya güverteye alınması.*
 - Helikopter havalandırmak.
 - Helikopter indirmek.
 - Helikopteri hangardan güverteye almak.
 - *Herhangi bir askeri aletin güverteden fırlatılması, güverteye indirilmesi veya güverteye alınması.*
 - Torpido atışı yapmak.
 - Torpido ve ASROC transferi yapmak.
 - CHAFF atışı yapmak.
 - Sonar (TACTAS/DTAS) yedeklemek.
 - Değişebilir Derinlik Sonarı (VDS) yedeklemek.
 - *Kıyı devletinin gümrük, maliye, muhaceret veya sağlıkla ilgili kanun ve nizamlara aykırı şekilde herhangi bir malın, paranın veya kişinin gemiye alınması veya gemiden çıkarılması.*
 - Vasıta motoru ile personel transferi.
 - Varagele ile personel transferi.
 - Helikopter ile personel transferi.
 - Posta çantası yapmak.
 - Ağır malzeme nakli yapmak.
 - Denizde akaryakıt ikmali yapmak.

- *Sözleşme hükümlerine aykırı şekilde kirlenmeye neden olan fiiller.*
 - Sintine tahliyesi yapmak.
 - Denize çöp dökmek.
 - Kazan harici tomarı yapmak.
 - Aşırı dumanlı seyretmek.
- *Her türlü balıkçılık faaliyeti.*
- *Araştırma ve ölçüm faaliyetinde bulunma.*
 - Deniz suyuna tabaka sıcaklığını ölçen cihaz (BT/XBT) atmak.
 - İskandil çalıştırmak.
 - Sığ/derin sismik cihaz çalıştırmak
 - Aktif sonar çalıştırmak.
- *Kıyı devletinin herhangi bir haberleşmenin veya diğer herhangi teçhizat veya tesisinin işleyişini engelleyici herhangi bir hareket.*
 - Kıyı devletinin kullandığı frekanslara müdahale.
 - Yüksek takatli hava radarı çalıştırmak.
 - Çok yüksek sürat kullanmak.
- *Geçişle doğrudan ilgisi bulunmayan bir harekette bulunulması.*
 - Stop etmek, durmak.
 - Demirlemek.
 - Olağandışı rota ve/veya sürat değişikliği yapmak.
 - Balık avlamak.

(NOT: Zorunlu bir sebep veya yardım alma ihtiyacı ile denizde tehlike içinde bulunanlara yardım götürülmesi durumlarında “Durma” ve “Demirleme” öngörülebilmektedir.)

Denizaltıların ve diğer sualtı araçlarının zararsız geçişi halinde sualtından seyretmesi yasaktır. Denizaltılar zararsız geçiş hakkını kullanırken su üstünde seyretmek ve bayrağını çekmek mecburiyetindedir.

Uçak ve diğer hava ulaşım araçları için 'zararsız geçiş' hükümleri geçerli değildir.

Geçiş esnasında kıyı devletinin savunmasını veya güvenliğini etkilemek amacıyla yönelik herhangi bir propaganda faaliyetinde bulunmak da geçişi zararlı kılmaktadır.

Bugün için elektromanyetik spektrumu kullanarak yapılacak böyle bir propaganda, açık denizden dahi yapılırsa BMDHS'nin 19 uncu maddesinde belirtilen "Açık denizlerde uluslararası kurallara aykırı olarak kamu kütlesine hitaben radyo ve televizyon yayınlarının bir gemiden veya tesisten yayınlanmasını yasaklayan" kaideye de ters düşecektir.

Yukarıda bahsedilen geçişi zararlı kılacak eylemler, kıyı devletinin güvenliğini sağlamaya yönelik olarak uluslararası hukukta şekillendirilmişse de; 1982 BMDHS'de kabul edilen azami 12 millik karasuyu sınırını çok aşan güdümlü mermiler ve gelişen elektronik harp imkanları, karasuları dışından kıyı devletini tehdit ettiğinden, beklenen neticeden uzaklaşılmasına neden olmuştur.

2.3.2.4.2. Zararsız Geçişte Kıyı Devletinin Yetkileri

1958 KBBS ve 1982 BMDHS, zararsız geçişe ilişkin kıyı devletinin yetki ve yükümlülükleri kapsamlı olarak düzenlenmiştir (Toluner, 1996; 134).

Buna karşılık kıyı devletinin yetkileri üç başlık altında toplanmıştır:

- **Zararsız olmayan geçişi önlemek için gerekli önlemleri alma yetkisi** (1958 KBBS mad.16/1 ve 1982 BMDHS mad. 25/1-2).

- **Karasularında geçerli olan hukukî düzeni uygulama yetkisi.**

Kıyı devleti, bu düzeni ihlal eden gemilere karşı geçişi yasaklamak yanında kendi hukukunda öngördüğü bütün önlemleri alıp uygulayabilir. Karasularında geçişle ilgili düzene uymayan, geçişi zararlı kılacak eylemleri yapan harp gemileri, uymaları yolundaki bir talebe rağmen, uymamakta ısrar ederlerse, kendilerinden karasularını terk etmeleri istenebilir (1958 KBBS mad.23 ve BMDHS mad.30).

“Bu hüküm, devletin egemenliğini temsil eden harp gemileri üzerinde, kıyı devletinin yargı ve icra yetkisinin kullanılmasını öngören uluslararası örf ve adet kurallarının bir uygulamasıdır.” (Toluner, 1996; 135).

Harp gemilerinin geçişleri neticesinde, kıyı devletinin herhangi bir kayıp ve zarara uğraması söz konusu olduğunda, bayrak devletinin uluslararası sorumluluğu bulunacaktır (1982 BMDHS mad.42/5).

Karasularından zararsız geçiş hakkını kullanan gemiler, kıyı devletinin uluslararası hukuka uygun düzenlemelerine ve denizde çatışmayı önleme ile ilgili hükümlere uymak zorundadır (DS91-S/EE, 1996; 1).

- **Zararsız geçişi erteleme yetkisi:**

- (1) Güvenliğin korunması için gerekli ise,
- (2) Karasularının belirlenmiş kesimlerinde,
- (3) Geçici olarak,
- (4) Yabancı gemiler arasında ayırım yapmadan (1958 KBBS 16/3)

Ayrıca erteleme kararı uygun bir biçimde ilan edildikten sonra bu yetki uygulanabilir (1982 BMDHS mad. 25/3).

Bu koşullara bağlanarak kabul edilmiş olan erteleme yetkisi, bazı özellikleri olan boğazlarda kullanılamaz. Bu boğazlar;

Transit geçiş rejiminden çıkarılan boğazlar

Açık deniz/MEB'nin bir parçası ile diğer devlet karasuları arasındaki boğazlar (1958 KBBS mad. 16/4 ve 1982 BMDHS mad.45/2)

Bu tür boğazlarda zararsız geçişin ertelenememesinin nedeni, bir devletin karasularını açık denize bağlayan boğazlarda, boğaza sahil dar olan devlete, zararsız geçişi geçici erteleme yetkisi tanınması durumunda; karasuları açık denize boğaz aracılığıyla bağlanan devlet yada devletlerin, açık deniz ile bağlantılarının kesileceği endişesinden kaynaklanmaktadır. Örnek olarak, Korfu Boğazı/Arnavutluk verilebilir (Özman, 2006; 364-365).

2.3.3. Boğazların Tanımı ve Hukukî Rejimi

Boğaz, coğrafi olarak, “iki denizi birbirine bağlayan iki kara parçası arasındaki dar su geçidi” (Büyük Larousse 1986; 1752) şeklinde tanımlanmıştır. Boğazlar, birtakım özelliklerine göre bir devletin ulusal hukukuna veya uluslararası hukuk kurallarına uygun düzenlemelerle bağlanmaktadır. Bu ayırımı göre boğazlar, ulusal ve uluslararası boğazlar olarak iki ana grupta toplanır (Pazarcı 1996; 320).

Ulusal Boğazlar : Bir devletin iç sularını açık denize bağlayan, dar ve doğal su yolu niteliğinde, her iki kıyısı aynı devlete ait olan, gerek geçiş rejimi gerek diğer konular açısından sahil dar devletin egemenliği altında olan boğazlardır. (Kerç Boğazı/RF Azak Denizi-Karadeniz) (Özman, 2006; 357).

Uluslararası Boğazlar : İki açık deniz parçasını birleştiren ve uluslararası seyrüseferde kullanılan boğazlardır. (Özman, 2006; 357-359)
Açık denizin bir bölümü ile açık denizin diğer bir bölümünü veya yabancı bir devletin karasuları arasında uluslararası ulaştırmada kullanılan boğazlardır(1958 KBBS 16/4)

Açık deniz yada MEB'nin bir parçası ile açık deniz yada MEB'yi veya yabancı bir devletin karasularını birleştiren boğazlardır (1982 BMDHS mad. 37).

1982 BMDHS III. Kısımda belirtilen ayırımı göre Uluslararası seyrüsefere açık boğazlar 5 kategoride incelenebilir. (Özman, 2006; 359-362)

Özel Sözleşmelere tabî boğazlar (1982 BMDHS mad. 35/c)

Transit Geçiş rejimine tabî boğazlar (1982 BMDHS mad. 37)

Zararsız Geçiş rejimine tabî boğazlar (1982 BMDHS mad. 38/1 ve 45/1-a)

Serbest Geçiş (Açık Deniz) rejimine tabî boğazlar

Takımda Sularından Geçiş rejimine tabî boğazlar (1982 BMDHS mad. 53/1 ve 52/1)

Hukukî olarak boğaz, 1958 BMDHS'de, *“açık denizin bir bölümü ile açık denizin diğer bölümünü veya bir devletin karasularını birbirine bağlayan uluslararası ulaşımda kullanılan su yolu”* (1958 KBBS mad.16/4) olarak tanımlanmıştır.

1982 BMDHS'de ise boğazlar *“açık denizin veya MEB'in bir bölümü ile açık deniz veya MEB'in diğer bir bölümünü”* (BMDHS mad.37) veya *“açık deniz veya MEB ile bir devletin karasularını bağlayan su yolu”* (BMDHS mad.45/1-b) olarak tanımlanmıştır. Burada MEB kavramının deniz hukukuna girmesi ile yaşanan bir gelişme görülmektedir.

Boğazların hukukî rejimi 1982 BMDHS III. kısımda incelenmiştir. Buna göre; *“Uluslararası ulaştırma için kullanılan boğazlar üzerinde uzun bir geçmişe sahip özel bir anlaşma (1982 BMDHS mad.35/c) yok ise, boğaz devleti veya devletlerinin boğazlardaki (boğazlardaki sular, hava sahası, deniz yatağı ve toprak altı) egemenliği 1982 BMDHS'nin III.kısımına ve uluslararası hukuka uygun olarak kullanılır .”* (BMDHS mad.34/2).

1982 BMDHS, boğazlar konusuyla birlikte yeni bir kavramı deniz hukukuna getirmiştir. 1982 BMDHS'nin devletlere karasularını 12 mile kadar genişletme hakkı tanınmasıyla, o güne kadar serbestçe geçiş yapılabilecek açık deniz alanı olan 100 den fazla boğaz karasuları rejimine tâbi olmuştur. (Toluner, 1996; 139).

2.3.3.1. Transit Geçiş

“Her Devletin, karasularının genişliğini bu sözleşmeye uygun şekilde belirlenen esas hatlardan itibaren on iki deniz milini aşmayan bir sınıra kadar tespit etmeye hakkı vardır.” (1982 BMDHS mad.3)

1982 III. Deniz Hukuku Konferansında büyük deniz filolarına sahip, denizcilikte önde gelen devletler deniz ulaşımı/ticaretini kesintisiz yapabilmek için 1982 BMDHS'nin 3'üncü maddesi gereği, karasuları rejimine tabî olan bazı kritik boğazlardan serbest geçişi sağlamak üzere özel bir geçiş rejimini önermişlerdir. Bu

önerilerini 12 mil genişlik esasının kabulü için bir ön koşul olarak ileri sürmüşler ve Transit geçiş kavramını oluşturmuşlardır. (Toluner, 1996; 139).

Transit geçiş 1982 BMDHS 38/2 inci maddesinde;

“Açık denizin veya MEB’in bir bölümü ile açık denizin veya MEB’in diğer bölümü arasındaki boğazlarda devamlı ve süratli geçiş (transit) münhasır amacıyla seyriüsefer etmek ve üstten uçmak hürriyeti” olarak tanımlanmıştır.

“Ancak, devamlı ve süratli geçiş şartı, giriş şartlarına uymak kaydıyla, bir boğaz devletine girme veya oradan ayrılma veya oraya dönme amacıyla, boğazdan geçmeye engel teşkil etmez” Transit geçiş aynı zamanda boğaz devletine gitmek veya ayrılmak amacıyla kullanılabilir. Ancak bu durumda boğaz devletinin giriş ile ilgili kurallarına uyma zorunluluğu vardır (1982 BMDHS mad.38/2).

Yukarıdaki tanıma uygun boğazlarda iki kıyı arasında açık deniz kesimi veya MEB mevcutsa bu boğazlardan geçişte açık deniz rejimi uygulanır (1982 BMDHS mad.36).

“Bu tür bir boğaz bir devletin ana karası ile bir adası arasında oluşuyor ve adanın diğer tarafındaki açık deniz veya MEB’de benzer uzunlukta bir geçiş yolu olması halinde, bu boğazlarda transit geçiş rejimi uygulanmaz.” (BMDHS mad.38/1). Burada ada ile anakaranın aynı devlete ait olması şartı önem arz etmektedir.

Transit geçiş rejimi zararsız geçişten farklı olarak *‘havadan ve su altından geçiş hakkını’* da diğer devletlere tanımıştır. Ancak geçiş;

- Süratli ve çabuk olmalı,
 - Geçiş esnasında oyalanılmamalı,
 - Boğaz devletinin güvenliği ve ülke bütünlüğüne karşı kuvvet kullanma tehdidinde bulunulmamalı veya kuvvet kullanılmamalı,
 - Süratli ve transit geçiş kavramına uygun olmayan hareketlerden kaçınılmalı,
 - Deniz trafiği ve güvenliğine ait uluslararası usullere uyulmalı,
 - Denizlerin korunması konusunda uluslararası kurallara uyulmalıdır.
- (BMDHS mad.39).

Boğaz devletleri; “*transit geçişi engellemeyecek ve boğazda seyrüsefer etme veya boğaz üzerinde uçuş ile ilgili bilgileri dahilindeki herhangi bir tehlikeyi gerekli şekilde duyuracaklardır.*” (1982 BMDHS mad.44).

“*Transit geçiş ertelenmeyecektir*” (1982 BMDHS mad.44).

Boğaz devletleri boğazda seyir güvenliği, kirlenmenin önlenmesi, balıkçılık yasağı veya gümrük, maliye, muhaceret veya sağlıkla ilgili her türlü ihlale karşı düzenleme ve kanun yapabilir. (BMDHS mad.42/1-a,b,c,d).

1982 BMDHS'nin transit geçişte boğaz devletlerinin, ilgili kanun ve düzenlemelere uyulmaması durumunda, hakları ve yargı yetkisini düzenlenmemiş olması ‘*önemli bir boşluk*’ oluşturmaktadır.

Bununla birlikte “*transit geçiş ertelenmeyecektir*” (1982 BMDHS mad.44) hükmü ile boğaz devletlerinin bir nevi yetkisizleştirilmiş olmaktadır.

Yani 1982 BMDHS 39 uncu madde uyarınca transit geçiş hakkını kullanmakta olan gemi, denizaltı ve uçakların bu maddenin kendilerine getirmiş olduğu yükümlülükleri ihlal etmeleri halinde; uluslararası sorumlulukları doğmaktadır. Bu durumda boğaz devletine transit geçiş hakkını tek taraflı men etme yetkisi tanınmamıştır. Boğaz devleti sorunu uluslararası platforma taşımak durumundadır. (Baykal, 1998; 249-250)

Ayrıca ihlal edilmiş transit geçiş yapan gemi, denizaltı ve uçaklar bu geçişleri esnasında boğaz devletine herhangi bir kayıp veya zarar vermişler ise; bu durumda gemi, denizaltı ve uçakların tescil edildiği devletin, uluslararası sorumluluğu olacaktır. (1982 BMDHS 42/5)

2.3.3.2. Transit Geçiş ile Zararsız Geçiş Arasındaki Farklar

En önemli fark olarak;

Kıyı devletinin karasularında ihlal edilmiş zararsız geçiş; “*filen ve şeklen ayırım yapmadan*”, “*güvenliği için elzemse*”, “*karasularının belirlenmiş bölümlerinden yabancı gemilerin zararsız geçişini*” geçici bir süre için ve önceden ilan etmek suretiyle erteme hakkı bulunmasına rağmen; Transit geçişte kıyı devletinin erteleme yetkisi yoktur (BMDHS mad.38/1).

Ayrıca; transit geçiş yapmakta olan gemi, denizaltı ve uçaklar 1982 BMDHS'nin 39 ve 40 ıncı maddelerinin kendilerine yüklediği görevleri yapmadıkları ve 42'nci madde uyarınca boğaz devletinin transit geçiş ile ilgili kanun ve düzenlemelerine uymamaları durumunda; boğaz devletinin müdahale yetkisini tanımlayıcı hiç bir hüküm bu sözleşmede yer almamıştır.

Sözleşmede transit geçiş yapan unsurları zorlayan tek hüküm; ihlal edilmiş transit geçiş yapan unsurlar geçişleri esnasında boğaz devletine herhangi bir kayıp veya zarar vermişler ise; bu durumda transit geçiş yapan unsurların tescil edildiği devlet, uluslararası sorumluluk altına gireceğidir (1982 BMDHS 42/5).

Karasularından zararsız geçiş, barış zamanında belirli durumlarda ertelenebilir; eğer boğazlardan geçiliyor ise zararsız geçiş ertelenemez. (BMDHS mad. 45/2) Barış zamanında, boğazlardan transit geçişin de ertelenmesi ve engellenmesi hukuken mümkün değildir.

Transit geçişte denizaltı gemilerinin su altında seyretmesi mümkündür, çünkü bu alanlar uluslararası su yolu olacaktır.

Transit geçişle ilgili tereddütlerden biri de bu rejimin uygulanacağı uluslararası boğazların belirgin bir tanımının yapılmamış olmasıdır.

Bir başka ilginç konu da; boğazlardan transit geçiş yapacak bir denizaltının kıyı devletine ait boğaza girmeden önce, karasularında seyrederken zararsız geçiş hakkını kullanırken su üstünden seyrederek, bayrağını göstermesi, kısa bir süre sonra boğazdan geçerken transit geçiş hakkıyla beraber, bayrağını indirme ve dalma sebestisine kavuşacak olmasıdır. Transit geçiş rejiminin uygulandığı dar boğazlarda bu durumun, gerek denizaltının emniyetle seyretmesi, gerek kıyı devletinin boğaz emniyeti açısından, kuralın uygulanabilirliği incelenmeye muhtaçtır.

Diğer bir konu da, 1982 BMDHS'ne taraf olmayanların transit geçiş hakkının istifade etme durumlarının belirsiz olmasıdır. Çünkü bu devletler için ne teamül hukukundan doğan hak ne de anlaşmalardan doğan bir hak söz konusu olabilecektir (Kutluk, 1987; 175-176).

2.4. AÇIK DENİZLER REJİMİNE TÂBİ DENİZ YETKİ ALANLARI

2.4.1. Bitişik Bölgenin Tanımı

Bitişik bölge (*Contiguous Zone*), karasularına bitişik, devletin yetkilerini kısmen bu bölgeye taşıyan, karasularının ölçülmeye başlandığı düz/esas hatlardan itibaren 24 deniz milini geçmeyen (1982 BMDHS mad. 33/2) bir sahayı kapsayan bir deniz yetki alanıdır.

Bitişik bölge tanımının geçmişi incelendiğinde; tanımın ortaya çıkışının karasularının dar olduğu döneme uzandığı görülür. Böyle bir bölgenin oluşturulma ihtiyacı; karasularının 3 deniz mili olarak uygulandığı dönemlerde devletlerin bazı çıkarlarını yeterince koruyamamaları nedeniyle doğmuştur (Toluner 1996;191).

İlk bitişik bölge uygulaması 1736'da İngiltere tarafından yürürlüğe konmuştur. İngiltere'nin 18 ve 19 uncu yüzyıllarda '*Hovering Acts*' adı altında çıkardığı çeşitli yasalarla, karasularına bitişik açık deniz alanlarında yabancı gemileri gümrük ve maliye konularında denetlemeye tâbi tutmuştur (Pazarcı 1996;341).

Bu dönemde İngiltere'nin 3 millik karasularına ilaveten 2 millik bir saha bu kapsamda değerlendirilmiştir.

Bu uygulamayı aralarında ABD'nin de bulunduğu çeşitli devletlerin bitişik bölge ilan etmeleri izlemiştir. Müteakiben 1958 KBBS ve 1982 BMDHS ile bitişik bölge tanımına uluslararası bir nitelik kazandırılmıştır.

Bitişik bölge karasularına bitişik bir deniz kesimi olup, iç sınırını daima karasularının dış sınırı oluşturur (1982 BMDHS mad.33).

Bitişik bölgenin dış sınırı ise ortaya çıktığı günden BMDHS'ne kadar gittikçe artarak değişmiştir. İlk bitişik bölge uygulaması olan "*İngiliz Bitişik Bölgesi*" karasularının ölçülmeye başlandığı hatlardan itibaren 5 mil olarak belirlenmiştir. Daha sonra 1958 KBBS'nde bu bölge 12 deniz miline,(1958 KBBS mad. 24/2) 1982 BMDHS'nde 24 deniz miline çıkarılmıştır (1982 BMDHS MAD. 33/2).

Her iki sözleşme incelendiğinde dikkat edilmesi gereken hususun, 1958 KBBS'nde 12 deniz millik değer karasularının bittiği hattan itibaren, 1982 BMDHS'nde 24 deniz milik değer ise karasularının ölçülmeye başlandığı düz/esas hatlardan itibaren verilmesidir.

Yani; 1982 BMDHS'nde sözü geçen 24 deniz millik mesafenin tümünün bitişik bölge olarak değerlendirmek mümkün değildir. Bu alanın 12 deniz mile kadar olan kısmında kıyı devleti bitişik bölgedeki haklarından daha üst seviyede haklarını karasuları rejimiyle kullanmaktadır.

2.4.1.1. Bitişik Bölgenin Hukukî Rejimi

1958 KBBS'nin 24 üncü maddesinde şu hüküm yer almıştır:

1. *Açık denizin karasularına bitişik bir bölgesinde kıyı devleti;*
 - a. *Gümrük, maliye, muhaceret veya sağlık ile ilgili düzenlemelerin ülkesinde veya karasuları içinde ihlalini önlemek,*
 - b. *Yukarıdaki düzenlemelerin ülkesinde veya karasuları içinde vuku bulan ihlallerini cezalandırmak için zaruri olan kontrolü icra edebilir.*
2. *Bitişik bölge, karasuları genişliğinin ölçülmeye başlandığı esas hattan itibaren on iki mili geçemez.*
3. *İki devletin kıyılarının karşı karşıya veya yan yana olduğu durumlarda bu iki devletin hiçbirisi, aralarında aksine anlaşma olmadıkça, bitişik bölgesini her noktası iki devletin karasularının genişliğinin ölçülmeye başlandığı esas hatlar üzerindeki en yakın noktalardan eşit uzaklıkta olan orta hattın ötesine geçiremez.”*

Bu hüküm 1982 BMDHS'de yaklaşık aynı yapısını korumuş olup (1982 BMDHS mad.33) değişiklik olarak ;

- Bitişik bölge dış sınırı 12 deniz milinden 24 deniz miline çıkartılmış,
- Bitişik bölgenin kıyı devletleri arasında paylaşımı konusu yer almamıştır.

Dış sınırdaki artış karasularının 12 deniz miline genişletilme hükmüne paralel olarak geliştirilmiştir.

Kıyıları yan yana ve karşı karşıya olan devletler arasındaki sınırlandırma sorunu ise bir görüşe göre 1982 BMDHS'de ortaya konan MEB tanımının aynı bölgeyi içine alması nedeniyle bu bölgeye uygulanan kuralların geçerli olacağı şeklindedir (Toluner 1996;196).

1982 BMDHS, MEB ve kıta sahanlığı için sınırlandırmada kıyıları yan yana ve karşı karşıya olan devletler için hakça çözüm bulmak üzere UAD Statüsünün 38 inci maddesi referans gösterilmektedir.

Değişik açık deniz alanlarının sınırlandırılmasında kullanılan bu ortak yöntemin bitişik bölge için de uygulanması gerektiği düşünülebilir.

Bitişik bölgenin hukuksal rejimi incelendiğinde; kıyı devletinin bu deniz alanındaki yetkileri 4 konuda sınırlandırılmıştır. Bunlar;

- Gümrük
- Maliye
- Muhaceret
- Sağlık konularıdır.

1958 Birinci Deniz Hukuku Konferansı'nda 4 konuya ilaveten , 'güvenlik" amaçlı bitişik bölge kavramı da ortaya atılmış ve tartışılmış olmasına rağmen "Komisyon 'güvenlik" teriminin açık bir terim olmadığı vakıasına değinerek, bu konunun madde kapsamına alınmasını uygun ve lüzumlu bulmamıştır " (Toluner 1996 ;192).

"Ancak, uygulamada tartışmalı olmakla birlikte devletlerin güvenlik amaçlı bitişik bölge uygulamalarına rastlanmaktadır" (Pazarcı 1996; 342).

Ayrıca 1982 BMDHS, bu 4 konuya ilaveten kıyı devletinin arkeolojik ve tarihsel zenginlikler konusunda da bitişik bölge ilan edebileceklerini hükmetmiştir. 303'üncü maddenin 2'nci fıkrasında bu gibi objelerin trafiğini kontrol etmek için kıyı devleti 33'üncü maddeyi uygularken, sözü edilen objelerin bu maddede zikredilen bölgede deniz dibinden kendi onayı olmaksızın alınmasının o maddede zikredilen kanun ve düzenlemelerin kendi ülkesinde veya karasularında ihlal edilmesi ile sonuçlanacağını varsayabilir.

Buradan da anlaşılacağı gibi bu madde ile yeni bir konu bitişik bölge kavramına dahil edilmiş olmaktadır. Ancak, burada dikkati çeken husus bu ana kadar bitişik bölgedeki su kütlesini ilgilendiren kavram, bu madde ile deniz tabanı ile altını da etki alanına almaktadır.

Bitişik bölge kapsamındaki gümrük, maliye, muhaceret ve sağlık konularında kıyı devleti yetkilerinin kullanılabilmesi için bu konularda yasal olmayan eylemlerin egemenlik sahalarında ihlali veya ihlal edilmek üzere olması gerekmektedir. Ancak, 1982 BMDHS'nin 303'üncü maddesi hükmü ile kıyı devletine kendi egemenlik alanları dışında kalan bu sahada da ihlal edilen bu eylemlere karşı kendi yasalarını uygulama imkanı tanınmıştır (Pazarcı 1996 ; 343).

Böylelikle, bitişik bölge kıyı devletinin egemenlik alanına dahil olmaktadır.

Bir devletin bitişik bölgeye sahip olabilmesi için, böyle bir bölge üzerinde yetki kullanılacağına karar vermesi ve bu durumu ilan etmesi gerekmektedir. Böyle bir ilanın gerekliliği 1982 BMDHS'nin 33'üncü maddesinde belirtilmemiş olmasına karşın, maddenin tanımlanmasında kullanılan "..... *gerekli olan kontrolü icra edebilir.*" ifadesinden böyle bir yetki için istek ve ilan gerekliliği çıkarılabilmektedir.

Bitişik bölge yetkilerinin kullanılması konusunu inceleyecek olursak, kıyı devletinin bu bölgedeki yetkisi iki amaca yönelik kontrol yetkisidir. Kıyı devleti bu kontrolü, ya mevzuata aykırı konuların "*ülkesinde veya karasularında ihlal edilmesini önlemek için veya ülkesinde veya karasularında vuku bulan ihlali cezalandırmak için icra edebilir*" (Toluner 1996 ;193).

İkinci durumda eylem kıyı devletinin egemenlik alanında vuku bulmuştur ve burada devletin, ülkesinde haiz olduğu yetkilerin uygulanmasını sağlamak amacıyla, açık denizdeki kesintisiz takip hakkı kavramına benzer bir yetki donanımı söz konusudur. Fakat, açıklanması zor olan konu, birinci durumda belirtilen yetkinin nasıl kullanılacağıdır? Burada bir ihlal söz konusu olmadığına göre; ihlal gerçekleşmeden buna ilişkin yasal mevzuatın bir gemiye uygulanması da mümkün gözükmemektedir. 1982 BMDHS ilgili maddeleri incelendiğinde; devletin bu yetkisini arama, soruşturma gibi kontrol eylemleriyle kullanabileceği değerlendirilmektedir (Toluner 1996 ; 194).

2.4.2. Kıta Sahanlığı Tanımı ve Hukukî Rejimi

Kıta sahanlığı (*Continental Shelf*) kıyı devletinin kara ülkesinin deniz altında devam eden doğal uzantısına verilen ad olup, hukukî olarak karasularının dış sınırından başlayarak belirli bir uzaklığı ve derinliğe kadar giden deniz tabanı ve toprak altının ifade eder (Sur, 2000; 316)

Kavramın hukukî anlamı oluşturulurken yerbilim açısından yapılan tanımlar temel olarak alınmıştır. Dolayısıyla kavramın özünü oluşturduğu için yerbilim açısından ortaya konan tanımının anlaşılması önem arz etmektedir.

Yerbilim açısından, kıta sahanlığı; “*Kıtanın okyanus sahillerinden yaklaşık 183 mt. derinliğe kadar hafif bir eğime sahip ve yaklaşık bu noktadan itibaren aniden derinleşen ve kıta yamacı olarak adlandırılan bölge ile birleşen kısma denir.*” (Encyclopedia Britannica 1929; 331).

Bazı diğer kaynaklarda tanım aynı olmasına karşın kıta sahanlığının bittiği derinlikler değişiklik göstermektedir (400 ft.≅ 135 mt.)

Kıta kütesinin deniz parçası üç kısımdan oluşmaktadır. Bunlar;

Kıta Sahanlığı (*Continental Shelf*) : Kıyıdan itibaren 75 km. ve yaklaşık 200 metre derinliğe kadar olan kısımdır.

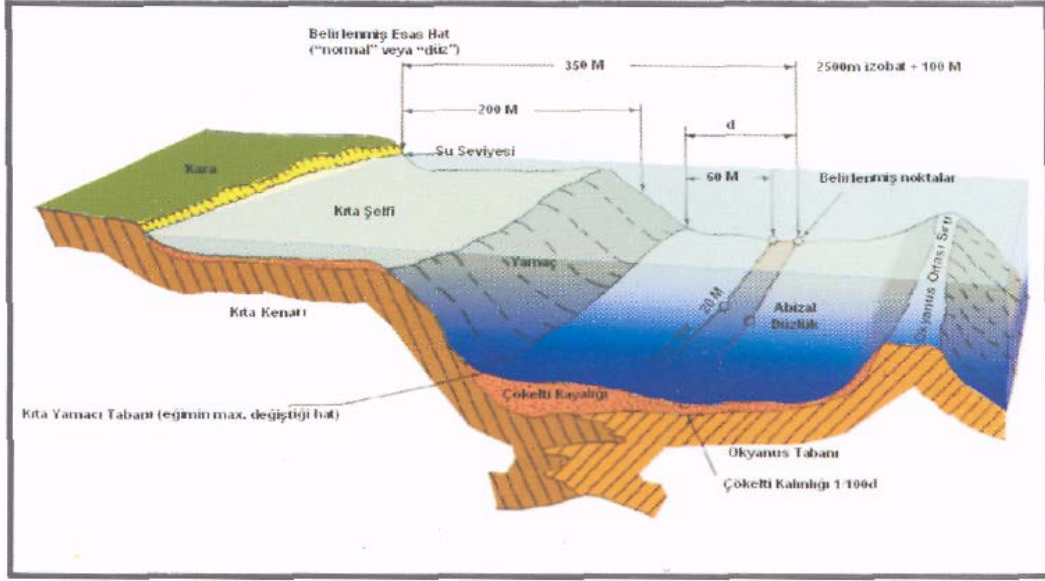
Kıta Yamacı (*Continental Slope*) : Kıta sahanlığından itibaren aniden 3500 metreye derinliğe kadar olan kısımdır. .

Kıta Yükselimi(*Continental Rise*) : Kıta yamacını Okyanus dibine bağlayan kısımdır.

(Bkz. Şekil 22).

Kara ülkesi ile okyanus tabanı arasında yer alan bu yerbilimsel öğelerin kimi kıta kenarı (*Continental Margin*) adını almaktadır (Pazarcı 1996;347).

Ancak kimi bölgelerde kıta yükseliminin bulunmadığı ve kara ülkesinin doğal uzantısının yerbilimsel kıta sahanlığında tanımlanan kıta yamacı ile okyanus tabanına ulaştığı gözlenmektedir.

Şekil 22. Kıta Sahaneliğı

Kaynak: (Doğru, 2003; 141)

2.4.2.1. Kıta Sahaneliğı Kavramının Hukukî Gelişimi

Kıta sahanlığının hukukî anlamda yapılan tanımlarının tarihsel gelişimini incelediğimizde; kavramı oluşturan temel öğelerininin zaman içinde kavram üzerindeki ağırlıkların değiştiğini görmekteyiz.

23 Eylül 1945 tarihinde ABD Başkanı Truman'ın bildirisini ile hukuk alanına dahil olmuştur. Truman'ın bildirisinde; ABD kıyılarına bitişik kıta sahanlığına işaret edilerek, bu sahanın deniz yatağı ve toprak altı alanlarındaki doğal kaynakları için, aşağıda belirtilen kriterler ortaya konmuştur.

- Bu kaynakların kullanma ve işletimi hakkındaki tedbirlerin etkinliği kıyıda yapılacak işbirliği ve korunmaya bağlıdır.
- Kıta sahanlığı kıyı devletinin kara ülkesinin bir uzantısı ve doğal olarak ona ekli bir parçasıdır.
- Bu kaynaklar genelde kara ülkesindeki maden rezer ve damarların denize uzantısını teşkil etmektedir.
- Bu kaynakları korumak ve kullanabilmek için gerekli faaliyetleri yakından takip edilmesi gerekmektedir.

- Bu sebeplerden dolayı kıta sahanlığına, yani toprak altı ve deniz yatağının doğal kaynaklarına sahip olan devletlerin bu yetkilerini kullanması, son derece mantıklı görülmektedir.

Kriterleri ile ABD Kıta Sahanlığı'nın kendi yetki ve kontrolüne tâbi olduğunu ilan etmiştir (Gündüz, 2000; 458).

Görüldüğü üzere Truman bildirisinde kıta sahanlığının sınırları belirtilmemiş, ancak bu konu bildirge sonrasında ABD Hükümeti'nce yapılan basın bildirgesi ile 100 kulaç olarak belirtilmiştir. Bu derinliğin yerbilimsel kıta sahanlığı tarifinde bahsedilen 183 metre derinlikle örtüşmesi konunun yerbilimsel temele oturtulduğunu göstermektedir (1kulaç \cong 1,83 metredir).

1945-1947 yılları arasında sırasıyla Meksika, Arjantin, Şili ve Peru benzer kıta sahanlığı bildireleri yayınlamışlardır (Arpat 1987,1993;2-3).

1950 yılını takiben İngiliz sömürgeleri için Birleşik Krallık ve Commonwealth üyesi devletler ile İzlanda, Filipinler, Portekiz ve Kore Cumhuriyeti gibi devletler kıta sahanlığı ilan etmişlerdir (Pazarcı 1996; 348).

Takip eden gelişme 1958 Birinci Deniz Hukuku Konferansı'nda imzalanan 1958 KSS olmuştur. Bu sözleşme 1945 yılından beri süregelen devletlerin uygulamaları ortak bir zemine oturtularak, formüle edilmiştir.

1958 KSS'nin en önemli hususlarından birisi adalara da kıta sahanlığı hakkının verilmesidir (1958 KSS mad.1/b). Ayrıca devletlerin kıta sahanlığına resmi ilana tâbi olmaksızın "*ab inito*" ve "*ipso facto*" hak sahibi oldukları belirtilmiştir (1958 KSS mad. 2/2) Bundan başka 1958 KSS kıta sahanlığı kavramına en önemli katkıyı kıta sahanlığının sınırlarının belirtilmesiyle yapmıştır. Buna göre; kıyı devletinin kıta sahanlığı sınırları iki kritere göre saptanacaktır (1958 KSS mad. 1/a)

Birincisi, 200 mt. derinlik;

İkincisi ise 200 mt. derinlikten sonra işletilebilirlik kriteridir.

1958 KSS'nde, yerbilimsel anlamda kıta sahanlığı tanımının daha çok ekonomik ve teknolojik temele dayalı hukukî bir tanıma kaydığı söylenebilir. Aynı şekilde, sözleşmenin getirdiği haklar ve yetkilerin münhasıran kıyı devletine ait olduğu ve kıyı devletinin bu haklara sahip olması için uygulama ya da ilan zorunluluğu olmadığı kabul edilmektedir (1958 KSS mad.2).

1958 KSS ile kıta sahanlığının, kıyı devletine verdiği hakların, belirtilen bölgedeki su altı alanlarının yatağı, toprak altını araştırma ve kaynakları işletme ile sınırlı olduğu, denizin deniz yatağı ile devamlı temas halinde olmayan canlı kaynaklarını kapsamadığı gibi üstündeki suların hukukî statüsünü de etkilemediği belirtilmiştir (1958 KSS mad. 2/4 ve 3) (Gündüz, 1998; 354).

28 Nisan 1958'de tanzim edilen KSS'ni takip eden dönemde kıta sahanlığı ile ilgili hukukî gelişim 1969 yılında UAD'nın Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı davalarında verdiği karar ile olmuştur. (ICJ, Merits-Judgment of 20 February 1969)

Kararda; kıta sahanlığı kavramının doğal uzanım tezine (*natural prolongation*) daha da yaklaştığı görülmektedir. Kıta sahanlığı hakkının temelde doğal uzanımdan kaynaklanmakta olduğu kesin bir şekilde belirtilmiştir (Arpat 1987,1993; 4).

20 Şubat 1969 tarihli karardan sonra 1982 BMDHS'ne kadar geçen sürede, 1970 Lima, Montendeo, 1972 Santa Domingo bildireleri müteakip gelişmelerdir.

1982 BMDHS kıta sahanlığı için yapılan son uluslararası sözleşmedir. 1982 BMDHS'yle kıta sahanlığı, kıtanın deniz altındaki devamını oluşturan 3 ögeyi de kapsayacak şekilde genişletilmiştir.(1982 BMDHS mad. 76/3)

1982 BMDHS'nde öncelikle yerbilimsel tanımlama yapılmış, ilk kriter olarak kıta sahanlığının kıta kenarının uç noktasına kadar uzandığı belirtilmiştir (1982 BMDHS mad. 76/1).

Ancak 1982 BMDHS, başta koyduğu doğal uzanım yaklaşımını diğer iki kriter ile terk etmiştir.

Bu kriterlere göre; kıta kenarının uç noktası, karasularının ölçülmeye başladığı hatlardan itibaren 200 milden daha yakın ise, kıyı devletinin kıta sahanlığı hakkını, 200 mile kadar (1982 BMDHS mad.76/1),

Kıta kenarı uç noktasının 350 mili aştığı durumlarda ise, kıyı devletinin kıta sahanlığı hakkını, 350 mile kadar kullanabileceği belirtilmiştir (BMDHS mad.76/6).

2.4.3. MEB'nin Tanımı

MEB (*Exclusive Economic Zone*), karasularının ölçülmeye başladığı esas hatlardan itibaren 200 deniz miline kadar uzanan ve kıyı devletinin ekonomik konularda münhasır yetki tanıyan bir deniz alanıdır (Sur, 2000; 313)

MEB kavramı bazı Latin Amerika devletlerince 1945'lerden sonra uygulanan 200 millik miras denizi (*patrimonial sea*) kavramı ile 1960'ların başında ortaya çıkan balıkçılık bölgesi (*fishery zone*) kavramlarının etkisi altında ortaya çıkmıştır (Pazarıcı 1996; 361).

Devletlerin ekonomik etki alanlarını genişletme ve denizdeki doğal kaynaklara sahip olma çabalarının sonucu şekillenen kavram, başlangıçta az gelişmiş devletlerin az gelişmişlik çemberini kırmalarına yardımcı olacak bir faktör olarak değerlendirilip savunulsa da, kısa sürede kavramın ortaya çıkaracağı çıkar çatışmaları ve çözümündeki güçlükler anlaşılmıştır (Toluner 1996; 272).

Kavram ilk olarak 1971'de Afrika-Asya Hukuk Danışma Komitesi'nin yıllık toplantısında Kenya delegesi tarafından ortaya atılmış olup, BM Deniz Yatağı Komitesi (*International Seabed Authority*)'ne 1972'de Afrikalı devletlerce önerilmiştir. Afrika Devletlerinin 1982 Üçüncü Deniz Hukuku Konferansı'nda da önerdikleri kavram, özellikle Latin Amerika Devletleri başta olmak üzere çoğunluğun desteğini almış, sonuçta 1982 BMDHS, MEB kavramına yer vererek kapsamı içine almıştır (Pazarıcı, 1996; 362).

2.4.3.1. MEB'nin Hukukî Rejimi

MEB kıyı devletinin egemenlik alanı içinde değerlendirilebilir. Bu durum kıyıdaş devletlerin bu bölge üzerindeki idari ve yargısal yetkileri ile açık denizin hükümlerinin geçerli olduğu alanların tanımlandığı ve MEB'in açık deniz tanımının dışında bırakıldığı maddelerden anlaşılabilir (1982 BMDHS mad.56 ve 86).

MEB, kıyı devletine ve diğer devletlere bir takım hak, yetki ve serbestileri tanımıştır (1982 BMDHS mad.56 ve 58)

2.4.3.1.1. MEB'de Kıyı Devletinin Hakları

Kıyı devletinin MEB'de sahip olduğu ekonomik nitelikli haklarını iki ayrı grupta toplayabiliriz. Bunlardan birincisi, belirtilen bölgenin su kütlesi, deniz yatağı ve toprak altındaki doğal kaynaklar üzerindeki hakları, diğeri ise belirtilen deniz alanının işletilmesi ile ilgili olan haklardır (BMDHS mad.56/1a).

Doğal kaynaklar 1982 BMDHS'nde şu şekilde tanımlanmıştır:

- Canlı doğal kaynaklar: “Yüksek derecede göçmen türler”(mad. 64), “deniz memelileri” (mad. 65), “anadrom sürüleri” (mad. 66), “katadrom türleri” (mad.67), “sedenter türler” (mad.68), suda hareket eden eden nekton türü balık ve benzeri canlılar, balina yunus gibi memeliler (1982 BMDHS mad.68'de mad.77/4'e atıf yapılarak 77/4 maddesinde belirtilen canlı sabit türlerin MEB'nin kapsamı dışında olduğu belirtmiştir.).

- Cansız doğal kaynaklar: Suda asılı duran maden zerreleri, deniz yatağında özellikle çökelti tabakası içerisinde bulunan maden yumruları, deniz yatağının toprak altında varolan maden yatakları ile hidrokarbür cepleri.

MEB'de kıyı devletinin doğal kaynaklar üzerinde sahip olduğu haklar kıta sahanlığı üzerindeki haklara ilaveten su tabakasında sahip olunan haklar olarak görülmektedir (Buna 1982 BMDHS mad.68'de istisna getirmektedir).

Kıyı Devletinin MEB'nin işletimi ile ilgili ekonomik nitelikli hakları ise;

- *“Sudan, akıntılardan ve rüzgardan enerji elde edilmesi gibi”*
(1982 BMDHS mad.56/1a)
- *“diğer ekonomik işletme ve araştırma faaliyetleri hususunda”*
(1982 BMDHS mad.56/1a)

Bu haklar MEB tanımına uygun diğer devletlerin haklarını gasp etmeyecek şekilde kullanılacaktır(1982 BMDHS mad. 56/2)

2.4.3.1.2. MEB’de Kıyı Devletinin Yetkileri

Kıyı devleti MEB’de bazı yetkilerle de donatılmıştır. Bunlar;

- *“Suni adaların, tesislerin ve yapıların kurulması ve kullanılması”*,
(1982 BMDHS mad. 56/1-b-i)
- *“Deniz bilimsel araştırmaları”*,
(1982 BMDHS mad. 56/1-b-ii)
- *“Deniz çevresinin muhafazası ve korunması”*.
(1982 BMDHS mad. 56/1-b-iii)

Suni tesislerin kurulması, işletilmesi ve kullanılmasında tek yetkili kıyı devletidir. Kıyı devleti bu tür suni tesislerin etrafına usulüne göre ilan etmek üzere en fazla ‘500 mt.’lik güvenlik bölgesi oluşturabilir. (1982 BMDHS mad. 60/5)

Ancak, bu tip suni yapılar için, *“milletlerarası seyrüsefer için elzem olan tanınmış su yollarına müdahale teşkil edebilecek yerlerde”* güvenlik bölgesi ilan edilemez oluşturulamaz (1982 BMDHS mad. 60/7).

Deniz bilimsel araştırmalar konusunda hakları;

- Kıyı devleti, MEB’sinde *“deniz bilimsel araştırmasını düzenleme”*, *“buna izin verme ve bu gibi bir araştırmayı yürütme”* hakkına sahiptir (1982 BMDHS mad. 246/1).

- Diğer devletler, kıyı devletinin MEB’sindeki deniz bilimsel araştırmalarını ancak kıyı devletinin izni ile yapabilirler. Fakat, kıyı devleti de *“barışçı amaçlarla ve*

insanlığın yararına deniz çevresi ile ilgili bilimsel bilgiyi arttırmak için” düzenlenen araştırmalara ilişkin taleplere onay verecektir (1982 BMDHS mad.246/2-3).

Deniz bilimsel araştırmasının reddedilebileceği durumlar;

- Araştırma canlı, cansız kaynakların araştırılması, işletimi ile doğrudan ilgili ise,
- Araştırma deniz tabanının delmeyi, patlayıcı kullanımını veya deniz çevresi için zararlı maddeleri içeriyorsa,
 - Araştırma 1982 BMDHS mad. 60 ve 80’de belirtilen sun’i tesislerin inşa, işletilmesi ve kullanılmasını gerektiriyorsa,
 - Araştırmanın amacı açık değilse veya araştırmayı yürüten devletin kıyı devletine karşı yerine gelmemiş sorumluluğu var ise, (1982 BMDHS mad.246/5-a,b,c,d).

Deniz evre koruması ile ilgili yetkileri;

Deniz evresinin korunmasına ilişkin kurallar 1982 BMDHS’nin XII. Kısımında incelenmiştir.

- İhlali yapan devlet aleyhine dava açabilir.
- Açık sebepler var ise gemiyi inceleyebilir, tutuklamak dahil hukukî işlemleri başlatabilir.
- Açık sebepler var ise gemiden gerekli bilgileri isteyebilir.
- Gemilerin bayrak devletleri bilgi talepleri kapsamında gerekli hukukî düzenlemeleri yapacaklardır.
- İhlali yapan geminin kıyı devletinin bilgi talebini reddettiği durumda şartlar uygun ise kıyı devleti fiziki inceleme yapabilir.
- Gemi kıyı devletine yada çıkarlarına zarar verir, zarar verme tehtidinde bulunur, ya da ihlalleri konusunda açık deliller var ise kıyı devleti tutuklama dahil hukukî işlem yapabilir.
- Bayrak devletinden gerekli teminatı aldıktan sonra kıyı devleti geminin seferine devam etmesini sağlar.

Kıyı devleti çevre korunması ile ilgili olarak yukarıdaki bahsedilen düzenlemeleri, kendi MEB'si dahilinde yapma hakkına ve yargısal yetkilere de sahiptir (1982BMDHS mad.220).

Ayrıca denizin canlı doğal kaynakların korunması ile ilgili düzenleme yapmak ve sonuçlarına ilişkin yargı yetkisi de kıyı devletine verilen yetkiler arasındadır (1982 BMDHS mad.56/1b-iii, 61 ve 62).

2.4.3.1.3. MEB'de Diğer Devletlerin Hakları

1982 BMDHS, MEB'de diğer devletler yararına da bazı hakları gözetmiştir. "Açık deniz serbestileri" olarak ta ifade edilen, diğer devletlere ait haklar;

- Seyrüsefer ve uçuş serbestisi
- Sualtı kabloları ve boru hatlarının işletme serbestisi

Bu serbesti; açık denizin barışçıl amaçlar ile kullanımı (1982 BMDHS mad. 88) ve kablo/boru hattına zarar vermemek için zarar gören devletlerin zararını tazmin edecek hukukî düzenlemeler yapmaları (1982 BMDHS mad.115) halinde verilmektedir.

Diğer devletler bu serbestileri kullanırken kıyı devletinin haklarına, uluslararası hukuka uygun kanun ve düzenlemelerine uyacaklardır (1982 BMDHS mad. 58/3)

Tüm diğer devletlere MEB'de tanınan yukarıda bahsedilen hakların dışında bazı özel durumlar ve bu durumlara uygun devletlere canlı kaynakların işletimi konusunda da kısmi haklar tanındığı görülmektedir. Bu devletler;

- Denize kıyısı olmayan (1982 BMDHS mad.69).
- Coğrafi bakımdan dezavantajlı (1982 BMDHS mad.70).
- MEB'nin ilanından önce uyrukları o bölgede avlanan devletlerdir (1982 BMDHS mad. 62/3).

Bu devletler aşağıdaki koşullarda MEB'den yararlanabileceklerdir.

- Kıyı devleti belirtilen bölgenin kullanımında hakça ilkeler gözecektir. (1982 BMDHS mad.69/1)
- Bu devletler kıyı devletiyle ikili anlaşma yapmak durumundadır. (1982 BMDHS mad.69/2 ve 70/3).
- Kıyı devleti anlaşmaya tâbi alanda avlanabilecek canlı kaynakların tür ve miktarlarının belirlenmesi (1982 BMDHS mad.61/1)
- Bu miktar üzerinden kendi avlanma gücünü saptar ve diğer devletler ile kendi avlanma potansiyeli üzerindeki miktarları baz alarak anlaşma yapma hakkına sahiptir.(1982 BMDHS mad.62/2)
- Kıyı devlet ile yapılan ikili anlaşma ile hak sahibi olan devlet bu hakkını üçüncü taraf devletlere devredemez.(1982 BMDHS mad.72)
- Kıyı devletinin düzenlemelere uymak zorundadır (1982 BMDHS mad.62/4).

2.4.3.2. MEB'nin Genişliği ve Sınırlandırılması

MEB'in genişliği karasularının ölçülmeye başladığı esas hatlardan itibaren 200 mile kadar bir sahayı kapsamaktadır (BMDHS mad.57).

1982 BMDHS kıyıları karşı karşıya ve yan yana olan devletler için MEB'in sınırlandırılmasını, sözleşmenin kıta sahanlığını sınırlandırma konusunda verdiği hükme benzer şekilde tanımlamıştır (BMDHS mad.74), bu konuda temel ilkeler;

- Sınırlandırma UAD Statüsünün 38'inci maddesine göre uluslararası hukuka uygun anlaşmalar ile çözümlenecek
- Uygun periyotta anlaşmalar ile sorun çözülemezse, 1982 BMDHS'nin XV. Kısımda Uyuşmazlıkların Çözümü prosedürüne baş vurulacaktır.
- UAD sürecinde nihai sınırlandırmaya tesir etmemek üzere taraflar geçici sınırlandırmalar yapabileceklerdir.
- Taraf devletler arası yürürlükte bir anlaşma var ise MEB sınırlandırmasıyla ilgili sorunlar o anlaşma hükümlerine göre çözülecektir. (1982 BMDHS mad.74/1-2-3-4)

2.4.4. Açık Denizlerin Tanımı ve Hukukî Rejimi

Açık denizler (*High seas*) devletlerin egemenlik alanları dışında kalan ve denize kıyısı olsun veya olmasın tüm devletlerin hak sahibi olduğu ortak deniz alanlarını tarif etmede kullanılmış bir kavram olup, hukukî rejiminin temelini örf ve adet kuralları oluşturur (Toluner 1996; 278).

Açık denizlerin hukukî rejimine ait temel ilkeler ilk olarak 1958 ADS'nde yazılı biçimde ifade edilmiştir. Müteakiben 1982 BMDHS'de, 1958 ADS'ni esas alarak küçük değişikliklerle bu konudaki hükümler tekrarlanmıştır.

Her iki sözleşmede açık denizin tanımında farklı bir yaklaşım sergilenmiştir. 1958 ADS'nin 1'inci maddesi açık deniz için “ *bir devletin karasularına ve iç sularına dahil olmayan bütün deniz kısımları manasına gelir* ” şeklinde, açık denizin direkt bir tanımını yapmasına karşın; 1982 BMDHS'nde açık denizin tanımlanması yerine açık deniz hükümlerinin uygulanacağı deniz alanı tarif edilerek dolaylı bir yöntem izlenmiştir.

1982 BMDHS'ne göre ;

“ *Bu kısım hükümleri, bir devletin MEB'ine, karasularına veya iç sularına veya bir takımada devletinin takımada sularına dahil olmayan bütün deniz kısımlarına uygulanır. Bu madde bütün devletlerin 58'inci madde gereğince MEB'de sahip olduğu hürriyetlerinin herhangi bir şekilde kısıtlanmasını gerektirmez.*”

(1982 BMDHS mad.86) hükmü ile madde 58 ile 86 arasında karşılıklı bağlar kurularak, MEB'in denizin kısımlarına ait tanımlamalarda devletin egemenlik alanı ile açık deniz arasında bir yere oturtulduğu gözlenmektedir. Diğer bir ifade ile kıyıdaş devletin kıta sahanlığı ve MEB hakları hariç bu kesim de açık deniz statüsündedir.

Burada, açık deniz hükümlerinin uygulanacağı açık deniz kısımları dışında bırakılması ile MEB'in kıyı devletinin egemenlik alanına dahil edildiği yorumlanabilecektir ki devletlerin karasuları ve iç suları gibi egemenliği tartışmasız deniz kısımlarında bile diğer devletler yararına getirilen serbestilerin bölgenin kıyı devletinin egemenlik alanı içinde yorumlanmasını gerekli kılar.

2.4.4.1. Devletlerin Açık Deniz Serbestileri

Açık denizlerin serbestisi her iki sözleşmede de benzer şekilde tarif edilmiş olup, 1982 BMDHS bunu “*Açık denizler denize kıyısı olsun olmasın bütün devletlere açıktır*” şeklinde belirtmiştir. Açık denizler serbestisi bu sözleşmenin ve uluslararası hukukun diğer kuralları tarafından konulmuş olan şartlara göre kullanılır.

Bu serbesti hem kıyısı olan, hem de kıyısı olmayan devletler için diğerleri yanında aşağıdakileri kapsar.

- Seyrüsefer serbestisi,
- Uçma serbestisi,
- Kısım VI (Kıta sahanlığı) ya tâbi olmak üzere sualtı kablo ve boru hattı döşeme serbestisi,
- Kısım VI (Kıta sahanlığı) ya tâbi olmak üzere suni adalar ve uluslararası hukukun izin verdiği diğer tesisleri inşa etme serbestisi,
- Bölüm 2 (Açık denizin canlı kaynaklarının muhafazası ve idamesi)’de belirtilmiş olan şartlara tâbi olmak üzere balıkçılık serbestisi,
- Kısım VI (Kıta sahanlığı) ve XIII (Deniz Bilimsel Araştırması)’e tâbi olmak üzere bilimsel araştırma serbestisidir.

Bu serbestiler diğerleri yanında, devletlerin açık denizler serbestisindeki çıkarları ve bu sözleşmede saha ile ilgili hakları dikkate alınarak tüm devletlerce kullanılacaktır.

Yukarıda bahsedilen serbestilerden deniz ulaştırması konusunda her devletin gemilerini açık denizde seyrüsefer ettirme özgürlüğü olduğu ayrıca belirtilmiştir (1982 BMDHS mad.90).

Aynı şekilde tüm devletlerin açık denizde balıkçılık yapma hakları mevcut olduğu belirtilmiş (1982 BMDHS mad.116) ancak, balıkçılığa ilişkin düzenleyici hükümler (1982 BMDHS mad.116-120)’de belirtilmiştir.

Devletlerin açık denizdeki balıkçılık konusunda uluslararası hukuktan doğan yükümlülükleri ayrıca 1958 BADCKKHS ile belirtilmiştir (1982 BMDHS mad.3-8).

Açık denizdeki bilimsel araştırmalara ait serbestileri düzenleyen hükümler ise 1982 BMDHS'nin 238-241 inci maddelerinde belirtilmiş olup araştırmaların barışçıl amaçlara hizmet etmesi, üçüncü devletlerin haklarını engelleyici nitelikte olmaması, çevrenin korunmasına ilişkin kurallara uygun olması koşullarının arandığı gözlenmektedir. Kablo ve boru döşeme ile suni yapılar konusundaki serbestiler kıta sahanlığında bu konuda getirilen düzenlemelere atıf yapılarak belirtilmiştir.

1982 BMDHS açık deniz serbestilerini düzenleyen 87 nci maddeyi takiben 88 inci maddede " *Açık denizler barışçıl amaçlar için kullanılacaktır* " cümlesi ile genel nitelikli bir kısıtlayıcı hüküm ilave edilmiştir. Burada denizin barışçıl amaçlar için kullanılması hükmü açık denizlerin askeri amaçlar ile kullanımını kısıtlayıcı anlamda anlaşılmalıdır. Her ne kadar hüküm bu konuda tam açık değilse de barışçıl terimi salt en geniş anlamı ile değerlendirilirse tüm askeri faaliyetleri kısıtlaması düşünülebilir. Ancak, '*barışçıl*' teriminden yalnızca mütecaviz anlam taşımayan savunma amaçlı askeri faaliyetler anlaşılırsa askeri faaliyetlerin yasaklanması söz konusu olmayacaktır. Bugünkü uluslararası uygulamada ikinci olasılık kabul görmekte olup, açık deniz alanında devletlerin icra ettiği askeri tatbikatlar herhangi bir öze ilişkin protesto ile karşılaşmamaktadır (Pazarcı 1996; 370).

2.4.4.2. Devletlerin Açık Denizlerdeki Yönetmel ve Yargısal Yetkileri

Açık denizler hiçbir devletin egemenlik alanı içinde değerlendirilemez ise de bu deniz kesiminde meydana gelecek muhtemel ihlal veya gayri hukukî durumların önlenmesi veya vuku bulan ihlallerin cezalandırılabilmesi amacıyla bir takım yetki ve sorumlulukların dağıtılması gerekmektedir. Böylece yönetmel ve yargısal anlamda açık denizde bir boşluk olmasının önüne geçilebilecektir. Bu kapsamda belirtilen deniz kesiminde her devlet kendi bayrağını taşıyan gemilere karşı yönetmel ve yargısal yetkilerle donatılmıştır (1982 BMDHS mad.91-94). Bu kurala bayrak yasası denilmektedir.

Bayrak yasası uyarınca açık denizde bir gemi münhasıran kendi bayrak devletinin yargı yetkisine tâbi olacaktır(1958 ADS mad.6/1, 1982 BMDHS mad.92/1) Bu konudaki bazı istisnai durumlarda ki bunlar uluslararası suçların denetlenmesi konusunda olacaktır, diğer devletlerin birtakım yetkilere sahip olduğu söylenebilir.

Bayrak devletinin görevleri 1982 BMDHS'nin 94'üncü maddesinde ayrıntılı olarak incelenmiş olup, devlet uyuğundaki gemilerin hangi koşulları yerine getireceğini, hangi teknik özelliklere sahip olması gerektiği gibi yönetsel yetkileri açıklanmıştır.

” *Harp gemileri, açık denizde bayrak devletinden başka herhangi bir devletin yargı yetkisinden tamamen bağımsızdır* (1982 BMDHS mad.95) “ hükmü ile harp gemileri istisnasız diğer devletlerin yargı yetkisinden bağımsız kılınmıştır.

Yukarıda belirtilen yargısal yetkilere ilaveten bir kıyı devleti ulusal yetki alanına giren deniz alanlarında ihlal edilen bir kuralın cezalandırılması amacıyla açık denizlere kaçan diğer devlet gemilerini izleyip açık denizde yakalanması ve gerekli yasal işlemleri yapma konusunda yetkili kılınmıştır. Buna *izleme hakkı* denir (1958 ADS mad.23, 1982 BMDHS mad.111).

1958 ADS'de izleme hakkı, yabancı devlet gemilerinin söz konusu ihlali devletin egemenlik alanı olarak tanımlanan iç sular, karasuları veya takımda sularında yapmış olması; izlemenin, bunlara ilaveten bitişik bölge içinde başlamış olması gerekli iken (1958 ADS mad.23/1), 1982 BMDHS izleme hakkının başlatılması için ihlalin gerçekleştiği alanlara MEB ile kıta sahanlığındaki tesislerin etrafındaki güvenlik bölgelerini de ilave ederek, bahse konu sahalardaki kıyı devletinin yargı yetkisini dolayısıyla kısmi egemenlik hakkını tekrar etmiştir.

Ancak, kıyı devleti izleme hakkını kullanırken bazı koşulların sağlanmış olması gerekir. Bunlardan birincisi, izleme, ihlalin gerçekleştiği deniz alanından başlamalıdır. İç sular veya karasularında söz konusu bir ihlalin takibi bu alanlardan başlayacaktır. Yine MEB ve kıta sahanlığı içindeki bir güvenlik bölgesi içinde bir takibin başlatılabilmesi için anılan bölgelerle ilgili kıyı devletinin uluslararası hukuka uygun koymuş olduğu kuralların ihlal edilmiş olması ve takibin bu bölgelerden başlatılma zorunluluğu vardır. Ancak, bu tanım takibi yapacak geminin aynı bölgede olma zorunluluğu olarak anlaşılmalıdır. Bir başka deyişle izleme başladığı anda izlemeyi yapacak kıyı devleti gemisinin ihlalin yapıldığı bölgede olma zorunluluğu yoktur (1982 BMDHS mad.111/1).

İzleme, takip edilecek yabancı gemiye görülebilir ya da işitilebilir bir durma işaretinin verilmesinden sonra başlatılabilir
(1958 ADS mad.23/3, 1982 BMDHS mad.111/4).

Takip kesintisiz olmalıdır (1958 ADS mad.23/1, 1982 BMDHS mad.111/1).

Kesintisiz takip ancak harp gemileri veya askeri uçaklar veya devlet hizmetinde olduğu veya o amaçla yetkilendirildiği açıkça işaretlenmiş ve teşhis edilebilir diğer gemi veya uçaklar tarafından yapılabilecektir. Kesintisiz takip herhangi bir nedenle kesintiye uğradığında veya takip edilen gemi başka bir devletin karasularına girdiğinde sona erer (1958 ADS mad.23/2, 1982 BMDHS mad.111/3).

Açık denizde, devletler harp gemileri vasıtasıyla ziyaret hakkını kullanabilir. Bu hak, 1982 BMDHS'nin 95 ve 96'ncı maddelerinde yargı bağışıklığına sahip askeri gemilerle ticari amaçla kullanılmayan devlet gemileri haricindeki gemilere ancak;

- Gemi deniz haydutluğu yaptığında,
- Gemi köle ticaretine giriştiğinde,
- Gemi açık denizden izinsiz yayın yaptığında,
- Gemi tâbiyetsiz olduğunda,
- Kendi tâbiyetindeki geminin bayrağını gizlemesi veya başka bayrak göstermesi halinden şüphelenilmesini gerektiren makul bir sebep olduğunda, uygulanabilir.

Ziyaret hakkını kullanırken harp gemisi kontrol ve müteakiben inceleme yapabilir. Ancak, şüpheler doğru çıkmazsa ve yanaşılacak gemi şüpheleri haklı çıkartacak bir hareket yapmamışsa harp gemisinin bayrak devleti, varsa gemiye verilen hasarı karşılayacaktır.

Açık denizde devletler kendilerine verilen yetkileri bazı özel durumlarda diğer devletler ile paylaşırlar. Bir başka deyişle, devletlerin açık denizde işbirliği yaptığı ve kendi gemileri üzerinde sahip olduklarına ilaveten diğer gemilere de uygulayabildikleri yetkileri, iki kısımda sınıflandırılabilir;

- Bazı uluslararası suçların kontrolü ve cezalandırılması,
- Açık denizden yararlanma,

2.4.4.2.1. Devletlerin Uluslararası Suç Kontrol ve Cezalandırma Yetkileri

- Uyuşturucu madde kaçakçılığının denetlenmesi (1982 BMDHS mad.108),
- Açık denizden izinsiz yayınların denetlenmesi (1982 BMDHS mad.109),
- Deniz haydutluğu (1982 BMDHS mad.101),
- Köle ticareti (1982 BMDHS mad.99),

konularında düzenlenmiştir. Bu konularda açık denizde tüm devletler tâbiyet gözetmeksizin denetleme yapabilir ve ayrıntıları sözleşmede belirtilen cezai işlemleri uygulayabilir.

Burada devlet, yukarıdaki suçları işleyen veya işlediğine dair güçlü şüpheler mevcut olduğunda bir dizi önlemlerle yetkilerini kullanır. Bunlar sırasıyla gemi kimliğini inceleme (*right to approach*), ziyaret hakkı (*right to search*) ve müteakiben suçun sabit olması halinde sözleşmeyle verilen cezalandırmaya uzanan bir dizi yetkililerdir.

2.4.4.2.2. Devletlerin Açık Denizden Yararlanma Konusundaki Yetkileri

- Çatışmayı önleyici ve bununla ilgili yetkileri düzenleyen,
- Denizde can güvenliğini koruyan,
- Çevre korumasına yönelik, yetkililerdir.

Bunlardan açık denizde çevre koruması ile ilgili olan madde iki başlık altında ele alınmaktadır;

- Balıkçılık ve canlı kaynakların korunması ve avlanmanın düzenlenmesi,
- Çevre kirlenmesi,

2.4.5. Uluslararası Deniz Yatağının Tanımı

Uluslararası deniz yatağı (*Deep seabed*) kavramı 20 nci yüzyılın ikinci yarısında, modern teknolojinin o ana kadar erişilmez görünen derin sulardaki maden yumru veya yataklarının işletilebilme imkanını sunması ile literatüre girmiştir. O ana kadar ekonomik bir değere sahip olmayan okyanus tabanları özellikle 1970'li yıllardan sonra modern teknolojinin magnezyum yumrularını (nikel, magnezyum, kobalt, bakır içeren demir oksit kaplı taşlar) dağılmış biçimde buldukları Pasifik Okyanusu'ndan çıkarılmalarıyla ekonomik ve politik ilgi alanlarına dahil olmuştur (Encyclopedia Encarta, 1997).

Ayrıca, buradan çıkarılabilecek diğer madenlerle petrol gibi hidrokarbonların varlığı ve işletilmesi konusu henüz açıklığa kavuşmamış olmasına rağmen bulunabilme olasılığı bile dikkatleri bu alana çekmektedir (Toluner 1996; 305).

Açık denizin yatağı ve toprak altının sunduğu ekonomik imkanların artması bu konuda hukukî bir rejimi gerekli kılmıştır. İlk kez 1967'de BM Genel Kurul çalışmalarında Malta delegesi tarafından ortaya atılan uluslararası deniz yatağının bir rejime bağlanması düşüncesi bu konuda bir komite kurulmasıyla sonuçlanmıştır. Komitenin çalışmaları ile 1970 yılında BM genel kurulu uluslararası deniz yatağına ilişkin ilkeler bildirisini kabul etmiştir (Pazarcı 1996; 379).

Müteakiben konu, BM Üçüncü Deniz Hukuku Konferansında ayrıntılarıyla incelenmiş, ortaya çıkan hükümler 1982 BMDHS'de XI. Kısımında yer almıştır.

2.4.5.1. New York Andlaşması (28 Temmuz 1994)

1982 BMDHS'nin "*Bölge*" başlığını taşıyan XI. Kısımındaki deniz yatağı ve bunların toprak altının rejimini düzenleyen hükümler, başta ABD, İngiltere, F.Almanya olmak üzere bir çok devleti tatmin etmemiş, bu yüzden tartışma konusu olan kısmının değiştirilmesi amacıyla 10 yıl süren görüşmeler yapılmış, nihayet 28 Temmuz 1994 tarihinde "*10 Aralık 1982 Deniz Hukuku Sözleşmesinin XI. Kısımının Uygulaması Hakkında 28 Temmuz 1994 New York Anlaşması* " New York'ta yeter sayıda devlet tarafından imzalanmış, 28 Temmuz 1996 tarihinde de yürürlüğe girmiştir (Özman, 2006; 43).

2.4.5.2. Uluslararası Deniz Yatağının Hukukî Rejimi

Öncelikle 1982 BMDHS'deki adıyla "Saha"nın (*The area*) hangi deniz kesimini tanımladığını incelemek gerekir. 1982 BMDHS mad. 1'de " *Saha, milli yetki sınırları ötesindeki deniz yatağı ve okyanus tabanı ve bunların toprak altı anlamına gelir.*" ifadesinden de anlaşılacağı gibi; devletlerin egemenlik alanı olan karasularına ilaveten deniz tabanı ve toprak altının doğal kaynakları bakımından devletlere münhasır yetkiler tanıyan kıta sahanlığı ile MEB dışında kalan alanların saha olarak tanımlanması doğru olacaktır.

Bahse konu deniz kesiminin ilkeler 1982 BMDHS'nde şu şekilde yer almıştır;

- Saha ve kaynakları insanlığın müşterek mirasıdır (1982 BMDHS mad.136).
- Hiçbir devlet bu alan üzerinde egemenlik hakları iddiasında bulunmayacaktır (1982 BMDHS mad.137/1).
- Bu alanda var olan kaynaklar hiçbir devlet yada kişinin malı değildir (1982 BMDHS mad.137/1).
- Bu alanın işletilmesi tüm insanlık hesabına hareket eden Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesince düzenlenecektir (1982 BMDHS mad.137.2).
- Bu alanlarda yapılacak çalışmalar tüm insanlığın yararına olacak bir biçimde gerçekleştirilmek zorundadır (1982 BMDHS mad.140/1).
- Bu alandan yalnız barışçıl amaçlarla faydalanılacaktır (1982 BMDHS mad.141).
- Bu alandan elde edilecek ürünlerin geliri Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesince üye devletler arasında hakça bir biçimde paylaşılacaktır (BMDHS mad.140/2).
- Bu deniz kesiminin korunması görevi de Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesine aittir (1982 BMDHS mad.145).
- Saha içi faaliyetler teşebbüs (*Enterprise*) ve otoriteyle birlikte yürütmek kaydıyla ayrıntıları ilgili maddede tanımlanmış bir grup tarafından yürütülecektir (1982 BMDHS mad.153/2).
- Uluslararası Deniz Yatağının hukukî rejimi bu deniz kesiminin üzerindeki açık deniz ve hava sahasını etkilemeyecektir (1982 BMDHS mad.135).

Yukarıda genel hatlarını verdiğimiz ve 1982 BMDHS'nin XI. Kısımında ayrıntılı olarak incelenen uluslararası deniz yatağı ile ilgili sorunlar New York Sözleşmenin imzalanmasına rağmen çözümlenmiş değildir.

Uluslararası Deniz Yatağının gelecekte sunabileceği ekonomik zenginliği, sadece bunları elde edebilecek teknolojiye sahip çok gelişmiş devletlerin tekelden kurtarmak ve insanlığın ortak mirası adı altında gelişmemiş ve gelişmekte olan devletleri de kapsayacak şekilde paylaşımını sağlamak ve gelişmişlerle diğerlerinin arasındaki farkın daha da artmasını önlemek gibi bir amacı güden çalışmalar çıkarları bu konuda çatışan çok gelişmiş devletler tarafından kabul görmemiştir. Başta ABD olmak üzere F.Almanya ve İngiltere gibi gelişmiş devletler sözleşmeyi imzalamamış ve onaylamamışlardır.

Bahse konu devletlerin ve özellikle ABD'nin 1982 BMDHS'nin getirdiği rejime karşı eleştirileri şu konularda olmaktadır (Pazarıcı 1996; 386).

- Otoritenin işletme izni verirken teknik verilerden çok siyasi nedenleri ön plana alma olasılığı,
- İşletme izni verilmesi ve yürütülmesi durumunda otoriteye verilecek payın yüksekliği,
- Otorite giderlerine katılma payının yüksekliği. Bu pay ABD için yaklaşık % 25'dir,
- Devlet kuruluşları ve özel ortaklıkların işletme izni alabilmesi için iki alan gösterip, bunlardan sadece birini işletebilmesi,
- İşletme ve gelişmekte olan devletlerin ortaklıkları için teknoloji transferi gereği,
- İşletilecek madenlerin kotalarla sınırlandırılması,
- Teşebbüse tanınan serbest rekabeti bozucu kimi ayrıcalıklar,
- Otoritenin elde ettiği gelirlerden ulusal kurtuluş örgütlerine pay verilmesi

Görüldüğü gibi uluslararası deniz yatağının statüsü tam olarak belirlenememiş, halen tartışma konusudur. Ancak, son yıllarda özellikle ABD gibi devletlerin ön ayak olmasıyla 1982 BMDHS'nin bu konudaki temel ilkesine aykırı olacak şekilde uluslararası deniz yatağının paylaşımı ve deniz yetki alanlarına dahil edilmesi görüşülmektedir.

Üçüncü Bölüme başlarken...

İkinci bölümde deniz yetki alanlarının iç ve dış sınırlarının hangi kriter/ sözleşme hükümlerine göre belirlendiğini, deniz yetki alanlarının iç sular, karasuları, bitişik bölge, kıta sahanlığı, münhasır ekonomik bölge, açık deniz ve saha'dan oluştuğunu belirtmiştik. Deniz yetki alanlarında karadan uzaklaştıkça, kıyı devleti yetkilerinin azaldığı, diğer devlet yetkilerinin ise arttığı görülmektedir.

Devletler denizlerden daha fazla yararlanabilmek, denizden edindikleri kaynaklar üzerinde daha fazla etkili/yetkili olabilmek ve güvenlik gibi gerekçelerle kendi deniz yetki alanlarının sınırlarının mümkün olduğunca geniş olmasını talep etmektedirler. Okyanuslara kıyısı olan devletlerde bu arzu uluslararası anlamda çok fazla problem yaratmayacaktır. Ancak kıyıları karşılıklı, komşu devletler arasında esas hatların, deniz yan hududunun, karasularının genişliği, bitişik bölge, kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge sınırlarının saptanması oldukça problem yarattığı gibi sorunların çözümü/çözumsuzlüğü bütün devletleri ilgilendirmektedir.

Devletler aralarındaki bu sorunlu alanları öncelikle ikili anlaşmalarla çözmeye çalışmakta, bu aşamada karşılıklı uzlaşma sağlanamazsa çözümsüzlüğün devamını ya da hakem mahkemelerine veya Uluslararası Adalet Divanı'na başvurma yolunu seçmektedirler.

Uluslararası Adalet Divanı'nın ilk bakışta en enteresan yönü duruşma yetkisi tabir edilen yetkinin otomatik olmamasıdır. Yani, devletler bu yetkiyi Uluslararası Adalet Divanı'na vermedikleri takdirde divan sorun çözümüne yetkili değildir.

Uluslararası arenada yoğun çatışmaların yaşandığı bu sorunların daha iyi anlaşılabilmesi, bir bakıma çözüm mekanizması olan Uluslararası Adalet Divanı'nın çalışma yapısının, verdiği kararlarda dayandığı kriterlerin incelenmesiyle mümkün olabilir. Bu düşünceden hareketle, takip eden bölümde Uluslararası Adalet Divanı'nın kuruluşu, statüsü, işleyişi, yetkileri, usulleri, nihayet hakem mahkemeleri ve Uluslararası Adalet Divanı tarafından örnek davalar incelenmiş, ülkemizin deniz yetki alanları kapsamındaki sorunların nasıl çözülebileceğine vurgu yapılarak, bu alandaki uygulamamız gereken politikalara yön verilmesi hedeflenmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

UAD STATÜSÜ, HAKEM MAHKEMELERİ VE UAD ÖRNEK KARARLARI

3.1. UAD STATÜSÜ

3.1.1. Genel

BM Antlaşması'nın 92'inci maddesi uyarınca BM yargı organı olarak kurulan UAD, statüsünün hükümleri uyarınca, işlev görmektedir (UAD Statüsü mad.1).

3.1.2. UAD'nın Kuruluşu

UAD'nın yapısı Divan statüsünün 2-33. maddeleri ile Divan tüzüğü'nün 1-18. ve 32-37. maddelerinde düzenlenmektedir.

Divan tüzüğü, sonuncusu 14 Nisan 1978 tarihinde kabul edilmiş ve 1 Temmuz 1978 tarihinde yürürlüğe girmiştir (www.un.org iblue book, 2004; 20)

Divan, yüksek ahlaki karaktere sahip, kendi ülkelerinde en yüksek adli görevlerin yerine getirilmesi için gerekli koşulları benliklerinde toplayan ya da uluslararası hukuk alanında yetkileri herkesçe kabul edilmiş birer hukukçu niteliğinde olan kişiler arasından, uyruklarına bakılmaksızın seçilen, bağımsız 15 yargıç üyeden oluşan bir kuruldur (UAD Statüsü mad. 2,3).

Divan üyelerinin seçimi, Genel Kurul ile Güvenlik Konseyi tarafından, birbirlerinden bağımsız olarak yürütülür (UAD Statüsü mad.8).

Seçimde, adayların istenen koşulları benliklerinde toplamış olmalarının yanı sıra, kurul olarak belli başlı uygarlık biçimlerini ve dünyanın başlıca hukuk sistemlerini temsil etmeleri de göz önünde bulundurulur (UAD Statüsü mad.9).

Bu maksatla, BM üyesi devletler arasındaki bir centilmenler anlaşmasına dayanarak, uygulamada 4 yargıç Batı Avrupalı devletlerden, 1 yargıç ABD'den, 2 yargıç Güney Amerika devletlerinden, 2 yargıç eski Doğu Bloğu devletlerinden ve 6 yargıç Asya ve Afrika devletlerinden seçilmektedir (Schlochauer, 1981; 74).

Divan üyeleri *dokuz yıl* için seçilirler (UAD Statüsü mad.13).

UAD yargıçları bağımsız (UAD Statüsü mad.2) olup, hiçbir devletten, uluslar arası örgütten ya da kişiden buyruk alamaz. Yargıçlar yalnızca bu görevlerini yapmakla yükümlü olup, başka hiçbir siyasal, yönetsel ya da mesleki nitelikli işle uğraşamazlar (UAD Statüsü mad.16).

Yargıçlar hiçbir uyuşmazlıkta ajanlık, danışmanlık ya da avukatlık kabul edemeyecekleri gibi, Divan önündeki bir davayla ilgili olarak önceden taraflardan birinin ajanı, danışmanı, avukatı olmuşsa ya da bu davaya ulusal ya da uluslararası bir mahkeme yargıcı, araştırma ve soruşturma komisyonu üyesi olarak ya da başka bir sıfatla karışmışsa, davaya katılamayacaktır (UAD Statüsü mad.17).

Kuşku durumunda Divan karar vermektedir (UAD Statüsü mad.17/3).

Bunun dışında, bir Divan yargıcı çok çeşitli nedenlerle bir davaya katılmaması gerektiğini düşünüyorsa, bunu Divan başkanına bildirerek davadan çekilebilmektedir (UAD Statüsü mad. 24/1).

Örneğin Ege kıta sahanlığı davasında Japon Yargıç S. ODA bir dönemde bu konuda Türk Hükümetine yazılı görüş bildirdiği için davadan çekilmiştir (Pazarcı, 2000; 48).

UAD Başkanı da bu tür özel nedenlere dayanarak bir yargıcın belli bir davadan çekilmesini isteme hakkına sahiptir (UAD Statüsü mad.24/2). Başkan ile davadan çekilmesini istediği üye anlaşamazlarsa Divan heyet olarak karar vermektedir (UAD Statüsü mad.24/3). Divan yargıçlarının bağımsızlıklarını ya da yargıçların öteki koşullarını kaybettiğine Divanın öteki üyelerinin tümü karar verdiği takdirde bu durumdaki yargıçların görevi sona ermektedir (UAD Statüsü mad.18).

Divanın her üyesi, görevine başlamadan önce, açık celsede yetkilerini tam bir tarafsızlık ve vicdan bütünlüğü içinde kullanacağını resmen bildirir (UAD Statüsü mad.20).

UAD üç yıl için başkanını ve yardımcısını seçmektedir; aynı kişilerin yeniden seçilmesi olanaklıdır (UAD Statüsü mad.21).

Divana büro ve yazım hizmetleri için bir yazman yönetiminde yazmanlık yardımcı olmaktadır (UAD Statüsü mad. 21/2).

Divan, tarih ve süreleri kendisince saptanacak olan adli tatiller dışında, sürekli olarak görev halinde bulunur (UAD Statüsü mad.23).

Divan, statüde açıkça aksi öngörülmedikçe, toplantılarını genel kurul halinde yapar. Divanın oluşması için yetersayı dokuzdur (UAD Statüsü mad.25/3).

Divan, yetkilerini ne yolda kullanacağını bir iç tüzükle belirler. Divan, özellikle, izleyeceği yargılama usulünü düzenler (UAD Statüsü mad.30).

UAD'nın bir davaya bakması sırasında, uyuşmazlık tarafı devletlerin Divan üyesi yargıçları varsa bu yargıçlar bağımsızlıkları nedeniyle davaya Divan üyesi olarak katılabilmektedirler (UAD Statüsü mad.31/1).

Bu yargıçlar "*ulusal yargıç*" olarak adlandırılmaktadır. Divanda ulusal yargıca (*national judge*) sahip bulunmayan devletler ise, tarafı oldukları her bir dava için yalnızca o davada Divan üyeliği yapmak üzere "*ad hoc*" yargıç (*judge ad hoc*) atama yetkisine sahiptir (UAD Statüsü mad.31/2-3).

Böylece, dava taraflarından birinin Divanda ulusal yargıcı varsa öteki taraf da yargıç olma niteliklerine herhangi bir kişiyi ad hoc yargıç olarak atayabilecektir. Divanda tarafların hiçbirinin ulusal yargıcı yoksa, o zaman her iki taraf da birer ad hoc yargıç atama hakkına sahiptir. Ad hoc yargıcın kendisini atayan devletin uyruğundan olması gereği yoktur. UAD' nin özel bir daire biçiminde bir davaya bakması söz konusu ise yukarıda belirtilen kurallara göre bu daire için tarafların ad hoc yargıç atanması olanağı vardır (UAD Statüsü mad.31/4).

Ancak, bu gibi durumlarda dairenin üye sayısını bozmamak için Divan başkanının girişimiyle daire üyelerinden birinin ya da ikisinin yerlerini ad hoc yargıçlara bırakılması sağlanmaktadır. Ad hoc yargıçlar davaya ve karara Divanın öteki üyeleri ile tam eşitlik içinde katılmaktadır (UAD Statüsü mad.31/6).

Ege Kıta Sahanlığı Davası sırasında UAD'da ne Yunanlı ne de Türk yargıç bulunmadığı için Yunanistan M. STASSİNOPOULOS'u ad hoc yargıç olarak atarken, Türkiye, Divanın yetkisizliğini ileri sürdüğü ve Divan önünde davanın hiçbir aşamasına katılmadığı için, ad hoc yargıç atama yoluna gitmemiştir (ICJ reports 1978).

UAD statüsünde öngörülen durumlar dışında, görevini genel heyet olarak yerine getirmektedir (UAD Statüsü mad.25/1).

Divanın birtakım uyuşmazlıklar için özel daireler kurma olanağı vardır (UAD Statüsü mad.26/1-3).

Bu dairelerden bir tanesi her yıl kurulması ve hazır durumda tutulması gereken '*Basit Usul Dairesidir.*' (UAD Statüsü mad.29). Divan başkanı ve yardımcısının otomatik olarak üyesi bulunduğu (içtüzük, madde 15/1) bu daire, beş yargıçtan oluşmakta ve basit usulle davaların en kısa sürede görülmesini isteyen devletlerin isteği üzerine çalışması öngörülmektedir (UAD Statüsü mad.29). Bugüne kadar bu yola hiç başvurulmamıştır (www.un.org ICJ iblue book, 2004; 32)

İkinci tür Daireler, '*çalışma*', '*transit ve ulaştırma*' konuları gibi belli tür uyuşmazlıklara bakmak üzere *en az üç* yargıçtan oluşan ve ancak tarafların isteği üzerine çalışacak olan Divanca kurulan özel dairelerdir (UAD Statüsü mad.26/1). Bugüne kadar bu yola da hiç başvurulmamıştır. Bununla birlikte, Divan 1993'te çevre ile ilgili davalara bakmak üzere bir özel daire kurmuş ve bu özel daire, 6 Ağustos 1993 tarihinde çalışmaya başlamıştır. (www.un.org ICJ iblue book, 2004;33)

Üçüncü tür daireler ise belirli davalara bakmak üzere tarafların isteği üzerine kurulan '*Ad hoc Dairelerdir.*' (UAD Statüsü mad.26/2). Dairenin yargıç sayısı tarafların da rızası alınmak koşuluyla Divanca belirlenmektedir. Bugüne kadar bu yola; *ABD ile Kanada arasında Maine Körfezi Bölgesinde Deniz Sınırlarının Saptanması Davası* için kurulan ve 12 Ekim 1984'de kararını veren özel daire ilk olmak üzere, *Burkina Faso-Mali Sınır Uyuşmazlığı Davası*, *Electronica Sicula Davası (1987-1989)* ve *El Salvador-Honduras Kara, Ada ve Deniz Sınırları Uyuşmazlığı Davası (1986-1992)* için kurulan özel daireler çerçevesinde başvurulmuştur. (ICJ iblue book, 2004; 33) ve (Pazarcı, 2000; 50).

Anılan dairelerin verdiği kararlar, Divanca verilmiş olarak kabul edilmektedir (UAD Statüsü mad.27).

3.1.3. UAD'nın Yetkileri

Divanın yetki alanı tarafların kendisine sunacağı bütün işlerle BM Antlaşmasında ya da yürürlükteki antlaşma ve sözleşmelerde özel olarak öngörölmüş bütün durumları kapsar. Statüye taraf olan devletler, herhangi bir anda, aynı yükümlölüğü kabul eden herhangi bir başka devlete karşı, aşğıdaki hususlara ilişkin olarak divanın yargı yetkisini fiilen ve özel antlaşma olmaksızın zorunlu olarak tanıdıklarını bildirirler (UAD Statüsü mad.35).

- Bir antlaşmanın yorumlanması,
- Uluslararası hukuka ilişkin her konu,
- Saptandığı takdirde, uluslararası bir yükümlölüğe aykırılık oluşturabilecek her olayın gerçekliğı,
- Uluslararası bir yükümlölüğe aykırı bir davranışın gerektirdiğı zarar giderimin niteliğı ya da kapsamı.

UAD iki tür yetki ile donatılmıştır;

3.1.3.1. UAD'nın Devletlerarası Davalarda Bağlayıcı Karar verme Yetkisi:

UAD'nin temel görevi, devletlerce önüne getirilen uyuşmazlıkları uluslararası hukuka uygun olarak çözmektir (UAD Statüsü mad.38/1). Divan önündeki davalara, yalnızca Divan statüsüne taraf olan devletler taraf olabilmektedir (UAD Statüsü mad.34/1 ve 35/1). Böylece, Divan önündeki davalara, en başta, BM Antlaşmasının 93/1. maddesine göre Divan statüsüne otomatik olarak taraf olan BM üyesi devletler katılabilirler. Türkiye, BM Antlaşmasının başından beri tarafı olduğı için bu hakka sahiptir.

İkinci olarak, BM üyesi olmayan fakat, Divan statüsüne taraf olan devletlerin bu hakkı bulunmaktadır. BM Antlaşmasının 93/2 maddesinde bu durumdaki devletlerin anılan haktan yararlanmasının koşullarını belirleme yetkisi Güvenlik Konseyinin tavsiyesi üzerine Genel Kurula tanınmıştır. Genel Kurul da ilk kez 11 Aralık 1946'da 91(1) sayılı kararıyla İsviçre'nin Divan Statüsüne taraf olmasına ilişkin olmak üzere aşğıda belirtilen koşullarla üçüncü devletlere bu hakkı tanımaktadır;

- UAD Statüsünü kabul etmeleri,
- UAD kararlarına uyacaklarına yükümlenmeleri,
- Divana yıllık aidatlarını ödemeleri.

Üçüncü olarak, Divanın statüsüne taraf olmayan devletlerin de Divan statüsünün 35/2'nci maddesine göre, Güvenlik Konseyince belirlenecek koşullar uyarınca, Divan önündeki davalara taraf olma hakkı bulunmaktadır. Güvenlik Konseyi 15 Ekim 1946 tarihinde 9 (1946) sayılı kararıyla, Divanın yetkilerini bir bildirim ile kabul ettiğini bildiren üçüncü devletlerin de bu haktan yararlanacağını kabul etmiştir. Örneğin, F.Almanya BM üyesi olmadan önce bu tür bildirimlerle Divanın önünde davalara taraf olma hakkını elde etmiştir (Pazarıcı, 2000; 51).

UAD önünde davalara taraf olma hakkına sahip bulunan devletler bakımından, Divanın belli bir davaya ilişkin olarak yetkisi otomatik değildir, *duruşma yeteneği* olarak, anılan davalara taraf olma yetkisine sahip bulunan devletler arasında ortaya çıkan belirli bir uyuşmazlığın Divan önüne getirilebilmesi için, uyuşmazlık tarafı devletlerin bu yönde rızasının verilmesi gerekmektedir.

Devletler Divana bu yetkiyi şu yöntemlerle tanıyabilmektedir:

- Bir *tahkimname* (mahkeme sözleşmesi) ile,
- Önceden yapılan *uluslararası antlaşmalarla*,
- Tek-tarafli bir bildiri ile, *prorogatum* yoluyla, “*Bir uyuşmazlığın, bir devlet tarafından dilekçeyle UAD' ye getirilmesi ve diğer tarafın da Divanın yargı yetkisini önceden herhangi bir şekilde kabul etmemiş olmasına rağmen, Divanın yargı yetkisine açıkça karşı çıkmayarak davayı kabul etmesine forum prorogatum yolu denilmektedir*” (İnan, 1982; 50).

Devletlerin, tahkimname (*compromis*) aracılığıyla uyuşmazlıklarını Divanın önüne götürebilecekleri statünün 36/1. maddesinde kabul edilmekte olup, bu yola ‘*uyuşmazlığın doğmasından sonra*’ başvurulmaktadır. Tahkimnamede uyuşmazlık konusunun ve taraflarının bildirilmesi zorunludur (UAD Statüsü mad.40/1). Tahkimname bir uyuşmazlığın divana sunulması için tek belge olabileceği gibi, Divanın yetkisinin önceden bir antlaşma ile kabul edildiği durumlarda ‘*tamamlayıcı nitelikte bir belge*’ olarak da ortaya çıkabilecektir.

Önceden yapılan uluslararası antlaşmalarda da devletlerin aralarında çıkacak uyuşmazlıkları Divana sunmayı yükümlenmiş bulunmaları olanaklıdır (UAD Statüsü mad.26/1).

BM döneminde yapılan ve UAD'nın yetkisini tanıyan bu antlaşmalar dışında Milletler Cemiyeti döneminde yapılmış ve Uluslararası Sürekli Adalet Divanı (USAD)'nın yetkisini tanıyan yürürlükteki antlaşmalara dayanarak da devletlerin uyuşmazlıklarını UAD önüne doğrudan götürmeleri olanaklıdır.

Zira, Divan statüsünün 37'nci maddesi açıkça bu olanağı tanımaktadır, Örneğin, UAD, Ege Kıta Sahanelığı Davası'na ilişkin 19 Aralık 1978 tarihli kararında 1928 Cenevre Hakemlik Genel Sözleşmesinin yürürlükte bulunduğu takdirde, bu sözleşme ile tarafların USAD'nın zorunlu yetkisini tanıyan hükmüne dayanarak UAD'na başvurabileceğini teyit etmektedir (Pazarıcı, 2000; 52).

Böyle hükümlerin varlığında tarafların tek-tarafli bir başvuru ile uyuşmazlığı Divan önüne götürme yetkileri bulunmakla birlikte (UAD Statüsü mad.40/1) iki tarafın antlaşmaya ek bir tahkimname yapmalarına da hukuksal hiçbir engel yoktur.

Devletlerin tek-tarafli bir bildirisini sonucu UAD'nın bir uyuşmazlığa bakmakla yetkili, kılınmasının dayanağı Divan statüsünün 36/2'inci maddesidir. Anılan hükme göre bir devlet hukuksal uyuşmazlıklarına ilişkin olarak bir bildiri (*declaration*) ile aynı yükümü kabul eden devletlere karşı Divanın yargı yetkisini kabul ettiğini bildirme hakkına sahiptir. Devletler bu bildiriye her an, karşılıklılık koşullu ya da koşulsuz olmak üzere ve süreli ya da süresiz olarak yapabilecektir (UAD Statüsü mad.36/3). Bildirinin, bunu statüye taraf devletlere ve Divan yazmanlığına gönderecek olan, BM Genel Sekreterine verilmesi gerekmektedir (UAD Statüsü mad.36/4).

Türkiye UAD'nın zorunlu yargı yetkisini ilk kez 12 Mayıs 1947 tarihli bir yasa ile beş yıllık bir süre için ve birtakım çekincelerle tanımış ve bu bildirimlerini 1967 yılına kadar her beş yılda bir yenilemiştir. Türkiye'nin tek-tarafli bildiri yoluyla Divanın yetkisini tanınması son olarak 27 Temmuz 1967 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere beş yıl için yapılmıştır. Böylece, 23 Mayıs 1972 tarihinde sona eren bu bildirden sonra Türkiye, özellikle Ege kıta sahanlığı sorunu nedeniyle, yeni bir bildiri göndermemiştir (İnan, 1982; 101).

Devletlerin herhangi bir uyuşmazlıkta UAD'nın yargı yetkisini forum prorogatum yoluyla tanınması, bir devletin Divana tek-tarafli dilekçeyle bir uyuşmazlığı getirmesi durumunda, karşı devletin Divanın yetkisini tanımamış

bulunmasına rağmen bu davaya taraf olarak katılmak suretiyle Divanı dolaylı bir biçimde yetkili kılmasıdır. *'Böylece, bir devlet aralarında uyuşmazlık bulunan bir başka devlete karşı, bu devletin divanın yargı yetkisini kabul edip etmeyeceğini bilmeden, tek-tarafli olarak Divana başvurmak suretiyle karşı tarafı Divan önüne çekmeyi denemektedir.'* USAD ve UAD çeşitli kararları ile forum prorogatum yolunun divanın tarafların rızası üzerine yetkili olacağı ilkesine aykırı düşmediğini bildirmektedir.

UAD içtihadına göre devletlerin uyuşmazlıklarında, *'forum prorogatum'* yoluyla Divanı yetkili kılması;

Divana verilen cevapta yetkisinin kabul edildiğinin bildirilmesi,

Divanın özüne giren sorunların divan önünde cevaplanması ve öze ilişkin bir karar alınmasına karşı çıkılmaması,

Divanın yetkisizliğinin ileri sürülmemesi ya da dava sırasında bu yetkisizlik savından vaz geçilmesi halinde olanaklıdır (Pazarıcı, 2000; 53).

Divan, önündeki bir davanın tarafı sıfatını kazanmadan üçüncü devletlerin kendilerini ilgilendiren konularda davaya katılma (*müdahale*) (*intervention*) hakkını kullanmaları da söz konusu olmaktadır. Yine, devletler UAD' nin bir kararının yorumu ya da gözden geçirilmesi için divana başvurmak suretiyle divan önünde yeni bir davanın tarafı olabilmektedir.

3.1.3.2. UAD'nın Danışma Görüşü verme Yetkisi

UAD önünde, devletlerden başka birimlerin dava tarafı olmaması nedeniyle BM'ne ve kimi uluslararası örgütlere tavsiye nitelikli danışma görüşü (*advisory opinion*) isteme yetkisi tanınmıştır. BM Antlaşmasının 96/1'inci maddesi, bu yetkiyi doğrudan Genel Kurul ve Güvenlik Konseyine tanıdıktan sonra, 96/2'nci maddesi de Genel Kurulca BM örgütünün öteki organları ile BM uzmanlık kurumları diye anılan kimi uluslararası örgütlere bu yetkinin tanınabileceğini bildirmektedir.

UAD statüsünün 35/1'inci maddesi danışma görüşlerinin her türlü hukuksal soruna ilişkin olarak istenebileceğini öngörmektedir. Divan, uygulamada istenilen danışma görüşleri arasında bir ayırımı gitmekte ve halen devletler arası uyuşmazlık

oluşturan konuların temel noktalarıyla doğrudan ilgili bulunan sorunlara ve fiili verilere (*question of fact*) ilişkin sorunlara yönelik danışma görüşü istemlerinin reddedilmesi gerektiği görüşündedir (Pazarcı, 2000; 54).

Ancak, Divan bu tür verilerin her somut olaya ilişkin olarak değerlendirilmesi gerektiğini ve bu konuda kendisinin yetkili olduğunu da kabul etmektedir. Buna karşılık Divan, istenilen danışma görüşünün soyut ya da somut bir hukuksal soruna ilişkin olmasının Divanın bu yetkisini kullanmasına engel oluşturmayacağını açıklanmaktadır.

3.1.4. UAD'nınca Uygulanan Kurallar

3.1.4.1. Uygulanacak Uluslararası Hukukun Kaynakları

UAD statüsü 38/1'inci maddesinde Divanın görevinin kendisine sunulan uyuşmazlıkları uluslararası hukuka göre çözmek olduğunu bildirmektedir. Uygulanacak uluslararası hukukun kaynakları olarak aşağıdakiler sayılmaktadır:

- Uyuşmazlık durumundaki devletlerce açık seçik kabul edilmiş kurallar koyan, gerek genel gerekse özel uluslar arası antlaşmalar,
- Hukuk olarak kabul edilmiş genel bir uygulamanın kanıtı olarak uluslar arası yapıla gelmiş kuralları,
- Uygur uluslarca kabul edilen genel hukuk ilkeleri,
- Statünün 59. madde hükmü saklı kalmak üzere, hukuk kurallarının belirlenmesinde yardımcı araç olarak adli kararları ve çeşitli ulusların en yetkin yazarlarının öğretileri.

3.1.4.2. UAD'nın Hakkaniyet ve Nisfet İlkelerini Uygulaması

UAD statüsünün 38/2'nci maddesi ise, uyuşmazlık taraflarının açıkça rızalarının alınması koşuluyla, Divanın *hakkaniyet ve nisfet ilkelerine göre (ex aequo et bono)* karar verebileceğini öngörmektedir. UAD Tunus-Libya Kıta Sahaneliği Davası'na ilişkin 24 Şubat 1982 tarih kararında bu konuda aynen şunu bildirmektedir:

"Hakça ilkelerin uygulanması ve ex aequo et bono karar verme olayını ayırmak gerekmektedir; bu sonuncu durumda Divan ancak taraflar bu yönde rıza göstermişse böyle davranabilecektir (Statü madde 38/2). Böyle durumlarda amaç

uygun bir çözüme varmak olduğundan Divan hukuk kurallarını aynen uygulamakla yükümlü değildir (Pazarcı, 2000; 55).

Dolayısıyla, *ex aequo et bono* çözümünde Divan uyuşmazlığın ilgili olduğu her türlü hukuk dışı veriyi de göz önünde bulundurarak karar vermek durumundadır. (Pazarcı, 2000; 55).

Hakkaniyet (*equity*) ilkesi kuramsal olarak aşağıda belirtilen üç değişik biçimde uygulanabilmektedir. (İnan, 1982; 60).

- Kararın aslında hukuka dayandırıldığı ve hukukun yorumunda birkaç olasılık varsa bu olasılıklardan adalet duygularına en yakın olanının seçildiği hakkaniyetin hukuk kurallarının etkisini düzeltici ve yumuşatıcı (*praeter legem*) bir rol oynadığı uygulama,
- Kararın varolan hukuk kurallarının dışında tümüyle adalet duygularına dayandırıldığı hakkaniyetin hukuk kurallarına üstün tutulduğu (*contra legem*) uygulama,
- Kararın varolan hukuk kuralları yanında özellikle hukuk kurallarının boşluklarını doldurmak ve taraflar arasında çıkar dengesini esnek bir biçimde sağlamaya yönelik olarak (*infra legem*) hakkaniyetin uygulanması (İnan, 1982; 60-62).

Bu anlayışlardan birincisi çerçevesinde hakkaniyet uygulanan uluslararası hukukun bir kuralı olarak değerlendirilmekte olup, burada hakça ilkelerin uygulanması söz konusudur.

İkinci anlayış çerçevesinde ise uyuşmazlığa siyasal bir çözüm bulunması, söz konusudur,

UAD statüsünün 38/2'nci maddesindeki "*Ex aequo et bono*" kararın uluslararası hukuk ile hakkaniyeti bağdaştırıcı ve hukuk kurallarını hukuk-dışı verilerle tamamlayıcı nitelikteki üçüncü anlayış çerçevesinde anlaşılması ve uygulanması gerektiği değerlendirilmektedir (Pazarcı, 2000; 55).

UAD statüsünde uyuşmazlık taraflarının hangi biçimde *ex aequo et bono* çözüm isteyecekleri konusunda herhangi bir hüküm bulunmamaktadır, bu talep tahkimnamede belirtilebileceği gibi taraflardan biri tarafından davanın herhangi bir aşamasında böyle bir talepte bulunması ve öteki tarafında da bunu açıkça kabul etmesi halinde de UAD'na

ex aequo et bono karar verebilme yetkisi tanınabilmektedir. Uygulamada günümüze kadar iki tarafın divandan “*ex aequo et bono*” çözüm istediği hiçbir davaya rastlanılmamaktadır (Pazarıcı, 2000; 55).

3.1.5. UAD Önünde Usul

3.1.5.1. Davalarda Usul

UAD önüne bir uyuşmazlık, *tahkimname* ya da tek-tarafli olarak yazmana yapılacak yazılı bir *başvuru dilekçesiyle* gelebilmektedir. Her iki durumda da uyuşmazlığın konusu ile taraflar gösterilmiş olmalıdır (UAD Statüsü mad.40).

Eğer dava dilekçe ile açılmışsa Divan yazmanlığı dilekçeyi davayla ilgili öteki devletlere hemen iletmekte ve yine BM Genel Sekreteri aracılığıyla BM üyesi devletlere gerekli bilgileri vermektedir (UAD Statüsü mad.40/2-3). Eğer dilekçe ile forum prorogatum yolunun çalıştırılması aranıyorsa, karşı devletin olumlu cevabına kadar dava Divan önündeki davalar listesine kaydedilmemektedir (İçtüzük, madde 38/5).

Taraflar, temsilcileri aracılığı ile temsil edilirler. Taraflar, Divan önünde danışman ya da avukatların yardımından da yararlanabilirler (UAD Statüsü mad.42).

Gerek genel heyet olarak Divanın, gerek özel bir dairenin bakacağı davalarda, birkaç fark dışında, usul genellikle aynıdır (İçtüzük, madde 90).

Divan önündeki bir dava yazılı sözlü olmak üzere iki aşamadan oluşmaktadır (UAD Statüsü mad.43/1). Yazılı aşamada taraflar *muhtıralarını* (memorials), *karşı-muhtıralarını* (counter-memorials) ve kimi zaman bunlara *cevaplar* (replies) ile her türlü kanıt ve savlarını destekleyen belgeleri Divana sunmaktadır.

Muhtıra, uyuşmazlığa ilişkin olayları, hukukun durumunu ve işleği yapan devletin savlarını içeren bir belgedir (İçtüzük, mad. 49/1).

Karşı-muhtıra, muhtırada ileri sürülen savların kabul ya da reddini, varsa olaylara ilişkin ek verilen, hukuksal duruma ilişkin görüşleri ve karşı savlan içermektedir (İçtüzük, mad. 49/2).

Cevaplar ise *cevap (reply)* ve *cevaba cevap (rejoinder)* olmak üzere ikiye ayrılmakla olup, tarafların savlarının teyidinden başka, özellikle görüş ayrılıkları bulunan mektuplara ilişkin değerlendirmelerini içermektedir (İçtüzük, mad. 49/3).

Divan ya da daire öncelikle, Divan başkanınca elde edilen tarafların ajanlarının görüşlerini de göz önünde tutarak, muhtıra, karşı-muhtıra ve varsa cevap haklarına ilişkin belgelerin sayısını, sırasını ve süresini belirleyen *kararlarını (orders)* vermektedir (UAD Statüsü mad.43/3 ve içtüzük, mad.44).

Özel dairelere sunulan davalarda ilke olarak yalnızca muhtıra ve karşı-muhtıraya izin verilmektedir (İçtüzük, madde 92).

Duruşmalar başkan tarafından, başkanın yokluğunda yardımcısı tarafından yönetilir; her ikisinin de başkanlık edememesi durumunda yargıçların en kıdemlisi başkanlık eder (UAD Statüsü mad.45).

Bir davada taraflardan biri ya da ikisi birden geçici koruma önlemleri (*provisional measures*) alınmasını istemişse (İçtüzük, madde 73) ya da Divan kendiliğinden (*proprio motu*) geçici koruma önlemleri alınması gerektiğine karar vermişse (İçtüzük, madde 75/1), divan öncelikle bu konuyu ele almak zorundadır (İçtüzük, madde 74). Divan bu yönde önlemler alınıp alınmaması ve alınacak önlemlerin kapsamı konusunda tam bir değerlendirme yetkisine sahiptir (UAD Statüsü mad.41 ve içtüzük, madde 75/2-3). Başka bir deyişle, Divanın yetkisi tarafların istediği önlemlerle sınırlı değildir (Pazarıcı, 2000; 57).

Bir davada taraflardan biri *Divanın yetkisi (jurisdiction)* ya da dava dilekçesinin kabul edilebilirliği konuları başta olmak üzere çeşitli nedenlerle *ön itirazlarda (preliminary objections)* bulunmuşsa, Divan davanın özüne ilişkin usulü askıya alarak bu konuyu ele almak zorundadır (İçtüzük, madde 79/3). Tarafların bu nitelikli itirazlarını en geç karşı-muhtıranın sunulmasından önce yazılı olarak yapmaları gerekmektedir (İçtüzük, mad. 79/1). Ön itiraz yapılması durumunda divan karşı devlete *yazılı gözlemlerini (observations)* ve savlarını bildirmesi olanağını tanımaktadır (İçtüzük, madde 79/3).

UAD geçici koruma önlemleri alınması istemi ve ön itiraz durumlarını inceledikten sonra davanın özüne ilişkin usulünü sürdürebilmektedir. Divan davanın yönetimi için gerekli bütün önlemleri almaya yetkili olup (UAD Statüsü mad.48), yazılı

aşama sırasında taraflardan her türlü belgeyi ve açıklamayı isteyebilecek (UAD Statüsü mad.49), seçeceği kişi, heyet, komisyon ya da kuruluş aracılığıyla her türlü incelemeyi yaptırabilecektir (UAD Statüsü mad.50).

Divan önündeki yazılı aşama kapandıktan sonra Divan sözlü aşamanın açılış tarihini belirlemektedir (içtüzük, madde 54/1).

Sözlü aşama Divan ya da özel daire tarafından ajanların, danışman ve avukatların, gerekli görülürse de bilirkişi ve tanıkların dinlenmesinden oluşmaktadır (UAD Statüsü mad.43/5).

Özel dairenin bir davaya bakması durumunda, taraflar ortak iradeleri ve dairenin rızasını almak koşuluyla, sözlü usulden vazgeçebilmektedir (içtüzük, mad.92/3).

Duruşmalar divan başkanının ya da özel daire başkanının, onların bulunmadığı zaman en kıdemli yargıcın başkanlığında yapılmaktadır (UAD Statüsü mad.45).

Duruşmalar, iki taraf aksini istemedikçe veya Divanca aksine karar verilmedikçe, kamuya açıktır (UAD Statüsü mad.47/1).

İlke olarak yazılı aşamanın kapanmasından sonra karşı tarafın rızası alınmadan hiçbir yeni belgenin divana sunulması olanağı bulunmamasına rağmen Divan aksini kararlaştırabilmektedir (içtüzük, mad.56).

Duruşmaların başlamasından önce de başkan içtüzüğün 31. maddesi uyarınca ajanların usule ilişkin görüşlerini aldıktan sonra, Divan ya da özel daire tarafların duruşmada dinlenme sırası ve sunacakları belgeler konusunda karar vermektedir (içtüzük, mad.58).

Duruşmada tarafların savlarını tekrarlamaktan çok görüş ayrılığı olan noktalarda düşüncelerini açıklamaları beklenmektedir (içtüzük, mad.60/1).

Duruşma celselerinin sonuncusunda tarafların ajanları son savlarını (*final submissions*) bildirmektedir (içtüzük, mad.60/2).

Duruşmalar sırasında Divan ve yargıçlar taraflara sorular sorabilir, açıklama isteyebilir (içtüzük, mad.61).

Duruşmalarda taraflar bilirkişi ve tanıklara sorular sorabileceği gibi aynı yola Divan ya da yargıçlar da başvurabilmektedir (içtüzük, mad.65).

Uyuşmazlığın bir uluslararası örgütü ilgilendirmesi durumunda Divan kendiliğinden ya da taraflardan birinin isteği üzerine sözlü aşama sona ermeden bu örgütten bilgi isteyebilmektedir (içtüzük, mad.69/1).

Bir uluslararası örgütün kendiliğinden böyle bir bilgi vermesi ise ancak yazılı aşama kapanmadan örgütün Divana bir muhtıra sunması ile olanaklıdır (içtüzük, mad. 69/2).

Her oturumda bir tutanak tutulur ve yalnızca bu tutanak resmi nitelik taşır (UAD Statüsü mad.47).

Divan, kendisince saptanan süreler içinde kanıtları elde ettikten ve tanıkları dinledikten sonra, taraflardan birinin kendisine, öteki tarafın onayı olmaksızın, sunmak isteyebileceği sözlü ya da yazılı tüm yeni kanıtları reddedebilir (UAD Statüsü mad.52).

Temsilciler, danışmanlar ve avukatlar Divanın denetimi altında savlarını sunmayı tamamladıktan sonra, başkan duruşmaların bittiğini bildirir. Divan, hükmü görüşmek üzere odasına çekilir. Divanın görüşmeleri gizlidir ve gizli kalır (UAD Statüsü mad.54).

Divan kararları, hazır bulunan yargıçların oyçokluğu ile alınır. Oyların eşit bölünmesi durumunda başkanın ya da onun yerini dolduran yargıcın oyu üstün sayılır. (UAD Statüsü mad.55).

Gerek Divan (içtüzük, mad.94/2) gerek özel daireler kararlarını kamuya açık bir celsede okumak zorundadır (içtüzük, mad.93).

Gerek yazılı gerek sözlü aşama sırasında tarafların ortak rızaları ile davadan *çekildiklerini (discontinuance)* ortak ya da tek tek dilekçeleri ile Divana bildirmesi durumunda Divan bir *karar (order)* ile davayı Divan dava listesinden çıkarmaktadır (içtüzük, mad. 88).

Eğer 'tek-tarafli bir dilekçe' ile Divana başvuran bir devlet karşı devlet henüz usule ilişkin herhangi bir işlem yapmadan davadan çekildiğini divana bildirirse, Divan bir kararı ile bu davayı Divan dava listesinden silmektedir (içtüzük, mad. 89/1).

Buna karşılık, davayı açan devletin davadan vazgeçtiğini bildirdiği zaman karşı devlet savunmasını yapmaya başlamışsa Divan bu durumu davalı devlete bildirmekte ve hiçbir itirazı ile karşılaşmazsa da davayı Divan dava listesinden çıkarmaktadır (içtüzük, mad. 89/2). Davalı devletin çekilmeye itirazı durumunda ise dava sürecektir.

3.1.5.2. Danışma Görüşü İstenmesi Durumunda Usul

Divandan danışma görüşü istemeye yetkili BM organlarınca ya da uzmanlık kurumlarınca bu yola gidilmesine karar verildiğinde, Divana bir dilekçe ile başvurmaları ve sorunu aydınlatacak bütün belgeleri buna eklemeleri gerekmektedir. (UAD Statüsü mad.65/2).

Divan böyle bir başvuruyu Divan statüsüne taraf bulunan bütün devletlere bildirmekte (UAD Statüsü mad.66/1) ve ayrıca hakkında görüş istenilen soruna ilişkin olarak bilgi verebilecek Divan statüsüne taraf devletler ile ilgili bütün uluslararası örgütlerden isterlerse yazılı ve sözlü açıklamalarda bulunmalarını istemektedir. (UAD Statüsü mad.66/2).

Divanın açıklama bildirme çağrısında bulunmadığı devletler arasından yazılı ve sözlü açıklamada bulunmak isteyen devletler çıkarsa bu isteklerini Divana bildirmeleri gerekmektedir (UAD Statüsü mad.66/3).

Divan bu hakkı verip vermeyeceği konusunu karara bağlamaktadır. Devletlerin ve uluslararası örgütlerin yazılı ve sözlü açıklamalarını sunma süresi, düzeni ve biçimi Divanca kararlaştırılmakta ve bildirilmektedir (UAD Statüsü mad.66/4).

UAD danışma görüşü usulüne ilişkin olarak, uygulanması olanaklı olduğu ölçüde, davalar bakımından izlediği usul kurallarını uygulama yetkisi ile donatılmıştır (UAD Statüsü mad.68).

Uygulamada Divan danışma görüşü istemi durumunda da, yazılı ve sözlü olmak üzere, iki aşamalı bir usulü izlemektedir. Ancak, sözlü aşamaya gerek olup olmadığına Divan karar vermektedir (İçtüzük, mad.105/2, b).

Danışma görüşü usulü genel heyet olarak Divanca ve varsa *ad hoc* yargıçların katılımı ile yürütülmektedir. Divan yazılı aşama sırasında sunulan belgeleri sözlü aşamanın başlaması sırasında ya da sonra kamuya sunmaya karar verebilmektedir (İçtüzük, mad.106), duruşma öngörülmesi durumunda ise bu, ilke olarak, kamuya açık olarak gerçekleştirilmektedir.

Yine, Divan danışma görüşlerini kamuya açık bir celsede okumak zorundadır (UAD Statüsü mad.67).

3.1.5.3 UAD'nın Kararları ve Danışma Görüşleri

3.1.5.3.1. UAD'nın Kararları

UAD bir davaya ilişkin olarak birkaç değişik tür karar almaktadır. Bu karar türleri şunlardır (Pazarıcı, 2000; 60);

- *Usul kararları (orders),*
- *Geçici koruma önlemleri kararı (judgement of provisional measures),*
- *Yetki kararı (judgement of jurisdiction),*
- *Öze ilişkin karar (judgement of merits),*
- *Katılma (müdahale) kararı (Judgement of intervention),*
- *Yorum kararları (judgement of interpretation),*
- *Gözden geçirme (iade-imuhakeme) kararları (judgement of revisions)*

3.1.5.3.1.1. UAD Kararlarının İçeriği

Usul kararlarının amaçları ile sınırlı basit biçimlerine karşılık, öteki kararlar birtakım öğeleri kapsamak zorundadır. UAD statüsü 56'ncı maddesinde kararların gerekçeli olmasını ve kararda yargıçların adlarının bulunmasını öngörürken, içtüzük 95'inci maddesinde bir kararın şu öğeleri içermesini zorunlu kılmaktadır;

- *Kararın açık celsede okunduğu tarih,*
- *Yargıçların adları,*
- *Davanın tarafları,*
- *Tarafların ajan, danışman ve avukatlarının adları,*
- *İzlenen usulün özeti,*
- *Tarafların savları,*
- *Olaylar,*
- *Hukuksal gerekçeler,*
- *Hüküm,*
- *Varsa tarafların masraflara katılması,*
- *Oyçokluğunu oluşturan sayı,*
- *Hangi dildeki metnin asıl olduğu.*

Usul kararları dışındaki kararlara yargıçların karara karşı görüşlerini (*dissenting opinion*) ya da kararın hükmüne karşı olmamakla birlikte farklı gerekçelerle o sonuca vardıklarını belirten kişisel görüşlerini (*individual opinion*) eklemeleri olanağı vardır (UAD Statüsü mad.57).

Bir yargıç karara ilişkin tutumunu gerekçeli vermek istemiyorsa tutumunu karara eklediği bir bildiri (*declaration*) ile açıklayabilecektir. Kararlar başkan ve yazmanca imzalanmaktadır (UAD Statüsü mad.58).

Divanın kararları karar verilen konuda olmak üzere yalnızca davanın taraflarını bağlamaktadır (UAD Statüsü mad.59).

UAD'nın kararları kesin olup bir başka yargı organı önünde bu kararlara karşı istinaf (*appel*) ya da temyiz (*cassation*) amaçlı başvuru olanağı yoktur (UAD Statüsü mad.60/1).

Ancak, UAD Statüsünün 60'ıncı maddesine göre taraflar Divan kararlarının yorumunu isteyebileceği gibi, statüsünün 61'inci maddesine göre taraflar Divanın kararlarının gözden geçirilmesini (*jade-i muhakemesini*) Divan önünde işleyebilme hakkına Divan kararlarının yorumu, davanın Divana ister bir dilekçe ile isterse tahkimname ile yapılmış olsun, tek taraflı bir dilekçe ile istenebilmektedir; yine tarafların bir tahkimname ile kararın yorumunu isteme hakkı da vardır (İçtüzük madde 98).

Divandan bir kararını gözden geçirme istemi ise ancak birtakım koşulların yerine gelmesi ile olanaklıdır. UAD statüsünün 61'inci maddesine göre karar gözden geçirme istemi yalnızca Divanın kararını vermesinden önce Divanca ve kararın gözden geçirilmesini isteyen tarafça bilinmeyen ve önceden karar üzerinde kesin bir etki yapabilecek nitelikte bir olayın ortaya çıkması ve bu olayın bilinmesinde istemi yapan tarafın herhangi bir kusuru bulunmaması koşuluyla olanaklıdır. Karar gözden geçirme istemi bir dilekçe ile yapılmakta olup, buna ilgili belgeleri eklemek olanaklıdır. (İçtüzük, mad.99/1).

İstemın olayın ortaya çıkmasından sonra en geç altı ay içinde yapılması gerekmektedir (UAD Statüsü mad.61/4).

Karar tarihinin üzerinden en çok 10 yıl geçtikten sonra gözden geçirme istemi yapılamayacaktır (UAD Statüsü mad.61/5).

Karar gözden geçirme istemi üzerine karşı devlet Divana gözlemlerini sunma hakkına sahip bulunmaktadır (İçtüzük, mad.99/2). Divanın gözden geçirme kararını kabul etmesinden sonra, taraflara danışarak, izlenecek usulü belirlemesi gerekmektedir (İçtüzük, madde 99/4).

Divanın karar gözden geçirme usulünün işletilmesini kararın önceden uygulanmaya başlanması koşuluyla kabul etmesi olanaklı olup, bu durumda Divanın bir karar (*order*) vermesi gerekmektedir (İçtüzük, madde 99/5).

Gerek yorum kararları gerek gözden geçirme kararları, bunları veren Divan ya da özel daire tarafından verilmektedir (İçtüzük madde 100).

3.1.5.3.2. UAD'nın Danışma Görüşleri:

Danışma görüşleri de kamuya açık bir celsede okunması gerekli olup, bir danışma görüşünün aşağıdaki öğeleri içermesi zorunludur (İçtüzük, madde 107);

- *Kararın açık celsede okunduğu tarih,*
- *Yargıçların adları,*
- *İzlenen usulün özeti,*
- *Olaylar,*

- *Hukuksal gerekçeler,*
- *Sorulan soruya verilen cevap,*
- *Varsa tarafların masraflara katılması,*
- *Oyçokluğunu oluşturan yargıç sayısı,*
- *Hangi dildeki metnin asıl olduğu.*

Danışma görüşlerine de isteyen yargıçlar karşıt ya da kişisel görüşlerini ekleyebilmektedir (İçtüzük, madde 107/3). Burada da karara ilişkin tutumunu gerekçeli vermeyi istemeyen yargıç bu tutumunu karara eklediği bir bildiri ile açıklayabilecektir.

Danışma görüşleri bağlayıcı güce sahip değildir. Ancak, bir başka belge ile danışma görüşlerine bağlayıcı etki tanınması olanağı bulunmaktadır. Nitekim, UAD Uluslararası Çalışma örgütü Yönetim Mahkemesi konusundaki 23 Ekim 1956 tarihli danışma görüşünde bu görüşünün bağlayıcı güce sahip olacağını, bunun anılan Yönetim Mahkemesi Statüsünün XII'nci maddesinde öngörüldüğünü bildirmektedir (Pazarcı, 2000; 62).

3.2. ULUSLARARASI HUKUKTA EŞİTLİK, HAKKANİYET VE NISFET İLKELERİ

3.2.1. Hakkaniyet ve nısfetin (*Ex aequo et bono*) tanımı

“*Ex aequo et bono*” terimi Latince'den alınmıştır ve hukuk diline girmesi Roma Hukuku ile olmuştur. Ancak “*aequitas*” terimini genel bir anlamda kullanan Roma Hukukçuları bu kavramın tanımını yapmadıkları gibi, uygulama alanının sınırlarını da belirtmemişlerdir.

Hakkaniyet ve nısfet hukukun teamülleridir, teamüller ile yazılı hukuk kuralları arasında statü olarak bir fark yoktur. Ancak bir teamülün yazılı bir hukuk kuralına dönüşebilmesi için ona dayanak teşkil eden bir üst hukuk normun olması gerekmektedir. Yani, yazılı bir hukuk kuralının teamüle gönderme yapması gereklidir. Şayet böyle bir durum yok ise teamülün hukuken geçerli olduğunu söylemek mümkün değildir (Gözler, 1999; 36-44)

“*Ex aequo et bono*” yani hakkaniyet ve nısfete göre karar verme formülü, milletlerarası hukuk alanında, Uluslararası mahkemelerin *olağan yetki-olağanüstü yetki* ayrımı yapılmaya başlandıktan sonra büyük bir önem kazanmıştır.

Uluslararası mahkemelerin pozitif hukuk kurallarını uygulayarak bir uyuşmazlığı çözmeleri, *olağan yetkileri*; pozitif hukukun dışına çıkarak yani, hakkaniyet ve nısfetle dayanarak karar vermeleri ise, *olağanüstü yetkileri* sayılmıştır.

Bu durumda; UAD statüsünün 38/2 maddesi ile kendisine tanınan “*ex aequo et bono*” ile karar verebilme imkanı, *mahkemenin olağanüstü yetkisi* olmaktadır.

Fakat, bununla *ex aequo et bono* hakkında genel bir tanıma varılamamakta ve “*ex aequo et bono*” nedir sorusu cevaplandırılmamaktadır.

Hukukunun yazılı olmayan kaynaklarından biri olan "*Hakkaniyet ve nısfet adaletin muayyen bir olayda tatbiki, muayyen bir olayda adaletin tescili*" olarak tanımlanabilir (Belik, 1948; 150)

Hukuk kuralları genel, “*a priori*” kurallardır, yani; ileride doğacak olaylara uygulanmak üzere konulmuş kurallardır. Bu kurallar adalet fikrinden esinlenmiş olsalar dahi, adaleti her zaman tam anlamı ile gerçekleştiremezler. Çünkü, hukuk aynı nitelikteki bütün olaylara uygulanacak kurallar halinde ortaya çıkar. Fakat hayatta tamamen aynı niteliği gösteren olaylar çok azdır; aynı nitelikteki sanılan olaylardan her birinin kendine has özellikleri vardır. Hukuk kuralı “*a priori*” olmak nedeni ile, bu özellikleri göz önünde tutamaz ve bu yüzden de “*a priori*” olan hukuku uygulamakla elde edilecek sonuç her zaman objektif ve adaletin tam bir yansıması olmayabilir. (Çelik, 1987; 113).

Sonuç olarak “*Ex aequo et bono*” Hukukun bir olaya, bu olayın özelliklerinin göz önünde tutularak uygulanmasıdır (Sur, 2000; 87)

3.2.2. Hakkaniyet ve nısfetin rolü:

Hakkaniyet ve nısfetin rolü sorunu hukuk alanında tartışılmıştır. Genel olarak, hakkaniyet ve nısfetin uluslararası adaletin dağıtılmasında üç rol oynadığı kabul edilmektedir (Turpi, 1994; 76).

Praeter constitutionem (praeter legem) teamüller,
Secundum constitutionem (infra legem) teamüller ve
Contra constitutionem teamüller (*contra legem*) (Van Hoecke, 1993; 417)

Bu üç rolü incelerken, Divan statüsünün 38/2 hükmüne göre; soruna, Divanın olağanüstü yetkisi açısından bakılması gerekmektedir.

3.2.2.1. Hakkaniyet ve Nisfetin Hukukun Uygulanmasını Yumuşatma Rolü:

Hakkaniyet ve nisfet, hukukun tam ve titiz bir şekilde uygulanmasının adalete aykırı ya da çok sert sonuçlara götürmesine karşı, düzeltici, yumuşatıcı bir rol oynayabilir. Buna hakkaniyet ve nisfetin '*praeter legem rolü*' denilmektedir. (Cadoux, 1988; 133)

Hukukun uygulanmasını yumuşatmak yani somut olayda uygulanabilmesi en yakın olan hukuk normunu en katı şekilde değil yumuşatarak uygulama yetkisi verir. Bu yönüyle de hakça ilkelere benzemektedir (Özman, 2006; 105)

Burada hakkaniyet ve nisfet, pozitif hukukun uygulanması sırasında göz önünde bulundurulmaktadır. Yani; uyuşmazlık sadece hakkaniyet ve nisfete dayanarak çözülmemekte, hukuk kuralları uygulanırken, bu kurala, gerekli görülen yumuşamayı sağlamak için hukuk kuralları ile bağdaşlabildiği ölçüde hakkaniyet ve nisfete başvurulmaktadır.

Uluslararası Hukuk Enstitüsü, 3 Eylül 1937 tarihli kararında "*hakkaniyet ve nisfet hukukun sağlıklı bir uygulamasında olağan olarak vardır.*" derken de bu ifade edilmektedir.

3.2.2.2. Hakkaniyet ve Nisfetin Hukukun Boşluğunu Doldurma Rolü

"*Infra legem* teamüller" veya "tamamlayıcı teamüller (*coutume supplétive*)" anayasa veya kanun metninde boşluk olması halinde bu boşluğu dolduran teamüllerdir (Rials, 1979; 266)

Hakkaniyet ve nısfetin ikinci rolü olan, hukukun boşluğunu doldurma rolü ise; Belli bir olayda, bu olaya uygulanabilecek bir hukuk kuralı yok ise; pozitif hukukun bu noksanı, hakkaniyet ve nısfeti uygulamakla giderilebilir. Buna hakkaniyet ve nısfetin '*infra legem rolü*' de denmektedir (Özman, 2006; 105)

Hakkaniyet ve nısfetin, *infa legem* bir rol, oynadığını kabul edebilmek için, pozitif hukukta boşluk olabileceğini de kabul etmek gerekir. Bu görüşü savunan hukukçular pozitif hukukun yetersiz olduğunu ya da pozitif hukukun düzenlemediği bir olay üzerindeki uyuşmazlığın, hakkaniyet ve nısfete dayanılarak çözülebileceğine inanmaktadırlar.

Oysa, hukukta boşluk (*vacuum juris*) olmayacağını benimseyen hukukçular da bulunmaktadır.

3.2.2.3. Hakkaniyet ve Nısfetin Hukukun Uygulamasını Durdurma Rolü

Hakkaniyet ve nısfetin üçüncü rolü hukukun uygulamasını durdurma şeklinde belirtilmekte ve buna hakkaniyet ve nısfetin '*contra legem rolü*' adı verilmektedir.

"*Contra legem teamüller*", yani "*kanuna karşı teamüller*", anayasanın veya kanunun açık hükümleriyle çelişen teamüllerdir (Ardant, 1994; 67).

Hukukun uygulanmasını durdurmak yani, kuralların varlığına rağmen bunları uygulamaksızın, somut olayın özelliği ve tarafların çıkarları doğrultusunda bir çözüm yaratmaktır (Özman, 2006; 106)

Bu durumda yazılı bir anayasa veya kanun hükmü, bir teamül ile, yani uzunca bir süreden beri düzenli olarak tekrarlanan bir davranış ile hükümsüz kılınmış olacaktır. Bu nedenle, bu tür teamüle "*hükümsüz kılan teamül (coutume abrogative)*" de denilmektedir (Gicquel, 1993 ; 205).

Burada, bir Uluslararası yargı organına sunulan uyuşmazlığa uygulanabilecek pozitif hukuk kuralları vardır, Ancak uyuşmazlığın tarafları bu uyuşmazlığın pozitif hukukun uygulanması suretiyle çözümlenmesini istememekte, uluslararası yargı

organına olağanüstü bir yetki tanıyarak, hukukun uygulanmasını durdurmak ve uyuşmazlığın hakkaniyet ve nısfet ilkelerine göre çözümlenmesini istemektedirler.

UAD Statüsünün 38/2 maddesinde yer alan hakkaniyet ve nısfetin ancak “*contra legem*” bir rol oynayabileceği değerlendirilmektedir.

3.2.3. Divanın Hakkaniyet ve Nısfetle Karar Verme Yetkisi

UAD'nın hakkaniyet ve nısfetle karar verme yetkisini; UAD statüsünün 38/1. maddesindeki olağan yetkisine karşılık, olağanüstü yetkisi şeklinde tanımlayabiliriz.

UAD'nın olağanüstü yetkisini kullanabilmesi, uyuşmazlıklarını Divan önüne getiren tarafların ‘*mutabık*’ olmaları gerekmektedir (UAD Statüsü mad. 38/2).

Genel hukukçuların değerlendirmesi dışında bazı hukukçular hakkaniyete dayalı olarak karar verilirken tarafların rızasının aranmasına yani mutabık olmalarına gerek olmadığını savunmaktadırlar (Özman, 2006; 105, Dip Not M.Akehrst)

UAD'na başvuran tarafların Divana sundukları tahkimnamelerde çözümün hakkaniyet ve nısfete dayandırılması hakkında mutabık oldukları açıkça belirtilmemiş ise, bu durumda Divan kendiliğinden, hakkaniyet ve nısfete başvuramaz; yani başka bir ifadeyle “*ex aequo et bono*” kararı veremez.

UAD'nın hakkaniyet ve nısfetle karar verme yetkisi için cevaplanması gereken en can alıcı soru;

UAD, kendi statüsünün 38/2. maddesi gereği taraflarca sorunun hakkaniyet ve nısfete dayandırılarak çözümlenmesine davet edilmişse; bu durumda hakkaniyet ve nısfetin hangi rollerini uygulayabilecektir?

Bu konudaki genelde kabul gören görüş;

Hakkaniyet ve nısfetin *contra legem* rolünün, yani pozitif hukuk kurallarının uygulamasını durdurma rolünün, tarafların istekleri doğrultusunda, somut olayın özellikleri değerlendirilerek uygulanacağı yönündedir (Özman, 2006; 106)

UAD bugüne kadar *ex aequo et bono* karar vermeye davet olunmamıştır. Fakat Uluslararası hakem mahkemelerinin, *ex aequo et bono* karar örnekleri oldukça fazladır.

3.3. UAD VE HAKEM MAHKEMELERİNİN ÖRNEK KARARLARI

3.3.1. Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davaları (1967- 1969)

(North Sea Continental Shelf Cases (Fd.Rep.of Germany v. Denmark), (Fd.Rep.of Germany v. Netherlands) (1969 I.C.J.)

Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davaları kıta sahanlığı hukukunun gelişmesinde önemli bir rolü bulunan ilk davadır. Kuzey Denizindeki kıta sahanlığının paylaşılması konusunda anlaşamayan F.Almanya, Hollanda ve Danimarka'nın UAD'na havale ettiği bu davanın sonucunda, Divan kıta sahanlığı kavramının esaslarını önemli ölçüde açıklığa kavuşturma fırsatı bulmuştur. Davada bir tarafta F.Almanya diğer tarafta Hollanda, Danimarka bulunmaktadır ve F.Almanya ile bu iki devlet arasında kıta sahanlığı paylaşımında uzlaşmazlık bulunmaktadır.

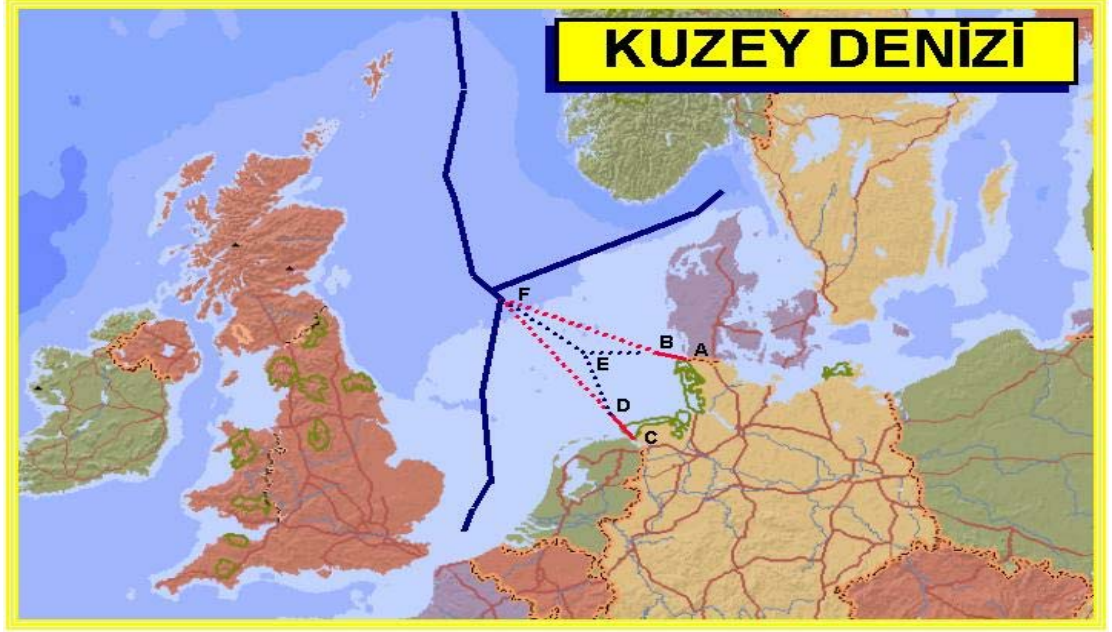
2 Şubat 1967 tarihinde Danimarka ile F.Almanya, Hollanda ile F.Almanya arasında ve üç devlet arasında ayrı ayrı sonuncusu her üç devlet tarafından ortak bir protokol imzalanmış ve her üç devlet uyuşmazlığı Divan'a götürmeye karar vermiştir.

Protokolde Kuzey Denizi Kıta Sahanlığının uluslararası hukukun hangi esaslarına ve prensiplerine uygun olarak çözüleceği sorulmuş ve devletler Divan'ın bu konudaki kararına göre hareket edeceklerini bildirmişlerdir (ICJ Reports, 1969).

1 Aralık 1964 tarihinde F.Almanya ve Hollanda, 9 Haziran 1965 tarihinde F.Almanya ile Danimarka arasında deniz yan sınırlarının kısmi olarak belirlenmesi konusunda bir andlaşma yapılmıştır (ICJ Reports, 1969).

Bu andlaşmalara göre **AB** ve **CD** deniz yan sınırları belirlenmiştir.

Ancak, 31 Mart 1966 tarihinde Danimarka ve Hollanda arasında F.Almanya'nın haklarını da gözeterek çizdikleri **EF** hattının uygunluğu ve F.Almanya'nın kaba hatları ile olmasını talep ettiği **DF** ve **BF** hattının asıl sınırları oluşturması gerektiği konusunda uyuşmazlık çıkmıştır (Bkz.Şekil 23)

Şekil 23. Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Sınırlandırma Davaları İlk Sınır

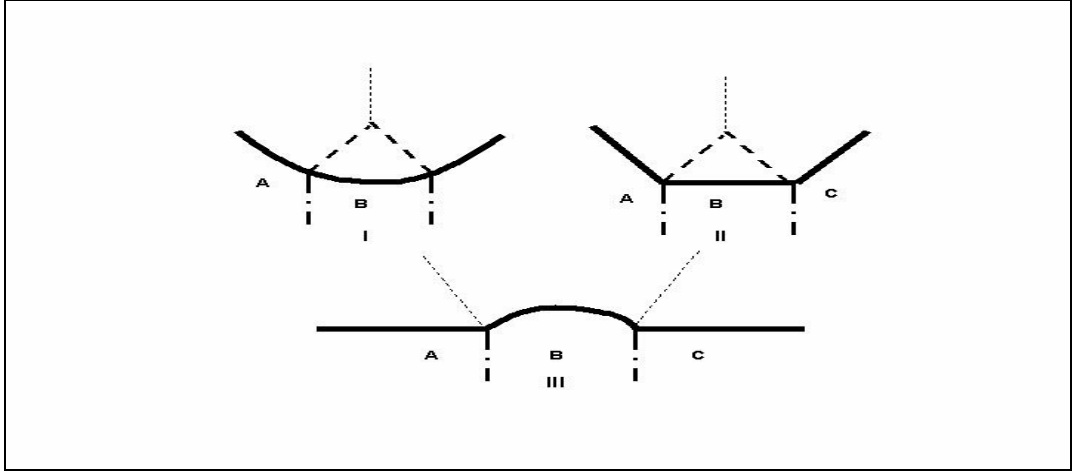
Kaynak: North Sea Continental Shelf Cases, *ICJ Reports 1969*

2 Şubat 1967 tarihinde F.Almanya'nın her iki devletle sorunun Divan önüne götürülmesi amacıyla yapılan andlaşma sonucunda 20 Şubat 1967 tarihinde sorun Divan'ın önüne getirilmiştir.

F. Almanya 1958 KSS'ni onaylamamış olması itibariyle 1958 KSS 6'ncı maddesi kapsamında bir yükümlülük içinde bulunmamaktaydı. 1958 KSS 6/1-2 maddeleri uyarınca; kıyıları yan yana veya karşı karşıya olan devletler arasındaki kıta sahanlığı sınırları, öncelikle ikili anlaşmalar ile uyumsuzluk durumunda, önceden başka bir anlaşma yoksa, yada özel şartlar başka bir sınırı oluşturulmasını gerektirmiyorsa kıta sahanlık sınırları karasularının ölçülmeye başladığı esas hatlardan itibaren eşit uzaklık kriterine göre tespit edilmesini gerektirmekteydi (1958 KSS mad.6/1-2).

Ancak Hollanda ve Danimarka 1958 KSS'ni referans göstererek 6'ncı madde kapsamında yer alan eşit uzaklık ilkesinin anlam olarak kıta sahanlığı kavramının içinde yer aldığı ve hukuk mantığı açısından zorunlu olan bir ilke olması nedeniyle uygulanması gerektiğini iddia etmişlerdir.

F.Almanya eşit uzaklık prensibine şiddetle karşı çıkmıştır. Çünkü kıyıları itibariyle F.Almanya'nın dezavantajlı bir coğrafik yapısı vardı. F.Almanya'nın Kuzey Denizindeki kıyıları iç bükey olmasına karşılık, Hollanda ve Danimarka'nın kıyıları dış bükey idi. Kıyıları yan yana olduğu için, F.Almanya'nın kıyıları diğer devletlere göre iç bükey olduğu için dezavantajlı bir konumda bulunuyordu (Bkz. Şekil 24).

Şekil 24. Dış Bükey Kıyı Şeklinin İç Bükey Kıyı Şekline Göre Avantajı

Kaynak: (Thirlway 1994; 20).

Kıyıların uzunluğu ise birbirine yakındı. F.Almanya eşit uzaklık ilkesinin, 6 ncı madde kapsamında olması nedeniyle bağlayıcı bir ilke olmadığını savunmaktaydı. Kıyılarından dolayı da 6'ncı madde kapsamında değerlendirilse dahi özel şartlar statüsüne dahil olması gerekirdi ki, F.Almanya'nın tezine göre, kıta sahanlığı ilgili devletler arasında her devlete hakça ilkelere uygun bir şekilde paylaşılmalıydı.

F.Almanya, Kuzey Denizi'ndeki kıyısı iç bükey olduğundan eşit uzaklık yönteminin uygulanması kendisi için dezavantajlı bir durum meydana getireceğinden kıta sahanlığının adil ve hakça bölünmesinde, kıyı uzunlukları ile kıta sahanlığı alanları arasındaki oran ölçütünün gözetilmesi gerektiğini savunmuş, kıyı uzunluğunun ölçülmesinde de iç bükey kıyıyı sınırdan sınıra düz bir çizgi ile belirten "*deniz cephesi*" kavramını ortaya atmıştır (Thirlway 1994; 20).

Hollanda ve Danimarka'nın ileri sürdüğü eşit uzaklık ilkesi sınırlandırma için temel kıta sahanlığı doktrininin bir yöntemi idi. Hollanda ve Danimarka kıta sahanlığı haklarının kıyıya yakınlığa göre olması gerektiği argümanını da ileri sürdüler. Divan

Danimarka ve Hollanda'nın savunmasını reddetti. Divan'a göre eşit uzaklık metodu prensip ve esasların belirlenmesinde uygulanacak tek metot değildi. Divan hakça ilkeler prensibine göre ve bütün şartların değerlendirilerek her devletin denizin altındaki doğal uzantısının birbirinin haklarına halel getirmeyecek şekilde sınırlandırılmasının önemli olduğunu vurgulamış ve birbirlerinin üzerine binen alanların kabul edilebilir oranlarda belirlenmesinde, anlaşmazlığa düşülmesi durumunda ortak yargının kararına saygı gösterilmesi gerektiğini belirtmiştir (Brown 1994; 165).

Divan göz önüne alınması gereken faktörler olarak;

- Tarafların kıyı şekillerinin herhangi özel bir durum veya farklı karakterinin varlığını,
- Halihazırda kıta sahanlığı alanlarındaki doğal kaynakların, jeolojik ve fiziki yapının kesinlikle bilinen mevcut durumunu,
- Aynı bölgedeki yan yana devletler arasındaki kıta sahanlığının tespitinde öngörülen etkenleri, kıyı devletinin kıyılarının uzunluğunu ve kıta sahanlığının hakça ilkeler kapsamında sınırlandırılmasını, makul gerekçeler olarak belirlemiştir.

Divanın Truman Bildirisine '*kıta sahanlığının pozitif hukuk olarak başlangıç noktasını teşkil etmesi*' açısından özel bir önem atfettiği anlaşılmaktadır. Çünkü, Divan Truman Bildirisindeki hakça ilkeler prensibinin kıta sahanlığının paylaşımının tarihini oluşturduğunu düşünmektedir.

Ayrıca Truman Bildirisine göre kıta sahanlığını kıyının doğal uzantısı olarak görüldüğü bilinmektedir. Divan kıta sahanlığının hukukî anlamının doğal uzantı prensibiyle ortaya çıktığına dayanarak, uluslararası bir kavram olabilmesinin doğal uzantı esasına dayanmasından kaynaklandığını ileri sürmektedir. (Brown 1994; 166).

Uluslararası hukukun kıta sahanlığı kavramıyla kıyı devletine tanıdığı hakları hukuk açısından değerlendirirken, tarif edilen sualtı alanlarının kıyı devletinin ayrılmaz bir parçası olduğunu anlamamız gerekir. Bu alanlar su ile kaplı oldukları halde o ülkenin bir uzantısı veya devamı, onun su altındaki parçasıdır. Bir sualtı

alanı bir devletin doğal uzantısı değilse, o alan başka bir ülkeye göre kendisine daha yakın bile olsa kendisine ait (bitişik) olarak telakki edilemez (Gündüz 1998; 573)

Divan ayrıca kıta sahanlığının en temel kuralının, karanın denizin altında uzanan kısmının doğal bir uzantı olmasından dolayı *ipso facto* ve *ab initio* olarak kıyı devletinin bu doğal uzantıdan kaynaklanan deniz yatağının araştırılması ve doğal kaynakların işletilmesine sahip olması olarak tarif etmiştir (Brown 1994; 166).

Görüldüğü gibi Divan bu kararında kıta sahanlığının temeli olarak doğal uzantıyı esas almıştır. Kıta sahanlığı, hukukî anlamda, kıyı devletinin ülkesinin su altındaki devamıdır. Kıyı devlete karasularının ötesinde münhasır hakları bahşeden şey, bu fiziki bitişiklik keyfiyettir. Divan'ın bunu kararının pek çok yerinde tekrarlaması göstermektedir ki, en temel kural olarak doğal uzanımdan kaynaklanan hakların bulunduğunu tescil etmiştir. Kıta sahanlığı kavramı, divanın yorumlamasına göre fiziksel ağırlığı olan bir kavramdır. Kıta sahanlığının jeolojik kökeninden bağımsız olarak düşünülmemeyen bir kavram olduğu da ifadelerden anlaşılmaktadır (ICJ Reports, 1969).

Divan kıta sahanlığının kara ülkesinin bir devamı olup olmadığı saptanırken yakınlık olgusundan ziyade coğrafi ve jeolojik verilere bakılması gerektiğine karar vermiş olmaktadır. Divan'a göre, kıta sahanlığının sınırlarının, her devlete diğer bir devletin aynı nitelikteki haklarına tecavüz etmeden, olanaklar ölçüsünde, kara ülkesinin deniz altında doğal bir uzantısını teşkil eden bütün kesimlerin verilmesini sağlayacak biçimde, hakça ilkeler uyarınca ve bütün ilgili koşullar göz önünde tutulmak suretiyle anlaşma yoluyla saptanması gerekirdi. Divan, eşit uzaklık ilkesinin, hakça ilkelere aykırı sonuçlara yol açtığına, uygulanması zorunlu olan bir ilke olmadığına karar verdi. (ICJ Reports, 1969).

Kıta sahanlığının hukukî rejiminin tarihi gelişimi, sınırların saptanması sorununun, nısfete uygun ilkeler uygulanarak anlaşma yoluyla çözümlenmesi gereğini de doğrulamaktadır. Taraflar anlaşmaya varmak amacıyla görüşmeler yapmak, bir başka deyişle, kendi tutumlarında ısrar etmeksizin bu görüşmelerin anlamlı olmasına çalışmak yükümü altındadırlar. Divan hakça ilkelere göre sınırlandırmanın gerçekleştirilmesi için göz önünde bulundurulması gereken, kıyının coğrafi nitelikleri, jeolojik kıta sahanlığı ve kaynakların fiziksel ve jeolojik yapısı, kıyı

devletinin kıyılarının uzunluğu ile o devlete ait olan kıta sahanlığı kesimi arasında makul bir oranın sağlanması gerekliliğine işaret etmiştir. Bu faktörler göz önünde bulundurularak gerçekleştirilecek sınırlandırma sonucunda ilgili taraflara verilmesi gereken alanlar iç içe giriyorsa bu alanlar anlaşma yoluyla eşit olarak paylaşılacaktır (ICJ Reports, 1969).

Şekil 25. Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı Davaları Tadil Edilen Sınır

Kaynak: North Sea Continental Shelf Cases, *ICJ Reports 1969*

Sonuç olarak, Divan eşit uzaklık ilkesinin referans olarak alındığı 1958 KSS 6'ncı maddesindeki kıta sahanlığı sınırlandırma ilkesini uygulamadığı gibi 1958 KSS'ne taraf olsun veya olmasın sözleşme hükümlerinin tüm devletleri bağladığı şeklindeki Hollanda ve Danimarka iddialarını reddetmiş, sınırlandırmaya ait 1958 KSS 6'ncı maddesinin örf ve adet kuralı niteliğini kazanamadığını ileri sürerek anlaşmaya taraf olmayan devletler için 1958 KSS 6'ncı maddesinin bağlayıcı olmadığını bildirerek, kıta sahanlığı sınırlandırmasında, doğal uzantı prensibinin başka bir devletin haklarına tecavüz edilmeksizin, özel şartlar dikkate alınarak, imkanlar nisbetinde hakça ilkeler uygulanarak, anlaşma yoluyla uygulanabileceği değerlendirilmiştir

(Bkz Şekil 25'te kırmızı renk ile belirlenmiş sınırlar) (Toluner 1996; 210).

Bu dava sınırlandırma ve hakça ilkelerin uygulanması konusunda kıta sahanlığı hukukuna büyük katkılar sağlamış olmakla birlikte Kuzey Denizi'nin derinliklerinin hiç bir yerde 200 metreyi geçmediği (Norveç Çukuru haricinde) düşünüldüğünde dış sınırı veya işletilebilirlik kriteri hakkında Divan herhangi bir hüküm çıkarmamış, doğal uzantı ve coğrafi kriterlere göre karar verilmiştir (Thirlway 1994; 23).

Bu dönemde ayrıca Fransa ve İngiltere arasında yine karşılıklı kıta sahanlığının sınırlandırılması ve Tunus ile Libya arasında yan yana iki devletin kıta sahanlığının sınırlandırılması davaları sonuçlandırılmıştır. 1982 BMDHS kıta sahanlığı konusunda oldukça farklı bir hukukî rejim ortaya koyduğundan bu gelişimin daha iyi anlaşılması açısından bu davaların sonuçları oldukça önem kazanmaktadır.

3.3.2. Manş Denizi Kıta Sahanlığı Davası (1977-1978), Hakem Mahkemesi *Continental Shelf Delimitation (Channel Islands Case) (U.K v. France)* *18 I.L.M. 397 (1979)*

Fransa ve İngiltere arasındaki kıta sahanlığı sınırlandırması davası beş hakemden oluşan bir hakem mahkemesi tarafından 30 Haziran 1977 ve 14 Mart 1978 tarihli yargılarla çözümlenmiştir. Bu mahkeme kararı kıta sahanlığı hukukunun oluşmasında ikinci sınırlandırma davası kararı olarak 9 yıl önceki Kuzey Denizi Kıta Sahanlığı davasındaki UAD'nın vermiş olduğu kararın tekrar gözden geçirilmesi açısından da önem taşımaktadır (Charney 1984; 582).

Fransa ve İngiltere, Hakem Mahkemesinden İngiltere ve Fransa arasındaki Manş Denizi (İngiliz Kanalı)'nde kıta sahanlığı sınırlarının tespit edilmesini ve harita üzerinde mevkiilerinin belirtilmesini talep etmiştir (Brown 1994; 173).

Fransa ve İngiltere arasındaki bu davada öncelikle uyuşmazlığın çözümünde uygulanması gereken ilkeler sorunu tartışılmıştır. Fransa ve İngiltere 1958 KSS'ne taraftırlar (Gündüz 1998; 355).

Ancak Fransa andlaşmaya katılırken 1958 KSS'nin 6'ncı maddesine çekince ileri sürmüş "*İmza, onay veya katılma sırasında herhangi bir Devlet bu sözleşmenin 1-3üncü maddeleri dışında kalan maddelerine çekince ileri sürebilir*" (1958 KSS

mad.12/1) ve taraf olduğu özel bir andlaşmanın bulunması durumu saklı kalmak üzere, *Biscay*, *Granville* Körfezleriyle *Dover* Boğazları ve kıyılarının ötesindeki Kuzey Denizi'nde hükümetinin görüşüne göre özel durumlar bulunduğunu ve bu konumda sınırlandırmanın eşit uzaklık ilkesinin uygulanması suretiyle yapılamayacağını belirtmiştir. İngiltere ise, bu çekincenin kendi açısından kabul edilmediğini açıklayarak itiraz etmiştir. Fransa, 1958 KSS'nin 6'ncı maddesine karşı ileri sürdüğü çekincenin İngiltere tarafından kabul edilmemesinden dolayı 1958 KSS'nin iki devlet arasında yürürlük kazanmadığını veya en azından bu durumun 6'ncı maddenin iki devlet arasında uygulanmasını engellediğini ve Üçüncü Deniz Hukuku Konferansı'nda ortaya çıkan yeni gelişmelerin bu andlaşmayı geçersiz kıldığını ve uyuşmazlığın meydana geldiği alanda kıyılar karşı karşıya veya yan yana olmadığı için yalnız bu iki konumu öngören 1958 KSS'nin 6'ncı maddesinin bu bölgedeki bir uyuşmazlıkta uygulanamayacağını, sınırlandırmanın örf ve adet kurallarının uygulanması suretiyle gerçekleştirilmesi gerektiğini ileri sürmüştür. İngiltere, Fransa'nın 1958 KSS'nin 6'ncı maddesine ilişkin beyanının gerçek bir çekince olmadığını ve Fransa'nın itirazına rağmen 1958 KSS'nin 6'ncı maddesi de dahil olmak üzere yürürlüğe girdiğini ve halihazırda yürürlükte bulunduğunu, Fransa'nın çekincelerinin bu kapsamda kendisine karşı ileri sürülemeyeceğini ve bundan ötürü 1958 KSS 6'ncı maddesinin tümüyle veya en azından çekinceyle etkilenmeyen hükümlerinin taraflar arasında yürürlükte olduğunu iddia etmiştir.

Ancak Hakem Mahkemesi Fransa'nın 1958 KSS'nin 6'ncı maddesine ilişkin beyanının, andlaşma hükmünün sonuçlarını sınırlamak amacıyla yapılmış olduğunu saptayarak bunun gerçek bir çekince olduğunu, bu çekince ve buna yapılan itiraz sonucunda 1958 KSS'nin 6'ncı madde hükmünün çekinceyle etkilendiği ölçüde *Channel Islands* sektöründe taraflar arasında uygulanmayacağı yargısına varmış ve sınırlandırmanın örf ve adet kurallarının uygulanmasıyla gerçekleştirilmesi gereğine karar vermiştir. Mahkeme, Fransa'nın çekincesi kapsamına girmeyen Atlantik sektöründe ise 1958 KSS'nin 6'ncı maddesinin uygulanabileceğine karar vermiştir. Mahkeme, Kuzey Denizi Kıta Sahaneliği Davalarındaki kararın örf ve adet hukuku kapsamında değerlendirilerek, bu davaya uygulanamayacağı anlamının çıkarılmayacağını ve 1958 KSS 6'ncı maddesinin özel şartlarda eşit uzaklık uygulamasını tarif etmediğinden dolayı örf ve adet hukukuna ve hakça ilkelere göre sınırlandırma yapılmasını ifade etmiştir (Brown 1994; 173).

Mahkeme aslında 1958 KSS 6'ncı maddesinin özel şartlara göre uygulanmasını ve özel şartların gerektirdiği yorumun hakça ilkelere göre yapılması gerektiğini kabul etmiştir. Mahkemenin önünde ayrıca 1969 Kuzey Denizi Davalarında ortaya çıkmış, kıyı hatlarının uzunluğuna göre bir oran dahilinde hakça ilkeler prensibinin kıta sahanlığında uygulanması örneği vardı ki, *Channel Islands* kesiminde UAD'nın bu kararının yorumu göz önünde tutulmuştur. Fakat karşılıklı kıyı uzunluklarının yaklaşık eşit olduğu da söz konusu edilmiştir (Brown 1994; 174).

Şekil 26. Manş Denizi Kıta Sahanelığı Davası

Kaynak: (Koç, 2002; 64)

Mahkemenin karşısına öncelikle, 1969 Kuzey Denizi Davalarındaki gerekçeli karar olan *doğal uzantı* kavramı çıkmıştır. İngiltere'nin bir sınır oluşturabileceğini seçenek olarak gösterdiği '*Hurd Çukuru Dizisi*' (80 NM uzunluğunda, 1-3 NM genişliğinde, derinliği 100 mt.'den fazla olan bir jeomorfolojik yapıdır.) (Bkz Şekil 26).

İngiltere'ye göre iki devletin ülkesi arasında jeolojik devamlılığı kesintiye uğratmaktadır. İngiltere bu jeolojik yapının sınırlandırmada göz önünde bulundurulmasının sebebi olarak kıta sahanlığının sürekliliğini bozan bir unsur olmamakla birlikte sınırlandırmada önemli ve ısrarlı bir olgu olduğunu belirtmektedir. Ancak Mahkeme uyuşmazlık sahasında bir jeolojik süreksizlik olmadığını, '*Hurd*

Çukuru Dizisi 'nin bölgenin jeomorfolojisinde belirgin bir şekil olsa da bölgenin jeolojik bütünlüğünü bozan bir boyutta olmadığını belirtmiştir (Toluner 1996; 212).

Kıta sahanlığının komşu devletler arasında sınırlandırılmasında adaların etkisi sorunu, çözümlenmesi gereken bir sorun olarak ilk kez Fransa ile İngiltere arasındaki bu uyuşmazlıkta değerlendirilmiştir. Mahkeme bölgeyi ikiye ayırarak, Manş Denizi (Channel Islands Sektörü) ve Atlantik Sektörü olarak yorumlamıştır. Manş Denizi Fransa ve İngiltere'yi 300 NM boyunca ayıran ve 18 mil ile 100 mil arasında değişen bir mesafe barındıran, derinliği de 35-100 mt. arasında değişen sığ bir deniz hüviyetindedir. Fransa kıyılarına yakın St.Malo Körfezi içinde İngiltere'ye ait olan *Channel Islands* adalar grubu bu sınırlandırmanın özel şartlarından en önemlisini oluşturmaktadır.

Adalar Fransa kıyısından 6,6 - 6 NM mesafede ve İngiltere'den en yakın olarak 49 NM mesafede bulunmaktadır. Adalarda yaşayan halk bulunmaktadır, yani adalar yerleşik birimleri barındırmaktadır. Tarafları zora sokan uyuşmazlığın önemli bir noktasını bu adaların konumu oluşturmaktadır. 1958 KSS'nin adalar ile ilgili 1/b maddesinde yer alan "*Kıta sahanlığı 'adaların kıyılarına bitişik olan benzeri sualtı alanlarının deniz yatağı ve toprak altını ifade etmek üzere kullanılmıştır.*" hükmü uyarınca; İngiltere adalara da kıta sahanlığı hakkının tanınması gerektiğini ileri sürerek, bu kesimdeki kıta sahanlığının bahse konu adalar ile Fransa kıyıları arasında saptanması gerektiğini iddia etmiştir. Buna karşılık Fransa ise İngiliz adaları çevresinde 6 NM'lik bir cep bölge bırakılarak orta hattın bir yanda Fransa kıyıları diğer tarafta İngiltere kıyıları esas alınarak saptanmasının uygun olduğunu bildirmiştir.

Fransa'ya göre adalar Fransa'nın doğal uzantısı üzerinde yer alan '*orta hattın yanlış tarafında bulunan adalar*' dir. Eşit uzaklık ilkesinin adalar göz önüne alınarak uygulanması durumunda hakça ilkelere uygun olmayan bir durum çıkacaktır ki, kıyı uzunluğuyla orantısız bir biçimde İngiltere'nin kıta sahanlığı genişleyecek ve Fransa'nın Manş Denizine çıkışı doğrudan engellenecektir. Askeri ve ekonomik hayati çıkarların aleyhine olacak böyle bir düzenleme, eşitlik ilkesine aykırı olduğu gibi kıyı uzunluğu ile kıta sahanlığı arasındaki makul bir oranın saptanması ilkesinden de vazgeçilmiş olacaktır (Toluner 1996; 215).

Mahkeme, İngiltere ile Fransa'nın ana kara ülkelerinin Manş Denizindeki kıyılarının aşağı yukarı birbirine eşit olduğunu, karşı karşıya bulunduğunu, adaların bulunmaması durumunda bu kıyılardan ölçülecek olan eşit uzaklıktaki orta hattın kıta sahanlığının eşit olarak iki devlet arasında paylaşılması sonucunu doğuracağını, iki devlet arasındaki eşit koşulların adaların coğrafi konumundan ötürü bozulduğunu, kıta sahanlığının sınırlandırılmasında adalara tam etki tanınmasının bu adaların bulunmaması durumunda Fransa'ya ait olacak kıta sahanlığının esaslı bir biçimde azalması sonucunu doğuracağını saptadıktan sonra bu durumun hakça ilkelere aykırılığı bir ölçüde giderecek bir sınırlandırma metodunun uygulanması gerektiğine karar vermiştir. 1958 KSS'nin adalarla ilgili düzenlemeye ve Fransa yakınında İngiltere'ye ait bulunan adaların aradaki fiziksel yapının sürekli olmasından ötürü bu denize kıyısı olan her devletin doğal uzantısı olabilmesine rağmen, kıta sahanlığının hukukî bir kavram oluşu yalnız coğrafi faktörlerin değil hukuk kurallarının da dikkate alınmasını gerekli kılmıştır. Kısacası 1958 KSS'nin 6. maddesinde belirtilen özel durumlar istisnası, örf ve adet hukukunda ise hakça ilkelerin vurgulanması, kara ülkesinin doğal uzantısı temel ilkesinin mutlak olmadığını ve değişikliğe uğrayabileceğini göstermiştir. Bu durumda küçük ada ve büyük ada ayırımı yapılamayacağı, önemli olan hususun yakındaki ülkenin doğal uzantısının ada tarafından kapatılması ifade edilmiştir. Kıta sahanlığının jeolojik bakımdan her iki devlet ülkesinin doğal uzantısı sayılabileceği durumlarda, bir bölgenin bu devletlerden hangisine ait olduğu, kıta sahanlığını hukukî bir kavram olarak oluşturan hukuk kuralları uygulanarak saptanır.

Bu gibi durumlarda doğal uzantının etkisi, yalnız belirli coğrafi ve diğer koşullara değil ve fakat aynı zamanda hukuk ve hakça ilkelere bağlıdır.

Mahkeme sonuç olarak, Fransa kıyılarındaki İngiliz adalarının Manş denizine bakan kıyılarına 12 mil genişlikte bir cep bölge bırakılarak bu bölgede kıta sahanlığının iki devletin ana kara ülkelerinin kıyıları esas alınarak saptanacak eşit uzaklıktaki orta hat olmasına karar vermiştir (Harris 1991; 437).

3.3.3. Ege Denizi Kıta Sahanlığı Davası (Türkiye-Yunanistan) (1976-1978) ***Aegean Sea Continental Shelf Case (Greece v. Turkey) 1978 I.C.J.***

Ege Denizi'nde kıta sahanlığı sorununun ilk olarak ortaya çıkışı Kasım 1973 tarihinde TPAO'nun Ege Denizinin doğusunda bazı bölgelere ilişkin 27 adet petrol arama ruhsatı vermesiyle ortaya çıkmış (R.G., 1 Kasım 1973), takip eden 1974 yılında da yeni ruhsatların verilmeye devam edilmesiyle, sorun daha da tırmanmıştır (Işıklar, 2005; 68) (R.G., 18 Haziran 1974, Karar No ; 7/8594).

Yunanistan TPAO tarafından petrol arama ruhsatı verilen bölgelerden bazılarının Semadirek, Limni, Midilli, Aghios, Sakız, Psara ve Antipsara adalarının kıta sahanlık alanlarıyla çakıştığı iddiasında bulunmuş, 10 Ağustos 1976 tarihinde BM Güvenlik Konseyi'ni acil toplantıya çağırarak, Türkiye'nin Ege Denizi'nde sürdürmekte olduğu araştırmaların kendi egemenlik haklarını ihlal ettiğini, bu faaliyetlerin durdurulmasını ve sorunun UAD'na götürülerek çözümü için Türkiye'nin ikna edilmesini talep etmiştir. (ICJ, Application Instituting Proceedings 1976)

Yunanistan bu bölgedeki kıta sahanlığı haklarının 1972 yılında onayladığı 1958 KKS'nin 1/b ve 2'nci maddelerine dayandırmaktadır. 1958 KSS'nin 1/b maddesi adaların kıta sahanlığı olduğu, 2'nci maddesi kıyı devletinin kıta sahanlığı alanındaki yetkilerini düzenleyen hükümleri içermektedir.

Türkiye ise Yunanistanın bu iddialarına Ege denizinde jeomorfolojik bir araştırma yapılması durumunda; bahse konu Yunan adalarının Türkiye'nin doğal uzanımı üzerinde olduklarının tespit edilebileceği, kıta sahanlığı sınırlandırması kapsamında ise "*yanlış taraftaki adalar*" durumunda olduğunu savunarak, bu adaların kendisine has kıta sahanlığı olmaması gerektiğini iddia etmektedir (ICJ Application, 10.08.1976; 37).

Türkiye'nin Ege Denizindeki kıta sahanlığı sınırının oluşturulmasında, esas alınmasını istediği Doğu Yunan Adalarının kıta doğal uzanımı üzerinde yer aldığı iddiasının daha iyi anlaşılabilmesi için Ege Denizi Batimetrik haritasının incelenmesi gerekir (Bkz. Şekil 27)

Şekil 27. Ege Denizinin Batimetrik Haritası

Kaynak : (National Geographic Magazine, 1982; 694A.)

Yunanistan sorunu tek taraflı olarak yani, forum prorogatum yoluyla 10 Ağustos 1976 tarihinde UAD'na götürerek anlaşmazlık konusu olan bölgelerde bilimsel araştırma ve arama işlemlerinin durdurulmasını ve ihtiyati tedbir alınmasını istemiştir.

UAD, Yunanistan'ın başvurusunda belirttiği, Türkiye Yunanistan arasındaki kıta sahanlığı sınırının saptanmasına ilişkin istem konusunda, sorunun esasını incelemeyen önce, bu davaya bakma konusunda yetkili olup olmadığını saptamak gereğini duymuş ve taraflardan yetki konusundaki görüşlerine açıklık getirmelerini istemiştir. Görüş bildirimlerinden sonra UAD öncelikle Yunanistan'ın ihtiyati tedbir alınması konusundaki talebini değerlendirmiş,

11 Eylül 1976 tarihinde ihtiyati tedbir alınmasına gerek olmadığını ve davanın karara bağlanması için duruşma yetkisinin oluşmadığını ifade etmiştir.

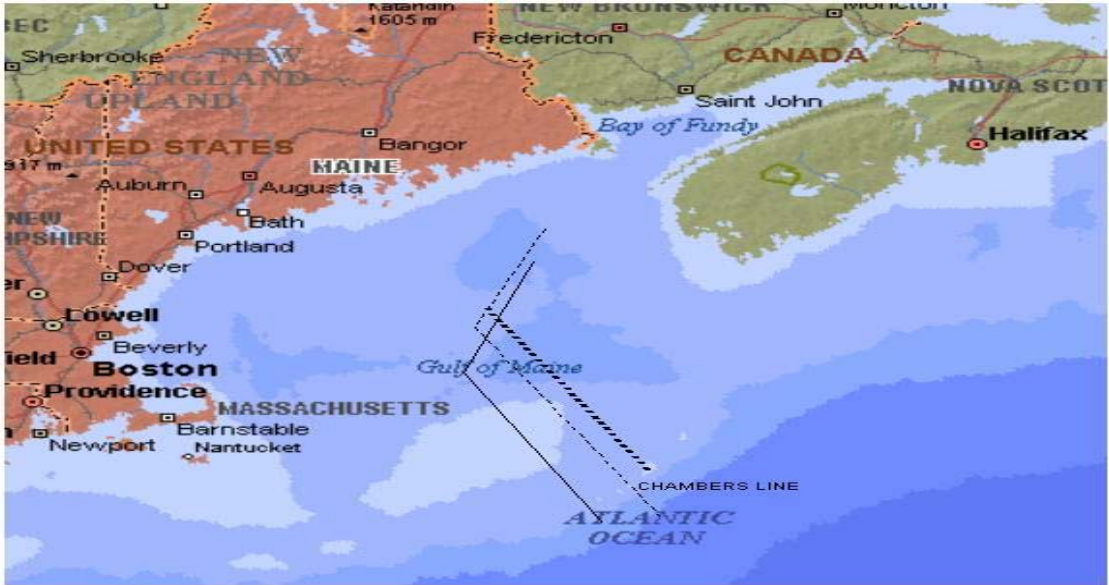
19 Aralık 1978 tarihinde ise; Yunanistan'ın tek taraflı başvurusu ile açılan Ege Denizi kıta sahanlığının sınırlandırılmasına ilişkin davada, kendisini yargılama yetkisine sahip görmediği için, davayı yetkisizlik gerekçesiyle reddetmiştir.

(www.un.org ibblue book, 2004; 120)

3.3.4. ABD ve Kanada Maine Körfezi Sınırlandırma Davası (1981-1984) *Gulf of Maine Area Case (Canada v. U.S.) 1984 I.C.J.*

1982 BMDHS çalışmaları esnasında Tunus-Libya kıta sahanlığı davası görülmekteydi. Sözleşmenin tamamlanmasını müteakip UAD önüne getirilen ilk yargı davası Maine Körfezi uyuşmazlığı olmuştur (The Continental Shelf 1992; 715).

Maine uyuşmazlığı başlı başına bir kıta sahanlığı sınırlandırması değildir. Kanada ve ABD'nin taraf olduğu uyuşmazlıkta kıta sahanlığı ve MEB sınırı olarak tek bir çizginin çizilmesi talep edilmiştir. UAD tarafların isteğine uygun olarak konuyu kıta sahanlığı ve MEB açısından ayrı ayrı ele almış ancak sonuçta 12 Ekim 1984 tarihli kararda tek sınır çizgisi belirlemiştir (Bkz Şekil 28) (Schneider 1985; 544-545).

Şekil 28. ABD ve Kanada Maine Körfezi Sınırlandırma Davası

Kaynak: (Schneider 1985; 544).

Her iki Devlet de 1958 KSS'nin taraftırlar (Yani, 1958 KSS'nin 6'ncı maddesi kapsamında eşit uzaklık ilkesi ve özel şartları hükümlerine bağlıdırlar) ve Divan'a yaptıkları başvurularında gerek Kanada, gerek ABD sınırlamanın hakça ilkelere göre yapılmasını, hakça ilkeler kapsamında doğal uzanımın gözetilmesi hususunu talep etmişlerdir.

Ancak Divan, Kanada tarafından ileri sürülen sınırlandırmanın sadece eşit uzaklık ilkesine göre saptanması yolundaki iddiasını, sınırlandırmanın kıta sahanlığı

sınırlarının ötesinde ve kıta sahanlığı sınırları üzerindeki deniz kütlesine uygulanamayacağı gerekçesiyle reddetmiştir (Legault ve Hankey 1985; 979-988).

Divan, sadece 1958 KSS gereğince kıta sahanlığına hasredilen böyle bir uygulamanın (eşit uzaklık ilkesi) başka bir uygulamaya genişletilmesinin haklı gerekçelerinin bulunmadığını ifade etmiştir (Schneider 1985; 545).

Sınırlandırmayla ilgili temel normun hakkaniyet esasınca hakça ilkeler gözetilerek yapılmasında taraflar aynı yaklaşım içinde bulunmalarına rağmen, temel normdan çıkarılacak kurallar konusunda farklı yaklaşım sergilemişlerdir. Divan sınırlandırmayla ilgili olarak temel normun *“Komşu devletler arasında deniz sınırları tek taraflı olarak saptanamaz, sınırlandırma iyi niyetle ve sonuca varma gerçek iradesiyle sürdürülecek görüşmeler sonucunda anlaşmayla gerçekleştirilmelidir. Bölgenin coğrafi biçimi ve diğer ilgili koşullar çerçevesinde hakça ilkelere uygun kriterler uygulanarak pratik metotlar kullanılarak sınırlandırma yapılmalıdır”* olduğunu ifade etmiştir (Schneider 1985; 569).

Divan, Kanada'nın kıyı devletinin alanları üzerindeki haklarının kaynağını oluşturan coğrafi bitişiklik kavramı sonucunda eşit uzaklık ilkesine dayalı iddialarını reddetmiştir. Divan coğrafyanın hukuka değil, hukukun coğrafyaya hükmetmesi açısından bitişiklikten kaynaklanan bir hukukî hakkın olmadığını ifade etmiştir. Divan, bir devletin kıyılarına diğer bir devletten daha yakın alanlarda hak sahibi olmasının kendiliğinden ortaya çıkan bir husus olmadığını belirterek, eşit uzaklık prensibinin tıpkı 1969 Kuzey Denizi Davalarında olduğu gibi hakça ilkelere göre tespit edilmesi gerektiğini ifade etmiştir (Toluner 1996; 235).

Maine Körfezi (Bkz Şekil 28) Atlantik okyanusuna açılan ve kıyılarının büyük bir kesimi ABD'ne ait olan bir körfezdir. Kanada kıyıları bu körfezin kuzey tarafında ve kısa olan kesimi oluşturmaktadır. Kanada, kara sınırıyla kıyının kesiştiği noktada iki devletin coğrafi olarak yan yana olduğu anlayışından yola çıkarak eşit uzaklık ilkesinin uygulanmasını istemektedir. Ayrıca *Nova Scotia* yarımadası ile karşısındaki Amerika kıyıları ile eşit uzaklık prensibine göre bir sınırlandırmanın yapılmasını ve bu noktada yan sınıra uzatılacak bir hat ile sınırlandırmanın tamamlanmasını talep etmektedir. Divan, Kanada'nın bu iddiasının, kıyıların yan yana olması durumunu,

kıyıları karşı karşıya olan bir coğrafi konuma getirdiği gerekçesiyle farklı bir sınırlandırma metodun uygulanması gerektiğini ifade etmiştir (Schneider 1985; 569).

ABD'nin mahkemeye sunduğu yazılı görüşlerinde hakça ilkeler arasında "kıyıların uzunluğunun oransallığı" da sayılmıştır. Divan 'oransallık ' konusunda da görüş belirmiş ve ABD'nin Kanada'ya göre uzun olan kıyılarının arasındaki farklılığın belirli bir ağırlıkta 'özel şartlar ' doğurduğu ve herhangi bir yöntem ile belirlenecek sınır çizgisinin düzeltilmesini gerektirecek nitelikte olduğu ifade edilmiştir. Divan'ın o zamana kadar almış olduğu kararlarda da kıyı uzunluğu etmeni önemli bir unsur olarak değerlendirilmiştir. Ancak daha sonra sadece kıyı uzunlukları oranına göre yapılacak sınır dezeltilmesinin hakkaniyete uygun olamayacağını ve bu şekilde yapılacak sınır ayarlamalarının riskli olabileceğini değerlendiren Divan; 'sınırlandırma işleminde kıyı uzunlukları oranının doğrudan temel bir kıstas olarak kullanılabilmesi veya sınırlandırmayı tamamlayıcı bir yöntem olarak kabul edileceği' anlamının çıkarılmaması gerektiğini de ifade etmiştir. Sonuçta kıyı uzunlukları oranının yardımcı bir kıstas olarak kullanılması gerektiğini bildirmiştir.

Bu nedenle teknikerler tarafından kıyı uzunluklarının oranı hesaplatılmış ve elde edilen veriler sınır çizgisi hesabında kullanılmıştır. Bunun sonucunda da ortaya çıkan oran orta hatta yapılacak düzenlemelere esas alınarak orantılı bir hattın çizimi sağlanmıştır (Schneider 1985; 572).

Maine Körfezi davasında adalarla ilgili olarak;

- Belirli bir bölgenin bölünmesi esnasında bir hat saptanırken meskûn olmayan kaya ve cezir yüksekliklerinin önemi olmamakla birlikte, önemli olan bu tip coğrafi olgulardan dolayı kısmi bir düzenleme yapılabileceği,

- Seal Adası gibi ihmal edilemeyecek adalara da kısmi etki tanınabileceği (Kıyı uzunlukları nedeniyle tespit edilen düzeltme oranı 1.38 iken, Seal adasına tanınan yarım etki sebebiyle bu oran 1.32 olarak kabul edilmiştir.), hususuna karar verilmiştir.

Maine Körfezi davası sonuçlarına göre eşit uzaklık ilkesinin mutlak olarak uygulanamayacağı ve hakça ilkelere göre 'özel şartlar' göz önüne alınarak değerlendirileceği bir kez daha ortaya çıkmıştır.

3.3.5. Libya Malta Arasındaki Kıta Sahanlığı Davası (1982-1985) *Continental Shelf Case (Libyan v. Malta) 1985 I.C.J.*

Libya-Malta kıta sahanlığı uyuşmazlığı davası 1982 BMDHS'nin yorumu ve uygulanmasına ilişkin ikinci kıta sahanlığı davasıdır. Yaklaşık bir yıl önce karara bağlanan Maine Körfezi davasında 1982 BMDHS'nin sonucunda andlaşmanın ilgili hükümlerinin bu tarihe kadar oluşmuş olan sınırlandırma ilkeleri üzerinde etkisi olmasına karşılık tarafların 1958 KSS'ne taraf olmaları sebebiyle, Libya ve Malta arasındaki uyuşmazlıktaki 1982 BMDHS'nin etkilerinin daha fazla olduğu görülmektedir. Aslında her iki devletin Divan'a başvuru tarihleri 23 Mayıs 1976 olmasına rağmen replik ve dupliklerinin 1983 yılına kadar uzamış olması sebebiyle Divan ancak 3 Haziran 1985 tarihinde uyuşmazlığı karara bağlayabilmiştir (ICJ Reports, 1985).

Bu arada Tunus-Libya uyuşmazlığında Malta'nın müdahil olmak istemesine benzer şekilde 24 Ekim 1983 tarihinde İtalya da davaya müdahil olmak istemiş ancak Divan, 21 Mart 1984 tarihinde vermiş olduğu kararla İtalya'nın dilekçesini kabul etmemiştir (ICJ Reports, 1984).

Malta, 1982 BMDHS'nin 76'ncı maddesine göre 200 NM genişliğe kadar olan sualtı alanlarında kıta sahanlığı haklarının tanınmış olduğuna değinerek, doğal uzantı kavramının jeolojik ve batimetrik verilere göre değerlendirilmesi yerine kıyıdağ itibaren belli bir mesafeye göre değerlendirilmesi gerektiğini iddia etmektedir. Doğal uzanım kavramının 1982 BMDHS'ne göre 200 NM'nin ötesinde önem kazandığı gerçeği Malta'nın tezini güçlendirmektedir. Libya, 1982 BMDHS'nin yürürlüğe girmediğini ve bağlayıcılık kazanmadığını ifade ederek 76'ncı madde kapsamında örf ve adet hukuku olan tek bağlantının da doğal uzanımının halen terk edilmemiş olduğunu ifade eden atıf olduğunu bildirmiştir. Libya'ya göre doğal uzantı kavramı kıta sahanlığı haklarının en temel kaynağı olma özelliğini korumaktaydı. Libya, kıta sahanlığı kavramının, MEB kavramının kabulü ile birlikte varlığını yitirmemiş olduğunu, sınırlandırma ilkelerinin mesafe ölçütüne ağırlık kazandıracak biçimde değişmediğini, kıta sahanlığının *ipso jure* ve *ab initio* olarak ilan edilmesine gerek olmayan tabii bir münhasır yetki olmasına rağmen MEB'nin ilan edilmeden yürürlüğe girmediğini bildirmiştir (ICJ Reports, 1985).

Libya-Malta uyuşmazlığının temeli kıta sahanlığı olmasına rağmen MEB'nin kıta sahanlığıyla 200 NM dahilinde çakışmasıyla kıta sahanlığı sınırlandırmasına doğrudan etkisi olur bir duruma gelmiştir (Gündüz 1998; 578).

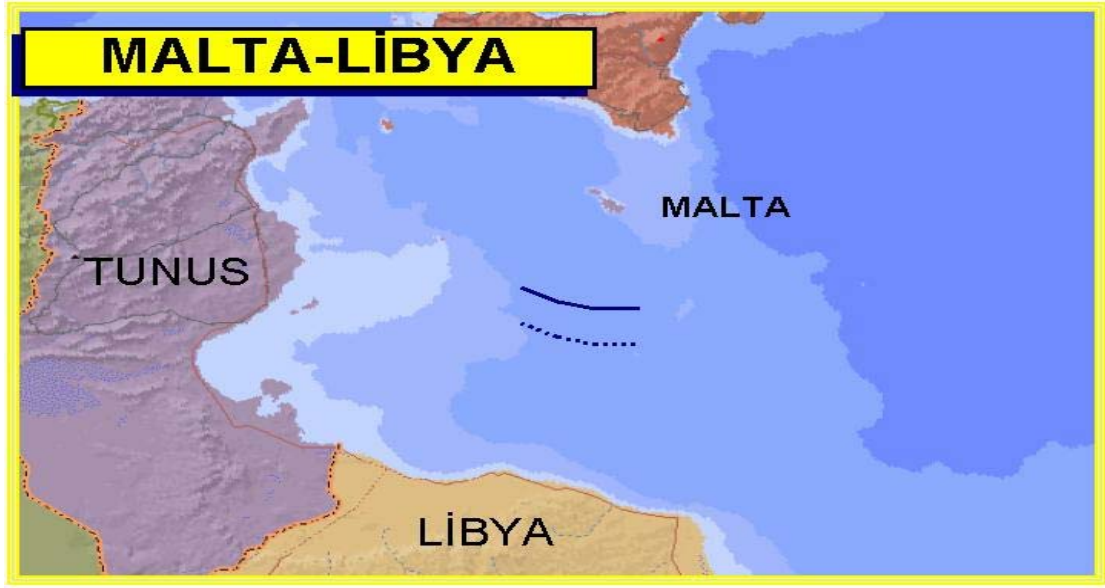
Divan, kıta sahanlığının tanımı sorunu ile sınırlandırılması sorunlarının birbirlerini tamamlayan sorunlar olduğunu ve önceki yargı kararlarını vurgulayarak yapmış olduğu bir ayrımı yeniden değerlendirme gereği duymuştur. Divan, MEB ve kıta sahanlığının modern hukukta birbirleriyle ilintili olduğunu ifade etmiştir.

Bir devletin kıta sahanlığı üzerinde sahip olduğu haklar, ilan edebileceği MEB'nin deniz yatağı ve toprak altı üzerinde de söz konusudur. Bu sebeple kıta sahanlığını sınırlandırması yapılırken MEB'nin kapsamının da dikkate alınması gerekir. Divan, iki kavram arasındaki benzerliğe dikkat çekmekle birlikte arasındaki farklılara da değinmiştir.

Kıta sahanlığı ve MEB farklı kavramlar olmasına karşılık MEB'nin deniz yatağında öngördüğü haklar, kıta sahanlığı için öngörülmüş olan rejime göre tanımlanmaktadır. Kıta sahanlığının olmadığı yerde MEB de olamaz ve mesafe kriteri MEB'ye olduğu kadar kıta sahanlığına da uygulanmaktadır. Bu noktada doğal uzanımın yerini mesafe kriterinin aldığı da söylenemez.

Çünkü; 1982 BMDHS'nin 76/1'inci maddesinde kıta kenarının 200 NM'e kadar uzanmaması durumunda, kıta sahanlığı sınırının 200 NM olarak belirlenmektedir, bu durumda kıta sahanlığındaki fiziki menşesine rağmen doğal uzanım anlayışından uzaklaşmış, deniz dibinin jeolojik yapısına bakılmaksızın bir uzaklık belirlenmiş olmaktadır. Ancak kıta kenarının 200 NM'den uzun olması durumunda 1982 BMDHS 76/4'üncü maddesindeki kriterlere uygun olarak kıta sahanlığı sınırının 350 NM'e kadar belirlenebilmesi hükmüyle de; doğal uzanım ve mesafe kriterleri birbirlerini tamamlayacak şekilde düzenlenmiş olmaktadır (1982 BMDHS mad.76/5)

Libya'nın doğal uzanıma dayanan iddiaları, Libya-Malta arasındaki mesafenin 200 NM'den az olması sebebiyle Malta'nın eşit uzaklık iddiasını ileri sürmesi ve Malta adalarına yakın kuzey-batı, güney-doğu yönünde uzanan derinliği 1000 mt.'ye ulaşan *bir sıra çukur (Libya, Pantalleria ve Linosa Çukurları)* ve bunların doğusunda aynı doğrultuda bulunan *rift zone (Madisa ve Malta Kanalı)* 'nda sınırlandırmaya etki edebilecek jeomorfolojik yapının bulunmasından ileri geliyordu. Libya bu jeolojik unsurun sınırlandırma için doğal uzantıyı etkileyeceğini ve sınırlandırmada bu olgunun esas alınması gerektiğini düşünüyordu. (Bkz Şekil 29).

Şekil 29. Libya Malta Arasındaki Kıta Sahanlığı Uyuşmazlığı Davası

Kaynak: ICJ Reports, 1985.

Divan'ın doğal uzanım kavramının sınırlamadaki yerine ilişkin yaklaşımda çok önemli bir değişikliğin meydana geldiği, Libya'nın iddialarını reddetmesinden dolayı anlaşılmaktadır. Divan kararında, *“tarafkların herhangi birine ait olabilecek kıta sahanlığı 200 NM'den öteye uzanamayacağına göre (Libya-Malta arası 183 NM) fiziksel anlamdaki doğal uzanım ilkesinden bir sınırlandırma kıstası üretilemeyeceği”* görüşü belirtilmiştir. Malta, 200 NM'den kısa uzunluklarda doğal uzanım kavramının fiziksel anlamını yitirdiğini ileri sürmüş ve bir tür mutlak uzaklık kıstasını ve dolayısıyla eşit uzaklık ilkesi önceliğinde ısrar etmiştir.

Divan Malta'nın coğrafi olarak küçük olması ve kıyı uzunlukları arasındaki büyük farka rağmen geçici olarak belirlediği orta hattın Malta kıyılarınin daha yakınından geçmesini sağlayacak şekilde bazı düzeltmeler yapmış ve bu düzeltmeler için gerekli kriterleri belirlemeye çalışmıştır. Malta ile Libya arasındaki orta hat Malta'ya verilebilecek azami sınırdır. Malta adasının yokluğunda Sicilya ve Libya arasındaki orta hat uygulamaya alınacağına göre, Sicilya ve Libya arasındaki orta hattın güneyinden ve Libya-Malta arasındaki orta hattın kuzeyinden Malta'ya yakın bir mevkide sınırlandırma yapılması gerekmektedir. Bu sınırlandırma için mesafe unsuru da devreye sokulmuş ve hakça bir çözüm için Malta Libya orta hattı 18' kuzeye kaydırılmıştır (ICJ Reports, 1985).

Divan'ın vermiş olduğu karar kıta sahanlığı zihniyetinin dönüşümü açısından oldukça ilginç ve tartışmaya açık bir karardır. Divan iki devlet arasındaki mesafenin 400 NM'den az olması sebebiyle, 200 NM ötede yer almasının imkansız olduğuna değinerek, kırık bölgesinin doğal bir sınırmış gibi Malta kıta sahanlığının güneye doğru uzantısını kesen veya Libya'nın doğal uzantısını kesintiye uğratan bir kopukluk olmadığı sonucuna varmıştır. Divan'ın 200 NM'lik alanda jeolojik faktörlerin tarihe mal olduğunu ifade etmesi önceki içtihatların güncelliğini yitirdiği anlamına gelmiştir (Toluner 1996; 233 ve Gündüz 1998; 579).

Divan, Libya-Malta uyuşmazlığına kadar olan dönemde yapmış olduğu içtihadından MEB'nin etkisi ile vazgeçmiştir. Eski kararlarında '*özel şartlar*' kapsamında sürekli ifade ettiği ve kıta sahanlığı kavramının ruhunda bulunan doğal uzanım kavramından, karasularının ölçülmeye başladığı esas hatlardan itibaren 200 NM'e kadar ölçülecek alan dahilinde, yani bir başka ifadeyle MEB'yi tarif eden alanda vazgeçerek, bu alan dahilinde doğal uzanım ve jeolojik kriterlerden uzaklaşmış olmaktadır (Nelson 1990; 846-849).

3.3.6. St. Pierre ve Miquelon Kıta Sahanlığı Davası (1992), Hakem Mahkemesi *Delimitation of the Maritime Boundary between Canada and France (St. Pierre and Miquelon)*, reprinted at 31 I.L.M. 1149 (1992)

Kanada ve Fransa arasında Tahkim Mahkemesine götürülen bu uyuşmazlık, Kanada'nın Newfoundland bölgesinin güney kıyılarından çok az mesafedeki iki küçük Fransız adacığının kıta sahanlığının ve balıkçılık bölgesinin sınırlandırılmasını ilgilendirir. Fransız Adaları St. Pierre ve Miquelon, bulunduğu yer itibarıyla böyle bir uyuşmazlığa müsait kompleks bir çerçeve oluşturmaktadır (Highet 1993; 452).

St. Pierre ve Miquelon adaları toplam olarak 237 km² alana sahiptir. Kuzeyde kalan Miquelon 210 km² alanı olan ve uzunluğu 21.6 NM, genişliği en geniş yerinde 7 NM olan bir adadır. Güneydeki 27 km² alana sahip ve yaklaşık 4.4 NM genişliği bulunan St. Pierre ve Miquelon adasının arasında Langlade adası bulunmaktadır. St. Pierre'in Kanada'nın Burin Yarımadasına olan uzaklığı ise 10 NM'dir.

Fransa ve Kanada bu adaların kıta sahanlığının sınırlandırılması ve MEB'sinin tesisisi konusunda yorum farklılıkları sebebiyle anlaşma sağlayamayınca uyuşmazlığı Hakem Mahkemesine havale etmek zorunda kalmışlardır. Maine Körfezi davasında olduğu gibi hem kıta sahanlığının hem de MEB'nin tespiti açısından tek bir sınırın belirtilmesini talep etmişlerdir. Taraflar, *“ilgili deniz alanlarında tarafların uluslararası hukukun öngördüğü yargı kararı çerçevesinde bütün haklarını kullanmasını sağlayacak tek bir sınırın tesis edilmesi”* talebinde bulunmuşlardır (Highet 1993; 454).

Kanada'ya göre St.Pierre ve Miquelon'un kendisine ait kıta sahanlığı ve MEB'si yoktu ve bu adalara 1982 BMDHS'nin 3'üncü maddesi gereğince sadece 12 NM'lik bir karasuları genişliği hakkı tanınabilirdi. St.Pierre ve Miquelon adaları Kanada'nın görüşüne göre Kanada ana karasına bağlı, Kanada kıta sahanlığı üzerinde bulunan yükseltileri oluşturuyordu. Kanada *“nisbi uzanım” relative reach* görüşünü de ileri sürüyordu. Buna göre kıyıların denize doğru uzanımları uzunlukları nisbetindeydi. Sınırlı uzunluktaki kıyıların daha uzun kıyılara göre nisbi olarak azalan uzantılarının olması gerekiyordu. Fransa'nın bir diğer iddiası da, adanın Fransa'ya bağlı olmasından kaynaklanan otonom bir statüye sahip olmaması sebebiyle daha az deniz alanlarına sahip olmasıydı. Kanada eşit uzaklık prensibinin bu adalara uygulanamayacağını ve 1783 Versay Andlaşması ile Fransa'ya İngiltere tarafından terk edilen adaların *“uyuşmazlık konusu olamayacak”* seviyede olduğunu ve sadece karasularına sahip olmasının yeterli olduğunu iddia etmekteydi (Highet 1993; 455).

Kanada'nın iddialarına karşılık olarak Fransa;

- Adaların da kara ülkeleri gibi kıta sahanlığının bulunduğunu,
- Sınırlandırmada devletlerin egemen eşit oldukları dikkate alınarak eşit muamele yapılması gerektiğini, bildirmiş ve iddialarını bu iki prensip üzerine dayandırmaktaydı.

Her iki tarafın da üzerinde uzlaştıkları konu kıyı uzunluklarının farklılıklarının sınırlandırmayı etkileyecek şartlardan olduğu idi. Genel istikametinde ölçüldüğü zaman Kanada'nın ilgili kıyıların uzunluğu 455.6 NM iken, Adaların (Fransa) uzunluğu 29.85 NM olarak tespit edilmişti. Aradaki oran 15.3 e karşılık 1 olmaktadır. Tarafların üzerinde mutabakata vardıkları diğer husus ise, sınırlandırmaya uygulanacak temel normlardı. Uyuşmazlık 1989 yılında mahkemeye götürülmüştür.

Taraflar mahkemeden sınırlandırmanın hakça ilkelere göre yapılmasını istemişlerdi.

Fransa ve Kanada 1958 KSS'ne taraf bulunmaktaydılar. Fransa bu sebeple, 1958 KSS'nin 6. maddesine dayanarak eşit uzaklık prensibinin uygulanabileceğini ileri sürmekteydi. (Highet, 1993 : 457)

Kanada ise buna karşılık olarak;

- *Doğal uzantıların birbirlerine tecavüz etmemesi*

(Her bir devlete mümkün olduğu ölçüde ülkesinin su altında kalan doğal uzantısını oluşturan bütün kıta sahanlığı parçalarının verilmesini öngörmektedir),

- *Kıyı uzunluklarını dikkate alarak hakça bir sınırlandırmayı*

(Maine Körfezi uyuşmazlığında kriter olarak ele alınan ve hakça ilkeler prensibine göre bir sınırlandırma yaparken orantısızlıktan kaçınmak için ilgili kıyı uzunluklarının dikkate alınmasını gerektiren ilkedir) talep etmekteydi.

Kanada sınırlandırmada orantılılık faktörünün göz önüne alınmasını istiyordu. Bir devlete verilen kıta sahanlığı alanı ile o devletin kıyılarının uzunlukları arasında makul bir orantının olması gerektiğini öngören *orantılılık faktörünün* temelinde yatan düşünce, kıyıların deniz alanları üzerindeki hakların temelini oluşturmasıydı. Sınırlandırmanın sadece eşit uzaklık kriterine göre yapılması durumunda, Kanadanın tereddütleri bulunmaktaydı, çünkü bu yöntemle adalara orantılılık faktörüne göre yapılacak değerlendirmeye göre çok daha fazla yetki alanı verilebilirdi. (Highet, 1993; 459)

Mahkeme sınırlandırmada temel normun hakkaniyet prensipleri olduğunu ve herhangi bir sınırlandırma metodu uygulama zorunluluğunun da olmadığını belirtmekteydi. Bu yüzden tarafların sınırlandırmaya etki edecek faktörleri incelemesi gerekiyordu. Mahkemeye göre; 1984 Maine Körfezi davasında olduğu gibi sınırlandırma alanının hakça ilkelere göre değerlendirilmesi için coğrafi özelliklerin tespit edilmesi ve 1977 Manş Denizi davası kararında olduğu gibi eşit uzaklık yönteminin hakça ilkelere göre sonuç vermesini sağlamak için coğrafi şartların değerlendirilmesi gerekiyordu. Coğrafi şartları tespit etmek ve somut uyuşmazlık ile ilgisini sınırlandırmak için de hakça ilkeler ve uluslararası hukuk prensiplerine göre hareket edilmesi gerekliydi. Mahkeme yaptığı mütaalalarla ilgili olarak 1977 Manş

Denizi davasının bu davaya emsal teşkil etmediğini ve kıyılar arasında büyük bir fark bulunduğunu ifade ediyordu (Highet 1993; 461).

Mahkeme hakça bir sonuca varmak için sınırlandırma bölgesindeki kıyı uzunluklarının farklılıklarının dikkate alınması gerektiğini ve sonucun hakça olup olmadığını tespit için gene kıyı uzunluklarının farkına bakılması gerektiğini belirtmekteydi. Kıyının belirli kısımlarının uzunluklarına bağımlı olarak artan veya eksilen uzantılara sahip olacakları fikrinin kabul edilemez olması coğrafi şartlara bakılması gereğini ortaya koyuyordu. Çünkü kıyırı kesintiye uğratan rakip kıyılar yok ise 200 mil kadar bir uzantıya sahip olunması söz konusuydu. (Charney ve Alexander, 1998; 2151)

Mahkeme tarafların MEB ve kıta sahanlığı için tek bir sınır çizilmesi taleplerini gerekçe göstererek 1958 KSS'nin 6'ncı maddesindeki özel şartların davaya uygulanamayacağını bildirmiş, Kanada'nın St.Pierre ve Miquelon adası için öngördüğü 12 NM'lik deniz alanıyla, Kanada kıta sahanlığı üzerinde tümsek olduğu iddiaları kabul edilir bulmamıştı. Ayrıca adaların siyasi statüsü adalara tanınacak deniz yetki alanlarını tayinini etkileyecek bir iddia olamazdı. 1958 KSS'nin 1 ve 6'ncı maddeleri ile 1982 BMDHS'nin 121/2'nci maddesinin "*Öngörülen durumlar saklı kalmak üzere, bir adanın karasuları, bitişik bölgesi, MEB'i ve kıta sahanlığı bu Sözleşmenin kara ülkesine uygulanacak olan diğer hükümlerine uygun şekilde belirlenecektir.*" ve 1982 BMDHS'nin 121/3'üncü maddesinin "*İnsanın barınmasına imkan vermeyen veya kendine ait ekonomik hayatı olmayan kayalıkların hiçbir münhasır ekonomik bölgesi veya kıta sahanlığı yoktur.*" böyle bir ayırımı kabul etmiyordu (Charney ve Alexander, 1998; 2156).

Mahkeme, kıyılar arasındaki orantılılık faktörünün daha önce 1985 Libya-Malta davasında olduğu gibi, son sınırlamada bir düzeltme faktörü olarak kullanılması gerektiğini, bu yöntemin hakça ilkelere uygun olduğunu savunmaktaydı. Kendi yaklaşımını kullanarak yaptığı hesaplamalara göre kıyı uzunluk oranını 1/15,5 alanlar oranını ise 1/16,4 olduğunu belirterek, batıya bakan cephede 12 NM genişliğinde bir deniz alanına ilave olarak Atlantik Okyanusu yönünde mantara benzeyen orantılı bir deniz alanını ve adaların Kanada'nın uzantısını kestiği dikey alanda 200 NM genişlikte laser ışını hattına sahip (*laser beam*) bir deniz alanını adalara vermiştir. (Charney ve Alexander, 1998; 2158)

Mahkeme Adaların Kanada'nın doğal uzantısına tecavüz ettiğinin farkında olmasına rağmen orantılı bir alan dağıtımının hakça ilkelere uygun olduğu görüşünü savunmuştur. (Evans 1994; 319-323).

Böylelikle Kanada ile Kanada kıyıları açığındaki denizaşırı Fransız adaları *St. Pierre ve Miquelon* arasındaki kıta sahanlığı ve MEB sınırlandırılması 1992 yılında karara bağlanmış oluyordu. (Acer, 2005; 2)

3.3.7. Jan Mayen Kıta Sahanlığı Davası (1988-1993)

Maritime Delimitation in the Area between Greenland and Jan Mayen (Denmark v. Norway) 1993 I.C.J.

Danimarka'nın Grönland adasının doğu kıyıları ile Norveç'in Jan Mayen adaları arasındaki uyuşmazlık UAD tarafından 14 Haziran 1993 tarihinde sonuca bağlanmıştır (ICJ Reports, 1993).

Davaya konu olan Jan Mayen adası Norveç Tromso'dan 550 NM mesafededir. 53 km. uzunluğundaki ada 15-20 km. genişliğinde olup 373 km² bir alana sahip en son 1970 tarihinde patlama yapan volkanik bir adadır. Üzerinde bir meteoroloji, radyo ve LORAN-C istasyonu ve küçük uçakların inebileceği bir hava alanı kurulu olan adada yıl boyunca insan nüfusu 30-40 arasında değişmektedir ve daimi bir nüfusu bulunmamaktadır. Adanın kendisine ait ekonomik hayatı yoktur. 1978 yılına kadar önem atfedilmeyen adanın, bu tarihte ada sularının zengin *capelin* balıklarına sahip olduğunun anlaşılmasıyla birlikte adanın deniz alanlarının önemi bir anda artmıştır (Richardson 1988; 443).

Grönland ise, Danimarka'nın eski bir sömürgesi iken 1953 yılında Danimarka'ya doğrudan bağlanmış ve 1979 yılından beri kısmi bir özerklikle yönetilmektedir. Toplam nüfusu 55.000 olan adanın yüzde 6'lık bölümü Jan Mayen adasına bakan tarafta yerleşiktir (Richardson 1988; 445).

Grönland ile Jan Mayen arasındaki mesafe 250 NM kadardır. Sınırlanılacak alanın güney kesiminde bol miktarda balık bulunmaktadır. Grönland nüfusunun % 80'i hayatını balıkçılıktan kazanmaktadır. Denize ve

balıkçılığa bağlı bir kültürleri bulunmaktadır. Aynı bölgede Norveçli balıkçılarda balıkçılık yapmaktadır. Bölgenin balık özelliği *capelin* olmasına rağmen, Ayıbalığı, Balina ve diğer balıklar da avlanmaktadır. Bölgenin kuzey kesimi yoğun buzlarla kaplıdır. Güney kesimde de buz olmasına rağmen balık avlama mevsiminde kuzeye çekilmektedir (Richardson 1988; 447).

Norveç ve Danimarka arasında devam eden Grönland ve Jan Mayen adalarının sınırlandırılmasına ilişkin uyuşmazlık 16 Ağustos 1988 tarihinde Danimarka'nın başvurusuyla UAD'na intikal eden bir dava haline gelmiştir. Danimarka Divandan, Grönland adasının doğu kıyılarından başlamak üzere 200 mil genişlikte bir balıkçılık ve kıta sahanlığı alanının Grönland'a ait olduğunu beyan ederek, bunu saptayacak tek bir hattın çizilmesini talep etmiştir. Norveç ise Grönland ile Jan Mayen arasındaki kıta sahanlığını ve balıkçılık bölgesini bir orta hat ile ayrı ayrı belirlenmesini talep etmiştir (ICJ Reports; 1993).

Norveç Divan'dan birbiriyle çakışan fakat ayrı olan iki sınırın orta hat yöntemi ile belirlenmesini talep ederken Jan Mayen'in de prensip olarak Grönland kadar deniz alanlarına sahip olduğu fikrini de ileri sürmüş ve orta hattın bu hususun gözönüne alınarak belirlenmesini istemiştir.

Şekil 32. Jan Mayen Kıta Sahanlığı Davası

Kaynak: ICJ Reports, 14 Haziran 1993.

Sınırlandırma için taraflarca hazırlanan haritalarda **E A H G D M C B F** noktaları arasında kalan alan sorunlu alan olarak belirlenmiştir (Bkz. Şekil 32).

Danimarka AB hattına kadar 200 NM'lik bir alanın sınırlandırılmasını talep etmektedir. Norveç'in talebi de Jan Mayen'den çizilecek 200 NM'lik alanla Norveç'in talep ettiği örtüşen alanın orta hattının tespit edilmesidir. Danimarka'nın yapmış olduğu hesaplamalar sonucunda yaklaşık 237.000 km² olan alanın, AD orta hattının kabulü halinde 96.000 km²'si Norveç'e, 114.000 km²'si Danimarka'ya geçecekti. Böyle bir paylaşım adanın büyüklüğü, kıyı uzunlukları, nüfus ve diğer unsurlar dikkate alındığında adil bir paylaşım olmayacaktı (Charney 1994; 230-234 ve Gündüz 1998; 585).

Danimarka'ya göre Jan Mayen 1958 KSS'nin 6'ncı maddesine göre "özel şartlar"a girmesi gereken bir ada idi. Sınırlandırmada bu adaya tam etki tanınmazdı. Grönland'a maksimum deniz alanı verildikten sonra kalacak olan EABF alanı bu adaya bırakılabilirdi. Ancak, Danimarka 1982 BMDHS'nin 121/3'üncü maddesinde yer alan hüküme başvurarak, Jan Mayen'in kıta sahanlığına veya MEB'ye sahip olamayacağı iddiasını ileri sürmemiştir.

Davanın bir diğer özelliği ise Grönland ve Jan Mayen arasında okyanus ortası sırt ve bu sırtın her iki yanında da derin düzlükler bulunmasına, gerek Grönland'ın gerek Jan Mayen'in jeolojik olarak belirgin kıta platformlarına sahip olmalarına rağmen taraflar tezlerinde deniz tabanı morfolojisini kullanmamışlar ve Divan'da bu konuyu incelememiştir. Sadece uyumsuzluk alanının bazı kesimlerinin derin, bazı kesimlerinin ise genellikle 200 mt.'den sığ olduğunu belirtmekle yetinmiştir.

Danimarka ve Norveç, 1958 KSS'ne taraf oldukları için Divan kıta sahanlığının sınırlandırılmasında her şeyden önce bu 1958 KKS'nin 6'ncı maddesini uygulanmasına karar vermiştir. Ancak balıkçılık alanlarının sınırlandırılması için MEB'ye uygulanan teamüllere göre karar verilmesini tercih etmiştir. 1958 BMDHS MEB'de belirtilen deniz kütlesi üzerindeki yetkileri tanımlamadığı için, balıkçılık alanları için 1958 BMDHS hükümlerine göre karar verilmiş olsaydı, deniz kütlesinin deniz dibinin bir fonksiyonu olduğu anlaşılabilir ve her iki kavram arasındaki ayrım ve teamüllere aykırı hareket edilmiş olunabilirdi. Ancak Divan kıta sahanlığı ve

balıkçılık sorununun birlikte çözümlenmesinin uygun olduğunu da bildirdi. Ayrıca Divan 1977 Manş Denizi davasına atıfta bulunarak 1958 KSS 6'ncı maddesindeki eşit uzaklık ve özel şartların bir arada kullanılmaları gerektiğini ve hakça ilkelere göre 6. maddenin uygulanması ile teamül kuralı arasında ciddi bir farkın olmadığını ifade etmekteydi. Kıta sahanlığı ve MEB'nin farklılıklarına rağmen kıta sahanlığına ilişkin bir sınırlandırmada MEB ilkelerinin inceleme dışında bırakılamayacağını da söylemekteydi. (1982 BMDHS'nin 74 ve 83'üncü maddeleri, kıyıları karşı-karşıya veya yan-yanaya olan devletler arasında MEB'nin ve kıta sahanlığının sınırlandırılmasını düzenlemektedir. Her ikisi de aynı şekilde yazılmıştır. Her iki maddenin birinci fıkraları hakça çözümü gerekli görmektedir. Bu ise sınırlandırma ile ilgili uluslararası teamülün gereklerini yansıtmaktadır.)

Grönland-Jan Mayen davasında tarafların balıkçılık bölgesinin saptanması, MEB'ye uygulanan ve milletlerarası teamül haline gelen hukukun uygulanması konusunda ortak düşünceleri paylaşmaları Divan'ın bu konuda işini kolaylaştırmıştır (Brown 1994; 200).

Divan, kıta sahanlığı uyumsuzluğuna 1958 KSS 6. maddesinin hükümlerini Danimarka'nın muhalefetine rağmen geçici olarak uygulamaya karar verdi. Daha sonra bu hattın düzeltilmesi için gerekli şartların mevcudiyetini inceledi. Kıta sahanlığının 1958 KSS'ni onaylamış iki devlet arasında eşit uzaklık prensibine göre çözümlenmesini engelleyecek bir durum görünmüyordu. Teamül hukuku da bu şekilde bir ön düzenleme yapılmasını öngörüyordu. Aynı önlem 1985 Libya-Malta ve 1984 Maine Körfezi davalarında da alınmıştı. Divan bu aşamada özel şartları oluşturacak olguların eşit uzaklık ilkesini hakça ilkelere göre ne şekilde etkileyeceğini ve hakça olmayan orta hattın değiştirilip değiştirilmeyeceğini araştırıyordu (Evans 1994; 326).

Divan deniz alanlarıyla ilgili taleplerin sahiplenebilecekleri alanların diğer devletin alanı ile çakışması durumunda, çakışan alanlarla ilgili olması gerektiğini belirtmekteydi. Çakışan alanların bu dava için sınırlandırılmasında Danimarka Jan Mayen adasının kendisine has özel şartları olduğunu ileri sürerken Norveç orta hattın çizimini talep ettiğinden özel şartların varlığından bahsetmedi. Orta hattın çizimi Norveç'i rahatlatan bir karar olduğundan özel şartlara hiç değinmemiştir.

Divan ise öncelikli özel şartın Grönland'ın ilgili kıyıları ile Jan Mayen'in ilgili kıyılarının uzunlukları arasındaki oran olduğunu değerlendiriyordu. Kıyı uzunluk oranının az sayıda düz esas hatta göre 1/9,2 esas hat ile gösterilmesi durumunda 1/9,1 olduğunu belirterek birbiriyle aynı sayılabilecek oran arasında Divan seçim yapmamıştı. Dinana göre orantısızlık tek başına deniz alanlarının tespiti için yeterli değildi. Bu nedenle Divan, Grönland ile Jan Mayen arasındaki sınırın orta hatta göre veya kıyıların uzunluklarının oranına göre çözümünün hakça olmayacağına karar verdi. Çünkü burada bir diğer önemli nokta olarak balıkçılık kaynaklarının kullanımı ve bu kaynakların bulunduğu alan söz konusu idi. Hakça ilkeler kapsamına giren bütün öğelerin değerlendirilmesi gerekiyordu (Pazarcı 1999; 401).

Kıta sahanlığının ve MEB'nin tesis edilmesinin asıl nedeni ekonomik kaynakların kullanımı ve paylaşımı olduğuna göre Divan'ın ekonomik faktörleri gözetmesi gerekiyordu. Divan sonuç olarak;

- *Ekonomik faktörlere etki eden balıkçılık kaynaklarının yoğun olarak bulunduğu alanları göz önüne almaya,*
- *Nüfusun büyüklüğü ve küçüklüğünün deniz alanlarının sınırlandırılmasında etkili olmayacağına* (Sınırlandırma işlemi daha fakir olan bir devlete daha zengin olan bir devlete nazaran telafi edici mahiyette daha fazla deniz alanı verilmesi hukukî olamaz. Deniz alanlarına sahip olma bir devletin doğası gereği kıyılarına sahip olmasından kaynaklanmaktadır).
- *Bölgenin güvenlik maksatları ile sınırlandırmayı gerektirecek şartları taşımadığını değerlendirerek orta hattın tadiline karar vermiştir* (Brown 1994; 202).

Divan tadil edilmiş orta hattı çizerken; hakça ilkelere göre, tarafların istediği, çakışan alanların paylaşımını öngören orta hattı (Bkz. Şekil 32. **A K L D** kırmızı renkli hat), avlanma alanlarının hakça paylaşımı için **A** 'dan **M** noktasına kadar hattı belirlemiş (Bkz. Şekil 32 sarı renkli hat) ve çakışan alanları üçe bölmüştür.

Divan verdiği kararda mevcut içtihatları ve 1982 BMDHS'nin 121/3'üncü maddesi hükmünün ilerisine geçecek bir yorumda bulunmuştur. Çünkü, Jan Mayen bahse konu madde kapsamına giren bir ada hüviyetindedir. Ancak, Danimarka'nın bu iddiada bulunmaması Divan'ın kendi başına yorum yapmasını engellemiştir.

Jeolojik faktörlerin değerlendirilmediği bu davada, kıyı uzunluk oranının büyüklüğüne rağmen Divan hakça ilkelere uygun tespit için, matematiksel işlemlerin hukuku oluşturamayacağı şeklinde keyfi bir karar vermiştir. Ekonomik kaynakların sınırlandırmaya etkisi üzerinde durulmuş, eşit uzaklık ve özel şartlar ilkesinin teamül hukukundaki hakça ilkelerle aynı şeyi ifade ettiği bildirmiştir (ICJ Reports, 1993).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE'NİN DENİZ YETKİ ALANLARI UYGULAMALARI

4.1. TÜRKİYE'NİN İÇ SULAR HAKKINDAKİ UYGULAMALARI

15 Mayıs 1964 tarih ve 476 sayılı Karasuları Kanunu'nun (R.G., 25 Mayıs 1964; 11711) 5'inci maddesinde iç sular şu şekilde tanımlanmıştır;

“Esas hatların kara tarafından kalan sular, ağız genişliği 24 deniz milini aşmayan körfezler, ağız genişliği 24 deniz milini aşan körfezlerin, körfez içinde iki kıyıyı, en geniş su alanını kara tarafından bırakacak şekilde, birleştiren 24 millik düz esas hattın arkasında kalan kısımları, liman manzumesinin mütemmim cüz'ünü teşkil eden daimi tesislerden en açıkta olanların berisinde kalan sular ve dış limanlar Türk iç sularından sayılır.”

15 Mayıs 1964 tarihli 476 sayılı Karasuları Kanunu, 20 Mayıs 1982 tarihinde, 2674 sayılı yeni Karasuları Kanunu'nun (R.G., 29 Mayıs 1982; 17708) 6'ncı maddesi ile yürürlükten kaldırılmıştır.

Halen yürürlükte olan, 20 Mayıs 1982 tarih ve 2674 sayılı Türk Karasuları Kanunu'nun 4'üncü maddesinde iç sular; “ Esasa hatların kara tarafında kalan sular ve körfez suları, Türk iç sularıdır. Daimi liman tesisleri kıyının bir parçası sayılır ve bu tesislerden en açıkta olanların kara tarafında kalan sular ve dış limanlar iç sulara dahildir.” şeklinde tarif edilmiştir. Aynı kanunun 1'inci maddesinde ise *“Türk karasuları Türkiye ülkesine dahildir.”* hükmüne dayanarak iç suların da aynı statüde olduğunun kabul edilmesi gerekir (Özman, 2006; 266).

Türkiye yukarıdaki tanımlamalar ile belirtilen iç sularında, özellikle liman giriş-çıkışları ilgili olarak ticaret gemileri, bu amaç dışında kullanılan devlet gemileri olmak üzere yasal platformda pek çok yasal düzenlemeler yapmıştır. Bu düzenlemelerinde taraf olmamasına rağmen; 9 Aralık 1923 tarihli “ Deniz Limanlarının Uluslararası Rejimine İlişkin Sözleşme ve Statü” ‘de öngörülen ilkeler yanında, *“karşılıklılık”* ve *“ eşit işlem ”* ilkelerine uygunluk göze çarpmaktadır.

Bu uygulamalar için örnek vermek gerekirse;

14 Nisan 1925 ve 618 sayılı “Limanlar Kanunu” (R.G., 20 Nisan 1925)

“Liman Tüzükleri” (İstanbul, İzmir, Zonguldak, Samsun, Trabzon, Giresun)

“Liman Yönetmelik ve Talimatları”

19 Aralık 1981 ve 2565 sayılı “Askeri Yasak Bölgeler ve Güvenlik Bölgeleri Kanunu”
(R.G., 22 Aralık 1981; 17552)

20 Nisan 1926 ve 815 sayılı Kabotaj Kanunu (R.G., 20 Nisan 1926)

27 Ekim 1999 ve 4458 sayılı “Gümrük Kanunu” (R.G., 4 Kasım 1999 ; 23886)

6 Kasım 1981 ve 2548 sayılı “ Gemi Sağlık Resmi Kanunu”
(R.G., 10 Kasım 1981; 17510)

24 Kasım 1983 tarihinde Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe sokulan “ Yabancı Silahlı Kuvvetlere Bağlı Gemilerin Türk İç Sularına ve Limanlarına Gelişleri ve Bu Sulardaki Hareket ve Faaliyetlerine İlişkin Yönetmelik” (R.G., 24 Kasım 1983;18252)
Uluslararası MARPOL 73/78 Sözleşmesinin hükümlerine göre çıkarılan “Gemilerden Atık Alınması ve Atıkların Kontrolü Yönetmeliği” (R.G., 26 Aralık 2004; 25682)
(Özman,2006; 267-273)

Bu kanun ve yönetmelikler ile Türk İç Suları’ndaki yapılması/yapılmaması gereken eylemler ve ulusal yargı yetkileri düzenlenmiş olmaktadır.

4.2. TÜRKİYE’NİN KARASULARI GENİŞLİK UYGULAMALARI

Türkiye’nin karasuları genişlik uygulaması, 1958 KBBS’den önceki dönemlerdeki devletlerin genel uygulamalara paralel olarak 3 deniz mili olmuştur. Bu konuda referans olarak alınabilecek tek belge Lozan Barış Antlaşması’dır. Her ne kadar anlaşma metninde karasuları genişliği için direkt bir hüküm yoksa da;

“ İşbu Muahedede hilafına bir hüküm olmadıkça, hududu bahriye, sahilden üç mil dún mesafede kain ada ve adacıklar ihtiva eder” (LBA mad.6)

“ Asya sahilinden üç milden dún mesafede kain adalar, işbu Muahede hilafına sarahat bulunmadıkça, Türkiye hakimiyeti altında kalacaklardır.”
(LBA mad.12)

Yukarıdaki hükümlerine dayanarak o dönemde karasuları genişliğinin, 3 deniz mili olarak düşünüldüğünü söyleyebiliriz.

Karasuları konusundaki sonraki gelişme, 15 Mayıs 1964 tarih ve 476 sayılı Karasuları Kanunu (R.G., 25 Mayıs 1964; 11711) ile olmuştur. Bu kanun ile Türk karasuları 6 deniz mili olarak belirlenmiştir. Ancak kanun, karasuları daha geniş olan devletlere karşı Türk karasuları genişliğini mütekabiliyet (karşılıklılık) esasına göre tayin eder diyerek, Akdeniz ve Karadeniz'deki uygulamalara zemin hazırlamıştır. Kanun, hem normal hem düz esas hatların kullanılabilceğini belirtmiş ve esas hatların belirlenerek ilgililere dağıtılacağını hükme bağlamıştır. Bu kanun ile Ege Denizi'nde 6 deniz mili, Karadeniz ve Akdeniz'de 12 deniz mili karasuları genişliği uygulanmaya başlanmıştır.

Ancak, mütekabiliyet ilkesinin, karasularını genişletme inisiyatifini öteki devletlere tanınması (Pazarıcı 1999; 312) ve bunun Ege Denizi'nde yaratabileceği mahsurlar nedeniyle, 476 sayılı karasuları kanunu 20 Mayıs 1982 tarihinde, 2674 sayılı yeni Karasuları Kanunu'nun 6'ncı madde hükmü gereği yürürlükten kaldırılmıştır (R.G., 29 Mayıs 1982; 17708).

Yeni Karasuları Kanunu'nda Türk karasularının 6 deniz mili olduğu belirtilmiş ve Bakanlar Kurulu'na belirli denizler için o denizlerle ilgili bütün özellikleri, durumları göz önünde bulundurmak ve hakkaniyet ilkesine uygun olmak kaydıyla 6 deniz milinin üzerinde karasularının genişliğini tayin etme yetkisi verilmiştir.

Bu kanunu müteakip Karadeniz ve Akdeniz'deki mevcut durumun sürdürülmesine karar verilmiştir (29 Mayıs 1982, 8/4742 Bakanlar Kurulu Kararı)

Yürürlükteki Karasuları Kanunu ve ilgili Bakanlar Kurulu Kararı gereğince;

Günümüzde, Türkiye'nin karasuları genişliği Ege Denizi'nde 6 deniz mili, Karadeniz ve Akdeniz'de 12 deniz mili olarak uygulanmaktadır. Kıyıları Türkiye'ye bitişik veya karşılıklı olan devletlerle karasuları sınırlandırmasının anlaşma ile ve bölgenin özellikleri gözetilerek hakkaniyet esasına göre yapılacağı 2674 sayılı Karasuları Kanunu'nun 2'nci maddesinde hükme bağlanmıştır.

4.3. TÜRKİYE'NİN BİTİŞİK BÖLGE UYGULAMASI

7 Haziran 1926 tarih ve 906 sayılı “Gümrük Kanununun Bazı Maddelerinin Tadiline İlişkin Kanun” ’un 4’ncü maddesi “...sahilde, sahil hattından denize doğru 4 mil mesafede bulunan saha gümrük mıntıkası addolunur...” (Özman, 2006; 333)

hükmüyle Türkiye'nin 4 millik bir gümrük bitişik bölgesi kabul ettiği görülmektedir. Ancak 2 Mayıs 1949 tarih ve 5383 sayılı Gümrük Kanunu'nun yürürlüğe girmesiyle 906 sayılı Gümrük Kanunu yürürlükten kaldırılmış, 2 Mayıs 1949 tarihli ve 5383 sayılı Gümrük Kanunu'nda Türkiye'nin gümrük sınırları siyasal sınırlar ile aynı tutulduğundan (mad. 2), bugün, Türkiye herhangi bir Gümrük Bitişik Bölgesine sahip değildir (Pazarcı 1999; 344).

Türkiye'nin bugüne kadar bu uygulamasından başka hukukî tanımına uygun bitişik bölge uygulaması söz konusu olmadığı gibi, bitişik bölge uygulaması amacına yönelik herhangi bir tasarrufu da bulunmamaktadır.

4.4. TÜRKİYE'NİN KITA SAHANLIĞI UYGULAMALARI

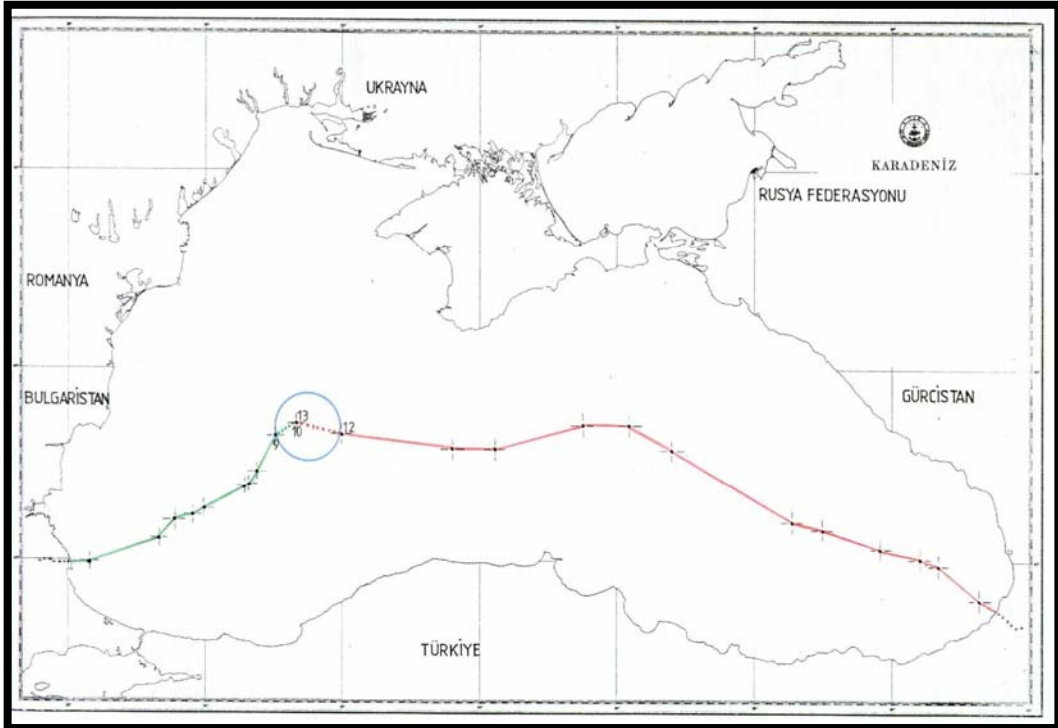
Türkiye kıta sahanlığı konusunda uluslararası hukuk belgeleri olan 1958 KSS ve 1982 BMDHS'ne taraf değildir. Ancak, Türkiye de hakkaniyet ilkesine uygun olarak ve herhangi bir ilana ve fiilen işletilme kriterine bağlı olmadan karasularının dış sınırından başlamak üzere çevre denizlerde kıta sahanlığına sahiptir.

Bu çerçevede; 17 Nisan 1973 tarihinde, Türkiye ile SSCB arasında “Deniz Hudut Hattının Tespiti Hakkında Protokol ” gerçekleştirilerek, deniz yan sınırları belirlenmiş, 23 Haziran 1978 tarihinde, Türkiye ile SSCB arasında Moskova'da “ Karadeniz'de Kıta Sahaneliğinin Sınırlandırılması Hakkında Andlaşma“ eşit uzaklık yöntemi uygulanarak tespit edilen 12 koordinatı, 1973 Protokolü'nün son koordinatına bağlayacak şekilde Karadeniz'de kıta sahanlığı sınırlandırılması gerçekleştirilmiştir. (R.G., 20 Ocak 1981; 7226 ; ayrıca Bkz. Şekil 33).

1991 yılında SSCB'nin dağılmasının ardından, Türkiye'nin bu devlet ile olan kıta sahanlığı sınırı, özellikle sınır andlaşmalarının ardılığı çerçevesinde Gürcistan, RF ve Ukrayna için de geçerli olmuştur (Pazarcı 1999; 355).

Bununla birlikte 14 Temmuz 1997 tarihinde Gürcistan ile Türkiye arasında bir Protokol imzalanarak, SSCB döneminde Türkiye ile yapılmış, 1973 Protokolü, 1978 Kıta Sahanlığı Sınırlandırılması, 1986-1987 MEB Sınır Andlaşmalarının her iki devlet için de geçerli olduğu kabul edilmiştir Özman, 2006; 345)

Karadeniz'de bir diğer komşumuz olan Bulgaristan ile uzunca bir süreden beri devam eden yan deniz sınır sorunu ve kıta sahanlığı koordinatlarını belirleyen Andlaşma 4 Aralık 1997 tarihinde imzalanmıştır. Böylelikle Karadeniz'de iki devlet arasında kıta sahanlığı sınırı belirlenmiştir. Kıta sahanlığı sınırı olarak üzerinde uzlaşılan 10 koordinatı, Mutlu dere (*Rezevo*)'nin denize döküldüğü koordinattan başlayarak SSCB ile 1978 yılında belirlenen kıta sahanlığı sınırının batıdaki son koordinatıyla birleştiren hat, Karadeniz kıta sahanlığı sınırı olarak belirlenmiştir. (R.G., 21 Temmuz 1998; 23409, ayrıca Bkz. Şekil 33).

Şekil 33. Türkiye'nin Karadeniz'de Kıta Sahanlığı Uygulaması

Kaynak: (Günaydın 2001; 115)

Karadeniz'de hem Bulgaristan'la hem de SSCB halefi Ukrayna ile, yukarıda bahsedilen andlaşmalarda karara bağlanmamış bir bölgede kıta sahanlığı sınırları daha sonra belirlenmek üzere bırakılmıştır. UAD'nında 2004 yılından beri devam etmekte olan Romanya ile Ukrayna deniz sınırlandırma davasının sonuçlanmasını müteakip, bu bölgenin nihai sınırları belirlenebilecektir.

Bu kapsamda;

Bulgaristan ile yapılan andlaşmadaki 9 ve 10'uncu koordinatlar, SSCB ile yapılan andlaşmadaki 12 ve 13'üncü koordinatlar açıklığa kavuşturularak belirsizlik giderilmiş olacaktır.

Ege Denizi ve Akdeniz'de kıta sahanlığı sınırlandırması yapılmamıştır.

Kıta sahanlığı sınırlandırma sorunlarımız içerisinde Türkiye'nin çıkarlarını siyasal, sosyal ve ekonomik nedenlerle en fazla Ege Denizi Kıta Sahanlığı sorunu etkilemektedir.

4.5. TÜRKİYE'NİN MEB UYGULAMASI

Türkiye 1982 BMDHS'ye taraf olmadığından MEB ilan etme hakkının olup olmadığı tartışmalıdır. Bu bağlamda; Üçüncü Deniz Hukuku Konferansında MEB kavramının yaygın olarak kabul görmesi ve birçok devlet tarafından uygulamaya konulmuş olması, bu kavramın 1982 BMDHS'nden bağımsız nitelikte, örf ve adet hukukunun bir parçası olduğuna işaret etmektedir.

(Toluner 1996; 273 ve Pazarcı 1999; 365).

Karadeniz'de 1984 ve 1986 yılları arasında SSCB ve Romanya'nın MEB ilan etmesi, Türkiye'nin de harekete geçerek, 1986 yılında MEB ilan etmesine neden olmuştur (05 Aralık 1986, 86/1124 Bakanlar Kurulu Kararı). Bundan sonra 1994 yılının sonuna değin toplam 88 devlet MEB ilan etmiştir.

Karadeniz'de 1978 Andlaşması'yla tespit edilen kıta sahanlığı sınırı, yapılan mektup teatisiyle 1986 yılında MEB sınırı olarak kabul olunmuştur. 1987 yılında Bulgaristan'ın da MEB ilan etmesiyle Karadeniz'e kıyıdaş tüm devletler bu süreci tamamlamışlardır.

4 Aralık 1997 tarihinde Türkiye ile Bulgaristan arasında imzalanan andlaşmayla iki devlet arasındaki, deniz yan hudut ve MEB sınırlarını tayin eden 10 adet koordinat belirlenmiştir. (R.G., 21 Temmuz 1998; 23409).

Bu andlaşma sonrasında, Rezve deresinden başlayan deniz yan sınırı, 1997 MEB sınırı ve doğudaki 1978 kıta sahanlığı sınırı ile Karadeniz'deki MEB sınırları oluşturulmuştur.

Buna mukabil, Türkiye sahip olduğu MEB'sinde yönetsel ve yargısal yetkilerini kullanabileceği ulusal bir düzenleme yapamamıştır. Bu konuda çeşitli çalışmalar yapılmış, ancak hazırlanan kanun tasarısı TBBM'nin onayına sunulmuş olmasına rağmen, Karadeniz'de Türk MEB Kanunu halen yürürlüğe konulamamıştır. Sahil Güvenlik anlamında diğer kıyıdaş devletlerle yapılan işbirliği Andlaşmaları, bu düzenlemenin acilen yürürlüğe sokulmasını gerektirmektedir (Kurumahmut 1999).

Ege ve Akdeniz'de ise Türkiye'nin MEB uygulaması yoktur.

4.6. TÜRKİYE'NİN DENİZ YETKİ ALANLARI SINIRLANDIRMA MESELELERİ

4.6.1. Karadeniz Deniz Yetki Alanı Sorunları

4.6.1.1. Bulgaristan Deniz Yan Hudut Sorunu

Bulgaristan ile Türkiye arasındaki deniz yan hududu başlangıç noktasının tespiti, deniz yan hududunun tespiti, kıta sahanlığı ve MEB'nin sınırlandırılması sorunları uzun süre çözümsüz kalmıştır.

Bu sorunlar, Balkan savaşı sonrası 1913 İstanbul Barış Antlaşması, 1922 Hudut İzah Namesi ve 1923 Lozan Barış Andlaşması'nda da yer bulduktan sonra, 1934 yılında Türk-Bulgar karma komisyonu tarafından sınırlar belirlenmiştir.

1934 Hudut İzah Namesinde; önünde kayalıklar bulunan St.İvan Manastırı, kara sınırının bitim noktası olarak tespit edilmiş ve "A" noktası olarak tanımlanmıştır.

Bu tarihten sonra, söz konusu noktayı belirsizleştirmek maksadıyla, bu Manastır Bulgaristan tarafından yıkılmış, önündeki kayalıklar ise, tahrip edilerek belirsizleştirilmiştir. Bulgaristan bundan sonra da, Rezve Deresi'nin yatağını değiştirmek suretiyle, toprak kazanma çalışmalarını sürdürmüştür.

Bulgaristan, 1959 yılından itibaren de, "A" noktasının belirsizliğinden bahisle, bu sorunların görüşülmesini talep etmiştir. Türk tarafının "A" noktasından itibaren 060-080 kerteriz 12 NM hatlarının toleranslı bölge, 080 hattının güneyinin Türk Karasuları olması yönündeki önerileri, Bulgar tarafınca kabul görmemiş, 1983-1984 yıllarında yapılan görüşmeler olumlu sonuç vermemiştir. (Bkz. Şekil 34).

Şekil 34. 1983-1984 Türk-Bulgar Görüşmeleri Türk Tarafının Teklifi

Kaynak: (Gürek ve Erdem, 2004)

1990 yılındaki rejim değişikliği sonrası, Bulgaristan ile görüşmeler 1991'de yeniden başlamış, 1993-1994 yıllarında da sürmüştü, nihayet 4 Aralık 1997 tarihinde anlaşma imzalanmıştır. Anlaşmaya göre, Beğendik Körfezi içinde sınırlar; :

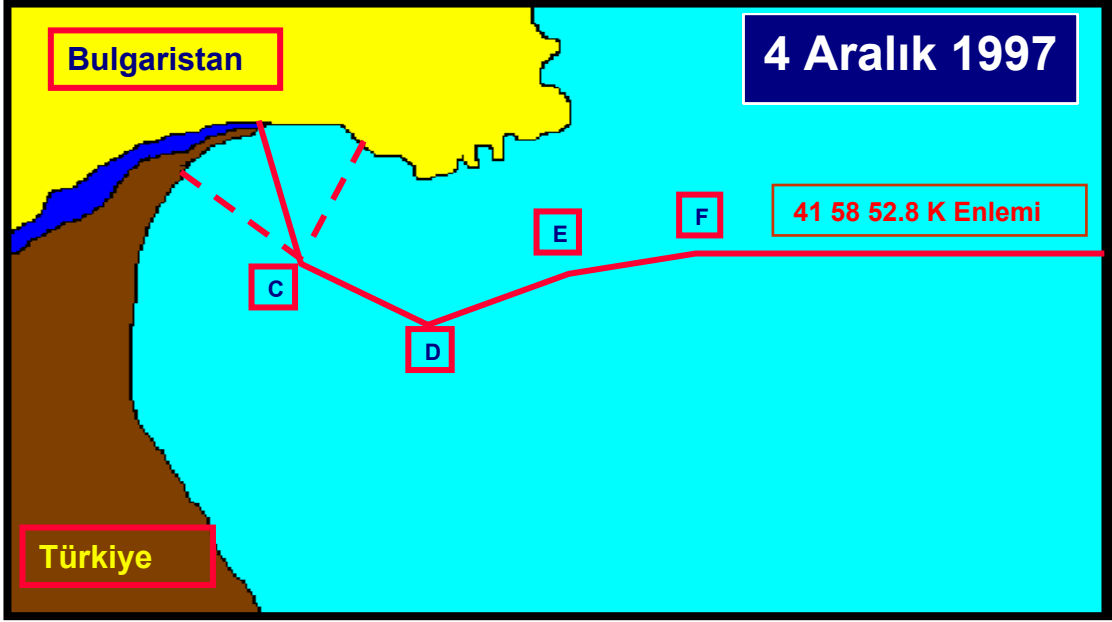
Rezve Deresi'nin denize döküldüğü noktadan ölçülmek üzere;

"C" noktası (41 58 43.6 K - 028 01 53.3 D)

"D" noktası (41 58 41.5 K - 028 02 05.1 D)

"E" noktası (41 58 48.5 K - 028 02 15.8 D) körfez içi sınırlandırmayı oluşturmakta,

“E” noktası, “F” noktası (41 58 52.8 K– 028 02 25.2 D) ile birleştikten sonra, kıta sahanlığı ve MEB sınırlandırma noktalarına 41 58 52.8 K enlemi boyunca uzanmaktadır (Bkz. Şekil 35).

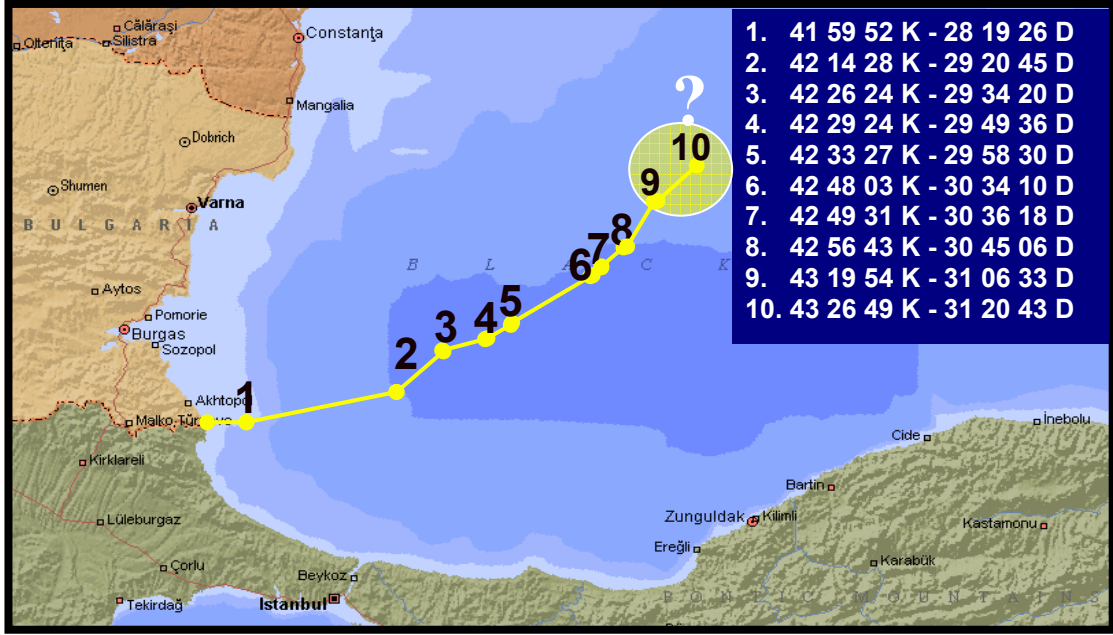
Şekil 35. Bulgaristan Deniz Yan Hudut Sorun Çözümü (Mutludere)

Kaynak: (Gürek ve Erdem, 2004)

Kıta sahanlığı ve MEB’yi sınırlandıran noktalar ise, şu şekilde belirlenmiştir ;

- 1 -- 41 59 52 K – 028 19 26 D
- 2 -- 42 14 28 K – 029 20 45 D
- 3 -- 42 26 24 K – 029 34 20 D
- 4 -- 42 29 24 K – 029 49 36 D
- 5 -- 42 33 27 K – 029 58 30 D
- 6 -- 42 48 03 K – 030 34 10 D
- 7 -- 42 49 31 K – 030 36 18 D
- 8 -- 42 56 43 K – 030 45 06 D
- 9 -- 43 19 54 K – 031 06 33 D
- 10 -- 43 26 49 K – 031 20 43 D

(Bkz. Şekil 36).

Şekil 36. Bulgaristan Deniz Yan Hudut Sorun Çözümü (Genel)

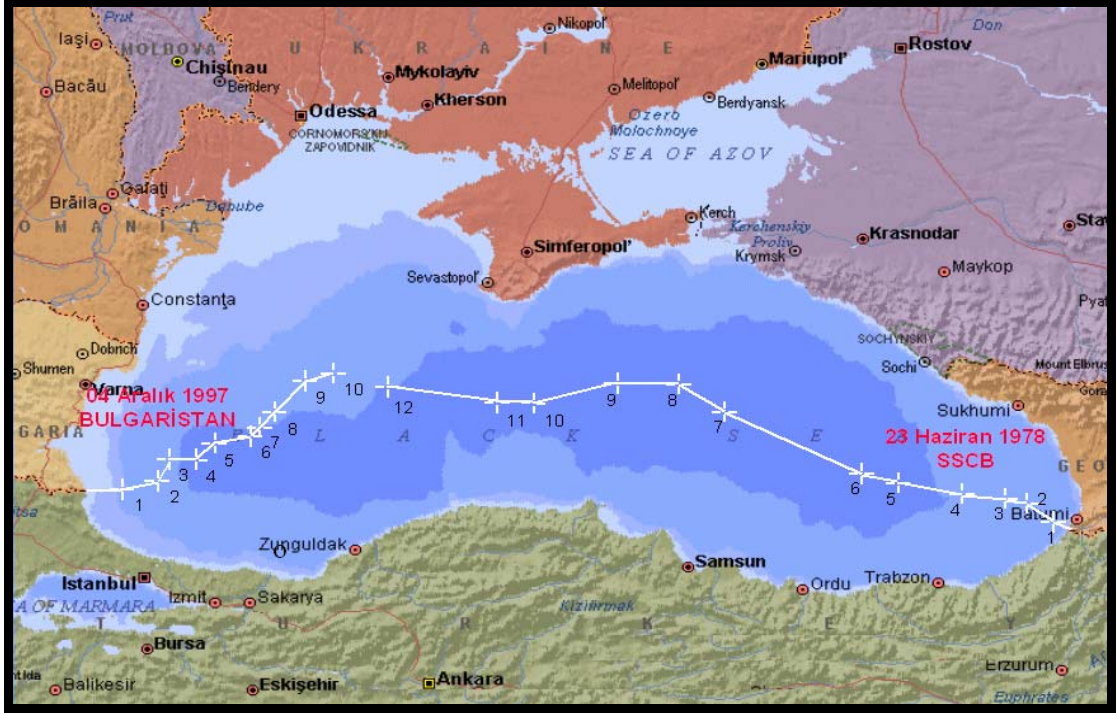
Kaynak: (Gürek ve Erdem, 2004)

Türkiye yapılan andlaşmayla egemen haklara sahip olabileceği 30.54 mil² lik karasuyu statüsündeki (104.7 km.²) bir ülke parçasını kaybetmiştir (Tınc,1999; 1).

4.6.1.2. Karadeniz’de Halen Belirlenmemiş MEB Alan Sorunu

1994 yılı sonuna kadar 88 devletin MEB ilan etmesi ile bir yapılageliş kuralı haline dönüşen MEB kavramı Türkiye tarafından değerlendirilmiş ve hakkaniyet ilkesi gözetilerek Karadeniz’de 1984-86 yıllarında SSCB ve Romanya’nın MEB ilanlarına karşı 1986 yılı sonunda MEB ilan edilmiştir (Bakanlar Kurulunun 05.12.1986 ve 86/11264 sayılı kararı).

Karadeniz’de SSCB ile yapılan mektup teatisi ile kıta sahanlığı sınırlarının MEB sınırları olarak kabulü uygun görülmüş ve andlaşmaya varılmıştır Karadeniz’de en son 1987 yılında Bulgaristan da MEB ilan etmiştir. Türkiye ile Bulgaristan arasında 4 Aralık 1997 tarihinde imzalanan andlaşma ile Karadeniz’de iki devlet arasında deniz yetki alanları, bu bağlamda MEB sınırları belirlenmiştir (R.G., 21 Temmuz 1998; 23409).

Şekil 37. Türkiye'nin Karadeniz'de MEB uygulaması

Kaynak: (Gürek ve Erdem, 2004)

Üzerinde anlaşılan 10 adet nokta ile karasuları yan sınırı bitiş noktasından başlayarak SSCB ile belirlenen kıta sahanlığının batıdaki son noktasıyla birleşecek şekilde MEB sınırları belirlenmiş olmaktadır (Bkz. Şekil 37).

Karadeniz'deki MEB'mize yönelik olarak Romanya, Bulgaristan ve Ukrayna ile sınırdaş olduğumuz küçük bir alanda henüz nihai sınırlandırma yapılmamıştır. Bu alan için, SSCB ile Türkiye arasında 23 Haziran 1978 yılında yapılan Kıta Sahanlığının tespitine yönelik protokolde Romanya'nın da söz sahibi olduğu alanda zahiri bir koordinat "tripoint" (43 26 59 N - 031 20 48 E) tespit edilmiş olup, bu koordinatın gerçek değerleri Romanya'nın da iştirak edeceği üçlü görüşmelere veya tarafların Romanya ile ikili anlaşmalarına bırakılmıştır.

Yine aynı şekilde, Türkiye ile Bulgaristan arasında 4 Aralık 1997 tarihinde yapılan Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılması Anlaşmasında da sınırlandırma çizgisinin son bölümünü teşkil eden 9 ve 10'ncu noktalar arasındaki Kıta Sahanlığı ve MEB çizgisinin çizilmesine ilişkin olarak taraflar, Romanya'yı dikkate alarak böyle bir çizimin ileride uygun bir zamanda yapılacak müzakerelerde sonuçlandırılması konusunda anlaşmışlardır (www.dzkk.tsk/dOBLYN).

4.6.2. Ege Denizindeki Deniz Yetki Alanı Sorunları

4.6.2.1. Ege Denizindeki Adaların Aidiyet Sorunu

Egemenliği andlaşmalarla Yunanistan'a devredilmemiş olan bir kara parçasının deniz yetki alanlarına diğer bir ifade ile karasuyu, bitişik bölge, kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölgeye sahip olması, ayrıca bu kara parçası ile karasularının üzerindeki ulusal hava sahasının varlığı, egemenliği tartışmalı her coğrafi formasyonun önemini açıkca ortaya koymaktadır. Bu nedenlerle her şeyden önce Ege'de ihtilaflı kara parçalarının aidiyetlerinin belirlenmesi gerekmektedir.

Bahse konu coğrafi formasyonların Ege'deki karasuları alan dağılımlarını önemli lde değiştirebilmesi, bazı istisnalar dışında, bunların kıta sahanlığına ve münhasır ekonomik bölgeye sahip olması, bunlar üzerindeki hakimiyet haklarının açıklığa kavuşturulmasının önemini açıkça göstermektedir. Sorun zmlenmeden Ege'de deniz alanlarına ilişkin geçmişten süre gelen sorunların çözümünün gerçekçi olmayacağı değerlendirilmektedir.

4.6.2.1.1. Ege Denizinde Osmanlı İmparatorluğu Egemenliğinin Kurulması

Kuruluşunda önemli bir deniz gücü olmayan Osmanlı İmparatorluğu genişleme sürecine paralel olarak, Batı Anadolu Beyliklerinin egemenliklerini Ege Adalarına taşımak maksadı ile bu adalara saldırılar düzenlemesi ve aka Beyin Midilli ve Sakız Adalarında egemenlik kurması ile Ege Denizi Adalarında söz sahibi olmaya başlamıştır (Küçük 1998; 34).

Güçlenen Osmanlı Donanması, Ege Denizinde Cenevizlerin ve Rodos şövalyelerinin hakimiyetlerini tehdit etmeye başlamış, takiben Haçlı Seferlerini tetikleyen başarısız Rodos Seferi düzenlenmiştir. Haçlı Donanması hazırlanırken Taşoz, Semadirek ve Limni Adaları (1456) ele geçirilmiş, fakat Papanın Donanması bu adaları geri alarak İtalya'ya geri dönmüştür. Osmanlı Donanması tekrar sefere çıkarak bu adaları geri almış ve adaları fethede devam ederek, Midilli, Eğriboz, şıra ve çevredeki adalar, Osmanlı topraklarına katılmıştır. Mısır'ın fethi ile birlikte Mısıra giden deniz yollarının güvenliği açısından Rodos'un fethedilmesi bir zorunluluk

haline gelmiştir. 1522 yılında Rodos ve 1669'da da Girit'in Osmanlı topraklarına katılması ile Ege Denizindeki adaların fetih süreci tamamlanmış ve Ege Denizinde mutlak bir Osmanlı hakimiyeti kurulmuştur (Küçük 1998; 35-36).

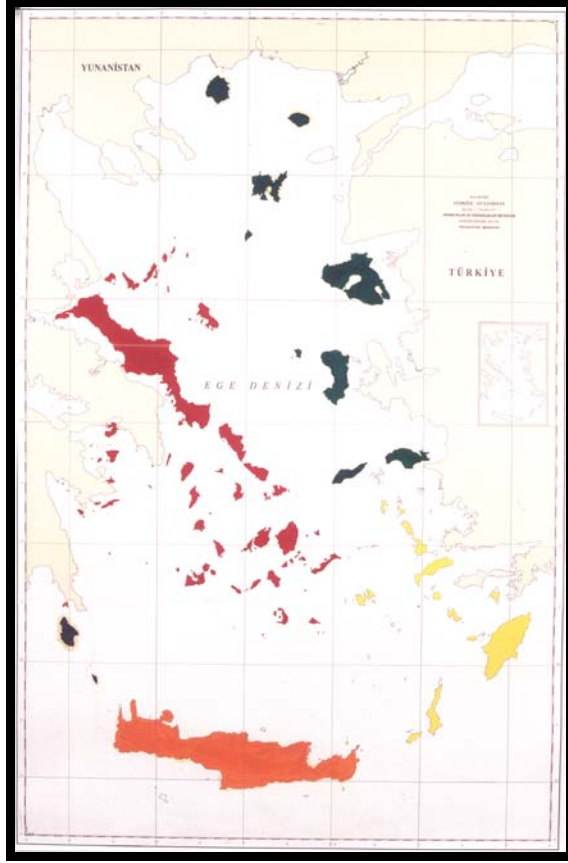
Ege Denizi'nin bir Osmanlı denizi haline gelişi ise 21 Temmuz 1718'de Pasarofça Anlaşması ile her iki uluslararası su yolunu kontrol altında tutan İstendil Adasının alınmasıyla gerçekleşmiş, böylece Ege'de kurulan Osmanlı hakimiyeti, Yunanistan'ın kuruluşuna dek devam etmiştir (Başeren ve Kurumahmut 2003; 9-10).

4.6.2.1.2. Yunanistan'ın Bağımsızlığı ve Ege Adalarının Egemenlik Devir Süreci

Yunanistan'ın bağımsızlığını kazanma sürecinde, Rusya, İngiltere ve Fransa'nın kesişen çıkarları, özellikle müzakerelerde ve anlaşma masalarında daha belirgin olarak görülmüştür (Başeren ve Kurumahmut 2003; 12).

Ege Denizinde Osmanlı İmparatorluğu'nun hakimiyetinin zayıflaması ve Yunanistan'ın bölgede bir aktör olarak sahneye çıkması süreci 1821 Mora İsyanı ile başlamış, isyanın Osmanlılarca bastırılacağı anlaşılınca, İngiltere, Rusya ve Fransa 16 Kasım 1828'de Londra'da bir protokol imzalamışlardır. Mora Yarımadası ve Kiklat Adalarını geçici olarak himayelerine almışlardır. Osmanlı İmparatorluğu ile anlaşarak buraların geleceğini belirleme yetkisini kendilerine tanımışlardır (Küçük 1998; 36).

Yunanistan'ın bağımsızlığı, Mora İsyanını desteklemek üzere Osmanlı İmparatorluğu'na savaş açan Rusya ile 14 Eylül 1829'da imzalanan Edirne Anlaşması ile ilk defa telaffuz edilmiştir. Hukuken bağımsızlığını kazanması ise 3 Şubat 1830 tarihinde Rusya, İngiltere ve Fransa'nın aralarında imzaladıkları Londra Protokolü ile gerçekleşmiştir. Protokol ile Eğriboz ve Tüm Şeytan Adları (Kuzey Sporad Adaları), İskiri Adası, genel bir ifade ile Kiklad Adaları olarak adlandırılan ve Yamurgi Adası, Yunanistan'a bırakılmış (Bkz. Şekil 38 Kırmızı ile gösterilmiş adalar), 36°-39° N enlemleri ve 26° E boylamı dışında kalan tüm ada, adacık ve kayalıklar üzerindeki, Osmanlı egemenliği de teyit edilmiştir.

TARİHSEL SÜREÇ İÇERİSİNDE EGE ADALARI'NIN EGEMENLİK DEVİRLERİ
(EGE DENİZİ EGEMENLİK HARİTASI İLE BİRLİKTE KULLANILACAKTIR)

- KURULUŞUNDA (24 NİSAN 1830) YUNANİSTAN'A DEVREDİLEN ADALAR
- İNGİLTERE'NİN 29 MART 1964'TE YUNANİSTAN'A DEVRETTİĞİ ÇUHA VE KÜÇÜK ÇUHA ADALARI
- 30 MAYIS 1913 LONDRA ANDLAŞMASI İLE DEVREDİLEN GİRİT ADASI
- LOZAN BARIŞ ANDLAŞMASI İLE YUNANİSTAN'A DEVREDİLEN ADALAR
- LOZAN BARIŞ ANDLAŞMASI İLE İTALYA'YA, 1947 PARİS İTALYAN BARIŞ ANDLAŞMASI İLE YUNANİSTAN'A DEVREDİLEN ADALAR

Şekil 38. Ege Egemenlik Devir Haritası

Kaynak: (Başeren ve Kurumahmut, 2003, EK-4)

Ancak bu Protokol'de yer alan tüm “*Şeytan Adaları*” veya Kiklad Adaları gibi bir takım içerikleri açık olmayan, daha önce uluslararası belgelerde tanımlanmamış, coğrafi kavramlar kullanılmıştır. Oysa egemenlik devirlerinin çok açık bir şekilde ifade edilmesi gerekmektedir (Başeren ve Kurumahmut 2003; 9-10).

Osmanlı arşiv belgeleri, Osmanlı ve Yunan siyasi haritaları incelendiğinde, bu konu açıklığa kavuşmaktadır. Bunlara göre Eğriboz Adası, Kuzey Sporad Adaları ve Kiklad Adaları Yunanistan'a devredilmiştir.

Ancak İpsara, Andiipsara, Yamurgi, Kendiroz, Zenari ve Yaban Adası Osmanlı egemenliğinde kalmıştır. Eğriboz Adası Yunanistan'a verilmiş, 39° N enlemi ile 26° E boylamı arasında kalan tüm adalar Osmanlı İmparatorluğu'nda kalmıştır. 1830'da bir nota ile bildirilen bu kararı, 24 Nisan 1830 tarihli bir nota izlemiş ve Osmanlı İmparatorluğu Yunanistan'ın bağımsızlığını kabul etmek zorunda kalmıştır (Başeren ve Kurumahmut 2003; 16).

Yunanistan'ın bağımsızlığını kazanmasından sonra Ege Adalarının ülkesel statüsündeki ilk değişiklik, 1864 yılında Yedi Adanın egemenliğinin Yunanistan'a verilmesi ile gerçekleşmiştir. Yunanistan'ın batısından Akdeniz'e doğru uzanan, Korfu, Pakso, Ayamavra, İtaki, Kefalonya, Zanta, Çuha ve bunların uzantıları, Yedi Ada olarak adlandırılmaktadır (Başeren ve Kurumahmut 2003; 18).

Bunlardan Çuha ve Küçük Çuha Akdeniz-Ege Denizi arasındaki uluslararası su yolunu kontrol altında tutabilmesi açısından stratejik öneme sahiptir. Venedikliler, Osmanlı, Fransa ve son olarak da İngiltere'nin egemenliği altına giren bu Adalar, 29 Mart 1864'de Yunanistan'a devredilmiş ve Osmanlı İmparatorluğu da bunu tanımıştır (Başeren ve Kurumahmut 2003; 18-19).

Ege Denizi'ndeki aktörlerden biri olan İtalya, yayılma politikası doğrultusunda hedeflediği Trablusgarp'de başarısızlığa uğramış, bunun neticesinde savaşı Ege Denizine taşıyarak, 28 Nisan 1912'de İstanbul'a, 5 Mayıs 1912'de Rodos, 9 Mayıs 1912'de Herke, 12 Mayıs 1912'de Kerpe, İlyaki, Leryoz, Batnoz ve Kilimli, 16 Mayıs 1912'de Lipso, 19 Mayıs 1912'de Sömbeki ve 20 Mayıs 1912 tarihinde İstanköy İtalya tarafından işgal edilmiştir. Bu durum gerek İtilaf Devletleri, İngiltere, Fransa ve Rusya, gerekse İttifak Devletleri, Avusturya ve Almanya tarafından tepki ile karşılanmıştır. Takiben imzalanan Uşi Anlaşması gereği İtalya Osmanlı İmparatorluğu'nun Trablusgarp'ten askerlerini çekmesi karşılığında, adalardan kayıtsız şartsız çekilmesi ve buralardaki mutlak Osmanlı İmparatorluğu hakimiyetinin devamını kabul etmiştir (Küçük 1998; 39-41).

Balkanlardaki özgürlük hareketleri ile birlikte Yunanistan, Boğazönü Adalarını işgal stratejisini uygulamaya karar vermiş, 20 Ekim 1912'de Bozcaada, 21 Ekim 1912'de Limni, 30 Ekim 1912'de Taşoz ve Gökçeada, 31 Ekim 1912'de Bozbaba, 1 Kasım 1912'de Semadirek, 4 Kasım 1912'de İpsara ve 17 Kasım 1912'de Ahikerya Adalarını işgal etmiştir. İngiltere, Fransa ve Rusya'nın müdahalesi ile durdurulabilen Balkan Harbi sonunda, Balkan Devletleri ile yapılan Çatalca Mütarekesi'ni Yunanistan kabul etmemiş, 20 Aralık 1912'de Midilli'yi ve 15 Mart 1913'de Sisam Adalarını işgal etmiştir (Başeren ve Kurumahmut 2003; 42-43).

Osmanlı devleti bu işgalleri hiçbir zaman kabul etmemiş, işgal eyleminin Yunanistan'a hiçbir şekilde siyasi hak tanımadığını, egemenlik sonucu doğurmayacağı, adalar üzerindeki Osmanlı egemenliğinin devam ettiği yazılı ve sözlü olarak her fırsatta belirtilmiştir (Başeren ve Kurumahmut 2003; 23-24).

Mütareke gereği Londra'da yapılan Barış ve Sufera Konferansları neticesi, Osmanlı İmparatorluğu Londra Anlaşması ile Girit'in Balkan Devletlerine devrini, diğer tüm adaların geleceğinin ise Büyük Devletlerin oluşturduğu Sufera Konferansında kararlaştırılmasını kabul etmiştir. Sufera Konferansı sonunda ise altı Büyük Devlet kararlarını 13 Şubat 1914'de Yunanistan'a, 12 Şubat 1914'de ise Osmanlı İmparatorluğu'na birer nota ile bildirmişlerdir. Alınan karara göre Gökçeada, Bozcaada ve Meis Adası Osmanlı İmparatorluğu'na geri iade edilirken, Yunanistan'ın işgali altındaki tüm adalar, silahsızlandırılmak ve askeri amaçlı kullanılmamak kaydı ile Yunanistan'a verilmiştir. İtalya'nın işgali altındaki Menteşe adaları ile ilgili ise herhangi bir hüküm yer almamıştır (Küçük 1998; 47-52).

Osmanlı Devleti, Gökçeada, Bozcaada ve Meis'in kendilerine verilmesini bir senet kabul ederek diğer adalarla ilgili karara itiraz etmiş, Yunanistan ise Ege Denizi'nde kendi lehine elde ettiği üstünlüğü göz önüne alarak kararı kabul ettiğini açıklamıştır. Karara itiraz eden Osmanlı Hükümeti sorunu Yunanistan ile ikili görüşmelerle çözüme yolunda girişimlerde bulunmuştur. Midilli ve Sakız'a karşılık İtalya'nın işgali altında bulunan adalardan, İpsara, Ahikerya (Karyot), Koçbaba (Kevita), İstanbulya, Kerpe, Kaşot, Yunanistan'a verilebileceği teklifinde bulunmuş ancak bu teklif Yunanistan tarafından kabul görmemiştir. Yunanistan Büyük Devletlerle 21 Şubat 1914 tarihli Nota ile kendine bırakılan adalar konusunda bir takım garantiler talep etmiş ancak büyük devletler cevabi Notada askeri destek vaat etmekten kaçınmıştır.

Birinci Dünya Savaşının çıkmasıyla Ege Adaları sorunu yeni bir boyut kazanmıştır. Uşi Anlaşmasıyla işgal altında bulunan Menteşe Adaları, Süfera Konferansında, İtalya'nın adaları Osmanlı'ya teslim etmeye hazır olduğunu bildirmiş olması nedeniyle konferans dışında tutulmuştur. Üçlü İttifak Devletlerinden biri olan İtalya önce tarafsızlığını ilan etmiş ancak İtilaf Devletleri ile yürüttüğü görüşmeler sonucunda, Menteşe Adaları ve bazı diğer bölgelerin egemenliği karşılığında İtilaf Devletleri yanında savaşmayı kabul etmiştir (Küçük 1998; 60-61).

Ancak İtalya Osmanlı Devleti'ne karşı Birinci Dünya Savaşı'na girerken, Uşi Barış Andlaşması'na uymayarak hukuka aykırı olarak 12 Adalardaki işgal eylemini sürdürmüştür (Pazarcı, 1999; 634)

İtalya'nın bu eylemi, 12 Adalardaki Osmanlı egemenliğini sona erdirmemiş, Lozan Barış Andlaşması'na kadar hukukî statü bu şekilde devam etmiştir (Başeren ve Kurumahmut 2003; 22).

Bu gelişmeler olurken, Fransa ise Meis Adasını 30 Aralık 1915'de kontrol altına almıştır. Birinci Dünya Savaşı sonunda, Ege Adalarının egemenliğinin Yunanistan'a verilmesi yönünde görüş ağırlık kazanmıştır. 10 Ağustos 1920'de imzalanan Sevr Anlaşması ile Süfera Konferansında Osmanlıya verilen Gökçeada, Bozcaada Yunanistan'a verilmiş, Semadirek, Limni, Midilli, Sakız, Sisam ve Ahikerya Adalarında Osmanlı Egemenliği sona erdirilmiş, İtalya'nın işgali altındaki adalar ve Meis Adası da İtalya'ya verilmiştir. Ancak Yunanistan Menteşe Adaları ve Meis adasının da kendisine verilmesi gerektiği iddiası ile karara tepki göstermiş, Yunanistan ile İtalya arasında yapılan Bonin-Venizelos Andlaşması ile İtalya Rodos ve Meis dışında işgali altındaki adaları Yunanistan'a vermeyi kabul etmiştir (Küçük 1998; 61-64).

Ancak tüm bunlar olurken Anadolu'da başlayan Kurtuluş Savaşı sonucunda Yunanistan yenilmiş, kurulan TBMM Hükümeti Sevr Anlaşmasını kabul etmemiştir. Sevr'in yürürlüğe girmeyeceği anlaşıldığında İtalya, Fransa ile bir anlaşma yaparak Meis Adasını geri almış ve Sevr Anlaşması'nın eki olan Bonin-Venizelos Anlaşmasını feshederek adaların İtalya egemenliğinde olduğunu açıklamıştır (Küçük 1998; 64).

Hiçbir zaman yürürlüğe girmemiş olan Sevr, ölü doğmuş bir Anlaşma olarak tarihe geçmiştir.

Ege Denizi ve Adaları'na ilişkin, uluslararası düzenlemeler, 6 Temmuz 1827 tarihinde Londra'da Fransa, İngiltere ve Rusya arasında akdedilen anlaşma ile başlamakta ve 10 Şubat 1947 tarihli Paris İtalyan Barış Andlaşması ile sona ermektedir .

4.6.2.1.3. Lozan Barış Andlaşması

Ege Denizinde uzun süren egemenlik mücadeleleri sonunda barışı 24 Temmuz 1923 tarihinde imzalanan Lozan Barış Andlaşması getirmiştir. Ege Denizinde siyasi ve askeri bir denge kurularak egemenlik sorunlarının çözülmesi yönünde belirleyici rol oynayacak en önemli belgelerden biri hatta en önemlisidir.

Lozan Barış Andlaşması'nın Ege Adalarının aidiyetlerinin belirlenmesine yönelik maddeleri 6, 12, 15 ve 16'ncı maddeleridir. Ancak bunlardan sadece 12 ve 15'inci maddeler egemenlik devirlerini düzenlemektedir (Işıklar, 2005; 132).

4.6.2.1.3.1. Lozan Barış Andlaşması 6'ncı Maddesi

Uzun süren müzakereler sonunda Gökçeada, Bozcaada, Tavşan Adaları Türkiye'ye, Semadirek, Limni, Midilli, Sakız, Sisam ve Ahikerya Yunanistan'a ve Rodos ile birlikte 13 ada ve tabii adacıkları ile Meis Adası İtalya'ya verilmiştir.

Ada ve adacıklarla ilgili bir hüküm içeren 6 ncı madde ikinci fıkrası ; *"...İş bu Antlaşmada aksi bir hüküm olmadıkça, sahilden itibaren 3 milden yakın olan ada ve adacıklar, sahil devletinin deniz sınırları içinde kalacaktır."* Bu soyut ilke egemenlik devrini düzenleyen icrai nitelikte bir madde değildir. Yalnızca bir ilkenin ortaya konulması amacına sahiptir. Tek başına egemenlik devri doğurabilecek icrai bir madde değildir. Ayrıca bu maddenin, ülkenin hangi sahillere uygulanabileceği, adaların da bu kapsamda ele alınıp alınmayacağı belirtilmemiştir. Dolayısı ile diğer maddelerde ismen belirtilen bir takım ada veya adacıkları tekrar egemenlik devrine tâbi tutmak gibi andlaşmanın önemine ve ruhuna aykırı bir takım yorumlar yapılması da mümkün olabilmektedir. Oysa ifade yalnızca sahilden itibaren üç mil içinde olan adalarla ilgilidir (Başeren ve Kurumahmut 2003; 85-83).

4.6.2.1.3.2. Lozan Barış Andlaşması 12'nci Maddesi

1923 Lozan Barış Andlaşmasının 12'inci maddesi, Boğazönü Adaları, Saruhan Adaları, Taşoz Adası, Venedik Kayalıklarını kapsayan bölgede Türkiye ile Yunanistan arasındaki statüyü düzenlemektedir (Başeren ve Kurumahmut 2003; 89)

13 Şubat 1914 tarihli Altı Büyük Devlet kararı, bu madde ile uygulama alanı bulmuştur (Pazarıcı, 1999; 635)

Gökçeada, Bozcaada ve Tavşan Adalarının Türkiye'ye ait olduğu teyit edilmiş, 1914 tarihinde Yunanistan işgali altındaki adalardan; Limni, Semadirek, Midilli, Sakız, Sisam, Nikarya, tekrar bu kez ismen sayılarak, Altı Büyük Devlet Kararında bahse konu; Taşoz, Bozbaba ve İpsara'da ismen sayılarak ve ilave üç ada olmak üzere toplam 9 adanın egemenliği Yunanistan'a verilmiştir (Başeren ve Kurumahmut 2003; 83) ve (Işıklar, 2005; 132-133).

Ancak bu egemenlik devri iki koşula bağlanmıştır.

- Bu adalar, 13 Şubat 1914 tarihinde Yunanistan'ın işgali altında olmaları,
- Askerileştirmeme koşuluyla Yunanistan'a devredilmiştir (Pazarıcı, 1999; 635)

Buradaki önemli nokta, egemenlik devirlerini düzenleyen bir anlaşmada olması gerektiği gibi, egemenlik devrine konu olan adaların ismen belirtilmiş olmasıdır. 12'nci maddenin son cümlesi ise Asya sahilinin üç mili içerisindeki adaların Andlaşma'da aksi bir hüküm olmadıkça Türkiye'ye ait olduğunun teyit etmektedir. Bu adalar andlaşma öncesinde de Türkiye'nin olduğundan, bu madde teyit nitelikli olup, egemenlik devri sonucunu doğurmamaktadır. Bu maddeye sahip olduğundan ötesinde bir anlam yükleyerek, Anadolu sahillerinin 3 mili dışındaki adalarda Türkiye'nin egemenliğinin sona erdiği yorumunu yapmak, uluslararası hukuka ve antlaşmanın ruhuna aykırı ve zorlama bir yorum olacaktır (Başeren ve Kurumahmut 2003; 83).

Andlaşma maddesindeki "*Asya sahilinden*" ifadesi de, bir belirsizliğe yol açmaktadır. Çünkü Türkiye'nin Avrupa Kıtasında da kıyıları bulunmaktadır. Buradan hareketle, Türkiye'nin Avrupa sahilleri için, ismen belirtilen Semadirek haricindeki, adaların aidiyetleri için yeni bir düzenleme yapılmamıştır. Semadirek'in 6 mil doğusundaki Zürefa kayası üzerindeki Türkiye egemenliği devredilmemiş, dolayısı ile teyit edilmesine de gerek duyulmamıştır.

Bu maddeyle ilgili diğer bir sonuç; 13 Şubat 1914 tarihinde Yunanistan'ın işgali altında olmayan; Koyun, Pusu, Vaton, Gavati, Andiipsara, Hursid ve Forno adalarında Türk hakimiyetinin devam ettiği (Başeren ve Kurumahmut 2003; 37).

4.6.2.1.3.3. Lozan Barış Andlaşması 15'nci Maddesi

Lozan Barış Andlaşması'nın 15'inci maddesi, Trablusgarb savaşında İtalya tarafından işgal edilerek 18 Ekim 1912 Uşi Antlaşmasıyla Türkiye'ye devri gereken, ismen sayılan 12 Adalar, bağlı adacıkları ve Meis adasının egemenlik devri ile ilgilidir (Pazarıcı, 1999; 637)

15'inci madde ve tamamlayıcı nitelikteki 16'ncı madde ile bu adalar ile Türkiye'nin ilişkisi kesilmiştir. 15'inci madde Astampalya (Astropalia) Rodos (Rhodes), Kalki (Carki), Skarpanto, Kazos (Gasso), Piskopis (Tilos), Misiros (Misyros), Kalimnos (Kalymnos), Leros, Patmos, Lipsos (Lipso), Sombeki (Simi), İstanköy (Kos), bunlara tâbi olan adalar ve Meis (Castellorizo) olmak üzere toplam 14 adanın egemenliğinin İtalya'ya devrini düzenlemektedir (Başeren ve Kurumahmut 2003; 38) ve (Işıklar, 2005; 133)

4.6.2.1.3.4. Lozan Barış Andlaşması 16'nci Maddesi

Bu madde şu hükmü içermektedir

“ Türkiye hangi nitelikte olursa olsun kendisine bu andlaşma tarafından üzerlerinde egemenlik tanınanlar haricindeki adalar üzerindeki bütün haklarından vazgeçtiğini beyan eder. Bu adaların yazgısı ilgili devletlerce düzenlenecektir. ”

“ Bu madde hükümleri Türkiye'ye kıyıdaş ülkeler arasında komşuluklarına binaen yapılmış veya yapılacak özel hükümlere halel getirmez. ”

Hüküm gayet açıktır. Ancak 16'nci maddenin ilk paragrafında yer alan “ada” kelimesinin adacık, kayalık gibi deniz üzerindeki benzer coğrafi formasyonları kapsayıp kapsamadığının incelenmesi büyük öneme haizdir. Ancak Lozan Konferansı'nda bu konuyla ilgili herhangi bir hüküm/açıklama yer almamaktadır (Pazarıcı, 1999; 638).

Ancak, aynı konuya farklı yorum getiren yazarlar da bulunmaktadır.

16'nci madde ile Türkiye yalnızca, egemenliğini devrettiği adalar üzerindeki haklarından vazgeçtiğini belirtmektedir, yani ileri sürüldüğü gibi üç mil haricindeki tüm haklarından top yekun feragat etmiş değildir. Bu yaklaşım icrai nitelikte olmayan

“Türkiye egemenliği iş bu Andlaşmada düzenlenmektedir” ve 16’ncı maddenin, Lozan Barış Andlaşması’nın ruhuna aykırı bir yaklaşımdır. Uluslararası Hukuk kurallarına göre egemenlik devri açık irade beyanı ile olmalıdır.

Dolayısıyla 16’ncı madde adacık ve kayalıklara yönelik bir kriter ortaya koymadığından, bu coğrafi formasyonlar üzerinde Türkiye’nin egemenliği korunmuş olacaktır (Başeren ve Kurumahmut 2003; 105-106).

4.6.2.1.4. 4 Ocak 1932 Türk İtalyan Antlaşması

Lozan Barış Andlaşması’ndan sonra Ege Denizi’nde adaların devriyle ilgili son durumu özetlemek gerekirse;

Lozan Barış Andlaşması’nın 6, 12 ve 15’nci maddelerinde ismen belirtilen bazı ada ve bağlı adacıklarla, “ *Doğu Ege denizi bölgesi devletlerinin kıyılarından üç milden az mesafede bulunan*” ada, adacık ve kayalıkların egemenlik devirleri düzenlenmiş oluyordu. Fakat, bahse konu madde hükümlerinin içermediği adaların durumu belirsizliğini korumaktaydı. Bu belirsizlik “andlaşmaya taraf devletlerin ada ve adacık kavramları arasında benimsedikleri ayırım “ kriteri ve 16’ncı maddenin hükümleriyle, arasında Türkiye’nin de bulunduğu, “*ilgili devletler*” tarafından çözümlenmek zorundaydı (Pazarıcı, 1999; 642).

Bu kapsamda yapılan çalışmalarda, devletler aralarında uzlaşarak konuyu USAD’na götürmüşler, sorun USAD gündemindeyken de çözüme yönelik faaliyetlerine devam etmişlerdir. İşte 4 Ocak 1932 tarihli andlaşma bu nitelikteki çalışmalardan birinin neticesidir.

Meis ve Bitişik Adacıkları ile ilgili olarak Türkiye ve İtalya arasında 4 Ocak 1932 tarihinde imzalanan “*Anadolu Sahilleri ile Meis Adası arasındaki Ada ve Adacıkların ve Bodrum Körfezi karşısındaki Adanın Cihedi Aidiyeti Hakkındaki Sözleşme*” ile taraflar anılan bölgedeki adaların aidiyetlerini tespit etmişlerdir.

Bu andlaşmanın ilk dört maddesinde bahse konu bölgede yer alan ada, adacık ve kayalıkların aidiyetleri detaylı olarak tespit edilmiş ve son maddede iki ülke arasındaki karasularının sınırı çizilmiştir. Andlaşmanın son maddesinin son paragrafında bu sınırın kuzey kesimi ile ilgili tanımlama yapılırken;

“...işbu maddede tarif edilmiş olduğu veçhile tesbit edilmiş bulunan hudut,...nokta(sın)da, Türkiye ile İtalya arasında asla münakaşaya dahil bulunmayacak umumi hududu bahri ile birleşir.”

İfadesi yer almakta, Yunanistan bu maddedeki” *asla münakaşaya dahil bulunmayacak.* “ ifadesine vurgu yaparak bu sınırın kuzey bölgesi için daha sonra yapılacak 28 Aralık Teknisyenler Zaptının bu andlaşmanın bir eki mahiyetinde olduğunu savunarak, Kardak kayalarının kendi aidiyetinde olduğunu ispat etmeye çalışmaktadır (denk, 1999; 105)

4.6.2.1.5. 28 Aralık 1932 Teknisyenler Zaptı

4 Ocak 1932 tarihinde yani, Türk İtalyan Andlaşmanın imzalandığı gün İtalya ile Türkiye arasında mektup teatisiyle 4 Ocak 1932 tarihli andlaşmanın kapsadığı bölgenin kuzeyinde deniz sınırınının saptanmasıyla ilgili olarak teknisyenlerin katıldığı bir çalışma başlatılmış, 28 Aralık 1932 tarihinde Ankara’da Dışişleri Bakanlığı’nda bir toplantı düzenlenmiştir. Bu toplantıda;

“Sınır hattını ele almadan evvel, İtalyan ve Türk Heyetleri, anlaşmalar esnasında meydana gelmesi muhtemel görüş farklılıklarını bertaraf etmek için sınır hattının tanımı konusunda aşağıda belirtilen prensiplere istinaden görüş birliğine varmıştır.”

- 1. Sınır Hattı deniz sularını ayırmak için değil, her iki devlete ait bölgenin mülkiyetini tespit etmek için çizilir.*
- 2. Her iki tarafın toprakları arasındaki mesafenin 12 milden kısa olduğu durumlarda, sınır hattı her iki ülkenin deniz üzerindeki egemenliğini belirler. Neticede mesafenin 12 mili aştığı durumlarda sınır hattının her iki ülkenin karasularının genişletilmesinin durdurulmasına herhangi bir zararı olmayacağı konusunda fikir birliğine varılmıştır.*

“Sınır hattı her iki heyetin ortak rızasıyla 236, 872, 1546 numaralı İngiliz Hidrografi Haritaları üzerinde aşağıda belirtilen noktalardan geçecek şekilde çizilmiştir.”

37 adet koordinat ile deniz sınırı belirlenmiştir (SMM 13/UEU, 1939; 141-144)

28 Aralık 1932 tarihli Teknisyenler Zaptı, TBMM tarafından onaylanmadığı, MC Misakı'nın 18'nci maddesi'nde belirtildiği üzere Uluslararası bir andlaşma olarak kabul edilmesi için gereken tescil işlemi yapılmadığından Türkiye'yi hiçbir surette bağlamaz, Uluslararası bir Andlaşma olarak yorumlanamaz (Pazarcı, 1999; 647).

4.6.2.1.6. Paris Barış Andlaşması

Paris Barış Andlaşması ile İtalya Lozan Barış Andlaşması'nın 15'inci maddesiyle devraldığı, Meis ve bağlı adacıkları ile birlikte toplam 14 adanın egemenliğini, askerileştirmeme şartı ile Yunanistan'a devretmiştir. Lozan Barış Andlaşması'nın 16'ncı maddesi gereği sahip olduğu tüm hak ve menfaatlerden vaz geçmiştir (Işıklar, 2005; 133)

Ancak bu Andlaşmada çok önemli yanlışlıklar göze çarpmaktadır;

Birincisi; Türkiye, Lozan Barış Andlaşması'nın 16'ncı maddesinin ilk paragrafında *"bu adaların yazgısı ilgili devletlerce düzenlenecektir"* hükmü yer almakta ve kuşkusuz Türkiye de bu devletlerden biridir. Bu açık hükme rağmen; Türkiye Paris Barış Konferansı'na çağrılmamış ve akit devletler arasında yer almamıştır. Böylelikle Lozan Barış Andlaşması alenen çiğnenmiştir.

İkincisi, 4 Ocak 1932 tarihli Türk İtalyan Andlaşması, Paris Barış Andlaşması'nda dikkate alınmamış, dolayısıyla İtalya Uluslararası Hukuka aykırı bir şekilde egemenliği kendisine ait olmayan bazı adacıkları Yunanistan'a devretmiştir.

Üçüncüsü; Lozan Barış Andlaşması'nın 15'inci maddesi, Meis Adasını İtalya'ya vermekle birlikte Paris Barış Andlaşması'nın 14'üncü maddesi Meis'e bitişik adacıkların da egemenlikleri Yunanistan'a devredilmiştir.

Lozan Barış Andlaşması'nda *"bitişik"* değil *"bağlı adacıklar"* ifadesi yer almaktadır. (Başeren ve Kurumahmut 2003; 60-66).

“Bitişik adacık” ve “bağlı adacık” bu kavramların içeriklerinin farklı olduğunu kabul edecek olursak; bu durumda ya, İtalya Türkiye’den devraldığı kimi adacıkları Yunanistan’a devretmemiş, ya da, İtalya Türkiye’den devralmadığı kimi adacıkları Yunanistan’a devretmiş olacaktır (Denk, 1999; 233)

Bitişik veya bağlı adacık tanımları her iki Andlaşmada yer almadığı gibi, uluslararası kabul görmüş bir tanımdan da bahsetmek mümkün değildir. Andlaşmada ismen belirtilmediğinden, her iki kavramın da hangi adaları kapsadığının belirlenmesi ve egemenlik devrinin hukukîliğini tartışabilmek için, bu iki kavramın da aynı anlamı taşıması gerekmektedir.

Çünkü İtalya, egemenliği kendisine ait olmayan ada ve adacıkları Yunanistan’a devredemeyecektir (Başeren ve Kurumahmut 2003; 60-66).

4.6.2.1.7. EGEAYDAK Sorununun Ortaya Çıkması

Ege denizi’ndeki, egemenliği andlaşmalarla Yunanistan’a devredilmemiş ada, adacık ve kayalıklar (EGEAYDAK)’ın egemenlik sorununun ortaya çıkışı, çoğunluğu Doğu Ege Adaları bölgesinde ve Anadolu sahillerine yakın, küçük ve ıssız adacıkların iskana açılacağına ilişkin haberlerin Kasım 1995 ayından itibaren Yunan basınında yer almasıyla başlamış, “*Figen Akad*” isimli Türk ticaret gemisinin 25 Aralık 1995 tarihinde Kardak kayalıklarında karaya oturmasıyla gündeme gelmiş ve resmîyet kazanmıştır (Denk, 1999; 57)

Bu tesadüfi olay sonrasında, icra ettiği bazı faaliyetlerle Yunanistan’ın, Ege’de Uluslararası andlaşmalarla kendisine devredilen hükümler hakkının daha da genişletmeye çalışması ve Anadolu’nun 3 NM dışında kalan bütün ada, adacık ve kayalıklara sahip olmak istemesi, Ege denizi uyuşmazlığına yeni bir boyut kazandırmış, böylece Ege denizi’ndeki sorunlar daha karmaşık bir hal almıştır.

Kardak kayalıkları krizini takip eden dönemde, 31 Ocak 1996 tarihinde icra edilen MGK toplantısında Ege Denizi’nde Türkiye hakimiyetindeki Kardak Kayalıkları ve Ege ile ilgili diğer tüm sorunların hukukî, siyasi ve diğer veçheleri etrafında şekilde ele alınmış ve MGK’nun 389 sayılı kararı kabul edilmiştir.

Bu karara göre;

“Öncelikle Kardak kayalıkları sorununun üzerinde ısrarla durularak, Türkiye lehine çözümlenmesi sağlanacak, Türkiye’ye ait olabilecek diğer adalar tespit edilecektir.” Konuyla ilgili olarak MGK’nun kararları çerçevesinde Stratejik Araştırmalar Merkezi (SAREM) koordinatörlüğünde hükümetin de onayı ile yapılan çalışmalardan elde edilen sonuçlara göre; Ege’de egemenliğimiz altında olması gerektiği değerlendirilen ada, adacık ve kayalıkların sayısı başlangıçta 130 civarındayken iken 150 civarına kadar yükselmiş ve bunlara “Coğrafi formasyonlar” adı verilmesi kararlaştırılmıştır.

Belirtilen 150 civarındaki Coğrafi formasyonun bazılarını Yunanistan tarafından fener inşa edildiği, bazılarının yerleşime açıldığı, geri kalanının ise halihazırda boş olduğu tespit edilmiştir. Coğrafi Formasyonlarda yaşanan gelişmeler yakından takip edilerek duyarlı, proaktif politikalar uygulanması hayati öneme haizdir

4.6.2.2. Ege Denizi Yan Deniz Sınırı Sorunu

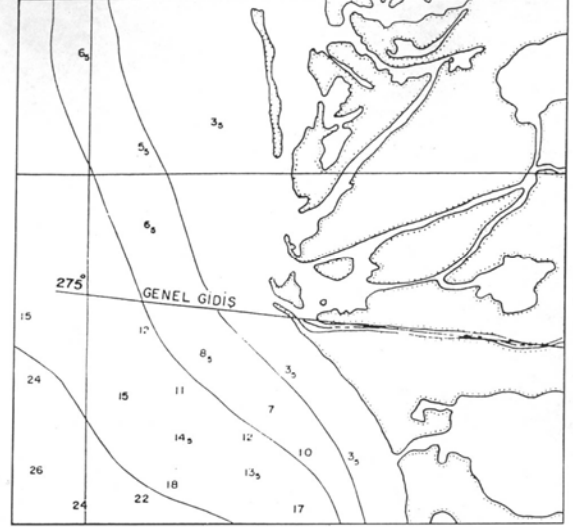
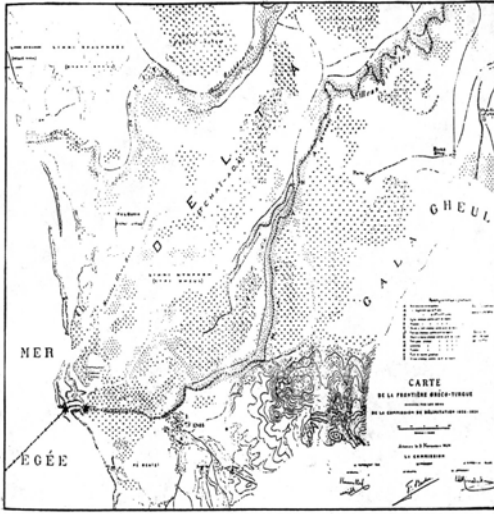
Türkiye ile Yunanistan arasında deniz yan sınırının belirlenmesine yönelik olarak, Lozan Barış Andlaşması’nda herhangi bir hüküm yada ekleri arasındaki haritalarda bu yönde bir bilgi mevcut değildir. Ancak Andlaşmanın 5’inci maddesi gereği iki ülke arasında oy çokluğu ile bağlayıcı kararlar alacak bir sınırlandırma komisyonu kurulması kararı mevcuttur. Bu maksatla kurulan Komisyon çalışmalarını tamamlayarak, Türkiye ile Yunanistan arasındaki deniz yan sınırını belirleyen protokolü 3 Kasım 1926 tarihinde kabul etmiştir (Kurumahmut 1998; 110).

Protokol ile iki ülke arasındaki deniz yan sınırının tanımını yapılırken;

- Sınırın başlangıç noktası, koordinatları verilmeden, genel bir tarifile ve sadece protokolün ekindeki haritada görülebilen bir yıldız işareti ile belirtilmiştir.
- Sınırın geri kalan kısmının, bu yıldızdan itibaren Meriç Nehrinin seyrüsefer kanalının güneybatı yönünde 3 NM uzatılması ile oluşturulacağı belirtilmiş,
- Metinde deniz mili, daha sonra parantez içinde **1609.31 mt.** olarak belirtilmiş, (Bu değer kara mili için doğru sayılabilecektir, çünkü deniz mili **1852 mt.** dir)
- Deniz yan sınırının yönü hakkında metindeki tanım ile ekteki harita arasında uyumsuzluk mevcuttur.

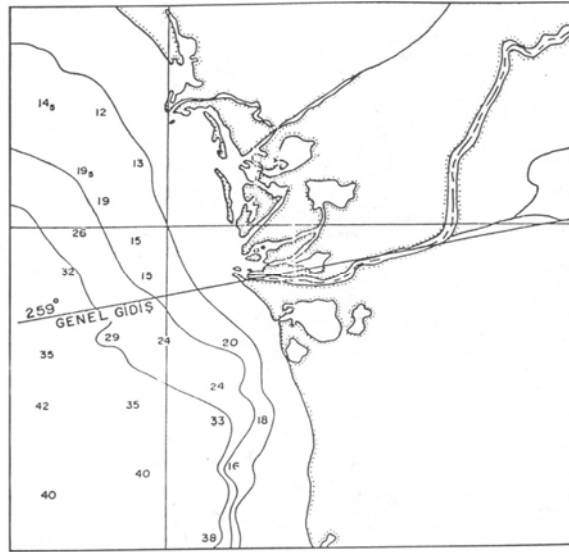
(Haritada koordinatları verilmemiş yıldızdan itibaren üç km.lik bir kısmı gösterilen yan sınırın açısının yaklaşık 234° olduğu görülmektedir) (Bkz. Şekil 39).

Oysa metin içindeki tanımdan yola çıkılarak yapılacak çizimlerde, Meriç Nehrinin düz bir hat boyunca konumlanmamış olmasından dolayı, Nehrin son 3.5 km.lik kısmının uzatılması halinde yan sınır açısının 275° (Bkz. Şekil 40), Nehrin son 9km.lik kısmının uzatılması halindeyse 259° derecelik bir açıyla çizilmesi mümkündür (Bkz. Şekil 41).

Şekil 39. Türk-Yunan Deniz Yan Sınırı **Şekil 40. Meriç'in son 3.5 km.lik Uzanımı**

Kaynak: (Kurumahmut, 1998, EK-27) **Kaynak:** (Kurumahmut, 1998, EK-28)

Şekil 41. Meriç'in son 9 km.lik Uzanımı

Kaynak: (Kurumahmut, 1998, EK-29)

Yukarıda ifade edildiği üzere Türkiye ile Yunanistan arasındaki yan sınır bazı belirsizlikler içermektedir. Şu an Ege Denizi karasuları genişliğinin altı mile çıkarılmış olduğu da göz önüne alındığında, iki ülke arasında, deniz yan sınırının belirlenmesine yönelik yeni bir düzenleme yapılması zorunluluğu ortaya çıkmaktadır.

4.6.2.3. Ege Denizi Coğrafi Sınır Sorunu

Ege Denizi'nde deniz yetki alanlarının sınırlandırılması çalışmaları yapılırken öncelikle sınırlandırmanın yapılacağı alanın kesin bir şekilde ortaya konulması gerekmektedir. Özellikle Ege Denizi güney sınırı, daha sonra detaylı olarak açıklanacağı üzere oldukça önemli ve potansiyel anlaşmazlıklar içeren bir konudur. Akdeniz ve Ege Denizinin farklı yapıları ve halihazırdaki farklı uygulamaları bu denizlerin arasındaki sınırın da önemini arttırmaktadır.

Dünya denizlerinin sınırlarının belirtildiği, hukukî açıdan bağlayıcı yönü olan ve üzerinde uluslararası bir mutabakata varılmış herhangi bir anlaşma ve doküman mevcut değildir.

Bu yöndeki en kapsamlı ve kabul görmüş çalışma, Uluslararası Hidrografi Örgütü tarafından hazırlanmış olan özel yayınlar serisinden "*Okyanus ve Denizlerin Sınırları*" S-23 dokümanıdır. Her ne kadar doküman, sınırların yalnızca hidrografik maksatlarla hazırlandığı, hukukî veya politik herhangi bir öneme sahip olmadığı önsözü ile yayımlanmaktaysa da Hidrografik maksatlar kapsamında yapılabilecek, araştırma faaliyetleri gibi aktiviteler, hukukî ve politik sonuçlar doğurabilecektir.

4.6.2.3.1. Ege Denizinin Batı-Kuzey-Doğu Sınırları

Ege Denizi'nin batı-kuzey-doğu sınırlarının belirlenmesi, güney sınırı ile kıyaslandığında çok daha basit ve problemsizdir. Ege Denizi batıda, güney sınırının batı noktasından itibaren Yunanistan sahillerini takip etmekte, kuzeyde de Meriç Nehri'ne kadar aynı şekilde devam etmektedir, Türkiye ile Yunanistan arasındaki kara sınırını da oluşturan Meriç Nehir ağzını birleştiren hattı müteakip Türkiye kıyılarını izlemekte ve doğu sınırı, Türk Boğazları Deniz Trafik Düzeni Tüzüğünde de Çanakkale Boğazı güney sınırı olarak belirtilen, Mehmetçik Burnu ile Kumkale Burnu'nu birleştiren hat ile Türkiye sahillerinin, Ege Denizi güney sınırının doğudaki bitiş noktasına kadar devam etmektedir.

Şekil 44. Ege Denizi Coğrafi Sınırları-3

Kaynak: (IHO S-23 Names and Limits of Oceans and Seas, 4.bs., 2002)

S-23 Okyanus ve Denizlerin Sınırları dokümanı, 1953 tarihli üçüncü baskısı ile (Bkz. Şekil 42) 1986 ve 2002 tarihli dördüncü baskı taslakları (Bkz. Şekil 43 ve 44) arasında bir kaç önemli farklılıktan söz etmek mümkündür.

1953 tarihli üçüncü baskı ile 1986 tarihli dördüncü baskı taslağı arasındaki fark, Çuha (Kitira) Adasının 1986 taslağında Ege Denizi sınırları dışında bırakılarak, İyon Denizi'ne dahil edilmesidir. Yunanistan'ın bu değişiklik isteğinin temelinde ise, bu adayı halihazırda 6 millik karasuyu rejimine tâbi Ege Denizi dışına çıkararak, Ege Denizi sınır başlangıç noktasını mümkün olduğunca daraltmaya çalışma endişesinin yattığı düşünülebilir. Oysa 1953 baskısı, sınırı adaların güney kıyılarından değil de kuzey kıyılarından geçirmiş olmasını hariç tutarsak, bölgenin coğrafi özellikleri göz önüne alındığında, bir denizaltı sırtı olarak genel bir süreklilik gösteren yayı takip eden, daha gerçekçi ve kendi içinde tutarlı bir sınır ortaya koymaktadır.

4.6.2.4. Ege Denizi Karasuları Sorunu

Bilindiği üzere Ege'de Yunanistan ile Türkiye arasındaki en önemli sorun Yunanistan'ın karasularını 12 NM'ne çıkarma kararıdır. Her ne kadar Yunanistan, bu hakkını "*kendi stratejisine uygun bir zamanda*" kullanacağını açıklamışsa da, Türkiye, Ege'deki hak ve menfaatlerinin gasp edilmesi anlamına gelen böyle bir kararı tanımayacağını ve bunu bir savaş nedeni (*casus belli*) olarak kabul edeceğini açıklamıştır.

Türkiye'nin bu konuda niye bu kadar hassas olduğunu incelemek gerekirse; Ege'de Yunanistan'ın 12 mil karasuyu ilan ettiğini ve bunun uygulamaya geçirildiğini varsayarsak, mevcut durumu 12 millik karasuyu uygulamasıyla karşılaştırdığımızda; Ege'deki Uluslararası suların %48,5'ten %20'lere gerileyeceğini, Yunan karasularının %38,7'den %60'a çıkacağını, EGEAYDAK karasularının Türk karasularını geçeceğini görebiliriz(Bkz.Tablo 1)

EGE DENİZİ	Karasuları 6 NM		Karasuları 12 NM	
	Alan km ²	%	Alan km ²	%
Türk Karasuları	14173	7.55	16895	9
Yunan Karasuları	73532	38.66	113208	60.03
EGEAYDAK Karasuları	10074	5.37	19986	10.65
Uluslararası Sular	90865	48.42	37583	20.02

Tablo 1. Ege Denizi Karasuları Alan ve Oranları

Kaynak : (Katipoğlu, 2004; ppt. Sunu'dan uyarlanmıştır.)

Bu durumda; Ege Denizinden Akdeniz'e Yunanistan karasularına girmeksizin yalnızca iki deniz yolumuz kalacaktır. Ege Denizini adeta bir Yunan iç denizine dönüştürecek böylesi bir uygulamaya asla izin verilmemelidir, verilmeyecektir de!

Yunanistan'ın karasuları genişliğinin 12 deniz miline çıkarma arzusunun dayanak noktası, 1982 BMDHS'nin 3'üncü maddesidir. Oysa, bu maddede belirtilen 12 mil azami bir genişliktir. Yani 12 mil karasuyu uygulaması evrensel bir standart olarak öne sürülemez. Zira böyle olsaydı, sözleşmede karasuları, "*12 mili aşmayan*

bir sınıra kadar” şeklinde ifade edilmez, bunun yerine, “*Ülkelerin karasuları 12 mildir*” şeklinde belirtilirdi.

Karasularının genişliği konusunda bugüne kadar tek düze bir düzen kabul edilmemiştir. Bu bakımdan “*kıyı devletlerine karasularını 12 mil genişlikte saptama hakkını öngören bir andlaşma hükmü, milletlerarası hukukta yeni bir kural niteliğini taşıyacaktır.*” Böylesi bir kuralın; uluslararası arenada her ne kadar genel kabul görürse görsün, bu kuralı içeren sözleşmeye taraf olmamış, bu kurala başından beri kararlı biçimde, aleni ve istikrarlı olarak karşı çıkan, Türkiye gibi devletlere karşı uygulanması, hukuken mümkün değildir.

Bu kural sonradan bir teamül haline gelse bile bu devletleri bağlamaz. Bu itibarla; Karasuları genişliği ile ilgili 1982 BMDHS'nin 3'üncü madde hükümleri, Türkiye için geçersiz kalmaya devam edecektir (Toluner, 1996; 100-101)

4.6.2.5 Ege Denizi Kıta Sahanelığı ve MEB Sınırlandırma Sorunu

Ege'nin tamamı üzerinde egemenlik hakkı olduğunu savunan Yunanistan'ın Türkiye ile ikili görüşmelere yanaşmaması, her konuda olduğu gibi kıta sahanlığı ile ilgili sınırlandırmada da müzakerelerin önünü tıkamaktadır. Uluslararası sorunlara çözüm aramak yerine denizlerin kullanımına ilişkin esasları belirleme amacından hareket eden 1982 BMDHS, belki de Yunanistan ve benzeri ülkelerin sözleşmenin ruhunu istismar edebileceği öngörerek hukukun vazgeçilmez unsuru olan “*ex aequo et bono*” yani hak ve nısfete uygunluk prensibini sık sık ön plana çıkarmıştır. UAD ve Hakemlik Mahkemeleri kararlarında bu husus açıklığa kavuşturulmaktadır.

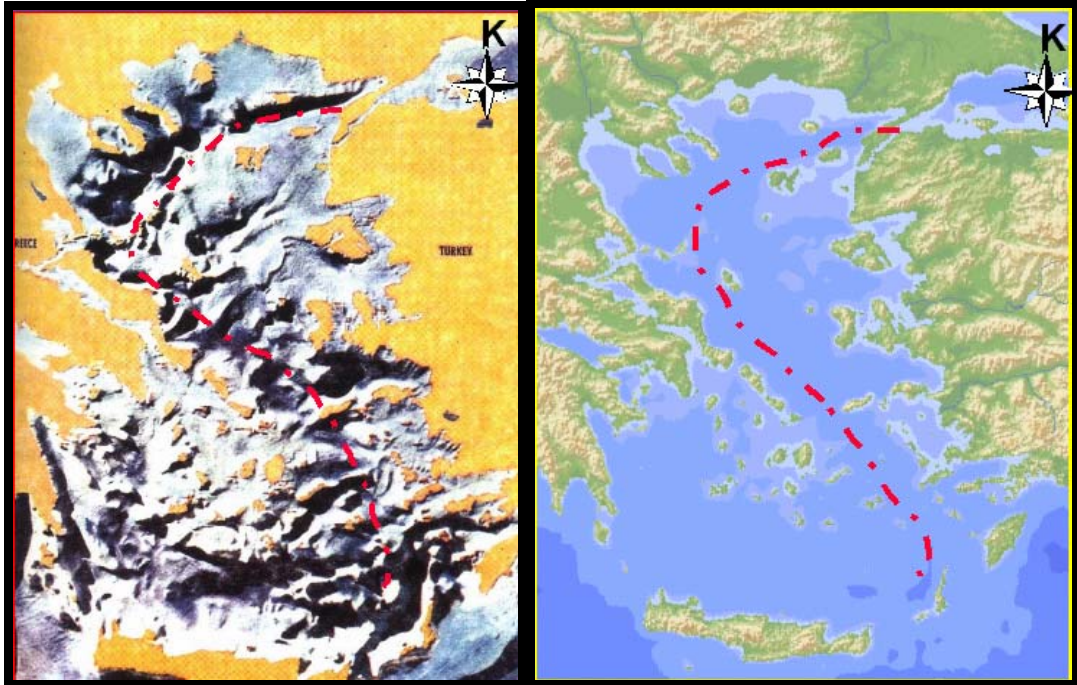
1982 BMDHS, kıyıları karşı karşıya ya da yan yana olan ülkeler arasında kıta sahanlığı sınırlandırmasının ilgili VI'ncı kısmı 83/1'nci maddesinde belirtildiği gibi hak ve nısfete uygun çözüm ve karşılıklı anlaşmayla yapılmasını salık vermektedir.

Bunun için Türkiye Ege kıta sahanlığı sınırlandırma sorununun Yunanistan ile ikili görüşmeler yoluyla çözümlenmesini istemekte ve çözümde doğal uzantı, hak ve nısfete uygun paylaşım prensiplerine uygunluğunu savunmaktadır. Hak ve nısfete uygunluk prensibinin en önemli bir kriteri olarak ta; 75 milyonluk nüfusun hak

ve beklentilerinin öncelikle dikkate alınması ve Yunanistan ile mukayese edilmesi gerektiğini iddia etmektedir.

Şekil 45'deki Ege Denizi derinlik haritası incelendiğinde, ortalama derinliğin 350 mt.kadar olduğu (Erinç ve Yücel 1998; 7) ve Ege'nin derin çukurlarının belirli bir düzene göre uzandığı dikkati çekmektedir. Kuzeyde Saros Körfezi'nden başlayarak güneye doğru hafifçe konkav bir yay çizmek suretiyle Eğriboz yakınlarına kadar, tabanı yer yer 1000 mt.yi aşan bir oluk yer almaktadır. Bu iki absiyal çukurlar yayı, orta Ege'de İstanköy ile kuzey Sporad'lar arasında uzanan ve yer yer derinliği 500 mt.yi aşan Kuzeybatı-Güneydoğu doğrultulu bir depresyonlar dizisi ile birbirlerine bağlanır. Böylece, bütün Ege'nin tabanı kuzeyden güneye "S" harfi biçiminde uzanan absiyal kısımlarla ikiye bölünmüş olmaktadır. Ege'yi tabii olarak ikiye ayıran bu derin çukurlar dizisi çok önemli bir bölgedir ve bazı bilim adamlarınca Asya ve Avrupa'nın denizaltındaki sınırı sayılmıştır (Erinç ve Yücel 1998; 11).

Türkiye, kıta sahanlığı sınırlarının yukarıda belirtilen Kıtasal Ayırım Bölgesi (ABYSSAL ZONE), yani Ege Denizinin en derin bölgesinden geçmesi gerektiğini savunmaktadır (Bkz. Şekil 46).

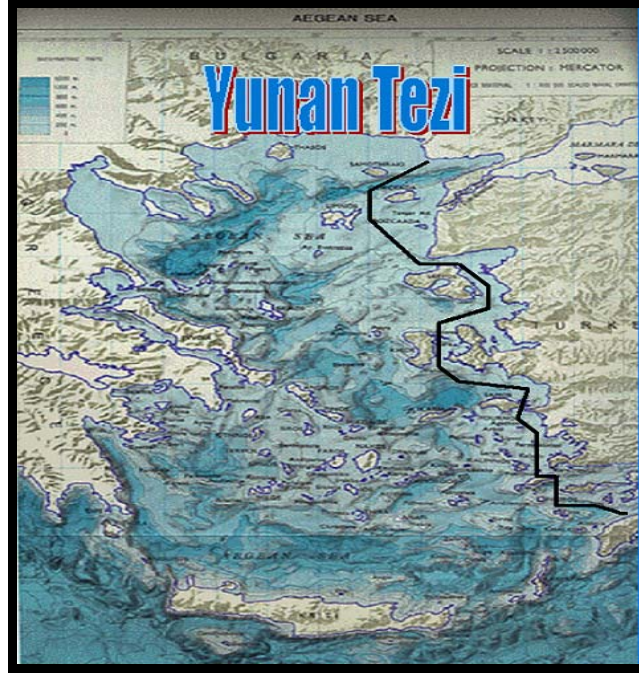

Şekil 46. Türk Tezi “ABYSSAL ZONE” a Göre Kıta Sahanlığı Sınırlandırması

Kaynak: (Genkur Bilgilendirme ve Bilinçlendirme Faaliyeti ppt. Sunu, 2006)

Ancak 1970 yıllarından sonraki UAD kararlarını incelediğimizde, bilhassa genişliği 400 deniz milinin altında bulunan Ege Denizi gibi yarı kapalı denizlerde deniz tabanına ilişkin jeolojik ve jeomorfolojik verilerin sınırlandırmalarda önemli bir rol oynamadığı görülmektedir. Bu kriter yerine mesafe unsurunun ve doğal kaynak rezervlerinin daha ön plana çıktığını belirtebiliriz. Sonuç olarak 1970'li yıllarda savunduğumuz Ege'de kıta sahanlığı sınırının "Abyssal Zone"dan geçmesi gerektiği tezinin, günümüzde hukukî öneminin azaldığı görülmektedir (Acer, 2002; 77)

Buna karşın Yunanistan ise, Ege'deki kıta sahanlığı sorununu sadece Doğu Ege Adaları ile Anadolu arasındaki kıta sahanlığı sınırlandırması olarak kabul etmektedir. Yunanistan sınırlandırma işleminin çözümü için, UAD'na gitme taraftarıdır (Bkz. Şekil 47).

Şekil 47. Yunanistan'a Göre Ege Kıta Sahanlığı Sınırı

Kaynak : (Genkur Bilgilendirme ve Bilinçlendirme Faaliyeti ppt. Sunu, 2006)

Bu gelişmeler esnasında, Türkiye ve Yunanistan 11 Kasım 1976'da Bern Mutabakatını imzalamışlardır. Bu mutabakat uyarınca, taraflar kıta sahanlığının sınırlandırılması konusunda bir andlaşmaya varmak için görüşmelerde bulunmayı kararlaştırmış, aynı zamanda Ege Kıta Sahanlığını ilgilendiren herhangi bir teşebbüs veya hareketten sakınmayı da taahhüt etmişlerdir.

1976 Bern mutabakatı hala geçerli olup, şartlar her iki ülkeyi de bağlamaya devam etmektedir. Türkiye, bu sorunların diğer Ege sorunları ile birlikte adil ilkeleri esas alan müzakerelerle çözülmesi taraftarıdır. Yunanistan ise kıta sahanlığı sorununun Türkiye ile Yunanistan arasındaki tek Ege sorunu olduğunu iddia etmeye devam etmektedir. Bu sorunun altında yatan gerçek yine “*yanlış tarafta bulunan*” adaların varlığıdır. Konuya ilişkin başka bir gelişme yoktur.

1982 BMDHS'nin 56/2'nci maddesinde kıyı devleti MEB'deki hak/görevlerini yerine getirirken 56/3'üncü maddeyle bu hak/görevlerin sözleşmenin VI'ncı kısmında olduğu gibi kullanılacağı yönünde atıfta bulunmaktadır. Buradan Kıta sahanlığı tespiti için geçerli olan 83/1-2'nci maddelerdeki kısımları yan yana veya karşı karşıya olan devletler arası sınırlandırma kurallarının MEB için de uygulanmasına gerektiğine işaret edilmektedir. Yani MEB sınırları da aynen kıta sahanlığı sınırlarının belirlenmesinde olduğu gibi öncelikle ikili anlaşmalar ile çözümlenmeye çalışılacak, uzlaşma sağlanamazsa XV'inci kısımda belirtildiği hükümler çerçevesinde Uluslararası yargı birimlerine başvurulacaktır.

Bu nedenle Ege'de MEB sınırlarının tespit edilebilmesi için öncelikle Yunanistan ve Türkiye'nin çözüme yönelik ikili anlaşma yapması gerekmektedir. Böyle bir anlaşma olmaksızın Yunanistan MEB'yi tek başına kullanamayacağı gibi buradaki haklarını üçüncü devletlere veya vatandaşlarına transfer edemez. Dolayısıyla bu sorunun çözümsüz kalması her iki devletin de zararındır.

Ege'de MEB sınırının tespitinde taraflar arasında anlaşma sağlanamazsa ; Sınır tespiti yapılmaksızın Ege MEB'sinin iki ülke tarafından ortak olarak kullanımı yönünde bir anlaşma da gerçekleştirilebilir. Bu kapsamda bence en önemli sorun kullanım oranlarının belirlenmesi olacaktır. Ancak gene de nihai çözüm organı olan UAD veya Hakem Mahkemelerine sorun götürülmeden mutlak surette denenmesi gereken bir alternatif olduğunu değerlendirmekteyim.

Sonuçta Ege Denizinde Kıta sahanlığı ve MEB sınırlarının bölgesel şartlardan dolayı tek bir sınır olarak algılanması gerekmektedir. Aksi durumda sorun çok daha karmaşık, hatta teknik olarak çözümü imkansız bir şekle dönüşecektir. Bahse konu sınırlandırmalar yapılırken, adalar ile ilgili olarak 1982 BMDHS'nin 121/3'üncü maddesinin hükmü ön plana çıkarılmalıdır.

4.6.3. Akdeniz'deki Deniz Yetki Alanı Sorunları

4.6.3.1. Doğu Akdeniz Kıta Sahanlığı Sorunu

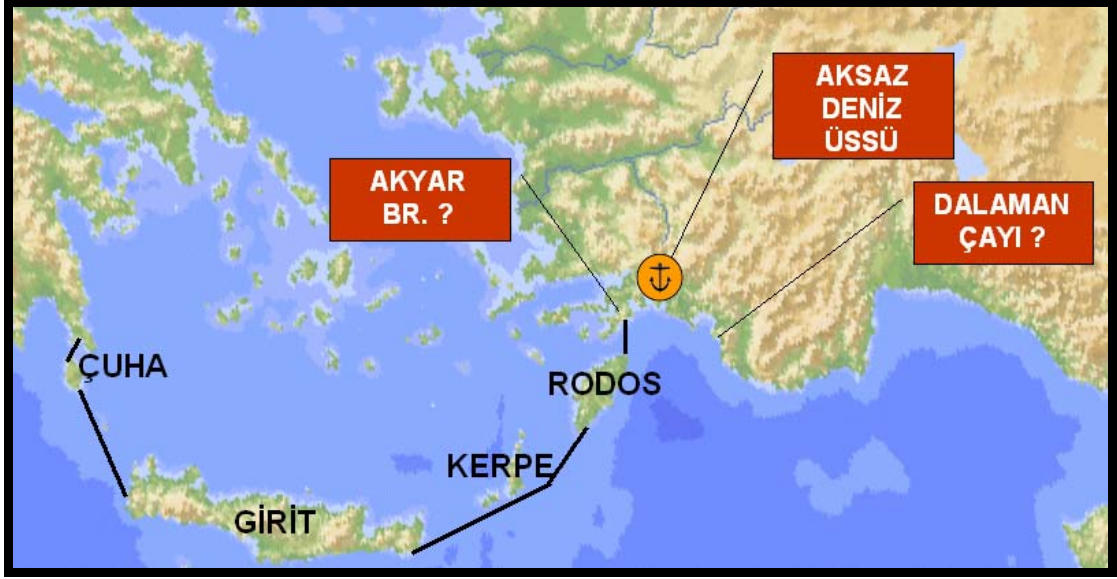
Doğu Akdeniz ciddi uyuşmazlıklara taraf olan İsrail-Filistin, Türkiye-Yunanistan, Türkiye-Suriye, KKTC-GKRY gibi birçok devletin sahillerinin bulunduğu bir denizdir. Deniz sınırlandırmalarına ilişkin uluslararası hukuk kurallarının gelişim ve buna bağlı olarak geçirdiği değişimin yarattığı güçlükler, bölgenin karmaşık fiziki-siyasi coğrafyası, çatışan menfaatler ve 2001 yılı başlarında Kıbrıs Adasının güney doğusunda zengin petrol ve doğal gaz yatakları bulunduğu dair GKRY basınında çıkan haberler bir anlamda bahse konu bölgede kıta sahanlığı sınırlandırmasına ait uyuşmazlığın habercisi niteliğindedir (Başeren, 2002; 104).

Bunun yanısıra halen belirsizliğini korumakta olan Ege kıta sahanlığı sınırlandırması ile Doğu Akdeniz kıta sahanlığı sınırlandırmalarının birbirleriyle yakın ilgi içinde olmaları, Yunanistan güdümündeki GKRY'nin KKTC'ni hiçe sayarak Mısır ile kıta sahanlığı sınırlandırma anlaşması yapması, AB'nin 2004 yılında GKRY'ne Kıbrıs Cumhuriyeti sıfatıyla üyelik vermesi, Kıbrıs GKRY sınırları içerisindeki İngiliz üslerinin varlığı, Suriye ile Türk deniz yan hudut sorunları, Girit, Rodos ve Meis adalarına verilmesi muhtemel yetki alanlarının Türk yetki alanları üzerindeki olumsuz etkileri gibi karmaşık sorunların varlığı kıta sahanlığı sınırlandırma sorununun çözümünü içinden çıkılmaz bir hale dönüştürmektedir. Ancak tüm bu sorunlara rağmen, bölge coğrafyasının Ege denizine oranla daha sorunsuz olmasının etkileriyle Ege kıta sahanlığı sorunu çözümüne göre daha az karmaşıktır.

Bunun yanında Doğu Akdeniz'in Orta Asya petrolünü içeren bir enerji havzası olması ve bu enerji havzasında güvenli petrol dağıtımı ve ulaştırmasının yapılma gerekliliği bölgenin önemini daha da arttırmaktadır.

4.6.3.1.1. Ege'nin Güney, Akdeniz'in Kuzey-Batı Sınır Belirsizliği

Ege denizinin güney sınırının ya da başka bir ifadeyle Akdenizin kuzey batı sınırının belirlenmesi Ege sorununun temel çıkış noktaları ile doğrudan ilişkilidir ve mutlak surette bu kapsamda ele alınarak çözümlenmesi gerekmektedir.

Şekil 48. Akdeniz'in Kuzey Batı Sınırı

Kaynak: (Başeren, 2002; ppt. Sunu)

Ege Denizi Güney Sınırı başlığı altında daha önce belirtilen sorun aynı zamanda Akdeniz'in kuzey sınırı olduğundan yine karşımıza çıkmaktadır. Deniz sınırlarının belirlenmesi alanında en kapsamlı ve kabul görmüş çalışma, Uluslararası Hidrografi Örgütü tarafından hazırlanan, özel yayınlar serisinden "*Okyanus ve Denizlerin Sınırları*" S-23 dokümanıdır. Her ne kadar doküman, sınırların yalnızca hidrografik maksatlarla hazırlandığı, hukukî veya politik herhangi bir öneme sahip olmadığı önsözü ile yayımlanmaktaysa da Hidrografik maksatlar kapsamında yapılabilecek, araştırma faaliyetleri gibi aktiviteler, hukukî ve politik sonuçlar doğurabilecektir.

Bu dokümanın Ege Denizi güney/Akdenizin kuzey sınırına ait 1953, 1986 ve 2002 tarihli taslak haritaları incelediğimizde haritalar arasında bir kaç önemli farktan söz etmek mümkündür. (Bkz. Şekil 42, 43 ve 44)

1953 tarihli taslak haritada, Çuha (Kitira) Adasının Ege Denizi sınırları içinde olduğu halde 1986 ve 2002 taslaklarında, Akdenize dahil edilmiştir. 1986 ve 2002 tarihli taslak haritaları arasında ise sınırın doğudaki bitiş noktası değişmiştir. 1986 taslağında bu nokta Akyar Burnu iken 2002 taslağında Dalaman Çayı olarak görülmektedir (Bkz. Şekil 48)

Diğer bir sınır belirsizliği Meis adasının bulunduğu bölgede yaşanmaktadır. Türkiye, İtalya arasında 4 Ocak 1932 tarihinde yapılmış bir andlaşma bulunmaktadır. “Anadolu Sahilleri ile Meis Adası Arasındaki Ada ve Adacıkların ve Bodrum Körfezi Karşısındaki Adanın Ciheti Aidiyeti Hakkındaki İtilafname” başlığındaki bu andlaşma onaylanmış ve Milletler Cemiyetine tescil ettirilmiştir.

4 Ocak 1932 tarihli andlaşma ile Meis Adası ve etrafındaki adacıklar ile Türkiye arasındaki sınır saptanmıştır. Fakat sınırın niteliği açıklığı kavuşturulmamış, andlaşmanın 5/1 maddesinde Türkiye-Yunanistan karasuları sınırı olduğu, 4’üncü ve 5’inci maddenin son paragrafında ise sadece bölgedeki ada ve adacıkların hakimiyetini belirlediği belirtilmiştir(Bkz. Şekil 49 ve Başeren, 2002; 106).

1947 Paris Barış Andlaşması ile Menteşe Adaları ve Meis Yunanistan’a verilince Yunanistan İtalya’nın halefi olarak bu andlaşmaya taraf olmuştur. Yunanistan ayrıca 28 Aralık 1932 tarihli Teknisyenler Zaptı olarak geçen “sözde bir andlaşma” dan söz etmekte, bu “sözde andlaşmanın” 4 Ocak 1932 tarihli Türk-İtalyan andlaşmasının eki olduğunu ve 37 koordinattan oluşan sınırın da deniz sınırı olarak algılanması gerektiğini savunmaktaysa da; Teknisyenler Zaptı’nın imzalayanların yetki belgelerinin olmaması, Milletler Cemiyeti Misakı mad. 18’e rağmen Cemiyete tescil ettirilmemesi nedeniyle Uluslararası bir belge niteliğini taşımayacağından, Türkiye’yi hukuken bağlamamaktadır.

Şekil 49. 4 Ocak 1932 Tarihli İtalya-Türkiye İtilafname Haritası

Kaynak: (Başeren, 2002; ppt. Sunu)

4.6.3.1.3. Doğu Akdeniz’de Kıyıdaş Devletlerin Politikaları

Yunanistan’ın Doğu Akdeniz’de Türkiye’nin kıta sahanlığını elinden alma politikaları sürmektedir. Bu politikaları diplomatik girişimlere de yansıtmış, kıta sahanlığı sınırlandırması için Mısır ile görüşmeler yapmış, bununla beraber Meis Adası’na kıta sahanlığı açısından tam etki tanımak, yani Meis ile Mısır arasında kalan kıta sahanlığı sınırlandırması yapmak üzere girişimlerde bulunmuş, ancak Mısır Türkiye’yi incitmek istemediğini bildirmiş, görüşmeler sonuçsuz kalmıştır.

(www.un.org/Depts/los/legislationandtreaties/statefiles/cyp.htm, 16.07.2006)

Mısır 17 Şubat 1958’den bu yana 12 mil karasuları uygulamasını sürdürmekte ve 200 metre işletilebilir derinliğe kadar kıta sahanlığı haklarını kullanacağını öngören bir düzenlemeye sahiptir Ayrıca Kızıldeniz ve Akdeniz’de MEB haklarını kullanırken diğer devletlerin hak ve yükümlülüklerine gereken saygıyı göstereceğini BMDHS hükümlerine uygun hareket edeceğini beyan etmiştir.

(www.un.org/Depts/los/legislationandtreaties/statefiles/egy.htm, 20.07.2006)

Mısır kendi bölgesindeki doğal gaz kaynaklarını uzun süredir işletmektedir. GKRY ve Mısır arasında Kıbrıs’ın doğal gaz sahasında ortak işletmeler oluşturulması ile ilgili olarak henüz anlaşma olmamasına rağmen bir ortak düzenlemenin yapılabileceğini ve müzakere açısından tanınan tek bir Kıbrıs olduğunu ve onu (GKRY) muhatap kabul ettiğini bildirmektedir (Başeren, 2002; 109)

GKRY, Yunanistan’ın Rodos, Meis, Kıbrıs hattının güneyinde Türkiye’nin kıta sahanlığı haklarını elinden alma politikalarına paralel bir tutum sürdürmektedir. GKRY, Kıbrıs deniz yetki alanları dahilindeki petrol yatakları konusunda Suriye, Mısır, Lübnan ve Libya ile temaslarda bulunacağını beyan etmektedir.

GKRY, MEB ve kıta sahanlığı sınırlandırmaları konusunda Mısır ile 17 Şubat 2003 tarihinde eşit uzaklık kriterine dayanan MEB anlaşmasını gerçekleştirmiş,

(www.un.org/Depts/los/legislationandtreaties/pdf/treaties/egy-cyp2003EZ.pdf,

20.07.2006)

Lübnan, Suriye ve İsrail nezdinde de aynı kapsamda girişimlerde bulunmaktadır.

KKTC, GKRY’nin diğer devletler ile sürdürmekte olduğu MEB/kıta sahanlığı sınırlandırmaları kapsamında temaslarda KKTC’nin de taraf olduğunu ve bunun doğal bir sonucu olarak, ilgili bölgede petrol ve doğal gaz bulunması durumunda

KKTC'nin de % 50 pay sahibi alması gerektiğini savunmakta, bölgedeki MEB ya da kıta sahanlığı sınırlandırma anlaşmalarının ancak Türkiye de dahil ilgili kıyıdaş tüm ülkeler ile karşılıklı anlaşmalarla gerçekleştirilmesi gerektiğinin altını çizmektedir. GKRY'nin KKTC ile birlikte hareket etme zorunda olduğunu, münferit hareket ettiği takdirde KKTC'nin haklarını gerektiği gibi savunacağını bildirmektedir.

14 Kasım 2005 tarihinde KKTC meclisinin 12 nci birleşiminde “*KKTC Deniz Yetki Alanları Yasası*” Anayasanın 94 üncü maddesinin 1 inci fıkrası gereğince KKTC Cumhurbaşkanı tarafından Resmi Gazete’de yayımlanmak suretiyle ilan olunmuştur. Altı kısım ve 23 maddeden oluşan yasanın 5 inci kısmında belirtilen suç ve cezalara ilişkin 15, 16 ve 17 inci maddeleri Resmi Gazete’de yayımlandığı tarihten, diğer maddeleri ise 21 Mart 2003 tarihi itibariyle yani geriye yönelik olarak yürürlüğe girmiştir (www.cm.gov.nc.tr).

Suriye, 1981’de kara sularının genişliğini 35 NM’e çıkarmış, 19 Kasım 2003’te karasularının 35 NM’den 12 NM’e çektiğini ilan etmiştir. 200 metre işletilebilir derinliğe kadar kıta sahanlığı sınırına sahip olduğunu, hüküm altına alan bir düzenlemesi bulunmaktadır.

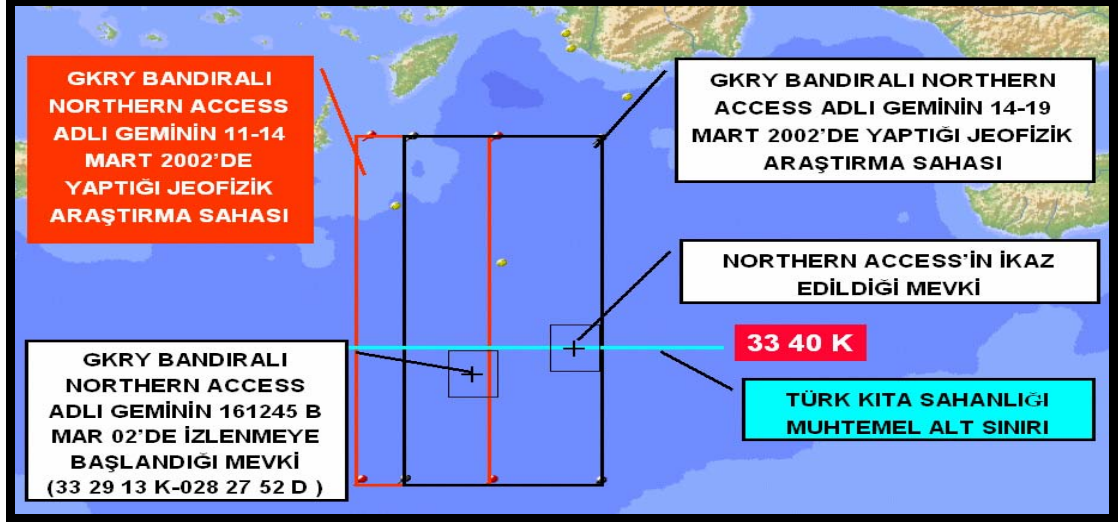
(www.un.org/Depts/los/legislationandtreaties/statefiles/syr_2003e.pdf, 17.07.2006)

2001 yılında GKRY ile aralarında kıta sahanlığı ve MEB sınırlandırma anlaşması konusunda görüşmelerde bulunulmuş, ancak bu görüşmeler Filistin ve Hatay meselelerinin olası sınırlandırmayı etkilemesi nedeniyle sonuçsuz kalmıştır.

Lübnan, 1970-1975 yılları arasında Rus, İngiliz ve ABD uzmanlarına kara ve denizlerinde petrol arama çalışmaları yaptırmış, ancak, petrol çıkarma maliyetlerinin yüksek olması nedeniyle çalışmalara ara vermiş, 1975-1990 yıllarında iç harp, 1990 yılından itibaren gerek başa gelen hükümetlerinin başarısız politikaları gerek İsrail işgali ve devletin ekonomik gücünün yetersizliği nedenleriyle, bu alanda halen yatırımda bulunamamaktadır. Açıklanan zaafiyetler ve Suriye'nin enerji alanında Lübnan'ı kendisine tâbi kılma istekleri nedeniyle Lübnan'ın Suriye'den bağımsız hareket etmesi beklenmemelidir (Başeren, 2002; 113).

Türkiye, bölgede Yunanistan ile Meis, Rodos'un güney batısındaki adalar nedeniyle komşudur. Kıta sahanlığına ilişkin bölgedeki haklarını korumaya yönelik politikalar izlemekte ve uygulamalar yapmaktadır. Örnek vermek gerekirse GKRY bandıralı Northern Acces adlı geminin 11-19 Mart 2002 tarihleri arasında aşağıda,

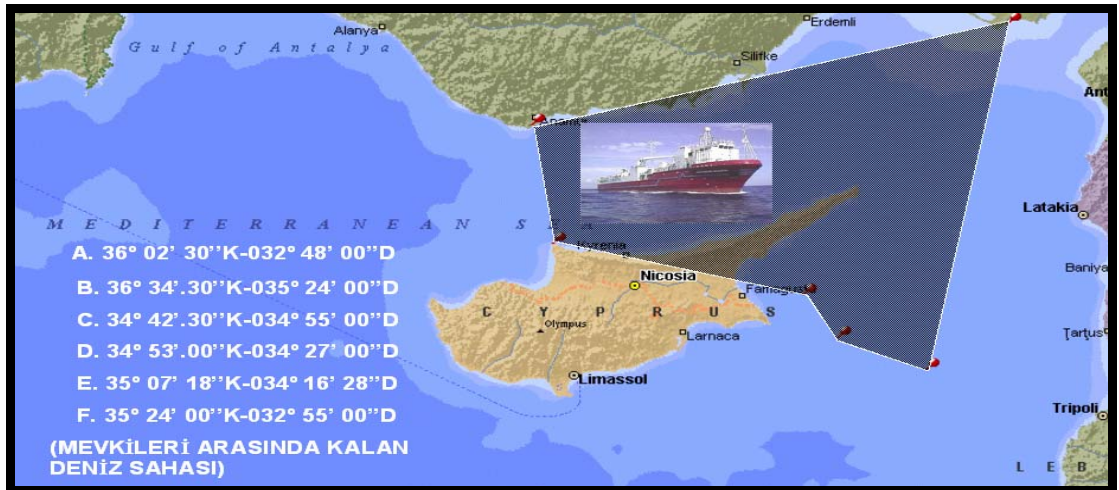
Şekil 51'de belirtilen sahada jeofizik araştırmaları yapacağını ilan ettiği bölgenin olası kıta sahanlığı ile çakıştığı kesimde adı geçen geminin GKRY adına araştırma yapmasına izin vermemiş, anılan çalışmalarına 33 40 K enlemi güneyinde devam edebileceğini bildirerek kararlı bir tutum sergilemiştir (Bkz. Şekil 51).

Şekil 51. GKRY Bandıralı Northern Access'in İkaz Edilmesi

Kaynak: (Başeren, 2002; ppt. Sunu)

11-16 Kasım 2002 tarihleri arasında KKTC ile koordineli olarak MTA Sismik-I adlı gemiyle Şekil 52'de belirtilen koordinatlı sahada sismik araştırmalar yaparak KKTC'nin sahip olması gereken deniz yetki alanlarının altını çizmiştir (Bkz.Şekil 52).

Şekil 52. MTA Sismik-I'in Araştırma Yaptığı Saha

Kaynak: (Başeren, 2002; ppt. Sunu)

17 Şubat 2003 tarihinde GKRY ile Mısır arasında onaylanan ve eşit uzaklık kriterine göre gerçekleştirilen MEB sınırlandırma anlaşmasına, Türkiye, BM nezdinde itiraz ederek adı geçen anlaşmayı tanımadığını ve bu anlaşmanın eşit uzaklık kriterine göre gerçekleştirilmesinin, KKTC ile ileride yapılması muhtemel MEB sınırlandırma anlaşmasının da aynı kriterlere göre gerçekleştirilmesi sonucunu doğurmayacağını ortaya koymuştur.

4.6.3.1.4. GKRY'nin "Kıbrıs Cumhuriyeti" adıyla AB'ne Üye Olması

GKRY 3 Eylül 1990 tarihinde tek yanlı olarak tüm Kıbrıs adına AB'ne tam üyelik başvurusunda bulunmuştur. 1 Mayıs 2004 tarihinden itibaren GKRY'nin AB'nce Kıbrıs Cumhuriyetini temsilen tek taraflı olarak birliğe kabul edilmesiyle devletler hukukuna göre zımni bir tanıma gerçekleştirilmiştir. Türkiye ise GKRY'nin uluslararası ilişkilerde yapacağı anlaşmaları tanımayacağını akdetmiştir.

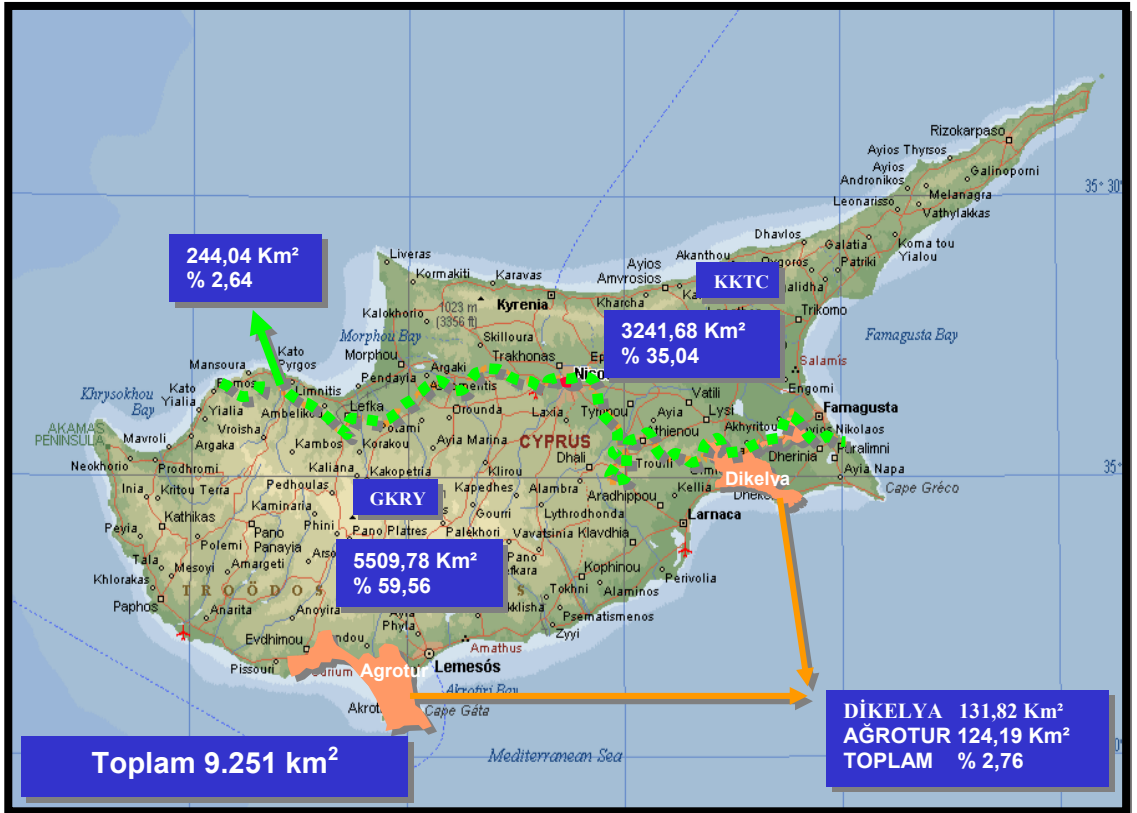
GKRY'nin AB'liğince zımni tanınmasıyla ilgili olarak şöyle bir durum ortaya çıkmaktadır. Öncelikle GKRY'nin kimi temsilen tanınacağı gündeme gelmektedir ki bu konu öncelikle çözümlenmelidir. Bu noktada kabul etmek gerekir ki Türkiye dışındaki tüm ülkeler GKRY'ni Kıbrıs Cumhuriyeti adıyla adanın tamamını temsil ettiğini hukuken kabul etmektedir. Ancak bu noktada Türkiye'nin benzer yönde bir yükümlülüğe girmesi için uluslararası hukuk açısından bir mecburiyet yoktur.

Çünkü tanıma tamamen tanımayı yapacak devletin takdirine bırakılmıştır. Bununla birlikte Türkiye, AB sürecinde GKRY'ini adanın tamamını ya da bir kısmını temsilen tanıma yönünde bir eğilime girdiği andan itibaren, KKTC'nin ve orada yaşayan Türklerin durumlarının ne olacağı konusunun açık ve net biçimde görüşülmesi ve sonuca bağlanması gerekmektedir.

Türkiye GKRY'ni tanımaksızın devam etmekte olduğu AB ile üyelik müzakereleri sırasında Hükümetlerarası Konferans modeli ve oybirliği kuralı nedeniyle sürekli sıkıntı yaşayacaktır. Bu da müzakereler sırasında Türk tarafının bu sorunu aşmak için aşırı çaba göstermesine, bu nedenle yorulmasına ve müzakerelerdeki diğer kritik noktalara yeterince konsantre olamamasına neden olacaktır (Tezcan, 2005).

4.6.3.1.5. Kıbrıs'taki İngiliz Üslerinin Deniz Yetki Alanlarına Etkisi

1877-1878 Osmanlı Rusya harbinde, Osmanlı Devleti'ne yardımda bulunmak amacıyla Kıbrıs'ın idaresini geçici olarak Osmanlı Devleti'nden devralan ve Ada'da üslenen İngiltere; uzun yıllar Kıbrıs, Malta ve Cebel-i Tarık'taki varlığıyla Doğu Akdeniz'i kontrol altında bulundurmış; Orta Doğu'daki nüfusunun hak ve menfaatlerini etkin bir şekilde korumuş ve Hindistan'dan gelip, Akdeniz 'den geçerek İngiltere'ye ulaşan ana ticaret yolunu açık tutmayı başarmıştır. İngiltere, Zürih ve Londra Antlaşmaları gereği Kıbrıs'ın güneyinde, toplam yüzölçümü 99 milkare olan "Dikelya" ile "Agrotur" üslerini elinde bulundurma hakkını kazanmıştır. Bu üsler halen İngiltere'nin Orta Doğu'yla Akdeniz havzasındaki jeopolitik hedeflerinin, hak ve menfaatlerinin korunmasına hizmet etmektedir (Atun, 2002; 12) (Bkz. Şekil 53).

Şekil 53. Kıbrıs'taki İngiliz Üsleri

Kaynak: (Yanardağ, 2003; EK-B)

1963'ten günümüze kadar Kıbrıs Rum liderliği, Kıbrıs konusundaki İngiliz politikalarını kendi istekleri doğrultusunda etkiyebilmek için üsler konusunu koz olarak kullanmış, Kıbrıs Cumhuriyeti'ne AB üyeliği yolunu açabilmek için İngilizler nezdinde uyguladıkları taktik sindirme, şantaj politikalarının başarıya ulaşmış, "Kıbrıs'ta çözüm olmasa da AB'ne üyelik" 1 Mayıs 2004 tarihinde gerçekleşmiştir.

Kıbrıslı Rumlar, bütün Kıbrıs hükümeti adı altında konuşma ve temsil hakkına sahip olmadığı gibi, İngiltere ile İngiliz üsleri konusunda da müzakere etme haklar da yoktur. Ada üzerindeki üsler, Kıbrıs'ta yer alan iki toplumun, aynı zamanda Türkiye ve Yunanistan'ın rızası ile oluşturulmuştur.

Gelecekte bu üslerin durumu ve Doğu Akdeniz deniz yetki alanlarının belirlenmesindeki rollerinin ne olacağı konusu gizemini korumaktadır. Bu kapsamda; Çeşitli olasılıklar şöyledir :

- *İngiltere'nin üsleri her şeye rağmen elinde tutmaya devam edecektir.*

Çünkü İngiltere AB'ne üye olurken Kıbrıs'taki üslerini AB dışında tutulmuştur. Şimdi de gerek Kıbrıs'ın AB üyeliği görüşmelerinde gerek çözüm için ortaya konan Annan planında söz konusu üsler plan dışında tutulmuştur. Annan planının rafa kaldırılması ve GKRY'nin AB'ne üye olaması sonrasında da İngiltere üsleri kendi egemen toprağı olarak görmeye ve bunları Doğu Akdeniz ile Ortadoğu'daki çıkarları doğrultusunda kullanmaya devam etmektedir. İngiltere Hindistan yolunu kendine açık tutmak için Süveyş, Kıbrıs ve Cebel-i Tarık'ı elinde tutmak istemektedir.

- *İngiliz üslerinin varlığına son verilecektir.*

Çünkü ileride şartlar oluştuğunda Adadaki İngiliz varlığı yeniden sorgulanarak AB üyeliği sonrasında İngiliz üslerinin işlevlerini yitirdiği gerekçesi ile varlığına son verilebilecektir. Ancak bu durum uzak bir ihtimal olarak gözükmemektedir. Sonuçta GKRY'nin üsler konusunu KKTC'nin söz hakkını da yok sayarak kendi menfaatleri doğrultusunda İngiltere'ye karşı koz olarak kullanmaya devam edecektir.

- *Üsler ABD'ne devredilecektir.*

Çünkü gelecekte üsler konusunda çıkabilecek bir sorun karşısında İngiltere, halen üsleri geliştirme ve birlikte kullanma kararı aldığı ABD'ne devrederek kendisinin Kıbrıs'ta konuşlandırılacak Avrupa Gücüne dahil olması ihtimal dahilindedir.

Bu senaryolar değerlendirildiğinde; kısa vadede ilk, orta vadede ikinci, uzun vadede ise üçüncü senaryonun gerçekleşmesinin mümkün olduğu söylenebilir.

Halihazırda GKRY sınırları dahilinde bulunan İngiliz üslerinin Kıbrıs adası Deniz Yetki Alanlarının belirlenmesinde etkisi olacağını değerlendirmekteyim.

Kıbrıs Deniz Yetki Alanları belirlenirken İngiliz üslerinin durumu, aidiyeti açıklığa kavuşturulmalıdır. Çünkü aidiyeti belirlenmemiş alanlara ait deniz yetki alanlarının da aidiyetleri belirsizliğini koruyacaktır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE’NİN DENİZ YETKİ ALANLARI ÜZERİNE BİR İNCELEME KONULU ARAŞTIRMAYA İLİŞKİN BİR UYGULAMA

5.1. ARAŞTIRMANIN AMACI

Deniz yetki alanlarının sınırlandırılması konusunda uluslararası hukukta meydana gelen gelişmeler ile küresel ve bölgesel gelişmeler paralelinde Türkiye’nin uygulaması gereken sınırlandırma politikalarını tespit etmek ve alınabilecek önlemleri belirlemektir.

5.2. ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

5.2.1. Delphi Tekniği

Araştırmanın amacına ulaşmak için literatür taraması ile gerçekleştirilen “*Türkiye’nin Deniz Yetki Alanları Üzerine Bir İnceleme*” adlı araştırmamdan çıkardığım sonuç ve teklifleri ilgili uzman görüşlerinden de yararlanılarak doğruluklarının, önceliklerinin test edilmesi ve hem de kalitatif bir çalışma gerçekleştirerek fikirler arası uzlaşmayla ortak sorunlu sahaların belirlenmesi kapsamında delphi tekniğinden yararlandım.

Delphi tekniği; Bir konunun, o konuyla ilgili uzman kişilerden seçilmiş panel üyelerine sunularak, farklı görüşlerden faydalanmayı, o konuyla ilgili geleceğe yönelik tahminlerde bulunmayı ve/veya panel üyeleri arasında uzlaşmayı amaçlayan bir çalışma tekniğidir (Kinneer ve Taylor, 1995; Abdel-Fattah 1997).

Delphi, konferans grupları yargısal tekniklere göre kullanım kolaylığı sağlayan pek çok pratik avantaja sahiptir. Panel üyelerinin çokluğu; yüz yüze tartışmalardan anlamlı bir sonuç çıkmasını zorlaştırdığında kullanılabilir. Ayrıca, delphi tekniği panel üyelerinin tek bir yerde, aynı zamanda toplanmalarından kaynaklanan, zaman ve maliyet ile ilgili sorunların oluşmasını engelleyecek yapıda şekillenmiştir (Mitchell ve McGoldrick, 1993)

Doğru uzman seçimi delphi tekniği için kritik başarı faktörüdür. Delphi tekniği uygulanmış diğer ęalıřmalar incelendiğinde, panel üye sayısının 10 ile 100 arasında değiştiği görölmektedir. (Yong vd., 1989). Bu uzmanların, sorunları anlayan, vizyon sahibi ve değişik görüşleri ifade edebilen kişilerden seçilmesi gerekliliği söz konusudur (Tuna ve Özer, 2002). ęalıřmanın verimliliğinin sağlanması için sonuçları kullanacak olan karar alıcılarında sürece katılımının sağlanması gereklidir (Saldanha ve Gray, 2002).

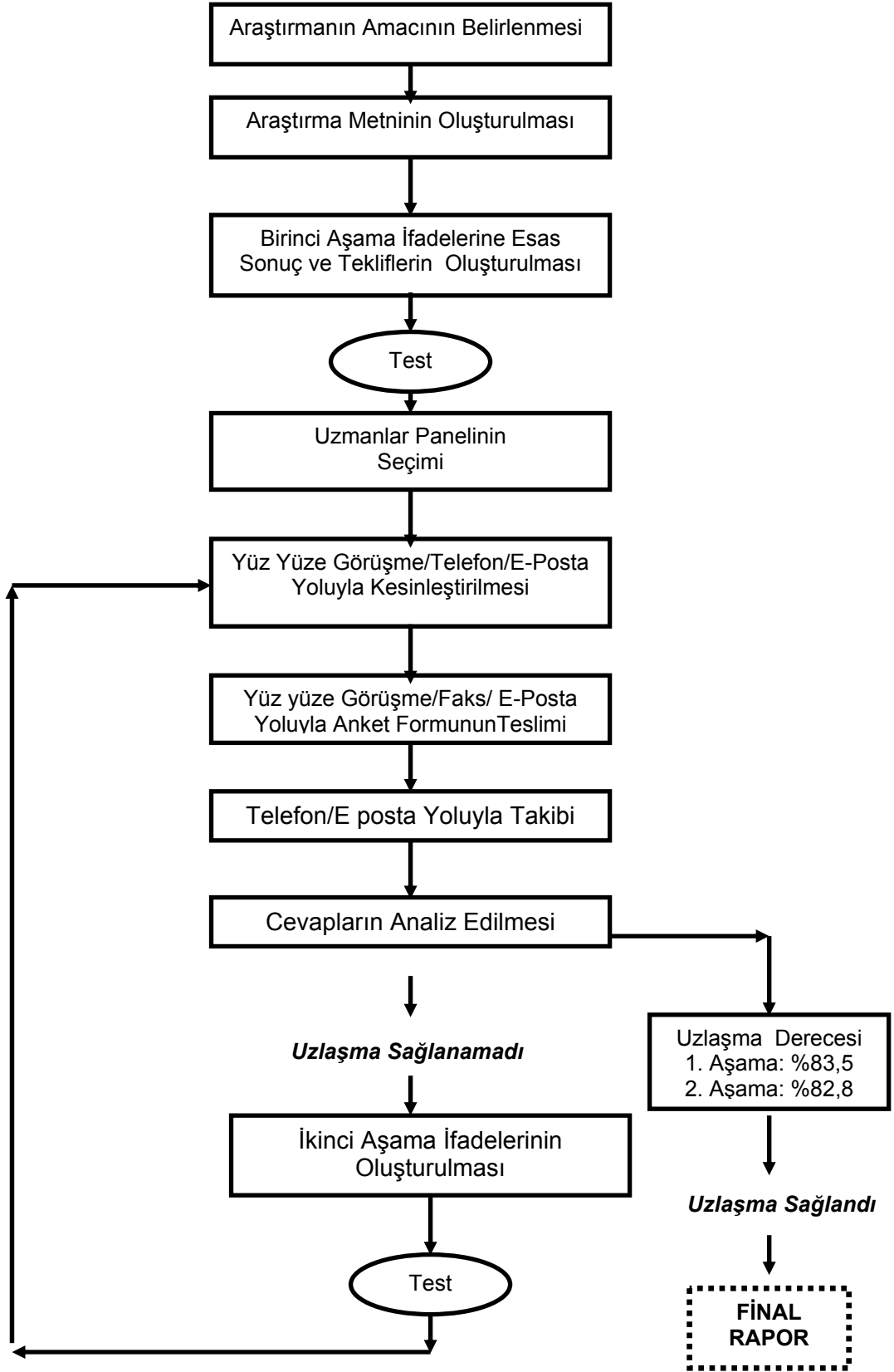
Pratikte ise, panel üyelerine, literatürden ve önceki araştırmalardan türetilen ifadeler sunulur ve bu ifadelere katıldıkları ya da katılmadıkları yönündeki görüşlerini (Saldanha ve Gray, 2002) nedenleriyle birlikte açıklamaları istenir. Araştırmayı oluşturan ifadelerin net ve panel üyelerini teşvik edici, yorum yapmalarına özendirici mahiyette hazırlanarak, soruların panelistlerin prematüre seçim yapmaktan alıkoyacak nitelikte olmalarına özen gösterilmelidir (Özer, 2001)

Panel üyeleri arasında “uzlaşma”nın belirlenmesi delphi sürecinin önemli aşamalarından biri olarak değerlendirilmektedir. Özellikle politik konularda panel üyelerinin uzlaşması yararlanılabilir bir ölçü oluşturmaktadır (Saldanha ve Gray, 2001). Literatürde panel üyeleri arasında fikir birliğini belirlemek amacıyla ęeřitli yöntemler kullanılmaktadır (Tuna ve Özer, 2002). Bu araştırma kapsamında her iki aşamada da uzlaşma derecesi oranını belirlemek için aşağıdaki formülden yararlanılmıştır (Saldanha ve Gray, 2001; Tuna ve Özer, 2002):

Katıldığını Belirten Fikirler Toplamı + Katılmadığını Belirten Fikirler Toplamı

Panel Üyeleri Tarafından Açıklanan Tüm Fikirler Toplamı

Uzlaşma oranının; her bir aşama için ayrı ayrı hesaplanması gerekmektedir. Eğer panel üyeleri herhangi bir ifadede uzlaşma sağlayamazsa, uzlaşma sağlanamayan ifadeler için daha önce yazılı olarak belirtilen yorumlar değerlendirilir ve yeni ifadeler bir sonraki aşamada panel üyelerine tekrar sunulur. Sürecin uzamasının panel üyelerinin ilgi ve katılım dereceleri üzerindeki muhtemel olumsuz etkisi göz önüne alınarak, bu ęalıřmada iki aşamadan oluşan bir delphi tekniği uygulamasının hazırlık ve değerlendirme süreçlerini de kapsayan akış şeması şekil 53’de gösterilmiştir.

Şekil 54. Delphi Tekniği Akış Diyagramı

Kaynak: (Özer, 2001'den uyarlanmıştır.)

5.2.2. Delphi Panelinin Uygulanması

10 kişilik panel grubunun seçiminde araştırma konusuna hakim olunması farklı kariyer ve görüşlere sahip olma gibi kriterler göz önünde bulundurulmuştur.

Bu anlayışla Dış İşleri Bakanlığı, İç İşleri Bakanlığı, Denizcilik Müsteşarlığı, Türk Deniz Kuvvetleri Komutanlığı gibi kamu kurum ve kuruluşlarının karar ve/veya işletim birimlerinde yönetici konumunda bulunan/bulunmuş olan 9 ve Deniz Hukuku konusunda 1 uzman olmak üzere toplam 10 panel üyesinin araştırmaya katılımı sağlanmıştır.

Seçilen panel üyelerine (*telefon, e posta ve yüz yüze görüşme yolu ile*) onayları alındıktan sonra açıklayıcı bir ön yazı (Ek 1) ile birlikte, ilk aşamayı oluşturan 31 ifade (*e posta/faks ya da yüz yüze görüşme yoluyla*) 17 Nisan - 21 Nisan 2006 tarihleri arasında iletilmiştir. Birinci aşamanın panel üyelerine iletiminin ardından telefon ve e-posta yolu ile takip gerçekleştirilerek panel üyelerinin çalışmaya tam katılımı sağlanmıştır.

İlk aşamada yer alan anket çalışmasına katılan 10 uzmanın, ankette yer alan 31 ifadeye verdiği cevaplar değerlendirilmiştir. Araştırmanın birinci aşamasında katıldığını belirten 214, katılmadığını belirten 45 olmak üzere toplam 259 fikir belirlenmiştir. Açıklanan tüm fikirler toplamı ise 310'dur. (51 yorumsuz). Bu sayılar dahilinde **Bölüm 5.2.1**'de açıklanan formül uygulandığında "*Birinci Aşama Uzlaşma Oranı %83,5*" (BAUO) olarak ortaya çıkmaktadır.

Birinci aşamada uzlaşma oranı hesaplandıktan sonra, her ifade için ayrı ayrı uzlaşma yüzdeleri hesaplanmıştır. Bu yüzdeler eğer BAUO ile eşit ya da yüksek ise o ifadede uzlaşma sağlanmıştır. Buna göre birinci aşamada yer alan 31 ifadenin 17 sinde uzlaşma sağlandığı görülürken diğer 14 ifadede uzlaşma sağlanamamıştır (Bkz. Tablo 2).

Tablo 2. Birinci Aşama Sonuç Özet Tablosu

İfade No:		N**		SONUÇLAR
		E	H	
	Karadeniz Deniz Yetki Alanı Sınırlandırmasında;			
1.	04 Aralık 1997'de Bulgaristan deniz yan sınır çözümü kapsamında yapılan anlaşmada hükümlere haklara sahip olabileceğimiz 104,7 km ² 'lik bir deniz kesimi kaybedilmiştir. Buradan hareketle gelecekteki deniz yetki alan sınırlandırma meselelerinde olmazsa olmaz prensipler belirlenip, tutarlı politikalar izlenerek olası kayıplar engellenmelidir.	10		%100 UZLAŞMA
2.*	Karadeniz'de kıta sahanlık/MEB sınırlandırması yapılmamış, koordinatları belirlenmemiş küçük bir bölgedeki sorunun çözüme kavuşturulması gerekmektedir. Bu sorunun çözümünün gecikmesi özellikle Balıkçılık avlanma sahalarının belirsizliği açısından ekonomik kayıplara yol açmaktadır.	4	4	%50 KATILİYORUM
3.	Karadeniz'de belirlenmiş MEB'ndeki kıyı devletin yönetsel/yargısal yetkilerinin kullanımına dair ulusal düzenlemenin bir an önce yapılması gereklidir.	9	1	%90 UZLAŞMA
	Ege Denizi Deniz Yetki Alanı Sınırlandırmasında;			
4.*	Öncelikle Deniz Yetki Alanları uygulanacak coğrafi bölgenin belirlenmesi, Yunanistan ile deniz yan sınır sorunun çözümü ve Ege güney sınırının belirlenmesi gerekmektedir	5	4	%55,5 KATILİYORUM
5.	Ege'de öncelikli sorun EGEAYDAK yada yeni adıyla "Coğrafi Formasyonlar" 'ın aidiyetinin belirlenmesidir.	7	1	%87,5 UZLAŞMA
6.	BMDHS 121/3 maddesine göre yerleşmeye elverişli olmayan veya kendisine mahsus bir ekonomik hayatı bulunmayan kayalıkların MEB veya kıta sahanlığı yoktur. Bu durumda Ege'de Yunanistan'a ait ve meskun durumda bulunan adaları belirlenerek, deniz yetki alanları kapsamında diğer adalarının sadece karasuyu kapsamında incelenmesi gerekmektedir.	9	1	%90 UZLAŞMA
7.*	Kıta Sahanlığının coğrafik tanımından yola çıkılarak, sınırın Ege'nin kıtasal ayırım bölgesi(Abbysal Zone)'nden geçmesi gerektiğinden, bahse konu sınırın doğusunda yer alan Yunan adaları "Yanlış Taraftaki Adalar" olduklarından bu adaların sınırlı bir "Cep Bölge"yi içerecek kıta sahanlığına sahip olabileceği değerlendirilmektedir.	4	3	%57,1 KATILİYORUM
8.*	Ege'de MEB anlaşması olmaksızın kıyıdaş her iki devlet tek başına MEB'yi kullanamayacağı gibi buradaki haklarını üçüncü devletlere veya vatandaşlarına da transfer edemez. Dolayısıyla bu sorunun çözümsüz kalması her iki devletin de ekonomik olarak zararlıdır.	7	2	%77,7 KATILİYORUM
9.	Deniz Yetki Alan sınırlandırma meseleleri dar ve kapalı bir alanda cereyan ettiğinden birbirleriyle bağlantılı ve iççedirler. Dolayısıyla herhangi birinde varılacak çözüm diğerlerini etkileyeceğinden bir paket halinde birlikte ele alınarak çözümlenmelidir.	10		%100 UZLAŞMA
10.	Sorunların çözümünün öncelikle ikili görüşmeler yoluyla ele alınması ve bu doğrultuda uğraş verilmesi, UAD'na gidilmesi durumuna da hazırlıklı olunması gerekmektedir.	9	1	%90 UZLAŞMA
11.	İkili görüşmeler ve UAD'na hazırlık kapsamında konu ile ilgili ön plana çıkmış sivil toplum örgütleri, akademisyenler ve hukukçular ile işbirliği yapılarak, Dışişleri Bakanlığı koordinatörlüğünde Genelkurmay Başkanlığı ile Deniz ve Hava Kuvvetleri Komutanlıkları temsilcilerinin de katılımıyla teşkil edilecek bir çalışma grubunun en kısa sürede faaliyete geçirilmesi, grubun konulara göre alt komiteler halinde çalışmalarına başlayarak uluslararası hukuka göre haklılığımızı ortaya koyan Türk tezlerinin hukukî gerekçeleri ile oluşturulması ve olası Yunan tezlerinin incelenerek bu tezleri çürütecek hukukî dayanak noktalarının tespit edilmesi gerekmektedir.	9		%100 UZLAŞMA
12.	AB müzakere sürecinde sorunların çözümününe yönelik girişimlerin mümkün olduğu ölçüde AB baskısı oluşturmayacak şekilde yapılmasının, bu kapsamda sorunların ikili olarak bir paket halinde ele alınması ve diğer kurumların hakemliğine veya yargısına zorunlu kalmadıkça gidilmemesi daha uygun olacaktır.	8		%100 UZLAŞMA
13.*	Sorunların UAD'na mümkün olduğunca geç götürülmesi, mümkünse bu sürecin AB üyeliğinin kabul edildikten sonraki dönemlere bırakılarak iki AB üyesi ülke olarak sorunların UAD'na götürülmesi daha uygun olacaktır.	4	3	%57,1 KATILİYORUM

Tablo 2. Birinci Aşama Sonuç Özet Tablosu (Devamı)

İfade No:		N**		SONUÇLAR
		E	H	
	Ege Denizi Deniz Yetki Alanı Sınırlandırmasında;			
14.	Türkiye'yi UAD'nda temsil edecek yargıcın "Ad Hoc" yedekleriyle birlikte çok iyi yabancı dil bilgisi (İngilizce/Fransızca), konular üzerinde uzman olacak şekilde önceden belirlenerek yetiştirilmesi hayati öneme sahiptir.	8	1	%88,8 UZLAŞMA
15.*	UAD'na gidilmesi halinde karasularının genişliğinin 6 NM'de sabit kalması ön koşul olarak belirlenmelidir.	6	3	%66,6 KATILİYORUM
16.*	UAD'na gidilmesi halinde müzakere politikası sabit olmalı ve doktrin birliği oluşturularak sorunlar bir paket halinde tartışılmalıdır.	5	2	%71,4 KATILİYORUM
17.	UAD'na gidilmesi halinde konu öncelikleri olarak; coğrafi Formasyonlar aidiyetleri, meskun adalar, karasuları genişliği, kıta sahanlığı, MEB sorunları incelenmelidir.	8		%100 UZLAŞMA
18.	Kıta sahanlığı konusunda; dünyadaki diğer kıta sahanlığı sorun çözümlerinin çok iyi analiz edilerek, kendine has yarı kapalı bir deniz olan Ege Denizi'nde eşit uzaklık ve hakçalık arasında bir denge kuracak, ancak tarafların stratejik, ekonomik ve siyasi çıkarlarını da tatmin edecek alternatifler üretilmelidir.	10		%100 UZLAŞMA
19.*	Ege'de bütünlük arz eden deniz yetki alanları itilaflarından, bu bağlamda kıta sahanlığının sınırlandırılması sorunundan bağımsız olarak MEB'in sınırlandırılmasını düşünmek; Ege'nin coğrafi, hukukî ve siyasi gerçeği ile çelişir. Çelişkinin ötesinde böyle bir çözümü teknik olarak gerçekleştirmek çok zordur. Bu yüzden MEB'nin ortak kullanımı daha problemsiz bir çözüm olabilir.	6	2	%75 KATILİYORUM
	Boğazlar Hakkında;			
20.	Türkiye'nin egemenliğini bağlayıcı hükümlere yer verdiği iddia edilen Montreux Sözleşmesinin alternatifinin Türkiye'nin egemenliğini neredeyse kaldıracak bir düzenleme olması ve böylesi bir anlaşmanın daha iyi koşullarda gerçekleştirilmesinin bugünkü şartlarda mümkün görülmemesi nedeniyle mevcut durumun korunması Türkiye'nin çıkarları açısından önemlidir.	8		%100 UZLAŞMA
	Akdeniz Deniz Yetki Alanı Sınırlandırmasında;			
21.*	Ege denizinin güney sınırının yada başka bir ifadeyle Akdenizin kuzey batı sınırının belirlenmesi Ege sorununun temel çıkış noktaları ile doğrudan ilişkilidir ve mutlak surette bu kapsamda ele alınarak çözümlenmesi gerekmektedir.	5	5	%50 KATILİYORUM
22.*	Suriye'nin Kasım 2003'te karasularının 35 milden 12 mil'e geçtiğini ilan etmesinin bu ülke ile olan karasuları yan sınırlarımızın tespiti için umut verici bir gelişme olduğu ancak Suriye'nin Hatay üzerindeki iddialarından vazgeçmeden bu konuda ilerleme sağlanması da pek mümkün görülmemektedir. Deniz yan sınırı belirlenmeden de deniz yetki alanlarının belirlenmesi teknik olarak mümkün değildir.	6	3	%66,6 KATILİYORUM
23.	4 Ocak 1932 tarihinde İtalya ile yapılan anlaşma ile Meis Adası ve etrafındaki adacıklar ile Türkiye arasındaki sınır bizzat saptanmıştır. Fakat sınırın niteliği açıklığa kavuşturulmamış, anlaşmanın 5/1 maddesinde Türkiye-Yunanistan karasuları sınırı olduğu, 4 ve 5 inci maddenin son paragrafında ise sadece bölgedeki ada ve adacıkların hakimiyetini belirlediği belirtilmiştir. Akdeniz deniz yetki alanı sınırlandırma çözümünden önce bu deniz sınırının mahiyeti açıklığa kavuşturulmalıdır.	7		%100 UZLAŞMA
24.	GKRY sınırları içerisinde kalan toplam 99 mil ² 'lik "Akrotiri" ve "Dikelya" İngiliz üslerinin durumu Akdeniz deniz yetki alanı sınırlandırmasını direkt olarak etkilemektedir. Bu üsler İngiliz toprağı sayılmaları nedeniyle GKRY ile aralarında yan deniz sınırlarının belirlenmesi gerekmektedir. Bu sorun çözülmeden bölgedeki deniz yetki alanı sınırlandırmasının yapılması teknik olarak mümkün görülmemektedir.	6		%100 UZLAŞMA
25.	Türkiye'nin Akdeniz'deki deniz ülkesini belirleyecek bir hususun hiçbir kuşkuya yer vermeyecek şekilde açıkça belirlenmesi gerekmektedir. Akdeniz'de MEB'miz olmadığından yabancı balıkçılar karasuları dışında avlanabilmektedirler. Bu nedenle Türkiye'nin Akdeniz'de ülkesel yetkilerinin nereden başlayıp nerede bittiği uluslararası ve ulusal düzenlemeler çerçevesinde açıkça belirlenmelidir.	10		%100 UZLAŞMA

Tablo 2. Birinci Aşama Sonuç Özeti Tablosu (Devamı)

İfade No:		N**		SONUÇLAR
		E	H	
	Akdeniz Deniz Yetki Alanı Sınırlandırmasında;			
26.*	Bölgedeki kıyıdaş ülkelerin yani Yunanistan, GKRY, KKTC, Libya, Suriye, Mısır, Filistin, Lübnan, İsrail ve Kıbrıs'taki üsleri nedeniyle İngiltere'nin politikaları çok iyi incelenmeli, deniz yetki alanları sorun çözümünün ilk aşamasında belirtilen kıyıdaş ülkelerin katılımıyla çok uluslu bir konferans düzenlenmesi uygun bir hal tarzıdır.	6	2	%75 KATILYORUM
27.*	GKRY'nin 1 Mayıs 2004 tarihinde "Kıbrıs Cumhuriyeti" adıyla Kıbrıs'ın tamamını temsil edecek şekilde AB'ne üye olması uluslar arası hukuka aykırı bir uygulama olup, Akdeniz deniz sınırlandırma sorununun çözümünü daha da karmaşıklaştırmıştır.	7	2	%77,7 KATILYORUM
28.*	Önce Türkiye-Kıbrıs adasının deniz yetki alan sınırlandırma sorunu çözümlenmelidir.	3	5	%37,5 KATILYORUM
29.	Meis'in sahip olacağı deniz yetki alanları karasuları ile sınırlı kalmalıdır. Türkiye'nin aynı deniz alanlarına cepheli güney sahillerinin etkisinin bu sahillere bakarak çok daha kısa olan Kıbrıs Adası'nın batı sahilleri tarafından kesilmesi de mümkün görünmemektedir.	6		%100 UZLAŞMA
30.*	Türkiye GKRY'ni tanımaksızın devam etmekte olduğu AB ile üyelik müzakereleri sırasında Hükümetlerarası Konferans modeli ve oybirliği kuralı nedeniyle sürekli sıkıntı yaşayacaktır. Bu da müzakereler sırasında Türk tarafının bu sorunu aşmak için aşırı çaba göstermesine, yorulmasına ve müzakerelerdeki diğer kritik noktalara yeterince konsantre olamamasına neden olabilir.	4	3	%57,1 KATILYORUM
31.	GKRY MEB ve kıta sahanlığı sınırlandırmaları konusunda Mısır ile 17 Şubat 2003 tarihinde eşit uzaklık çizgisine dayanan MEB anlaşmasını imza etmiş, Türkiye'de bu anlaşmanın kendi olası MEB ve kıta sahanlık sınırlarıyla çakışması nedeniyle BM nezdinde itirazda bulunmuş ve bu anlaşmada kullanılan eşit uzaklık kriterinin de gelecekte yapılması muhtemel deniz yetki alan sınırlandırma anlaşmalarında eşit uzaklık kriteri kullanılması şartını gerektirmediğini ifade ederek kararlı bir tutum sergilemiştir, bu kapsamdaki proaktif politikaların tutarlı olarak sürdürülmesi gerekmektedir.	8		%100 UZLAŞMA

Kaynak: Yazar

* Birinci Aşamada uzlaşma sağlanamayan ifadelerdir.

** Belirtilen düşüncelerin dağılımını belirtmektedir.

E- Katılıyorum H- Katılmıyorum

Birinci aşamada uzlaşma sağlanamayan 14 ifade için, panel üyelerinin yorumları değerlendirilerek 27 yeni ifade oluşturulmuştur. Delphi çalışmasının ikinci aşamasını oluşturan bu ifadeler 15 Mayıs- 31 Mayıs 2006 tarihleri itibariyle bir ön yazı (Ek 2) ve birinci aşamanın sonuçlarını gösteren özet tablo ile birlikte tekrar panel üyelerinin yorumuna sunulmuştur. Telefon ve e-posta yolu ile yapılan takip sonucunda 11 panel üyesinin ikinci aşamaya katılımı sağlanmıştır.

Araştırmanın ikinci aşamasında; uzman yorumlarının değerlendirilmesi sonucu oluşturulan 27 yeni ifade için; katıldığını belirten 153, katılmadığını belirten 93 olmak üzere toplam 246 fikir belirlenmiştir. Açıklanan tüm fikirler toplamı ise 297'dir (51 yorumsuz). Bu sayılar dahilinde formül uygulandığında İkinci aşama Uzlaşma Oranı %82,8 olarak gerçekleşmiştir.

İkinci aşamada uzlaşma oranı hesaplandıktan sonra, her bir ifade için uzlaşma yüzdeleri ayrı ayrı hesaplanmış, ikinci aşamada yer alan 27 ifadeden sadece üçünde %82,8 olarak belirlenen uzlaşma derecesinin üzerinde ağırlık gösterdiği görülmüştür (Bkz.Tablo 3).

Tablo 3. İkinci Aşama Sonuç Özet Tablosu

İfade No:		N**		SONUÇLAR
		E	H	
	Karadeniz Deniz Yetki Alanı Sınırlandırmasında;			
1. (2)*	<i>Karadeniz'de kıta sahanlık/MEB sınırlandırması yapılmamış, koordinatları belirlenmemiş küçük bir bölgedeki sorunun çözüme kavuşturulması gerekmektedir. Bu sorunun çözümünün gecikmesi özellikle Balıkçılık avlanma sahalarının belirsizliği açısından ekonomik kayıplara yol açmaktadır.</i>	4	4	%50 KATILİYORUM
	2.1. Bahsedilen boyutta kayıplara yol açmayacağı kanaatindeyim.	6	4	%60 KATILİYORUM
	2.2. Yaşanan sorunlar balıkçıların karasuyu ihlallerinden kaynaklanmaktadır.	5	5	%50 KATILİYORUM
	2.3. Bu sonuç için kıyıdaş ülkeler ile balıkçılık potansiyelimizin mukayesesi gerekir.	6	2	%75 KATILİYORUM
	Ege Denizi Deniz Yetki Alanı Sınırlandırmasında;			
2. (4)*	<i>Öncelikle Deniz Yetki Alanları uygulanacak coğrafi bölgenin belirlenmesi, Yunanistan ile deniz yan sınır sorunun çözümü ve Ege güney sınırının belirlenmesi gerekmektedir</i>	5	4	%55,5 KATILİYORUM
	4.1. Sorunlu bölge Türk Yunan kara sınırını belirleyen Meriç nehrinin denize döküldüğü Kuzey Ege'deki sahadır.		9	%0 KATILİYORUM
	4.2. Öncelikli sorun bu değildir. Ege'nin bir bütün olarak ele alınması ve bu şekilde soruna yaklaşılmalıdır.	11		%100 UZLAŞMA
3. (7)*	<i>Kıta Sahaneliğinin coğrafi tanımından yola çıkılarak, sınırın Ege'nin kıtasal ayırım bölgesi (Abbyssal Zone)'nden geçmesi gerektiğinden, bahse konu sınırın doğusunda yer alan Yunan adaları "YanlıŞ Taraftaki Adalar" olduklarından bu adaların sınırlı bir "Cep Bölge"yi içerecek kıta sahanlığına sahip olabileceği değerlendirilmektedir.</i>	4	3	%57,1 KATILİYORUM
	7.1. Söz konusu adalara cep bölgesi içerecek şekilde kıta sahanlığı verilmesi geniş bir alan sağlayacağından hakça bir çözüm olmayacaktır. Daha kısıtlı alan verilmelidir.	6	3	%66,6 KATILİYORUM
	7.2. Verilecek Cep bölge karasuları ile sınırlı kalmalıdır.	8	2	%80 KATILİYORUM

Tablo 3. İkinci Aşama Sonuç Özeti Tablosu (Devamı)

İfade No:		N**		SONUÇLAR
		E	H	
	Ege Denizi Deniz Yetki Alanı Sınırlandırmasında;			
4. (8)*	<i>Ege'de MEB anlaşması olmaksızın kıyıdaş her iki devlet te tek başına MEB'yi kullanamayacağı gibi buradaki haklarını üçüncü devletlere veya vatandaşlarına da transfer edemez. Dolayısıyla bu sorunun çözümsüz kalması her iki devletin de ekonomik olarak zararlıdır.</i>	7	2	%77,7 KATILİYORUM
	8.1. Halihazırda Ege'de MEB'i cazip kılabilecek seviyede belirlenmiş doğal kaynak ve rezerv yoktur.	1	6	%14,2 KATILİYORUM
	8.2. Yunan balıkçı filosunun daha güçlü olduğundan açık deniz alanlarını daha etkin kullanmaktadırlar. Bu yüzden sorunun çözümsüzlüğü bizim daha fazla zararımızdır.	6	2	%75 KATILİYORUM
5. (13)*	<i>Sorunların UAD'na mümkün olduğunca geç götürülmesi, mümkünse bu sürecin AB üyeliğinin kabul edildikten sonraki dönemlere bırakılarak iki AB üyesi ülke olarak sorunların UAD'na götürülmesi daha uygun olacaktır.</i>	4	3	%57,1 KATILİYORUM
	13.1. Helsinki ve diğer belgelerde AB üyeliği öncesinde sınır sorunlarının çözüleceğini kabul ettik.	5	2	%71,4 KATILİYORUM
	13.2. Bu sorun ikili görüşmelerde çözümlenmeli, AB üyeliği gerçekleşse dahi UAD'na götürülmemelidir.	8	3	%72,7 KATILİYORUM
6. (15)*	<i>UAD'na gidilmesi halinde karasularının genişliğinin 6 NM' de sabit kalması ön koşul olarak belirlenmelidir.</i>	6	3	%66,6 KATILİYORUM
	15.1. UAD'na gidilmemelidir. Yanlış taraftaki adalara karasuyundan daha küçük alanların masaya getirilebilmesi için 6 NM'lik sabit karasuyu isteği zararımıza olabilir.	5	4	%55,5 KATILİYORUM
	15.2. UAD'na gidilmesinin kabulü halinde ön koşul sürülemediği kanaatindeyim.	4	4	%50 KATILİYORUM
7. (16)*	<i>UAD'na gidilmesi halinde müzakere politikası sabit olmalı ve doktrin birliği oluşturularak sorunlar bir paket halinde tartışılmalıdır.</i>	5	2	%71,4 KATILİYORUM
	16.1. UAD'na gidilmemelidir. Gidilmesinin kaçınılmaz olduğu durumda olmazsa olmaz prensiplerin belirlenmesi gerektiğine inanmama rağmen müzakere ortamında bazı tavizlerin verilmesi gerekliliği göz ardı edilmemelidir.	8	3	%72,7 KATILİYORUM
8. (19)*	<i>Ege'de bütünlük arz eden deniz yetki alanları itilaflarından, bu bağlamda kıta sahanlığının sınırlandırılması sorunundan bağımsız olarak MEB'in sınırlandırılmasını düşünmek; Ege'nin coğrafi, hukuki ve siyasi gerçeği ile çelişir. Çelişkinin ötesinde böyle bir çözümü teknik olarak gerçekleştirmek çok zordur. Bu yüzden MEB'nin ortak kullanımı daha problemsiz bir çözüm olabilir.</i>	6	2	%75 KATILİYORUM
	19.1. MEB'nin sınırlandırılmasında öncelikle ana kıtaların esas alınacağı orta hat sınır olarak belirlenecek şekilde müzakereler yürütülmelidir.	8	3	%72,7 KATILİYORUM
	19.2. MEB'den paylaşım oranının belirlenmesinde büyük sorunlar ortaya çıkacaktır.	8	1	%88,8 UZLAŞMA

Tablo 3. İkinci Aşama Sonuç Özeti Tablosu (Devamı)

İfade No:		N**		SONUÇLAR
		E	H	
	Akdeniz Deniz Yetki Alanı Sınırlandırmasında;			
	<i>Ege denizinin güney sınırının yada başka bir ifadeyle Akdenizin kuzey batı sınırının belirlenmesi Ege sorununun temel çıkış noktaları ile doğrudan ilişkilidir ve mutlak surette bu kapsamda ele alınarak çözümlenmesi gerekmektedir.</i>	5	5	%50 KATILİYORUM
9. (21)*	21.1. Türkiye'ye yakın Yunan Adalarının konumu daha önemlidir.	10	1	%90,9 UZLAŞMA
	21.2. Bu sorun diğerlerinin yanında pek önemli değildir. Akdeniz ve Ege coğrafik olarak kolaylıkla ayrılabilir. Meis adası nedeniyle Türkiye pratik bir şekilde sorunu çözmüştür.	6	4	%60 KATILİYORUM
10. (22)*	<i>Suriye'nin Kasım 2003'te karasularının 35 milden 12 mil'e geçtiğini ilan etmesinin bu ülke ile olan karasuları yan sınırlarımızın tespiti için umut verici bir gelişme olduğu ancak Suriye'nin Hatay üzerindeki iddialarından vazgeçmeden bu konuda ilerleme sağlanması da pek mümkün görülmemektedir. Deniz yan sınırı belirlenmeden de deniz yetki alanlarının belirlenmesi teknik olarak mümkün değildir.</i>	6	3	%66,6 KATILİYORUM
	22.1. Suriye ile en önemli sorun sınırı aşan akarsular problemidir. Yan deniz hudut sorunu daha kolaylıkla çözüme kavuşturulabilir.	7	2	%77,7 KATILİYORUM
	22.2. Suriye'nin karasularını 12 mile çekmesi, kendi bölgesinde GKRY ve batılı petrol şirketleriyle anlaşma yapma girişimlerinden dolayıdır.	3	4	%42,8 KATILİYORUM
11. (26)*	<i>Bölgedeki kıyıdaş ülkelerin yani Yunanistan, GKRY, KKTC, Libya, Suriye, Mısır, Filistin, Lübnan, İsrail ve Kıbrıs'taki üsleri nedeniyle İngiltere'nin politikaları çok iyi incelenmeli, deniz yetki alanları sorun çözümünün ilk aşamasında belirtilen kıyıdaş ülkelerin katılımıyla çok uluslu bir konferans düzenlenmesi daha uygun bir hal tarzı olacaktır.</i>	6	2	%75 KATILİYORUM
	26.1. Pratikte uygulanması zor bir hal tarzıdır. Öncelikle Suriye ile anlaşma yapmamız mümkün olabilir. GKRY adanın güneyinde Mısır'ın ise kuzeyinde karasuları dışında sörvey faaliyetlerinde bulunduğu tespit edilmiştir. Panama bandıralı araştırma gemileri halen faaliyetlerini sürdürmektedirler.	4	4	%50 KATILİYORUM
12. (27)*	<i>GKRY'nin 1 Mayıs 2004 tarihinde "Kıbrıs Cumhuriyeti" adıyla Kıbrıs'ın tamamını temsil edecek şekilde AB'ne üye olması uluslar arası hukuka aykırı bir uygulama olup, Akdeniz deniz sınırlandırma sorununun çözümünü daha da karmaşıktırıştır</i>	7	2	%77,7 KATILİYORUM
	27.1. Fiili sınırlar değişmediği için eski statüko devam etmektedir.	4	5	%44,4 KATILİYORUM

Tablo 3. İkinci Aşama Sonuç Özeti Tablosu (Devamı)

İfade No:		N**		SONUÇLAR
		E	H	
	Akdeniz Deniz Yetki Alanı Sınırlandırmasında;			
13. (28)*	<i>Önce Türkiye-Kıbrıs adasının deniz yetki alan sınırlandırma sorunu çözümlenmelidir.</i>	3	5	%37,5 KATILİYORUM
	28.1. Bu sorunun Kıbrıs çözümünden önce gerçekleşmeyeceği kanaatindeyim.	7	4	%63,6 KATILİYORUM
	28.2. Öncelikle Suriye ile sorunumuz çözümlenmelidir.	4	3	%57,1 KATILİYORUM
	28.3. Türkiye ile KKTC arasındaki alan zaten küçüktür. Yunanistan ve GKRY mevcut durumu istismar ederek Kıbrısın batı kesimini tamamen ele geçirebilirler.	2	5	%28,5 KATILİYORUM
14. (30)*	<i>Türkiye GKRY'ni tanımaksızın devam etmekte olduğu AB ile üyelik müzakereleri sırasında Hükümetler arası Konferans modeli ve oybirliği kuralı nedeniyle sürekli sıkıntı yaşayacaktır. Bu da müzakereler sırasında Türk tarafının bu sorunu aşmak için aşırı çaba göstermesine, yorulmasına ve müzakerelerdeki diğer kritik noktalara yeterince konsantre olamamasına neden olabilir.</i>	4	3	%57,1 KATILİYORUM
	30.1. Müzakerelerin yürütülmesinde bu durum önemli engel teşkil etmeyecektir, etmemelidir.	6	4	%60 KATILİYORUM
	30.2. Türkiye bu durumdan kurtulmayı başaracak siyasi kıvraklığa sahiptir.	5	4	%55,5 KATILİYORUM

Kaynak: Yazar

* Birinci Aşamada uzlaşma sağlanamayan ifadelerdir.

** Belirtilen düşüncelerin dağılımını belirtmektedir.

E- Katılıyorum H- Katılmıyorum

5.3. ARAŞTIRMANIN BULGULARI

5.3.1. Türkiye'nin Deniz Yetki Alanları Politikalarına İlişkin Bulgular

5.3.1.1. Karadeniz Deniz Yetki Alanı Kapsamında

Türkiye'nin Karadeniz yetki alanlarının belirlenmesine dair, birinci aşamada uzman görüşlerine sunulan toplam 3 ifadeden ikisinde uzlaşma sağlanmıştır. Uzlaşma sağlanamayan diğer ifade için; uzman görüşleri değerlendirilerek, toplam 3 alt ifade oluşturulmuş ve ikinci aşama sonucunda bu ifadelerden ikisinde uzlaşma sağlanmıştır.

Bütünlük ifade etmesi amacıyla Karadeniz Yetki Alanlarının belirlenmesine yönelik birinci ve ikinci aşamanın bulguları Tablo 4'te birlikte değerlendirilmiştir.

Panel üyeleri birinci aşamada 04 Aralık 1997 tarihinde Bulgaristan ile deniz yan sınırı çözümü maksadıyla yapılan anlaşma nihayetinde kaybedilen deniz alanına işaret ederek bundan sonraki olası kayıpların önüne geçmek için olmazsa olmaz prensiplerin belirlenerek daha tutarlı politikalar uygulanması (İfade 1) ve Karadeniz'de belirlenmiş MEB sınırının kullanımına dair yasal düzenlemenin bir an önce yapılması (İfade 3) konusunda uzlaşmaya varmışlardır.

Karadeniz'de halen MEB sınırlandırması yapılmamış, küçük bir alanda bilhassa balıkçılık avlanma sahalarının belirsizliğinin getirdiği ekonomik kayıpları irdeleyen (İfade 2)'nin önemine vurgu yapılmasına rağmen ne ilk aşamada ne de uzmanlarca oluşturulan alt ifadelerde (İfade 2.1, İfade 2.2 ve İfade 2.3) uzlaşma sağlanamamıştır.

Tablo 4. Karadeniz Deniz Yetki Alanı Kapsamındaki Bulgular

İfade No:		N**		SONUÇLAR
		E	H	
	Karadeniz Deniz Yetki Alanı Sınırlandırmasında;			
1.	04 Aralık 1997'de Bulgaristan deniz yan sınır çözümü kapsamında yapılan anlaşmada hükümlere haklara sahip olabileceğimiz 104,7 km ² 'lik bir deniz kesimi kaybedilmiştir. Buradan hareketle gelecekteki deniz yetki alan sınırlandırma meselelerinde olmazsa olmaz prensipler belirlenip, tutarlı politikalar izlenerek olası kayıplar engellenmelidir.	10		%100 UZLAŞMA
(2)*	<i>Karadeniz'de kıta sahanlık/MEB sınırlandırması yapılmamış, koordinatları belirlenmemiş küçük bir bölgedeki sorunun çözüme kavuşturulması gerekmektedir. Bu sorunun çözümünün gecikmesi özellikle Balıkçılık avlanma sahalarının belirsizliği açısından ekonomik kayıplara yol açmaktadır.</i>	4	4	%50 KATILYORUM
	2.1. Bahsedilen boyutta kayıplara yol açmayacağı kanaatindeyim.	6	4	%60 KATILYORUM
	2.2. Yaşanan sorunlar balıkçıların karasuyu ihlallerinden kaynaklanmaktadır.	5	5	%50 KATILYORUM
	2.3. Bu sonuç için kıyıdaş ülkeler ile balıkçılık potansiyelimizin mukayesesi gerekir.	6	2	%75 KATILYORUM
3.	Karadeniz'de belirlenmiş MEB'ndeki kıyı devletinin yönetsel/yargısal yetkilerinin kullanımına dair ulusal düzenlemenin bir an önce yapılması gereklidir.	9	1	%90 UZLAŞMA

Kaynak: Yazar

- * Birinci Aşamada uzlaşma sağlanamayan ifadelerdir.
** Belirtilen düşüncelerin dağılımını belirtmektedir.
E- Katılıyorum H- Katılmıyorum

5.3.1.2. Ege Denizi Deniz Yetki Alanı Kapsamında

Türkiye'nin Ege Denizi deniz yetki alanlarının belirlenmesine dair, birinci aşamada uzman görüşlerine sunulan toplam 16 ifadeden 8'inde uzlaşma sağlanmıştır. Uzlaşma sağlanamayan diğer 8 ifade için; uzman görüşleri değerlendirilerek, toplam 14 alt ifade oluşturulmuş ve bu ifadeler ikinci aşamada tekrar uzman görüşlerine sunulmuştur.

Panel üyeleri birinci aşamada deniz yetki alanlarının belirlenmesinde öncelikle coğrafik bölgenin belirlenmesi gerektiği (İfade 4) ifadesinde uzlaşmamış, ikinci aşamada öncelikli sorunun kuzeydeki Yunan deniz yan sınırından kaynaklandığını (İfade 4.1) ve Ege'de önceliğin bölgenin coğrafi belirsizliklerinden çok girift sorunların bir bütün halinde ele alınmasıyla giderilebileceği görüşünü ortaya koymuşlar (İfade 4.2), ancak bu ifadelerde uzlaşma sağlanamamıştır.

Ege'de öncelikli sorunun coğrafi formasyonların aidiyetinin belirlenmesi olduğu ilk aşamada kabul edilmiştir. (İfade 5)

BMDHS madde 121/3'de belirtilen yerleşmeye elverişli olmayan veya kendine has ekonomik hayatı bulunmayan ada ve kayalıklara deniz yetki alanı verilmemesine dair ifadenin Ege denizi kapsamında incelenmesinin önemi üzerinde ilk aşamada uzlaşma sağlanmıştır. (İfade 6)

Ege'de kıta sahanlığı sınırlarımızın "*Abbyssal Zone*" 'dan geçmesi tezi ve bu sınırın doğusunda kalan Yunan adalarına yanlış taraftaki adalar prensibine dayanarak, sadece karasuları ile sınırlı bir deniz yetki alanı/cep bölgesi verilmesi hakkındaki ifadede ilk aşamada uzlaşma sağlanamamıştır (İfade 7). Bu ifadeye panel üyelerince alternatif olarak üretilen, bu adalara cep bölgesinden daha küçük deniz yetki alanı verilmesi hakkındaki ifadelerde, ikinci aşamada da uzlaşma sağlanamamıştır (İfade 7.1 ve İfade 7.2). Alt ifadelerde uzlaşma sağlanamaması, panel üyelerince önerilen alt ifadelerin Uluslararası hukuk kuralları, UAD ve Uluslar arası mahkeme içtihatlarına uygun olmaması, neden olarak gösterilebilir.

Ege'de MEB sınırının belirsizliğinin sürdüğü bir ortamın her iki devletin de zararına olduğu ifadesinde ilk aşamada uzlaşma sağlanamamıştır (İfade 8). İkinci aşamada uzmanlarca oluşturulan Yunanistan balıkçılık deniz filosunun bize nazaran daha güçlü olduğu, mevcut belirsizliğin Türkiye'nin daha aleyhine olduğu (İfade 8.1). ve Ege'de halihazırda net olarak belirlenmiş, kayda değer bir doğal kaynak-rezerv olmadığı, dolayısıyla halihazırda herhangi bir zararın oluşmadığı (İfade 8.2) yeni ifadelerde de uzlaşma sağlanamamıştır.

Ege Deniz Yetki alanı sınırlandırılmasına ait sorunların girift ve içi içe olması nedeniyle bir paket halinde çözüme kavuşturulması (İfade 9), sorunların öncelikle ikili görüşmelerde ele alınması ancak UAD'na da gidilme durumunda hazırlıklı olunması (İfade 10), UAD gidilme aşamasında güç birliği oluşturularak gerekli hazırlıklar kapsamında tezlerimize destek sağlayacak ve Yunan tezlerini çürütecek hukukî dayanak noktalarının tespit edilmesi (İfade 11), Ege deniz yetki alan sorunlarının çözümüne yönelik girişimlerin kritik AB müzakere sürecini etkilemeyecek şekilde gerçekleştirilmesi, UAD'na mümkün olduğunca geç gidilmesi (İfade 12) ifadelerinde ilk aşamada uzlaşma sağlanmıştır.

Ege sorunlarının UAD'na mümkün olduğunca geç götürülmesi tercihen AB üyeliğinin gerçekleştikten sonraki dönemde UAD'na başvurulması (İfade 13). konusunda ilk aşamada uzlaşma sağlanamamış, İkinci aşamada uzmanlarca oluşturulan AB üyeliğinden önceki uyum paketlerinde öngörülen sınır sorunlarının çözümünün yapılacağını deklere edildiği (İfade 13.1), UAD'na hiç gidilmemesi sorunun ikili görüşmeler ile çözüme kavuşturulması (İfade 13.2) ifadelerinde de uzlaşma sağlanamamıştır.

Türkiye'yi UAD'nda temsil edecek "Ad hoc" yargıcın yedekleriyle yetiştirilmesi hayati öneme haizdir. İfadesinde ilk aşamada uzlaşma sağlanmıştır (İfade 14).

UAD'na gidilmesi durumunda 6 NM'lik sabit karasu genişliğinin ön şart olarak ileri sürülmesi ifadesinde ilk aşamada uzlaşma sağlanamamıştır (İfade 15). İkinci aşamada 6 NM'lik sabit karasuyu ön şartının yanlış taraftaki Yunan adalarına verilecek karasuyu alanlarındaki pazarlık şansımızı tehlikeye sokabileceği ve 6 NM'den daha küçük karasuyu genişliğinde ısrar etmemizin faydalı olacağı (İfade 15.1), UAD'na gitme pozisyonunda ön şart sürebilecek seviyede olamayacağımız (İfade 15.2), ifadelerinde de uzlaşma sağlanamamıştır.

UAD'nda olmazsa olmaz politikaların belirlenip savunulması (İfade 16) ve ikinci aşamada, müzakerelerde bazı tavizlerin verilmesi gerektiği (İfade 16.1) ifadelerinde uzlaşma sağlanamamıştır.

UAD'na gidilmesi halinde çözüm önceliği olarak Coğrafi Formasyon Aidiyetleri-meskun adalar-karasu genişliği-kıta sahanlığı-MEB sıralaması (İfade 17) ve Kıta sahanlığı sorun çözümlerine yönelik UAD içtihatlarının iyi analiz edilmesi, Ege denizinin özellikleri de ön planda tutularak her iki devletinde ihtiyaçlarını hakça ilkeler ile dengeleyecek alternatifler üretilmesinin çözümü kolaylaştıracağı (İfade 18) ifadelerinde ilk aşamada uzlaşma sağlanmıştır.

Ege'de ortak bir MEB işletim ortaklığının tesis edilme (İfade 19) ve kıtasal ayırım sınırıyla MEB sınırlandırma tezinin müzakerelerde savunulması (İfade 19.1) ifadelerinde uzlaşma sağlanamamış, ancak böyle bir ortak işletim paylaşım oranlarının belirlenme güçlüğü (İfade 19.2) ifadesinde ikinci aşamada uzlaşma sağlanmıştır.

Bütünlük ifade etmesi amacıyla Ege Deniz Yetki Alanlarının belirlenmesine yönelik birinci ve ikinci aşamanın bulguları Tablo 5'te birlikte değerlendirilmiştir (Bkz Tablo 5).

Tablo 5. Ege Denizi Deniz Yetki Alanı Kapsamındaki Bulgular

İfade No:		N**		SONUÇLAR
		E	H	
	Ege Denizi Yetki Alanı Sınırlandırmasında;			
	<i>Öncelikle Deniz Yetki Alanları uygulanacak coğrafi bölgenin belirlenmesi, Yunanistan ile deniz yan sınır sorununun çözümü ve Ege güney sınırının belirlenmesi gerekmektedir</i>	5	4	%55,5 KATILİYORUM
2. (4)*	4.1. Sorunlu bölge Türk Yunan kara sınırını belirleyen Meriç nehrinin denize döküldüğü Kuzey Ege'deki sahadır.		9	%0 KATILİYORUM
	4.2. Öncelikli sorun bu değildir. Ege'nin bir bütün olarak ele alınması ve bu şekilde soruna yaklaşılmalıdır.	11		%100 UZLAŞMA
3.	Ege'de öncelikli sorun EGEAYDAK yada yeni adıyla "Coğrafi Formasyonlar" 'ın aidiyetinin belirlenmesidir.	7	1	%87,5 UZLAŞMA
6.	BMDHS 121/3 maddesine göre yerleşmeye elverişli olmayan veya kendisine mahsus bir ekonomik hayatı bulunmayan kayalıkların MEB veya kıta sahanlığı yoktur. Bu durumda Ege'de Yunanistan'a ait ve meskun durumda bulunan adaları belirlenerek, deniz yetki alanları kapsamında diğer adalarının sadece karasuyu kapsamında incelenmesi gerekmektedir.	9	1	%90 UZLAŞMA
4. (7)*	<i>Kıta Sahanlığının coğrafik tanımından yola çıkılarak, sınırın Ege'nin kıtasal ayırım bölgesi(Abbysal Zone)'nden geçmesi gerektiğinden, bahse konu sınırın doğusunda yer alan Yunan adaları "Yanlış Taraftaki Adalar" olduklarından bu adaların sınırlı bir "Cep Bölge"yi içerecek kıta sahanlığına sahip olabileceği değerlendirilmektedir.</i>	4	3	%57,1 KATILİYORUM
	7.1. Söz konusu adalara cep bölgesi içerecek şekilde kıta sahanlığı verilmesi geniş bir alan sağlayacağından hakça bir çözüm olmayacaktır. Daha kısıtlı alan verilmelidir.	6	3	%66,6 KATILİYORUM
	7.2. Verilecek Cep bölge karasuları ile sınırlı kalmalıdır.	8	2	%80 KATILİYORUM
5. (8)*	<i>Ege'de MEB anlaşması olmaksızın kıyıdaş her iki devlet te tek başına MEB'yi kullanamayacağı gibi buradaki haklarını üçüncü devletlere veya vatandaşlarına da transfer edemez. Dolayısıyla bu sorunun çözümsüz kalması her iki devletin de ekonomik olarak zararlıdır.</i>	7	2	%77,7 KATILİYORUM
	8.1. Halihazırda Ege'de MEB'i cazip kılacak seviyede belirlenmiş doğal kaynak ve rezerv yoktur.	1	6	%14,2 KATILİYORUM
	8.2. Yunan balıkçı filosunun daha güçlü olduğundan açık deniz alanlarını daha etkin kullanmaktadırlar. Bu yüzden sorunun çözümsüzlüğü bizim daha fazla zararımızdır.	6	2	%75 KATILİYORUM
9.	Deniz Yetki Alan sınırlandırma meseleleri dar ve kapalı bir alanda cereyan ettiğinden birbirleriyle bağlantılı ve iç içedirler. Dolayısıyla herhangi birinde varılacak çözüm diğerlerini etkileyeceğinden bir paket halinde birlikte ele alınarak çözümlenmelidirler.	10		%100 UZLAŞMA

Tablo 5. Ege Denizi Deniz Yetki Alanı Kapsamındaki Bulgular (Devamı)

İfade No:		N**		SONUÇLAR
		E	H	
	Ege Denizi Deniz Yetki Alanı Sınırlandırmasında;			
10.	Sorunların çözümünün öncelikle ikili görüşmeler yoluyla ele alınması ve bu doğrultuda uğraş verilmesi, UAD'na gidilmesi durumuna da hazırlıklı olunması gerekmektedir.	9	1	%90 UZLAŞMA
11.	İkili görüşmeler ve UAD'na hazırlık kapsamında konu ile ilgili ön plana çıkmış sivil toplum örgütleri, akademisyenler ve hukukçular ile işbirliği yapılarak, Dışişleri Bakanlığı koordinatörlüğünde Genelkurmay Başkanlığı ile Deniz ve Hava Kuvvetleri Komutanlıkları temsilcilerinin de katılımıyla teşkil edilecek bir çalışma grubunun en kısa sürede faaliyete geçirilmesi, grubun konulara göre alt komiteler halinde çalışmalara başlatılarak uluslararası hukuka göre haklılığımızı ortaya koyan Türk tezlerinin hukukî gerekçeleri ile oluşturulması ve olası Yunan tezlerinin incelenerek bu tezleri çürütecek hukukî dayanak noktalarının tespit edilmesi gerekmektedir.	9		%100 UZLAŞMA
12.	AB müzakere sürecinde sorunların çözümüne yönelik girişimlerin mümkün olduğu ölçüde AB baskısı oluşturmayacak şekilde yapılmasının, bu kapsamda sorunların ikili olarak bir paket halinde ele alınması ve diğer kurumların hakemliğine veya yargısına zorunlu kalmadıkça gidilmemesi daha uygun olacaktır.	8		%100 UZLAŞMA
6. (13)*	<i>Sorunların UAD'na mümkün olduğunca geç götürülmesi, mümkünse bu sürecin AB üyeliğinin kabul edildikten sonraki dönemlere bırakılarak iki AB üyesi ülke olarak sorunların UAD'na götürülmesi daha uygun olacaktır.</i>	4	3	%57,1 KATILİYORUM
	13.1. Helsinki ve diğer belgelerde AB üyeliği öncesinde sınır sorunlarının çözüleceğini kabul ettik.	5	2	%71,4 KATILİYORUM
	13.2. Bu sorun ikili görüşmelerde çözülmeli, AB üyeliği gerçekleşse dahi UAD'na götürülmemelidir.	8	3	%72,7 KATILİYORUM
14.	Türkiye'yi UAD'nda temsil edecek yargıcın "Ad Hoc" yedekleriyle birlikte çok iyi yabancı dil bilgisi (İngilizce/Fransızca), konular üzerinde uzman olacak şekilde önceden belirlenerek yetiştirilmesi hayati öneme sahiptir.	8	1	%88,8 UZLAŞMA
7. (15)*	<i>UAD'na gidilmesi halinde karasularının genişliğinin 6 NM'de sabit kalması ön koşul olarak belirlenmelidir.</i>	6	3	%66,6 KATILİYORUM
	15.1. UAD'na gidilmemelidir. Yanlış taraftaki adalara karasuyundan daha küçük alanların masaya getirilebilmesi için 6 NM'lik sabit karasuyu isteği zararımıza olabilir.	5	4	%55,5 KATILİYORUM
	15.2. UAD'na gidilmesinin kabulü halinde ön koşul sürülemeyeceği kanaatindeyim.	4	4	%50 KATILİYORUM
8. (16)*	<i>UAD'na gidilmesi halinde müzakere politikası sabit olmalı ve doktrin birliği oluşturularak sorunlar bir paket halinde tartışılmalıdır.</i>	5	2	%71,4 KATILİYORUM
	16.1. UAD'na gidilmemelidir. Gidilmesinin kaçınılmaz olduğu durumda olmaz prensiplerin belirlenmesi gerektiğine inanmama rağmen müzakere ortamında bazı tavizlerin verilmesi gerekliliği göz ardı edilmemelidir.	8	3	%72,7 KATILİYORUM
17.	UAD'na gidilmesi halinde konu öncelikleri olarak; coğrafi Formasyonlar aidiyetleri, meskun adalar, karasuları genişliği, kıta sahanlığı, MEB sorunları incelenmelidir.	8		%100 UZLAŞMA

Tablo 5. Ege Denizi Deniz Yetki Alanı Kapsamındaki Bulgular (Devamı)

İfade No:		N**		SONUÇLAR
		E	H	
	Ege Denizi Deniz Yetki Alanı Sınırlandırmasında;			
18.	Kıta sahanlığı konusunda; dünyadaki diğer kıta sahanlığı sorun çözümlerinin çok iyi analiz edilerek, kendine has yarı kapalı bir deniz olan Ege Denizi'nde eşit uzaklık ve hakçalık arasında bir denge kuracak, ancak tarafların stratejik, ekonomik ve siyasi çıkarlarını da tatmin edecek alternatifler üretilmelidir.	10		%100 UZLAŞMA
9. (19)*	<i>Ege'de bütünlük arz eden deniz yetki alanları itilaflarından, bu bağlamda kıta sahanlığının sınırlandırılması sorunundan bağımsız olarak MEB'in sınırlandırılmasını düşünmek; Ege'nin coğrafi, hukukî ve siyasi gerçeği ile çelişir. Çelişkinin ötesinde böyle bir çözümü teknik olarak gerçekleştirmek çok zordur. Bu yüzden MEB'nin ortak kullanımı daha problemsiz bir çözüm olabilir.</i>	6	2	%75 KATILYORUM
	19.1. MEB'nin sınırlandırılmasında öncelikle ana kıtaların esas alınacağı orta hat sınır olarak belirlenecek şekilde müzakereler yürütülmelidir.	8	3	%72,7 KATILYORUM
	19.2. MEB'den paylaşım oranının belirlenmesinde büyük sorunlar ortaya çıkacaktır.	8	1	%88,8 UZLAŞMA

Kaynak: Yazar

* Birinci Aşamada uzlaşma sağlanamayan ifadelerdir.

** Belirtilen düşüncelerin dağılımını belirtmektedir.

E- Katılıyorum H- Katılmıyorum

5.3.1.3. Boğazlarımız Hakkında

Türk Boğazlarındaki halihazır hukukî statü 1936 Montreux Andlaşmasıyla belirlenmiştir. Türkiye'nin egemenliğini bağlayıcı hükümlere yer verdiği iddia edilen Montreux Sözleşmesinin alternatifinin Türkiye'nin egemenliğini neredeyse kaldıracak bir düzenleme olması ve böylesi bir anlaşmanın daha iyi koşullarda gerçekleştirilmesinin bugünkü şartlarda mümkün görülmemesi nedenleriyle mevcut durumun korunmasının Türkiye'nin çıkarları açısından elzemliği (İfade 20) ifadesinde ilk aşamada uzlaşma sağlanmıştır.

5.3.1.4. Akdeniz Deniz Yetki Alanı Kapsamında

Türkiye'nin Akdeniz deniz yetki alanlarının belirlenmesine dair, birinci aşamada uzman görüşlerine sunulan toplam 11 ifadeden 5'inde uzlaşma sağlanmıştır. Uzlaşma sağlanamayan diğer 6 ifade için; uzman görüşleri

değerlendirilerek, toplam 11 yeni ifade oluşturulmuş ve bu ifadeler ikinci aşamada tekrar uzman görüşlerine sunularak birinde uzlaşma sağlanabilmiştir.

Ege Güney sınır belirsizliğinin Akdeniz yetki alan belirlenmesi ve Ege çözümünün Akdeniz sorunuyla doğrudan ilişkili olduğu (İfade 21) ve Ege ile Akdeniz'in coğrafik olarak kolaylıkla ayrılabilmesi, bu sorunun diğerleri yanında nispeten kolaylıkla çözülebileceği (İfade 21.2) ifadelerinde uzlaşma sağlanamamış, ancak Türkiye'ye yakın Yunan Adalarının özellikle Meis'in konumu gereği öncelikle çözüm bekleyen sorun olduğu (İfade 21.1) ifadesinde ikinci aşamada uzlaşma sağlanmıştır.

Suriye'nin 35 mil ilan ettiği karasularını 12 mile çekmesinin aynı ülkeyle aramızdaki deniz yan hudut sorununun çözümü açısından olumlu bir gelişme olduğu (İfade 22) ifadesinde ilk aşamada, bu kapsamda Suriye ile aramızdaki öncelikli sorunun sınır aşan akarsular olduğu (İfade 22.1) ve Suriye'nin karasuları genişliğini 12 mile indirmesinin altında yatan gerçeğin GKRY'nin batılı petrol şirketleriyle arama anlaşmaları yapma girişimlerinin olduğu (İfade 22.2) ifadelerinde ikinci aşamada uzlaşma sağlanamamıştır.

4 Ocak 1932 tarihli İtalya ile yapılan anlaşmada Meis adası ve etrafındaki adaların aidiyetini belirleyen anlaşmada geçen deniz sınırının mahiyetinin açıklığa kavuşturulmadan Akdeniz deniz yetki alan sorununun çözüme kavuşturulamayacağı (İfade 23), GKRY sınırları içindeki İngiliz üslerinin konumları ve İngiliz toprağı sayılmaları nedeniyle deniz yan sınırlarını tespiti yapılmaksızın bölgedeki deniz yetki alan sınırlandırmasının teknik olarak mümkün olmadığı (İfade 24) ve Türkiye'nin Akdeniz'deki ülkesel yetkilerinin ulusal ve uluslararası düzenlemeler çerçevesinde açıkça belirtmesi gerekliliği (İfade 25) ifadelerinde ilk aşamada uzlaşma sağlanmıştır.

Akdeniz yetki alan sınırlandırma sorunlarının çözümü kapsamında çok uluslu bir konferansın yapılmasının uygunluğu (İfade 26) ifadesinde ilk aşamada, bu hal tarzının pratikte uygulama alanı bulamayacağı (İfade 26.1) ifadesinde ikinci aşamada uzlaşma sağlanamamıştır.

GKRY'nin tüm adayı temsilen AB'ne üye olarak kabulünün uluslararası hukuka aykırılığı, Akdeniz yetki alanları çözümünü karmaşıktırdığı (İfade 27) ifadesinde ilk aşamada, bu hususun Kıbrıs'ta fiili sınırları değiştirmedeği için soruna önemli katkısının bulunmadığı (İfade 27.1) ifadesinde ikinci aşamada uzlaşma sağlanamamıştır.

Öncelikle Türkiye-Kıbrıs deniz yetki alan sınırlandırmasının yapılması (İfade 28) ifadesinde ilk aşamada, bu sorunu çözümünün ancak Kıbrıs çözümünden sonra gerçekleştirilebileceği (İfade 28.1), öncelikle Suriye ile sorunun çözülmesi gerektiği (İfade 28.2) ve Türkiye-KKTC sorununun öncelikle çözümü halinde Yunanistan-GKRY'nin bu durumu istismar ederek Kıbrıs'ın batı kesiminde deniz yetki alanlarına kolaylıkla sahip olabileceği (İfade 28.3) ifadelerinde ikinci aşamada uzlaşma sağlanamamıştır.

Meis'in sahip olabileceği deniz yetki alanlarının konumu nedeniyle karasuyu ile kısıtlı olması ve Kıbrıs sahil uzunluğu ile kıyılarımız arasındaki farkın lehimize gözükmesi nedeniyle Kıbrıs-Türkiye deniz yetki alan sınırlandırmasında avantajlı olduğumuz (İfade 29) ve GKRY- Mısır arasındaki MEB sınırlandırmasının Türkiye'nin diğer ölkeler ile yapacağı olası MEB sınırlandırma sorun çözümüne emsal teşkil etmeyeceği, Akdeniz üzerindeki tutarlı ve proaktif politikaların sürdürülmesinin önemini vurgulayan (İfade 31) ifadelerde ilk aşamada uzlaşma sağlanmıştır.

Türkiye'nin GKRY'ni tanımaksızın devam ettiği AB müzakerelerinde GKRY'nin AB'ne üye olması nedeniyle zorlanacağı ve kritik noktalarda gerekli hassasiyeti sağlayamayacağı (İfade 30) ifadesinde ilk aşamada, AB müzakerelerinde bu durumun önemli olmadığı (İfade 30.1) ve Türkiye'nin bu durumdan kurtulacak siyasi kıvraklığa sahip olduğu (İfade 30.2) ifadelerinde ikinci aşamada uzlaşma sağlanamamıştır.

Bütünlük ifade etmesi amacıyla Akdeniz Deniz Yetki Alanlarının belirlenmesine yönelik birinci ve ikinci aşamanın bulguları Tablo 6'da birlikte değerlendirilmiştir (Bkz. Tablo 6).

Tablo 6. Akdeniz Deniz Yetki Alanı Kapsamındaki Bulgular

İfade No:		N**		SONUÇLAR
		E	H	
	Akdeniz Deniz Yetki Alanı Sınırlanmasında;			
10. (21)*	<i>Ege denizinin güney sınırının yada başka bir ifadeyle Akdenizin kuzey batı sınırının belirlenmesi Ege sorununun temel çıkış noktaları ile doğrudan ilişkilidir ve mutlak surette bu kapsamda ele alınarak çözümlenmesi gerekmektedir.</i>	5	5	%50 KATILİYORUM
	21.1. Türkiye'ye yakın Yunan Adalarının konumu daha önemlidir.	10	1	%90,9 UZLAŞMA
	21.2. Bu sorun diğerlerinin yanında pek önemli değildir. Akdeniz ve Ege coğrafik olarak kolaylıkla ayrılabilir. Meis adası nedeniyle Türkiye pratik bir şekilde sorunu çözmüştür.	6	4	%60 KATILİYORUM
11. (22)*	<i>Suriye'nin Kasım 2003'te karasularının 35 mil'den 12 mil'e çektiğini ilan etmesinin bu ülke ile olan karasuları yan sınırlarımızın tespiti için umut verici bir gelişme olduğu ancak Suriye'nin Hatay üzerindeki iddialarından vazgeçmeden bu konuda ilerleme sağlanması da pek mümkün görülmemektedir. Deniz yan sınırı belirlenmeden de deniz yetki alanlarının belirlenmesi teknik olarak mümkün değildir.</i>	6	3	%66,6 KATILİYORUM
	22.1. Suriye ile en önemli sorun sınırı aşan akarsular problemidir. Yan deniz hudut sorunu daha kolaylıkla çözüme kavuşturulabilir.	7	2	%77,7 KATILİYORUM
	22.2. Suriye'nin karasularını 12 mile çekmesi, kendi bölgesinde GKRY ve batılı petrol şirketleriyle anlaşma yapma girişimlerinden dolayıdır.	3	4	%42,8 KATILİYORUM
23.	4 Ocak 1932 tarihinde İtalya ile yapılan anlaşma ile Meis Adası ve etrafındaki adacıklar ile Türkiye arasındaki sınır bizzat saptanmıştır. Fakat sınırın niteliği açıklığı kavuşturulmamış, anlaşmanın 5/1 maddesinde Türkiye-Yunanistan karasuları sınırı olduğu, 4 ve 5 inci maddenin son paragrafında ise sadece bölgedeki ada ve adacıkların hakimiyetini belirlediği belirtilmiştir. Akdeniz deniz yetki alan sınırlanma çözümünden önce bu deniz sınırının mahiyeti açıklığa kavuşturulmalıdır.	7		%100 UZLAŞMA
24.	GKRY sınırları içerisinde kalan toplam 99 mil ² lik "Akrotiri" ve "Dikelya" İngiliz üslerinin durumu Akdeniz deniz yetki alan sınırlanmasını direkt olarak etkilemektedir. Bu üsler İngiliz toprağı sayılmaları nedeniyle GKRY ile aralarında yan deniz sınırlarının belirlenmesi gerekmektedir. Bu sorun çözülmeden bölgedeki deniz yetki alan sınırlanmasının yapılması teknik olarak mümkün görülmemektedir.	6		%100 UZLAŞMA
25.	Türkiye'nin Akdeniz'deki deniz ülkesini belirleyecek bir hususun hiçbir kuşkuyla yer vermeyecek şekilde açıkça belirlenmesi gerekmektedir. Akdeniz'de MEB'miz olmadığından yabancı balıkçılar karasuları dışında avlanabilmektedirler. Bu nedenle Türkiye'nin Akdeniz'de ülkesel yetkilerinin nereden başlayıp nerede bittiği uluslar arası ve ulusal düzenlemeler çerçevesinde açıkça belirlenmelidir.	10		%100 UZLAŞMA
12. (26)*	<i>Bölgedeki kıyıdaş ülkelerin yani Yunanistan, GKRY, KKTC, Libya, Suriye, Mısır, Filistin, Lübnan, İsrail ve Kıbrıs'taki üsleri nedeniyle İngiltere'nin politikaları çok iyi incelenmeli, deniz yetki alanları sorun çözümünün ilk aşamasında belirtilen kıyıdaş ülkelerin katılımıyla çok uluslu bir konferans düzenlenmesi uygun bir hal tarzıdır.</i>	6	2	%75 KATILİYORUM
	26.1. Pratikte uygulanması zor bir hal tarzıdır. Öncelikle Suriye ile anlaşma yapmamız mümkün olabilir. GKRY adanın güneyinde Mısır'ın ise kuzeyinde karasuları dışında sömür faaliyetlerinde bulunduğu tespit edilmiştir. Panama bandıralı araştırma gemileri halen faaliyetlerini sürdürmektedirler.	4	4	%50 KATILİYORUM

Tablo 6. Akdeniz Deniz Yetki Alanı Kapsamındaki Bulgular (Devamı)

İfade No:		N**		SONUÇLAR
		E	H	
	Akdeniz Deniz Yetki Alanı Sınırlandırmasında;			
13. (27)*	<i>GKRY'nin 1 Mayıs 2004 tarihinde "Kıbrıs Cumhuriyeti" adıyla Kıbrıs'ın tamamını temsil edecek şekilde AB'ne üye olması uluslar arası hukuka aykırı bir uygulama olup, Akdeniz deniz sınırlandırma sorununun çözümünü daha da karmaşıklaştırmıştır.</i>	7	2	%77,7 KATILİYORUM
	27.1. Fiili sınırlar değişmediği için eski statüko devam etmektedir.	4	5	%44,4 KATILİYORUM
14. (28)*	<i>Önce Türkiye-Kıbrıs adasının deniz yetki alan sınırlandırma sorunu çözümlenmelidir.</i>	3	5	%37,5 KATILİYORUM
	28.1. Bu sorunun Kıbrıs çözümünden önce gerçekleşmeyeceği kanaatindeyim.	7	4	%63,6 KATILİYORUM
	28.2. Öncelikle Suriye ile sorunumuz çözümlenmelidir.	4	3	%57,1 KATILİYORUM
	28.3. Türkiye ile KKTC arasındaki alan zaten küçüktür. Yunanistan ve GKRY mevcut durumu istismar ederek Kıbrıs'ın batı kesimini tamamen ele geçirebilirler.	2	5	%28,5 KATILİYORUM
29.	Meis'in sahip olacağı deniz yetki alanları karasuları ile sınırlı kalmalıdır. Türkiye'nin aynı deniz alanlarına cepheli güney sahillerinin etkisinin bu sahillere bakarak çok daha kısa olan Kıbrıs Adası'nın batı sahilleri tarafından kesilmesi de mümkün görünmemektedir.	6		%100 UZLAŞMA
15. (30)*	<i>Türkiye GKRY'ni tanımaksızın devam etmekte olduğu AB ile üyelik müzakereleri sırasında Hükümetlerarası Konferans modeli ve oybirliği kuralı nedeniyle sürekli sıkıntı yaşayacaktır. Bu da müzakereler sırasında Türk tarafının bu sorunu aşmak için aşırı çaba göstermesine, yolulmasına ve müzakerelerdeki diğer kritik noktalara yeterince konsantre olamamasına neden olabilir.</i>	4	3	%57,1 KATILİYORUM
	30.1. Müzakerelerin yürütülmesinde bu durum önemli engel teşkil etmeyecektir, etmemelidir.	6	4	%60 KATILİYORUM
	30.2. Türkiye bu durumdan kurtulmayı başaracak siyasi kıvraklığa sahiptir.	5	4	%55,5 KATILİYORUM
31.	GKRY MEB ve kıta sahanlığı sınırlandırmaları konusunda Mısır ile 17 Şubat 2003 tarihinde eşit uzaklık çizgisine dayanan MEB anlaşmasını imza etmiş, Türkiye'de bu anlaşmanın kendi olası MEB ve kıta sahanlık sınırlarıyla çakışması nedeniyle BM nezdinde itirazda bulunmuş ve bu anlaşmada kullanılan eşit uzaklık kriterinin de gelecekte yapılması muhtemel deniz yetki alan sınırlandırma anlaşmalarında eşit uzaklık kriteri kullanılması şartını gerektirmediğini ifade ederek kararlı bir tutum sergilemiştir, bu kapsamdaki proaktif politikaların tutarlı olarak sürdürülmesi gerekmektedir.	8		%100 UZLAŞMA

Kaynak: Yazar

* Birinci Aşamada uzlaşma sağlanamayan ifadelerdir.

** Belirtilen düşüncelerin dağılımını belirtmektedir.

E- Katılıyorum H- Katılmıyorum

5.4. ARAŞTIRMA BULGULARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

İlk aşamada on, ikinci aşamada onbir uzman katılımı ile gerçekleştirilen delphi çalışması sonucunda uzlaşma sağlanan ifadelerde katılımın uzlaşma sağlanamayan ifadelere oranla yüksek olduğu tespit edilmiş olup, bu kriter araştırma bulgularının anlamlılığı üzerinde belirleyicidir.

Birinci aşamada uzman görüşlerine sunulan 31 ifade için, ikinci aşama sonuçlarıyla birlikte değerlendirme yapıldığında; İlk aşamada 17 ifadede uzlaşma sağlanmış, uzlaşma sağlanamayan 14 ifade için uzman görüşlerini yansıtan 27 alt ifade uzman görüşlerine tekrar sunulmuş, bu yeni ifadelerden sadece üçünde uzlaşma sağlanabilmiştir.

Karadeniz deniz yetki alan sınırlandırmaları kapsamında ilk aşamada uzman görüşlerine sunulan 3 ifadeden 2'sinde uzlaşma sağlanmış, diğer ifade için oluşturulan 3 alt ifadenin ikinci aşamadaki değerlendirilmesinde uzlaşma sağlanamamıştır. Karadeniz yetki alan sorunlarımızın diğer denizlerimize oranla bu bölgede nispeten az olması, çözüme daha kolaylıkla gidilebilmesi gibi nedenlerden dolayı uzmanlarca uzlaşma sağlanabilmiştir.

Ege deniz yetki alan sınırlandırmaları kapsamında ilk aşamada uzman görüşlerine sunulan 16 ifadeden 9'unda uzlaşma sağlanmış, diğer 7 ifade için oluşturulan 13 alt ifadenin ikinci aşamadaki değerlendirilmesinde 2 ifadede uzlaşma sağlanabilmiştir. Ege deniz yetki alanlarındaki çözümün Ege denizinin kendine has özellikleri, sorunların karmaşık yapısı ve muhatap olduğumuz ülkenin uzlaşmaz tutumu gibi nedenlerden dolayı bilhassa ikinci aşamada uzmanlarca çok farklı öncelikler ve farklı çözüm yolları ortaya konduğundan beklenen oranda uzlaşma sağlanamamıştır. Uzmanların çözüme yönelik temennilerin halihazırdaki cari deniz hukuk mevzuatına uyum sağlamaması, gerçeklerle örtüşmemesi bu konudaki bilgilerinin yeterli düzeyde olmamasından kaynaklanmaktadır. Buna rağmen çok farklı görüş/çözüm önerileriyle karşılaşılması, müteakip araştırmalar için alternatif çözümleri de beraberinde getireceğinden geleceğe daha olumlu bakmamızı sağlayacak gelişmeler olarak değerlendirilebilir.

Boğazlarımız hakkında Montreux Sözleşmesinin mevcut durumuyla idame edilmesi, günümüz koşullarında kıyı devletinin menfaatlerini böylesi koruyacak düzeyde yeni bir sözleşme yapılmasının mümkün görülmemesine ilişkin ilk aşamada uzman görüşlerine sunulan ifadede top yekün uzlaşma sağlanması, bu konuda bilinçlendiğimiz en önemli kanıtlarından biri olarak göz önünde bulundurulmalıdır.

Akdeniz deniz yetki alan sınırlandırmaları kapsamında ilk aşamada uzman görüşlerine sunulan 11 ifadeden 5'inde uzlaşma sağlanmış, diğer 6 ifade için oluşturulan 11 alt ifadenin ikinci aşamada değerlendirilmesinde 1 ifadede uzlaşma sağlanabilmiştir. Akdeniz yetki alanlarının gerek jeostratejik, gerek canlı ve cansız doğal kaynaklar açısından öneminin kıyıdaş ve üçüncü taraf ülkelerce anlaşılması nedeniyle çözüm öncelikleri Ege denizinin önüne geçmiş, ülkece uygulanan tutarlı politikalar ile çözümün lehimize tescil ettirilmesi sonucuna daha olumlu bakmamızı sağlamıştır. Bilhassa ikinci aşamada uzman görüşlerine 1/11 oranında uzlaşma sağlanmasının sebebi olarak, kıyıdaş ülkelerin aralarında tarihsel derinliklere dayanan anlaşmazlıkların bulunması, iç istikrarlarının olmaması nedeniyle bölgede çıkarları bulunan üçüncü taraf devletlerin politikalarına kolaylıkla alet olmalarının çözüm alternatiflerini sürekli değişiminin uzmanlarca yakinen takip edilememesi olarak gösterebiliriz.

Bu bulguları araştırmanın amacı kapsamında değerlendirirsek ortaya çıkan uzlaşma sağlanmış sonuçlar aşağıda olduğu gibi özetlenebilir.

5.4.1. Karadeniz Deniz Yetki Alanı Sınırlandırmasında;

1. Deniz yetki alanlarının sınırlandırma meselelerinde olmazsa olmaz prensipler belirlenip tutarlı politikalar izlenerek olası kayıplar engellenmelidir.
2. Karadeniz'de ilan edilmiş, sınırları küçük bir bölge dışında belirlenmiş MEB'de kıyı devletinin yönetsel/yargısal yetkilerin kullanımına dair ulusal düzenlemeler bir an önce yapılmalıdır.

5.4.2. Ege Denizi Deniz Yetki Alanı Sınırlandırmasında;

1. Ege denizi deniz yetki alan belirlenmesinde Ege bir bütün olarak ele alınmalı soruna bu açıdan yaklaşılmalıdır.
2. Öncelikle EGEAYDAK ya da yeni adıyla "Coğrafi Formasyon"ların aidiyetleri belirlenmelidir.
3. Ege'deki adacıkların meskun, kendilerine has ekonomik yapıları, yerleşime açık olma kriterleri incelenerek BMDHS'nin 121/3 maddesine göre işlem yapılmalıdır.
4. Ege denizinin yapısı nedeniyle deniz yetki alan sınırlandırma meseleleri dar ve kapalı bir alanı içerdiğinden, birbirleriyle yakından ilgilidirler. Bu yönüyle sorun çözümleri birbirini etkilediğinden sorunlar bir paket halinde ele alınarak çözüme kavuşturulmalıdır.
5. Sorunlar öncelikle kıyıdaş iki ülke tarafından ikili görüşmelerde çözümlenmeye çalışılmalı, ancak UAD'na gidilme durumuna da hazırlıklı olunmalıdır.
6. UAD'na hazırlık kapsamında, konu ile ilgili ön plana çıkmış STÖ'leri, akademisyenler ve hukukçular ile işbirliği yapılarak Dışişleri Bakanlığı koordinatörlüğünde Deniz ve Hava Kuvvetleri Komutanlık temsilcilerinden oluşan çalıştaylar kullanılarak kendi tezlerimize hukukî dayanak, Yunan tezlerini çürütecek noktalar üzerinde araştırmalar yapılması sağlanmalıdır.
7. AB müzakere sürecinde bulunduğumuz dönemde Ege Denizi deniz yetki alan sınırlandırma sorunlarında çözüme yönelik girişimlerin mümkün olduğunca AB baskısı oluşturmayacak şekilde sürdürülmesi gereklidir.
8. UAD'na hazırlık aşamasında ülkemizi temsil edecek "Ad Hoc" yargıcın yedekleriyle birlikte yetiştirilmesi hayati öneme haizdir.
9. Ege Denizi deniz yetki alanları sınırlandırma sorunları kapsamında çözüm önceği olarak, coğrafi formasyon aidiyetleri-meskun adalar-karasuyu genişliği-kıta sahanlığı-MEB sıralaması ülkesel politikamıza daha uygun olacaktır.
10. Kıta sahanlık sınırlarının tespiti aşamasında dünyadaki diğer örnek dava ve sonuçları incelenmeli, Ege denizinin kendine has özellikleri-eşit uzaklık ilkeleri ve hakçalık prensiplerine ters düşmeyecek iki ülkenin menfaatlerine hitap edebilecek ortak çözümler oluşturulmalıdır.
11. MEB sınırının tespit edilme zorluklarına alternatif olarak Ege'de MEB'nin iki ülkenin ortak kullanımına açılması daha uygun bir hal tarzı olmasına rağmen, ortaklık yüzdelerinin tespiti aşamasında çok büyük tartışmaların yaşanacağı aşıkardır.

5.4.3. Türk Boğazlarında;

1. Türkiye'nin egemenliğini bağlayıcı hükümlere yer verdiği iddia olunan Montreux sözleşmesinin alternatifinin Türkiye'nin egemenliğini neredeyse kaldıracak bir düzenleme olması ve böylesi bir andlaşmanın daha iyi koşullarda gerçekleştirilmesinin bugünkü şartlarda mümkün görülmemesi nedeniyle mevcut durumun korunması Türkiye'nin çıkarları açısından hayati öneme sahiptir.

5.4.4. Akdeniz Deniz Yetki Alanı Sınırlandırmasında;

1. Ege Denizinin güney yani başka bir ifadeyle Akdeniz'in kuzey batı sınır belirsizliği bir sorun olarak değerlendirilmesine rağmen asıl önemli problem Akdeniz'de Türkiye'ye yakın konumda bulunan Meis ve bağlı adacıklara öngörülen 12 NM'lik karasuyu genişliğidir.

2. 4 Ocak 1932 tarihinde İtalya ile yapılan andlaşmada Meis ve civarındaki adalar ile Türkiye arasındaki deniz sınırı bizzat saptanmış, ancak sınır niteliği açıklığa kavuşturulamamıştır. Akdeniz deniz yetki alan sınırlandırma sorun çözümünden önce bu sınırın mahiyeti açıklığa kavuşturulmalıdır.

3. GKRY sınırları içinde kalan Akrotiri ve Dikelya İngiliz deniz üsleri halihazırda İngiliz toprağı sayıldıklarından GKRY ile aralarında deniz yan sınırlarının öncelikle belirlenmesi gerekmektedir. Bahse konu sorun çözüme kavuşturulmadan Kıbrıs adasına ait deniz yetki alan sınırlarının tespiti teknik olarak mümkün görülmemektedir.

4. Akdeniz'de MEB'miz olmadığından kıyıdaş olmayan üçüncü taraf devletler karasuları dışında avlanabilmektedirler. Bu yüzden Türkiye'nin Akdeniz'de ülkesel yetkilerinin nerede başlayıp nerede bittiği Uluslararası ve ulusal düzenlemeler çerçevesinde belirtilmelidir.

5. Meis'in sahip olabileceği deniz yetki alanları karasuları ile sınırlı kalmalıdır. Türkiye'nin güney sahilleri ile Kıbrıs'ın kuzey sahilleri uzunluk oranının Türkiye lehine olduğu göz önünde bulundurulursa Kıbrıs-Türkiye deniz yetki alan sınırının Kıbrıs'ın batı sahil sahilleri tarafından kesilmesi/kapatılması teknik olarak mümkün görülmemektedir. Bu kriterin UAD'na gidilme aşamasında kuvvetle savunulması gerekmektedir.

6. GKRY-Mısır arasında 17 Şubat 2003 tarihinde eşit uzaklık kriterine tâbi olarak MEB andlaşması imza edilmiştir. Türkiye olası MEB ve kıta sahanlığı alanlarıyla

çakışması nedeniyle bu andlaşmaya BM nezdinde itiraz etmiş ve kendi yapacağı MEB andlaşmalarının GKRY-Mısır MEB andlaşmasında olduğu gibi eşit uzaklık kriterinin kullanımını gerektirmediğini ifade ederek kararlı bir tutum sergilemiştir. Bu kapsamdaki kararlı-tutarlı proaktif politikaların uygulanması ulusal çıkarlarımız açısından elzemdir.

5.5. ARAŞTIRMA KISITLARI VE GELECEK ARAŞTIRMALAR İÇİN ÖNERİLER

Bu çalışmada ülkesel menfaatlerimiz açısından son derece önemli olarak gördüğüm denizlerimize ait yetki alan sınırlandırma sorunlarının lehimize çözülebilmesini sağlamak maksadıyla uygulanacak politikalar ve olmazsa olmaz kriterler oluşturulmaya çalışılmıştır.

Araştırmanın bilhassa uygulama bölümünde haklılığımızı her türlü uluslararası platformda rahatlıkla savunabileceğimiz Ege'deki Coğrafi Formasyon konusunda bile bilgilerine başvurduğum bazı uzmanların bilgi vermekten kaçınmaları, geleceğe yönelik ülkesel menfaatlerimizi nasıl ve ne oranda savunulabileceğimiz adına karamsar düşüncelere sahip olmama yol açtı. Araştırmada Yunanistan'ın kurulduğu 1830'dan bu yana geçen zamanda üstelik hiçbir savaş kazanmaksızın ülkesel yüz ölçümünü aleyhimize %278 gibi oldukça yüksek oranda arttırmasının altında yatan gerçek belki de bizden daha tutarlı, ulusal çıkarlarına daha uygun ve üçüncü taraf ülke politikalarına endeksli olmayan proaktif politikaları her türlü platformda cesurca ortaya koyabilmeleridir.

Araştırmanın ilk aşamasında uzmanların görüşlerine sunulan ifadelerde uzlaşma oranı 17/31, ikinci aşamada uzmanlarca oluşturulan alt ifadelerde ise uzlaşma oranı 3/27'dir. Bu oranlardan anlaşıldığı üzere her iki aşamada da uzlaşılamayan konulara ait kantitatif araştırmaların yapılması gerekmektedir.

Konuyla ilgili görüş bildirmek isteyen uzman sayısının azlığı, temasa geçtiğim bir çok akademisyenin mevcut çalışmaları, yoğunlukları sebebiyle uygulama bölümüne iştirak edememeleri araştırmanın diğer kısıtlarıdır.

SONUÇ VE TEKLİFLER

Üç tarafı denizlerle çevrili Türkiye'mizin tarihini incelersek, denizci bir devlet olmamız nedeniyle bir karış toprak uğruna yaptığımız ve yapmakta olduğumuz mücadeleyi etrafımızı çevreleyen denizlerimiz için yapmadığımızı, ihmal ettiğimizi görürüz. 1830 yılında bağımsızlığını kazanan Yunanistan'ın o yıldan günümüze kadar hiçbir savaş kazanmaksızın, hatta karşımızda ağır bir yenilgiye uğramasına rağmen topraklarını aleyhimize %278 oranında genişletmesini (1830'da 47516 km² 1947'de 132562 km²) (Kencer 2004 ppt.sunu) başka nasıl açıklayabiliriz?

Tarihimize bir bakacak olursak, Osmanlı İmparatorluğu'nun ihtişamlı yılları, aynı zamanda deniz ve denizciliğe önem verilen, yatırım yapılan yıllardır. Sonrasında deniz ve denizcilik alanında gerektiğince yatırım yapılamaması, yelken devrine gecikmeli geçiş, kaybedilen savaşlar ve prestij, belki de; Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküşüne zemin hazırlayan en önemli etkidir.

Küreselleşme sürecini yaşamakta olduğumuz günümüzde, güçlü devlet olarak tanımlayabileceğimiz devletlerin ortak paydasının denizci devlet olmaları ve bu alandaki güçleri olduğunu görmekteyiz. Denizlerin paylaşımı savaşında kendi durumumuzu incelersek pek iç açıcı olmadığını görürüz. Karadeniz'de SSCB'nin ilanıyla oluşan halen içi doldurulmamış bir MEB sınırı, Ege'de belirlenmemiş Ege coğrafik güney, Yunanistan deniz yan, Kıta sahanlığı, MEB sınırları, Akdeniz'de belirlenmemiş deniz yetki alan sınırları durumumuzun en önemli göstergeleridir.

Bu belirsiz sınırlar denizlerin paylaşım savaşının yansıması olarak güçlü devletlerin menfaatleri doğrultusunda şekillendirilecektir. Bu durumda ya güçlü bir devlet olarak bu paylaşım savaşına girmemiz ya da savunulacak tezlerimizi oluşturarak olmazsa olmaz kriterlerimizi belirleyip, tutarlı politikalar üreterek savunma modunda olmamız gerekecektir. Görüşlerinize sunduğum bu araştırmada, yukarıda bahsettiğim ikinci alternatif amaç olarak benimsenmiştir. Araştırma sonunda edindiğim fikirler, iki aşamalı delphi tekniğiyle uzman görüşlerine sunulmuş, uzlaşılan ifadeler ve uzman görüşleri her üç denizimizi kapsayacak şekilde aşağıda olduğu gibi ifade edilmeye çalışılmıştır.

Karadeniz Deniz Yetki Alanı Sınırlandırmasında;

- Deniz yetki alanlarının sınırlandırma meselelerinde olmazsa olmaz prensipler belirlenip tutarlı politikalar izlenerek olası kayıplar engellenmelidir.
- Karadeniz’de ilan edilmiş, sınırları küçük bir bölge dışında belirlenmiş MEB’de kıyı devletinin yönetsel/yargısal yetkilerin kullanımına dair ulusal düzenlemeler bir an önce yapılmalıdır.

Ege Denizi Deniz Yetki Alanı Sınırlandırmasında;

- Ege denizi deniz yetki alan belirlenmesinde Ege bir bütün olarak ele alınmalı soruna bu açıdan yaklaşılmalıdır.
- Öncelikle EGEAYDAK ya da yeni adıyla “Coğrafi Formasyon”ların aidiyetleri belirlenmelidir.
- Egedeki adaların meskun, kendilerine has ekonomik yapıları, yerleşime açık olma kriterleri incelenerek BMDHS’nin 121/3 maddesine göre işlem yapılmalıdır.
- Ege denizinin yapısı nedeniyle deniz yetki alan sınırlandırma meseleleri dar ve kapalı bir alanı içerdiğinden birbirleriyle yakinen ilgilidirler. Bu yönüyle sorun çözümleri birbirini etkilediğinden sorunlar bir paket halinde ele alınarak çözüme kavuşturulmalıdır.
- Sorunlar öncelikle kıyıdaş iki ülke tarafından ikili görüşmelerde çözümlenmeye çalışılmalı, ancak UAD’na gidilme durumuna da hazırlıklı olunmalıdır.
- UAD’na hazırlık kapsamında, konu ile ilgili ön plana çıkmış STÖ’leri, akademisyenler ve hukukçular ile işbirliği yapılarak Dışişleri Bakanlığı koordinatörlüğünde Deniz ve Hava Kuvvetleri Komutanlık temsilcilerinden oluşan çalıştaylar kullanılarak kendi tezlerimize hukukî dayanak, Yunan tezlerini çürütecek noktalar üzerinde araştırmalar yapılması sağlanmalıdır.

- AB müzakere sürecinde bulunduğumuz dönemde Ege Denizi deniz yetki alan sınırlandırma sorunlarında çözüme yönelik girişimlerin mümkün olduğunca AB baskısı oluşturmayacak şekilde sürdürülmesi gereklidir.
- UAD'na hazırlık aşamasında ülkemizi temsil edecek "Ad Hoc" yargıcın yedekleriyle birlikte yetiştirilmesi hayati öneme sahiptir.
- Ege Denizi deniz yetki alanları sınırlandırma sorunları kapsamında çözüm önceği olarak, coğrafi formasyon aidiyetleri-meskun adalar-karasuyu genişliği-kıta sahanlığı-MEB sıralaması ülkesel politikamıza daha uygun olacaktır.
- Kıta sahanlık sınırlarının tespiti aşamasında dünyadaki diğer örnek dava ve sonuçları incelenmeli, Ege denizinin kendine has özellikleri-eşit uzaklık ilkeleri ve hakçalık prensiplerine ters düşmeyecek iki ülkenin menfaatlerine hitap edebilecek ortak çözümler oluşturulmalıdır.
- MEB sınırının tespit edilme zorluklarına alternatif olarak Ege'de MEB'nin iki ülkenin ortak kullanımına açılması daha uygun bir hal tarzı olmasına rağmen, ortaklık yüzdelerinin tespiti aşamasında çok büyük tartışmaların yaşanacağı aşikardır.

Türk Boğazlarında;

- Türkiye'nin egemenliğini bağlayıcı hükümlere yer verdiği iddia olunan Montreux sözleşmesinin alternatifinin Türkiye'nin egemenliğini neredeyse kaldıracak bir düzenleme olması ve böylesi bir andlaşmanın daha iyi koşullarda gerçekleştirilmesinin bugünkü şartlarda mümkün görülmemesi nedeniyle mevcut durumun korunması Türkiye'nin çıkarları açısından hayati öneme sahiptir.

Akdeniz Deniz Yetki Alanı Sınırlandırmasında;

- Ege Denizinin güney yani başka bir ifadeyle Akdeniz'in kuzey batı sınır belirsizliği bir sorun olarak değerlendirilmesine rağmen asıl önemli problem Akdeniz'de Türkiye'ye yakın konumda bulunan Meis ve bağlı adacıklara öngörülen 12 NM'lik karasuyu genişliğidir.
- 4 Ocak 1932 tarihinde İtalya ile yapılan andlaşmada Meis ve civarındaki adalar ile Türkiye arasındaki deniz sınırı bizzat saptanmış, ancak sınır niteliği açıklığa kavuşturulamamıştır. Akdeniz deniz yetki alan sınırlandırma sorun çözümünden önce bu sınırın mahiyeti açıklığa kavuşturulmalıdır.
- GKRY sınırları içinde kalan Akrotiri ve Dikelya İngiliz deniz üsleri halihazırda İngiliz toprağı sayıldıklarından GKRY ile aralarında deniz yan sınırlarının öncelikle belirlenmesi gerekmektedir. Bahse konu sorun çözüme kavuşturulmadan Kıbrıs adasına ait deniz yetki alan sınır tespiti teknik olarak mümkün görülmemektedir.
- Akdeniz'de MEB'miz olmadığından kıyıdaş olmayan üçüncü taraf devletler karasuları dışında avlanabilmektedirler. Bu yüzden Türkiye'nin Akdeniz'de ülkesel yetkilerinin nerede başlayıp nerede bittiğı Uluslararası ve ulusal düzenlemeler çerçevesinde belirtilmelidir.
- Meis'in sahip olabileceğı deniz yetki alanları karasuları ile sınırlı kalmalıdır. Türkiye'nin güney sahilleri ile Kıbrıs'ın kuzey sahilleri uzunluk oranının Türkiye lehine olduğu göz önünde bulundurulursa Kıbrıs-Türkiye deniz yetki alan sınırının Kıbrıs'ın batı sahil sahilleri tarafından kesilmesi/kapatılması teknik olarak mümkün görülmemekte, bu kriterin UAD'na gidilme durumunda savunulması gerekmektedir.
- GKRY-Mısır arasında 17 Şubat 2003 tarihinde eşit uzaklık kriterine tâbi olarak MEB andlaşması imza edilmiştir. Türkiye olası MEB ve kıta sahanlığı alanlarıyla çakışması nedeniyle bu andlaşmaya BM nezdinde itiraz etmiş ve kendi yapacağı MEB andlaşmalarının GKRY-Mısır MEB andlaşmasında olduğu gibi eşit uzaklık kriterinin kullanımını gerektirmediğini ifade ederek kararlı bir tutum sergilemiştir. Bu kapsamdaki kararlı-tutarlı proaktif politikaların uygulanması ulusal çıkarlarımız açısından elzemdir.

KAYNAKLAR

Abdel Fattah, N. M. (1997) “*Road Freight Privatization in Egypt. A Comparative Analysis with Great Britain and Hungary.*” Unpublished PhD. Thesis University of Plymouth

Acer, Yücel (2002). “*Ege Kıta Sahanlığı Sorunu ve Uluslararası Yargı Kararları*” Ege Kıta Sahanlığı ve İlişkili Sorunlar Sempozyumu Bildiriler Kitabı, Editörler: Aslan Gündüz ve Hüseyin Öztürk 14-15 Aralık 2002, İstanbul

Akipek, Ömer İlhan (1970) “*Devletler Hukuku*” 1. Kitap Başlangıç 3. Basım Ankara

Ardant, Philippe, (1994). “*Institutions politiques et droit constitutionnel*”, L.G.D.J., 6. Basım, Paris

Arpat, Esen (1987-1993) “*Doğal Uzanım Kavramının Bir Deniz Hukuku Terimi Olarak, Doğuşu, Gelişimi ve Bu Kavramın Kıta Sahanlığı Sınırlandırılmasında Günümüzdeki Durumu*”, Mart 1987 ve Haziran 1993 tarihli raporlar.

Atun, Ali Fikret (2002) “*Türkiye'nin Jeopolitiği içinde Kıbrıs*” ASAM yayınları, İstanbul

Bakanlar Kurulunun 05.12.1986 Gün ve 86/11264 sayılı kararı

Başeren, Sertaç Hami (2002) “*Doğu Akdeniz Kıta Sahanlığı Üzerine Bir Değerlendirme*” Ege Sorunları Sempozyumu, İstanbul

Başeren Sertaç Hami & Kurumahmut Ali, (2003). “*Ege'de Egemenliği Devredilmemiş Adalar*”, Stratejik Araştırma ve Etüdüler Milli Komitesi

Baykal, Hakan Ferit (1998). “*Deniz Hukuku Çalışmaları*” Alfa Yayınları 1. Basım, İstanbul

Beazley, Peter B. (1994). “*Maritime Briefing Technical aspects of Maritime Boundary Delimitation*”, Vol.1.No.2, Durham, International Boundaries Research Unit

Beazley, Peter B. (1978). “*Maritime Limits and a Guide to their Delineation*”, The Hydrographic Society SP 2, ed.2

Belik, Mahmut R. (1948). "*Milletlerarası Adalette Hakkaniyet ve Nisfetin Rolü*" Sosyal Hukuk ve iktisat Mecmuası: Sayı 4, Aralık 1948

Birleşmiş Milletler Örgütü, Erişim 11.02.2005 www.un.org

Birleşmiş Milletler Örgütü, Erişim 23 Temmuz 2006 www.un.org ibluebook, (2004) "*A guide to the history, composition, jurisdiction, procedure and decisions of court*"

Brown, E.D.,(1994). "*The International Law of The Sea*" Volume I Introductory Manual, Dartmouth Publishing Company, Hants,

Büyük Larousse, (1986) Dördüncü Cilt

Cadoux, Charles (1988). "*Droit constitutionnel et institutions politiques*" (Cilt I: *Théorie générale des institutions politiques*) 3. Basım, Paris, Cujas

Çalık, Ahmet (2002). "*Deniz Ticareti Tatbikatçıları İçin Uluslararası Kamusal Deniz Hukuku*", Piri Reis Vakfı, İzmir

Carleton Chris, Schofield, Clive. (2002). "*Maritime Briefing, Developments in the Technical Determination of Maritime Space: Delimitation, Dispute Resolution, Geographical Information Systems and the Role of the Technical Expert*", vol.3.no.4, Durham, International Boundaries Research Unit,

Case Concerning The Continental Shelf, (1984). (Libyan Arab Jamahiriya/Malta), *ICJ Reports*, 21 Mart 1984

Charney, Jonathan I. (1984). "*Ocean Boundaries Between Nations: A Theory For Progress*", The American Journal of International Law, Vol. 78, No. 3

Charney, Jonathan I. and Alexander M.(1998). "*Delimitation of maritime areas between Canada and France (St.Pierre and Miquelon) Award 10.1992*" in *International Maritime Boundaries*

Çelik Edip, (1987) "*Milletlerarası Hukuk*", 1. Kitap 2. basım İstanbul

Demirsoy, Selçuk. (1974) "*Birleşmiş Milletler Üçüncü Deniz Hukuku Konferansı Hakkında Rapor*", Maden Tetkik ve Arama Enstitüsü, Ankara

Deniz Harp Akademisi Komutanlığı. (2004). "*Deniz Hukuku Ders Notları*" DHA 1.311

Deniz Hidrografi ve Oşinografi Dairesi Başkanlığı (1996) "*Denizde Çatışmayı Önleme Tüzüğü*", DS91-S/EE, İstanbul

Deniz Kuvvetleri Komutanlığı (1993) "*Çevre Denizlerimizin Statüsüne İlişkin Ulusal ve Uluslararası Düzenlemeler*" (DKKY 375-3) Dz.K.K. Basımevi İstanbul

Deniz Kuvvetleri Komutanlığı Erişim, (İntranet) 04.04.2006 (www.dzkk.tsk /dOBLYN), "*Karadeniz'de Deniz Yetki Alanları Hakkındaki Anlaşmalar*"

Denk, Erdem (1999). "*Egemenliği Tartışmalı Adalar: Karşılaştırmalı Bir Çalışma*" Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları No 24, Ankara

Doğru, Sami. (2003). "*Uluslararası Hukukta Kıta Sahanlıığı ve Ege Denizi Kıta Sahanlıığı Uyuşmazlığı*", Ankara

Dunlap, William V. (1996). "*Maritime Briefing*", Vol.1.No.7, International Boundaries Research Unit, Durham

Eriñç, Sırrı ve Yücel Talip. (1998) "*Ege Denizi, Türkiye ile Komşu Ege Adaları*", 2.bs., Ankara

Evans, Malcolm D.(1994). "*Delimitation and The Common Maritime Boundary*", The British Yearbook of International Law, Clarendon Press, Oxford

Genel Kurmay Başkanlığı, (2006) "*Ege Sorunları*" Bilgilendirme ve Bilinçlendirme Faaliyeti ppt sunu

Gicquel, Jean, (1993). "*Droit constitutionnel et institutions politiques*", Onikinci Baskı, Montchrestien Paris

Gönlübol, Mehmet. (1993) "*Uluslararası Politika İlkeler, Kavramlar, Kurumlar*" Atilla Kitapevi, Ankara

Guy, Neil. (2000). "*The Relevance Of Non-Legal Technical And Scientific Concepts In The Interpretation And Application Of The Law Of The Sea: An Analysis Of The United Nations Convention On The Law Of The Sea*", Monaco, IHB

Günaydın Cem (2001) "*Deniz Yetki Alanlarının Hukuki Statüleri ile Türkiye'nin Bu Alanlar Üzerindeki Uygulamaları. Bu alanlar üzerinde Türkiye'nin karşılaşılabileceği muhtemel sorunlar ve bu konuda alınabilecek önlemler*" Silahlı Kuvvetler Akademi Tezi Deniz Harp Akademisi Komutanlığı, İstanbul

Gündüz, Aslan. (1994) "*Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Teşkilatlar Hakkında Temel Metinler*", Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., İstanbul

Gündüz, Aslan. (1998). "*Milletlerarası Hukuk: Temel Belgeler, Örnek Kararlar*" Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., İstanbul

Gürek Coşkun ve Erdem Murat, (2004) "*Karadeniz'deki Komşularımızla Denize Dayalı Sorunlar ve Deniz Yan Hudutlarımız*" Deniz Harp Akademisi Komutanlığı ppt. Sunu

Harp Akademileri Komutanlığı, (2004) "*Ege Denizi'ndeki Karasuları Sorunu*" ppt. Sunu, İstanbul

Harris, D.J. (1991). "*Cases and Materials on International Law*", Sweeth and Maxwell Ltd., London

Highet, Keith, (1993). "*Delimitation of the Maritime areas between Canada and France*" 87 American Journal of International Law

Hoecke Marc Van, (1993). "Théorie générale du droit", in André-Jean Arnaud (sous la direction de-), *Dictionnaire encyclopédique de théorie et de sociologie du droit*, L.G.D.J., / Story-Scienta, Deuxième édition, Paris/Bruxelles

Hodgson R and Alexander L.(1971). "*Towards an Objective Analysis of Special Circumstances: Bays, Rivers, Coastal & Oceanic Archipelagos and Atolls*" Law of the Sea Institute Occasional Paper No 13

Hodgson Robert D. and Cooper, E. John. (1976). "*Ocean Development and International Law Journal: The Technical Delimitation of a Modern Equidistant Boundary*", Vol.3. No.4, Russak&Company Inc.

İnan, Yüksel, (1982). "*Uluslararası Adalet Divanının Yargı Yetkisi*", Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Yayın No. 171

International Court of Justice, (1976). "*Application Instituting Proceedings, Filed in the Registry of the Court on 10 August 1976 Aegean Sea Continental Shelf, Greece v Turkey*"

International Hydrographic Organisation, (1990) "*A Manual on Technical Aspects of the United Nations Convention on the Law of the Sea*", IHB, Monako

International Hydrographic Organisation, (19 Eylül 2002) CL 38/2002 sayılı sirküleri

International Hydrographic Organisation, (1953) IHO SP 23 Dokümanı, 3.Basım

International Hydrographic Organisation, (1986) IHO SP 23 Dokümanı, 4.Basım

International Hydrographic Organisation, (2002) "*S-23 Names and Limits of Oceans and Seas*", 4.Basım, IHB, Monako

International Hydrographic Organisation, (Ağustos 2002) CL 30/2002 sayılı sirküleri

Işıklar, Hakan Cem (2005) "*Ege'de Casus Belli*" Ümit Yayıncılık, 1. Basım, Ankara

Kapoor, D.C. Kerr, Adam J. (1986). "A Guide to Maritime Boundary Delimitation", The Carswell Company Ltd., Toronto

Karagöz, Mahmut (2004) "Ege Denizi'nde Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılması" Silahlı Kuvvetler Tezi Karamürselbey Eğitim Merkezi Komutanlığı Altınova/Yalova

Katipoğlu, Meriç (2004) "Egemenliği Antlaşmalarla Yunanistan'a Devredilmemiş Ada, Adacık ve Kayalıklar Sorunu" ppt.sunu, İzmir

Kencer, Kader (2004) "Kıbrıs sorununun tarihsel süreci içerisinde GKRY'nin AB'ne tam üye olması ve ANNAN Planı ile geldiği aşamada Türkiye ve KKTC'nin güvenliği açısından uygulanması ve alınması gereken tedbirler nasıl olmalıdır?" Silahlı Kuvvetler Akademi Tezi ppt sunu, Harp Akademileri Komutanlığı, Yenilevent/İstanbul

Kinnear, Thomas C. ve Taylor, James R. (1995). "Marketing Research: An Applied Approach." McGraw-Hill 5 th Edition

Koç, Mustafa (2002) "Uluslararası Hukukta Deniz Alanlarının Sınırlandırılması Gelişmeleri ve Türkiye'nin Sınırlandırma Politikalarının Belirlenmesi" Silahlı Kuvvetler Akademi Tezi Deniz Harp Akademisi Komutanlığı, İstanbul

Kurumahmut, Ali, (1998). "Ege'de Egemenliği Tartışmalı Adalar Sorununun Ortaya Çıkışı, Ege'de Temel Sorun: Egemenliği Tartışmalı Adalar", Yay.haz. Ali Kurumahmut, Türk Tarih Kurumu, Ankara

Kurumahmut, Ali, (1999)."Türkiye'yi Çevreleyen Denizlerin Hukuki Boyutu", İkinci Denizcilik Gücü Sempozyumu, Harp Akademileri Yayınları, İstanbul

Kutluk, Deniz. (1987). "Deniz Hukukunda Zararsız Geçiş ve Transit Geçiş Hakları", Dz.K.K.Yayınları, Seri No: 87-3, Ankara

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, Erişim 06 Nisan 2006, (www.cm.gov.nc.tr)

Küçük, Cevdet, (1998). "*Ege Adalarında Türk Egemenliği Dönemi*", Ege'de Temel Sorun: Egemenliği Tartışmalı Adalar, Yay.haz. Ali Kurumahmut, Türk Tarih Kurumu, Ankara

Legault, L.H., ve Hankey, Blair, (1985). "*From Sea to Seabed: The Single Maritime Boundary in The Gulf of Maine Case*", The American Journal of International Law, Vol. 79, No. 4

Lütem, İlhan. (1959) "*Deniz Hukukunda Gelişmeler*" BM Deniz Hukuku Konferansı, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara

Microsoft Encarta 97 Encyclopedia. 1993-1996 Microsoft Corporation.

Ministro Della Marina, (1939) "*Istruzioni Di Diritto Di Guerra Per I Comandi Navali*" Kopya No 613, 1939-XVII

Mitchell, V. W. ve McGoldrick P. J. (1993). "*The Role of Geodemographics in Segmenting and Targeting Consumer Markets: A Delphi Study.*" European Journal of Marketing. Vol.28

National Geographic Magazine, (1982). Vol.162, December, s.694A.

Nelson, L.D.M. (1990). "*The Roles of Equity in The Delimitation of Maritime Boundaries*", The American Journal of International Law, Vol.84, No.1

North Sea Continental Shelf Cases, *ICJ Reports*, 20 Şubat 1969.

Odman, M. Tevfik. (1990). "*Karasularının Genişliği Sorunu*", Ankara

Oxman, Bernard. H. (2001) "*Applying the Law of the Sea in the Aegean Sea*", Problems of the International Seas 2001: Proceedings of the International Symposium on the Problems of Regional Seas,

Özer Didem. (2001) "*Yakın yol Düzenli Hat Taşımacılığı: Akdeniz'de Türkiye için Konumlandırma Stratejileri Açısından Bir Analiz*" Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Özman, Aydoğan (2006), "*Deniz Hukuku 1*" Turhan Kitabevi, Ankara

Pazarıcı, Hüseyin, (1996). "*Uluslararası Hukuk Dersleri*", II. Kitap, Turhan Kitapevi, Ankara

Pazarıcı, Hüseyin, (1998/1999). "*Ege Denizindeki Bazı Adacık ve Kayalıkların Statüsü Hakkında Türk Yunan Uyuşmazlığı*" Kocaeli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi S:2

Pazarıcı, Hüseyin, (1999). "*Uluslararası Hukuk Dersleri*" I. Kitap, Turhan Kitapevi, Ankara

Pazarıcı, Hüseyin, (2000). "*Uluslararası Hukuk Dersleri*", IV. Kitap, Turhan Kitapevi, Ankara

Reed, Michael, W. (2000). "*Shore and Sea Boundaries*" Volume 3 Washington/USA

Research Center for International Law, (1992). "*International Boundary Cases: The Continental Shelf*" Vol.I, Grotius Publications Limited, Cambridge

Richardson, Eliot L., (1988). "*Jan Mayen in Perspective*", The American Journal of International Law, Vol.82

Saldanha, J. ve Gray, R. (2002) The Potential for British Coastal Shipping in a Multimodal Chain. Journal of Maritime Policy and Management. Vol.29, No;1, 77-92

Schlochauer, H. J. (1981). "*International Court of Justice*", Encyclopedia, Vol. I,

Schneider, Jan, (1985). "*The Gulf of Maine Case: The Nature of an Equitable Result*", The American Journal of International Law, Vol. 79, No. 3

Stéphane Rials,(1979). "*Réflexions sur la notion de coutume constitutionnelle*", La Revue administrative

St Pierre et Miquelon Resmi Sitesi, Erişim 21 Temmuz 2006 <http://st-pierre-et-miquelon.org>
"*The French Islands of Saint-Pierre et Miquelon: A Case For The Construction of a Discontinious Juridical Continental Shelf*" s.6 Figure 1 (Geological Survey of Canada 4302)

Sur, Melda (2000). " *Uluslararası Hukukun Esasları*" Dokuz Eylül Üniversitesi Yayını, İzmir

Tezcan Ercüment, (2005) " *AB Sürecinde GKRY'nin Tanınması Sorunuyla İlgili Hukuksal Bir Değerlendirme*" Makale, Erişim 07.04.2006 (www.turkishweekly.net/turkce/makale.php)

Thirlway, Hugh, (1994). " *The Law and Procedure of The International Court of Justice 1960-1989*", The British Year Book of International Law 1993, Oxford University Press, Oxford,

Tınç, Ferai, (1999) " *Türkiye'nin kaybettiği ülke parçası*" Hürriyet Haber 20 Haziran 1999

Toluner, Sevin. (1996). " *Milletlerarası Hukuk Dersleri*", Beta Basım Dağıtım A.Ş., İstanbul

Turpin, Dominique, (1994) " *Droit constitutionnel* ", P.U.F., İkinci Baskı, Paris

Tuna Okan ve Özer Didem (2002) " *Pazarlama Faaliyetlerinde Etkinliğin sağlanmasında Üçüncü Taraf Lojistik Hizmetlerin Rolü: Türkiye'ye Yönelik Bir Delphi Çalışması.*" Afyon Kocatepe Üniversitesi 7. Ulusal Pazarlama Kongresi/Afyon

Turkish weekly, Erişim 20 Temmuz 2006 www.turkishweekly.com Acer Yücel (2005) " *İngiltere-Fransa Kıta Sahaneliği Sınırlandırma Davası: Ege Kıta Sahaneliği*" makale

Türk Anayasa Hukuku Sitesi, Erişim 20 Temmuz 2006 www.anayasa.gen.tr Gözler, Kemal (1999) " *Türk Anayasa Hukukunda Teamül Olabilir mi?* " makale

United Nations Document. (1995). " *Minutes of UN Meeting of Group of Experts on the Continental Shelf*", (11-14 September 1995) UN Ref. SPWS/CLCS/INF

United States Department of the State *Bureau of Oceans and International Environmental and Scientific Affairs*, (1987). " *Limits in The Seas No:106 Developing Standard Guidelines for Evaluating Straight Baselines*", 31 Ağustos 1987

www.armadordenizcilik.com.tr, Erişim 16 Temmuz 2006 (Kerterizin tanımı)

www.sailing.boun.edu.tr, Erişim 16 Temmuz 2006 (kerterizin tanımı ve çeşitleri)

Yanardağ Tünay. (2003) *"Kıbrıs'daki İngiliz üslerinin mevcudiyetinin Kıbrıs (KKTC)' nin bağımsızlığına, Türkiye'nin Kıbrıs, Orta Doğu, Ege ve Akdeniz politikalarına etkileri, bu üslerin durumları geçmişte ne olmuştur? Gelecekte ne olacaktır?"* Silahlı Kuvvetler Akademisi Tezi Harp Akademileri Komutanlığı, Yeni Levent/İstanbul

Resmi Gazeteler ;

R.G., 20 Nisan 1925

R.G., 20 Nisan 1926

R.G., 25 Mayıs 1964; 11711

R.G., 1 Kasım 1973

R.G., 18 Haziran 1974; Karar No 7/8594

R.G., 20 Ocak 1981; 7226

R.G., 10 Kasım 1981; 17510

R.G., 22 Aralık 1981; 17552

R.G., 29 Mayıs 1982; 17708

R.G., 24 Kasım 1983; 18252

R.G., 21 Temmuz 1998; 23409

R.G., 4 Kasım 1999; 23886

R.G., 26 Aralık 2004; 25682

Ek-1 : Birinci Aşama Anket

Sayın.....;

Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Denizcilik İşletmeleri Yönetimi Anabilim Dalı bünyesinde, “**Türkiye’nin Deniz Yetki Alanları Üzerine Bir İnceleme**” başlıklı bir araştırma kapsamında danışmanlığında bir yüksek lisans tezi gerçekleştirilmektedir.

Bülent Okan GÜNGÖREN’in yürüttüğü söz konusu yüksek lisans tezi çerçevesinde gerçekleştirilen bu çalışmada araştırma yapılan konu ve ilgi alanlarında “**Uzman**” kişilerin görüşlerini değerlendirmeye yönelik bir yöntem olan “**Delphi Tekniği**” nin kullanılması planlanmıştır.

İlk aşama için; Ek’teki 31 ifade yorumunuza sunulmuştur.

İkinci aşamada ise ilk aşamadan elde edilen yorumlarınızın değerlendirilmesi sonucunda oluşturulacak yeni ifadeler yorumunuza sunulacaktır.

Araştırmanın bulguları katılımcılarla paylaşılacak olup; uzmanların kimlik bilgileri, izin verilmediği sürece kesinlikle açıklanmayacaktır.

Anketin en kısa zamanda doldurularak, posta, faks ya da e-mail yoluyla Bülent Okan GÜNGÖREN’e ulaştırılmasını rica ederim.

Katılımınız için teşekkürler.

Saygılarımla.

Bülent Okan GÜNGÖREN
Yüksek Lisans Öğrencisi

Yrd. Doç. Dr. Ersel Zafer ORAL
Öğretim Üyesi

Bülent Okan GÜNGÖREN
Dz. Yarbay
Aksaz Onarım Destek Komutanlığı İşletme Şube Müdürü
48700 Aksaz/Marmaris/MUĞLA
İş Tel : +90 252 421 01 61 Dahili 2650
Ev Tel : +90 252 421 00 59
GSM : +90 505 623 03 07
Faks : +90 252 421 02 00
e-posta : gungoren@hotmail.com
bulentokanungoren@gmail.com
okanungoren@yahoo.com

Aşağıda yer alan ifadeleri okuduktan sonra “**Katılıyorum**, **Katılmıyorum**, **Yorumsuz**” seçeneklerinden sizin için en uygun olanını işaretleyiniz/altını çizerek belirtiniz.

“**Katılıyorum**” ya da “**Katılmıyorum**” seçeneklerinden herhangi birini işaretlemeniz durumunda lütfen, neden katıldığınızı/katılmadığınızı boş bırakılan bölümde açıklayınız.

Karadeniz Deniz Yetki Alanları Sınırlanmasında;	
1.	<p>04 Aralık 1997’de Bulgaristan deniz yan sınır çözümü kapsamında yapılan anlaşmada hükümler haklara sahip olabileceğimiz 104,7 km²’lik bir deniz kesimi kaybedilmiştir. Buradan hareketle gelecekteki deniz yetki alan sınırlanma meselelerinde olmazsa olmaz prensipler belirlenip, tutarlı politikalar izlenerek olası kayıplar engellenmelidir.</p> <p>☐ Katılıyorum ☐ Katılmıyorum ☐ Yorumsuz</p> <p><u>Yorumunuz :</u></p>
2.	<p>Karadeniz’de kıta sahanlık/MEB sınırlanması yapılmamış, koordinatları belirlenmemiş küçük bir bölgedeki sorunun çözüme kavuşturulması gerekmektedir. Bu sorunun çözümünün gecikmesi özellikle Balıkçılık avlanma sahalarının belirsizliği açısından ekonomik kayıplara yol açmaktadır.</p> <p>☐ Katılıyorum ☐ Katılmıyorum ☐ Yorumsuz</p> <p><u>Yorumunuz :</u></p>
3.	<p>Karadeniz’de belirlenmiş MEB’ndeki kıyı devletinin yönetsel/yargısal yetkilerinin kullanımına dair ulusal düzenlemenin bir an önce yapılması gereklidir.</p> <p>☐ Katılıyorum ☐ Katılmıyorum ☐ Yorumsuz</p> <p><u>Yorumunuz :</u></p>
Ege Denizi Deniz Yetki Alanları Sınırlanmasında;	
4.	<p>Öncelikle Deniz Yetki Alanları uygulanacak coğrafi bölgenin belirlenmesi, Yunanistan ile deniz yan sınır sorunun çözümü ve Ege güney sınırının belirlenmesi gerekmektedir.</p> <p>☐ Katılıyorum ☐ Katılmıyorum ☐ Yorumsuz</p> <p><u>Yorumunuz :</u></p>
5.	<p>Ege’de öncelikli sorun EGEAYDAK yada yeni adıyla “<i>Coğrafi Formasyonlar</i>” ’ın aidiyetinin belirlenmesidir.</p> <p>☐ Katılıyorum ☐ Katılmıyorum ☐ Yorumsuz</p> <p><u>Yorumunuz :</u></p>
6.	<p>BMDHS 121/3 maddesine göre yerleşmeye elverişli olmayan veya kendisine mahsus bir ekonomik hayatı bulunmayan kayalıkların MEB veya kıta sahanlığı yoktur. Bu durumda Ege’de Yunanistan’a ait ve meskun durumda bulunan adaları belirlenerek, deniz yetki alanları kapsamında diğer adalarının sadece karasuyu kapsamında incelenmesi gerekmektedir.</p> <p>☐ Katılıyorum ☐ Katılmıyorum ☐ Yorumsuz</p> <p><u>Yorumunuz :</u></p>

Ege Denizi Deniz Yetki Alanları Sınırlandırmasında;		
7.	<p>Kıta Sahaneliğinin coğrafik tanımından yola çıkılarak, sınırın Ege'nin kıtasal ayırım bölgesi(Abbysal Zone)'nden geçmesi gerektiğinden, bahse konu sınırın doğusunda yer alan Yunan adaları "Yanlış Taraftaki Adalar" olduklarından bu adaların sınırlı bir "Cep Bölge"yi içerecek kıta sahanlığına sahip olabileceğı değerlendirilmektedir.</p> <p>☐ Katılıyorum ☐ Katılmıyorum ☐ Yorumsuz</p> <p><u>Yorumunuz :</u></p>	
8.	<p>Ege'de MEB anlaşması olmaksızın kıyıdaş her iki devlet te tek başına MEB'yi kullanamayacağı gibi buradaki haklarını üçüncü devletlere veya vatandaşlarına da transfer edemez. Dolayısıyla bu sorunun çözümsüz kalması her iki devletin de ekonomik olarak zararınadır.</p> <p>☐ Katılıyorum ☐ Katılmıyorum ☐ Yorumsuz</p> <p><u>Yorumunuz :</u></p>	
9.	<p>Deniz Yetki Alan sınırlandırma meseleleri dar ve kapalı bir alanda cereyan ettiğinden birbirleriyle bağlantılı ve iç içedirler. Dolayısıyla herhangi birinde varılacak çözüm diğerlerini etkileyeceğinden bir paket halinde birlikte ele alınarak çözümlenmelidirler.</p> <p>☐ Katılıyorum ☐ Katılmıyorum ☐ Yorumsuz</p> <p><u>Yorumunuz :</u></p>	
10.	<p>Sorunların çözümünün öncelikle ikili görüşmeler yoluyla ele alınması ve bu doğrultuda uğraş verilmesi, UAD'na gidilmesi durumuna da hazırlıklı olunması gerekmektedir.</p> <p>☐ Katılıyorum ☐ Katılmıyorum ☐ Yorumsuz</p> <p><u>Yorumunuz :</u></p>	
11.	<p>İkili görüşmeler ve UAD'na hazırlık kapsamında konu ile ilgili ön plana çıkmış sivil toplum örgütleri, akademisyenler ve hukukçular ile işbirliğı yapılarak, Dışışleri Bakanlığı koordinatörlüğünde Genelkurmay Başkanlığı ile Deniz ve Hava Kuvvetleri Komutanlıkları temsilcilerinin de katılımıyla teşkil edilecek bir çalışma grubunun en kısa sürede faaliyete geçirilmesi, grubun konulara göre alt komiteler halinde çalışmalara başlayarak uluslararası hukuka göre haklılığımızı ortaya koyan Türk tezlerinin hukukî gerekçeleri ile oluşturulması ve olası Yunan tezlerinin incelenerek bu tezleri çürütecek hukukî dayanak noktalarının tespit edilmesi gerekmektedir.</p> <p>☐ Katılıyorum ☐ Katılmıyorum ☐ Yorumsuz</p> <p><u>Yorumunuz :</u></p>	
12.	<p>AB müzakere sürecinde sorunların çözümününe yönelik girişimlerin mümkün olduğı ölçüde AB baskısı oluşturmayacak şekilde yapılmasının, bu kapsamda sorunların ikili olarak bir paket halinde ele alınması ve diğerkurumların hakemliğine veya yargısına zorunlu kalmadıkça gidilmemesi daha uygun olacaktır.</p> <p>☐ Katılıyorum ☐ Katılmıyorum ☐ Yorumsuz</p> <p><u>Yorumunuz :</u></p>	
Ege Denizi Yetki Alanları Sınırlandırmasında;		
13.	<p>Sorunların UAD'na mümkün olduğunca geç götürülmesi, mümkünse bu sürecin AB üyeliğinin kabul edildikten sonraki dönemlere bırakılarak iki AB üyesi ülke olarak sorunların UAD'na götürülmesi daha uygun olacaktır.</p> <p>☐ Katılıyorum ☐ Katılmıyorum ☐ Yorumsuz</p> <p><u>Yorumunuz :</u></p>	

Ege Denizi Yetki Alanları Sınırlandırmasında;	
14.	<p>Türkiye'yi UAD'nda temsil edecek yargıcın "Ad Hoc" yedekleriyle birlikte çok iyi yabancı dil bilgisi (İngilizce/Fransızca), konular üzerinde uzman olacak şekilde önceden belirlenerek yetiştirilmesi hayati öneme sahiptir.</p> <p>☐ Katılıyorum ☐ Katılmıyorum ☐ Yorumsuz</p> <p><u>Yorumunuz :</u></p>
15.	<p>UAD'na gidilmesi halinde karasularının genişliğinin 6 NM'de sabit kalması ön koşul olarak belirlenmelidir.</p> <p>☐ Katılıyorum ☐ Katılmıyorum ☐ Yorumsuz</p> <p><u>Yorumunuz :</u></p>
16.	<p>UAD'na gidilmesi halinde müzakere politikası sabit olmalı ve doktrin birliği oluşturularak sorunlar bir paket halinde tartışılmalıdır.</p> <p>☐ Katılıyorum ☐ Katılmıyorum ☐ Yorumsuz</p> <p><u>Yorumunuz :</u></p>
17.	<p>UAD'na gidilmesi halinde konu öncelikleri olarak; coğrafi Formasyonlar aidiyetleri, meskun adalar, karasuları genişliği, kıta sahanlığı, MEB sorunları incelenmelidir.</p> <p>☐ Katılıyorum ☐ Katılmıyorum ☐ Yorumsuz</p> <p><u>Yorumunuz :</u></p>
18.	<p>Kıta sahanlığı konusunda; dünyadaki diğer kıta sahanlığı sorun çözümlerinin çok iyi analiz edilerek, kendine has yarı kapalı bir deniz olan Ege Denizi'nde eşit uzaklık ve hakçalık arasında bir denge kuracak, ancak tarafların stratejik, ekonomik ve siyasi çıkarlarını da tatmin edecek alternatifler üretilmelidir.</p> <p>☐ Katılıyorum ☐ Katılmıyorum ☐ Yorumsuz</p> <p><u>Yorumunuz :</u></p>
19.	<p>Ege'de bütünlük arz eden deniz yetki alanları itilaflarından, bu bağlamda kıta sahanlığının sınırlandırılması sorunundan bağımsız olarak MEB'in sınırlandırılmasını düşünmek; Ege'nin coğrafi, hukukî ve siyasi gerçeği ile çelişir. Çelişkinin ötesinde böyle bir çözümü teknik olarak gerçekleştirmek çok zordur. Bu yüzden MEB'nin ortak kullanımı daha problemsiz bir çözüm olabilir.</p> <p>☐ Katılıyorum ☐ Katılmıyorum ☐ Yorumsuz</p> <p><u>Yorumunuz :</u></p>
Boğazlar Hakkında;	
20.	<p>Türkiye'nin egemenliğini bağlayıcı hükümlere yer verdiği iddia edilen Montreux Sözleşmesinin alternatifinin Türkiye'nin egemenliğini neredeyse kaldırarak bir düzenleme olması ve böylesi bir anlaşmanın daha iyi koşullarda gerçekleştirilmesinin bugünkü şartlarda mümkün görülmemesi nedeniyle mevcut durumun korunması Türkiye'nin çıkarları açısından önemlidir.</p> <p>☐ Katılıyorum ☐ Katılmıyorum ☐ Yorumsuz</p> <p><u>Yorumunuz :</u></p>

Akdeniz Yetki Alanları Sınırlanmasında;	
27.	<p>GKRY'nin 1 Mayıs 2004 tarihinde "Kıbrıs Cumhuriyeti" adıyla Kıbrıs'ın tamamını temsil edecek şekilde AB'ne üye olması uluslar arası hukuka aykırı bir uygulama olup, Akdeniz deniz sınırlandırma sorununun çözümünü daha da karmaşıklaştırmıştır.</p> <p>☐ Katılıyorum ☐ Katılmıyorum ☐ Yorumsuz</p> <p><u>Yorumunuz :</u></p>
28.	<p>Önce Türkiye-Kıbrıs adasının deniz yetki alan sınırlandırma sorunu çözümlenmelidir.</p> <p>☐ Katılıyorum ☐ Katılmıyorum ☐ Yorumsuz</p> <p><u>Yorumunuz :</u></p>
29.	<p>Meis'in sahip olacağı deniz yetki alanları karasuları ile sınırlı kalmalıdır. Türkiye'nin aynı deniz alanlarına cepheli güney sahillerinin etkisinin bu sahillere bakarak çok daha kısa olan Kıbrıs Adası'nın batı sahilleri tarafından kesilmesi de mümkün görünmemektedir.</p> <p>☐ Katılıyorum ☐ Katılmıyorum ☐ Yorumsuz</p> <p><u>Yorumunuz :</u></p>
30.	<p>Türkiye GKRY'ni tanımaksızın devam etmekte olduğu AB ile üyelik müzakereleri sırasında Hükümetler arası Konferans modeli ve oybirliği kuralı nedeniyle sürekli sıkıntı yaşayacaktır. Bu da müzakereler sırasında Türk tarafının bu sorunu aşmak için aşırı çaba göstermesine, yorulmasına ve müzakerelerdeki diğer kritik noktalara yeterince konsantre olamamasına neden olabilir.</p> <p>☐ Katılıyorum ☐ Katılmıyorum ☐ Yorumsuz</p> <p><u>Yorumunuz :</u></p>
31.	<p>GKRY MEB ve kıta sahanlığı sınırlandırmaları konusunda Mısır ile 17 Şubat 2003 tarihinde eşit uzaklık çizgisine dayanan MEB anlaşmasını imza etmiş, Türkiye'de bu anlaşmanın kendi olası MEB ve kıta sahanlık sınırlarıyla çakışması nedeniyle BM nezdinde itirazda bulunmuş ve bu anlaşmada kullanılan eşit uzaklık kriterinin de gelecekte yapılması muhtemel deniz yetki alan sınırlandırma anlaşmalarında eşit uzaklık kriteri kullanılması şartını gerektirmediğini ifade ederek kararlı bir tutum sergilemiştir, bu kapsamdaki proaktif politikaların tutarlı olarak sürdürülmesi gerekmektedir.</p> <p>☐ Katılıyorum ☐ Katılmıyorum ☐ Yorumsuz</p> <p><u>Yorumunuz :</u></p>

Adı ve Soyadı :

Tarih :

Görev/Kariyer Bilgileri :

Teze eklenecek olan "Uzman Listesinde" isminizin açıklanmasında bir sakınca yoksa lütfen belirtiniz.

KATKILARINIZ İÇİN TEŞEKKÜR EDER, SAYGILARIMI SUNARIM.

Ek-2 : İkinci Aşama Anket

Sayın.....;

Bildiğiniz üzere Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Denizcilik İşletmeleri Yönetimi Anabilim Dalı bünyesinde, “**Türkiye’nin Deniz Yetki Alanları Üzerine Bir İnceleme**” başlıklı bir araştırma kapsamında danışmanlığımda bir yüksek lisans tezi gerçekleştirilmektedir.

Bülent Okan GÜNGÖREN’in yürüttüğü söz konusu yüksek lisans tezi çerçevesinde gerçekleştirilen bu çalışmanın ilk aşaması sonuçlanmıştır. İlk aşamada yer alan anket çalışmasına katılan 10 uzmanın, ankette yer alan 31 ifadeye verdikleri cevaplar değerlendirilmiş, ve uzlaşma derecesi (%83,5) belirlenmiş, 17 ifadede, uzmanlar arasında uzlaşma sağlandığı görülmüştür. Uzlaşma sağlanamayan diğer 14 ifade için, ankete katılan tüm uzmanların yorumları değerlendirilerek oluşturulan 27 ifade tekrar yorumunuza sunulmaktadır.

İkinci aşamanın bulguları da katılımcılarla paylaşılacak olup; uzmanların kimlik bilgileri, izin verilmediği sürece kesinlikle açıklanmayacaktır.

Anketin en geç 31.05.2006 tarihine kadar, posta, faks ya da e-mail yoluyla Bülent Okan GÜNGÖREN’e ulaştırılmasını arz/rica ederim.

Katılımınız için teşekkürler.

Saygılarımla.

Bülent Okan GÜNGÖREN
Yüksek Lisans Öğrencisi

Yrd. Doç. Dr. Ersel Zafer ORAL
Öğretim Üyesi

Lahika-1 : Birinci Aşama Sonuç Özet Tablosu

Lahika-2 : İkinci Aşama İfadeler

Bülent Okan GÜNGÖREN
Dz. Yarbay
Aksaz Onarım Destek Komutanlığı İşletme Şube Müdürü
48700 Aksaz/Marmaris/MUĞLA
İş Tel : +90 252 421 01 61 Dahili 2650
Ev Tel : +90 252 421 00 59
GSM : +90 505 623 03 07
Faks : +90 252 421 02 00
e-posta : gungoren@hotmail.com
bulentokangungoren@gmail.com
okangungoren@yahoo.com

Lahika 1 Birinci Aşama Sonuç Özet Tablosu

İfade No:		N**		SONUÇLAR
		E	H	
	Karadeniz Deniz Yetki Alanları Sınırlandırmasında;			
1.	04 Aralık 1997'de Bulgaristan deniz yan sınır çözümü kapsamında yapılan anlaşmada hükümlere haklara sahip olabileceğimiz 104,7 km ² 'lik bir deniz kesimi kaybedilmiştir. Buradan hareketle gelecekteki deniz yetki alan sınırlandırma meselelerinde olmazsa olmaz prensipler belirlenip, tutarlı politikalar izlenerek olası kayıplar engellenmelidir.	10		%100 UZLAŞMA
2.*	Karadeniz'de kıta sahanlık/MEB sınırlandırması yapılmamış, koordinatları belirlenmemiş küçük bir bölgedeki sorunun çözüme kavuşturulması gerekmektedir. Bu sorunun çözümünün gecikmesi özellikle Balıkçılık avlanma sahalarının belirsizliği açısından ekonomik kayıplara yol açmaktadır.	4	4	%50 KATILİYORUM
3.	Karadeniz'de belirlenmiş MEB'ndeki kıyı devletin yönetsel/yargısal yetkilerinin kullanımına dair ulusal düzenlemenin bir an önce yapılması gereklidir.	9	1	%90 UZLAŞMA
	Ege Denizi Yetki Alanları Sınırlandırmasında;			
4.*	Öncelikle Deniz Yetki Alanları uygulanacak coğrafi bölgenin belirlenmesi, Yunanistan ile deniz yan sınır sorunun çözümü ve Ege güney sınırının belirlenmesi gerekmektedir	5	4	%55,5 KATILİYORUM
5.	Ege'de öncelikli sorun EGEAYDAK yada yeni adıyla "Coğrafi Formasyonlar" 'ın aidiyetinin belirlenmesidir.	7	1	%87,5 UZLAŞMA
6.	BMDHS 121/3 maddesine göre yerleşmeye elverişli olmayan veya kendisine mahsus bir ekonomik hayatı bulunmayan kayalıkların MEB veya kıta sahanlığı yoktur. Bu durumda Ege'de Yunanistan'a ait ve meskun durumda bulunan adaları belirlenerek, deniz yetki alanları kapsamında diğer adalarının sadece karasuyu kapsamında incelenmesi gerekmektedir.	9	1	%90 UZLAŞMA
7.*	Kıta Sahanlığının coğrafik tanımından yola çıkılarak, sınırın Ege'nin kıtasal ayırım bölgesi(Abbysal Zone)'nden geçmesi gerektiğinden, bahse konu sınırın doğusunda yer alan Yunan adaları "Yanlış Taraftaki Adalar" olduklarından bu adaların sınırlı bir "Cep Bölge"yi içerecek kıta sahanlığına sahip olabileceği değerlendirilmektedir.	4	3	%57,1 KATILİYORUM
8.*	Ege'de MEB anlaşması olmaksızın kıyıdaş her iki devlet te tek başına MEB'yi kullanamayacağı gibi buradaki haklarını üçüncü devletlere veya vatandaşlarına da transfer edemez. Dolayısıyla bu sorunun çözümsüz kalması her iki devletin de ekonomik olarak zararındır.	7	2	%77,7 KATILİYORUM
9.	Deniz Yetki Alan sınırlandırma meseleleri dar ve kapalı bir alanda cereyan ettiğinden birbirleriyle bağlantılı ve iççedirler. Dolayısıyla herhangi birinde varılacak çözüm diğerlerini etkileyeceğinden bir paket halinde birlikte ele alınarak çözümlenmelidir.	10		%100 UZLAŞMA
10.	Sorunların çözümünün öncelikle ikili görüşmeler yoluyla ele alınması ve bu doğrultuda uğraş verilmesi, UAD'na gidilmesi durumuna da hazırlıklı olunması gerekmektedir.	9	1	%90 UZLAŞMA
11.	İkili görüşmeler ve UAD'na hazırlık kapsamında konu ile ilgili ön plana çıkmış sivil toplum örgütleri, akademisyenler ve hukukçular ile işbirliği yapılarak, Dışişleri Bakanlığı koordinatörlüğünde Genelkurmay Başkanlığı ile Deniz ve Hava Kuvvetleri Komutanlıkları temsilcilerinin de katılımıyla teşkil edilecek bir çalışma grubunun en kısa sürede faaliyete geçirilmesi, grubun konulara göre alt komiteler halinde çalışmalarına başlayarak uluslararası hukuka göre haklılığımızı ortaya koyan Türk tezlerinin hukukî gerekçeleri ile oluşturulması ve olası Yunan tezlerinin incelenerek bu tezleri çürütecek hukukî dayanak noktalarının tespit edilmesi gerekmektedir.	9		%100 UZLAŞMA
12.	AB müzakere sürecinde sorunların çözümününe yönelik girişimlerin mümkün olduğu ölçüde AB baskısı oluşturmayacak şekilde yapılmasının, bu kapsamda sorunların ikili olarak bir paket halinde ele alınması ve diğer kurumların hakemliğine veya yargısına zorunlu kalmadıkça gidilmemesi daha uygun olacaktır.	8		%100 UZLAŞMA
13.*	Sorunların UAD'na mümkün olduğunca geç götürülmesi, mümkünse bu sürecin AB üyeliğinin kabul edildikten sonraki dönemlere bırakılarak iki AB üyesi ülke olarak sorunların UAD'na götürülmesi daha uygun olacaktır.	4	3	%57,1 KATILİYORUM

Lahika 1 Birinci Aşama Sonuç Özet Tablosu (Devamı)

İfade No:		N**		SONUÇLAR
		E	H	
	Ege Denizi Yetki Alanları Sınırlandırmasında;			
14.	Türkiye'yi UAD'nda temsil edecek yargıcın "Ad Hoc" yedekleriyle birlikte çok iyi yabancı dil bilgisi (İngilizce/Fransızca), konular üzerinde uzman olacak şekilde önceden belirlenerek yetiştirilmesi hayati öneme sahiptir.	8	1	%88,8 UZLAŞMA
15.*	UAD'na gidilmesi halinde karasularının genişliğinin 6 NM'de sabit kalması ön koşul olarak belirlenmelidir.	6	3	%66,6 KATILİYORUM
16.*	UAD'na gidilmesi halinde müzakere politikası sabit olmalı ve doktrin birliği oluşturularak sorunlar bir paket halinde tartışılmalıdır.	5	2	%71,4 KATILİYORUM
17.	UAD'na gidilmesi halinde konu öncelikleri olarak; coğrafi Formasyonlar aidiyetleri, meskun adalar, karasuları genişliği, kıta sahanlığı, MEB sorunları incelenmelidir.	8		%100 UZLAŞMA
18.	Kıta sahanlığı konusunda; dünyadaki diğer kıta sahanlığı sorun çözümlerinin çok iyi analiz edilerek, kendine has yarı kapalı bir deniz olan Ege Denizi'nde eşit uzaklık ve hakçalık arasında bir denge kuracak, ancak tarafların stratejik, ekonomik ve siyasi çıkarlarını da tatmin edecek alternatifler üretilmelidir.	10		%100 UZLAŞMA
19.*	Ege'de bütünlük arz eden deniz yetki alanları itilaflarından, bu bağlamda kıta sahanlığının sınırlandırılması sorunundan bağımsız olarak MEB'in sınırlandırılmasını düşünmek; Ege'nin coğrafi, hukukî ve siyasi gerçeği ile çelişir. Çelişkinin ötesinde böyle bir çözümü teknik olarak gerçekleştirmek çok zordur. Bu yüzden MEB'nin ortak kullanımı daha problemsiz bir çözüm olabilir.	6	2	%75 KATILİYORUM
	Boğazlar Hakkında;			
20.	Türkiye'nin egemenliğini bağlayıcı hükümlere yer verdiği iddia edilen Montreux Sözleşmesinin alternatifinin Türkiye'nin egemenliğini neredeyse kaldıracak bir düzenleme olması ve böylesi bir anlaşmanın daha iyi koşullarda gerçekleştirilmesinin bugünkü şartlarda mümkün görülmemesi nedeniyle mevcut durumun korunması Türkiye'nin çıkarları açısından önemlidir.	8		%100 UZLAŞMA
	Akdeniz Yetki Alanları Sınırlandırmasında;			
21.*	Ege denizinin güney sınırının yada başka bir ifadeyle Akdenizin kuzey batı sınırının belirlenmesi Ege sorununun temel çıkış noktaları ile doğrudan ilişkilidir ve mutlak surette bu kapsamda ele alınarak çözümlenmesi gerekmektedir.	5	5	%50 KATILİYORUM
22.*	Suriye'nin Kasım 2003'te karasularının 35 milden 12 mil'e çektiğini ilan etmesinin bu ülke ile olan karasuları yan sınırlarımızın tespiti için umut verici bir gelişme olduğu ancak Suriye'nin Hatay üzerindeki iddialarından vazgeçmeden bu konuda ilerleme sağlanması da pek mümkün görülmemektedir. Deniz yan sınırı belirlenmeden de deniz yetki alanlarının belirlenmesi teknik olarak mümkün değildir.	6	3	%66,6 KATILİYORUM
23.	4 Ocak 1932 tarihinde İtalya ile yapılan anlaşma ile Meis Adası ve etrafındaki adacıklar ile Türkiye arasındaki sınır bizzat saptanmıştır. Fakat sınırın niteliği açıklığı kavuşturulmamış, anlaşmanın 5/1 maddesinde Türkiye-Yunanistan karasuları sınırı olduğu, 4 ve 5 inci maddenin son paragrafında ise sadece bölgedeki ada ve adacıkların hakimiyetini belirlediği belirtilmiştir. Akdeniz deniz yetki alan sınırlandırma çözümünden önce bu deniz sınırının mahiyeti açıklığa kavuşturulmalıdır.	7		%100 UZLAŞMA
24.	GKRY sınırları içerisinde kalan toplam 99 mil ² 'lik "Akrotiri" ve "Dikelya" İngiliz üslerinin durumu Akdeniz deniz yetki alan sınırlandırmasını direkt olarak etkilemektedir. Bu üsler İngiliz toprağı sayılmaları nedeniyle GKRY ile aralarında yan deniz sınırlarının belirlenmesi gerekmektedir. Bu sorun çözülmeden bölgedeki deniz yetki alan sınırlandırmasının yapılması teknik olarak mümkün görülmemektedir.	6		%100 UZLAŞMA
25.	Türkiye'nin Akdeniz'deki deniz ülkesini belirleyecek bir hususun hiçbir kuşkuya yer vermeyecek şekilde açıkça belirlenmesi gerekmektedir. Akdeniz'de MEB'miz olmadığından yabancı balıkçılar karasuları dışında avlanabilmektedirler. Bu nedenle Türkiye'nin Akdeniz'de ülkesel yetkilerinin nereden başlayıp nerede bittiği uluslararası ve ulusal düzenlemeler çerçevesinde açıkça belirlenmelidir.	10		%100 UZLAŞMA

Lahika 1 Birinci Aşama Sonuç Özet Tablosu (Devamı)

İfade No:		N**		SONUÇLAR
		E	H	
	Akdeniz Yetki Alanları Sınırlandırmasında;			
26. *	Bölgedeki kıyıdaş ülkelerin yani Yunanistan, GKRY, KKTC, Libya, Suriye, Mısır, Filistin, Lübnan, İsrail ve Kıbrıs'taki üsleri nedeniyle İngiltere'nin politikaları çok iyi incelenmeli, deniz yetki alanları sorun çözümünün ilk aşamasında belirtilen kıyıdaş ülkelerin katılımıyla çok uluslu bir konferans düzenlenmesi uygun bir hal tarzıdır.	6	2	%75 KATILYORUM
27. *	GKRY'nin 1 Mayıs 2004 tarihinde "Kıbrıs Cumhuriyeti" adıyla Kıbrıs'ın tamamını temsil edecek şekilde AB'ne üye olması uluslar arası hukuka aykırı bir uygulama olup, Akdeniz deniz sınırlandırma sorununun çözümünü daha da karmaşıktırıştır.	7	2	%77,7 KATILYORUM
28. *	Önce Türkiye-Kıbrıs adasının deniz yetki alan sınırlandırma sorunu çözümlenmelidir.	3	5	%37,5 KATILYORUM
29.	Meis'in sahip olacağı deniz yetki alanları karasuları ile sınırlı kalmalıdır. Türkiye'nin aynı deniz alanlarına cepheli güney sahillerinin etkisinin bu sahillere bakarak çok daha kısa olan Kıbrıs Adası'nın batı sahilleri tarafından kesilmesi de mümkün görülmemektedir.	6		%100 UZLAŞMA
30. *	Türkiye GKRY'ni tanımaksızın devam etmekte olduğu AB ile üyelik müzakereleri sırasında Hükümetlerarası Konferans modeli ve oybirliği kuralı nedeniyle sürekli sıkıntı yaşayacaktır. Bu da müzakereler sırasında Türk tarafının bu sorunu aşmak için aşırı çaba göstermesine, yorulmasına ve müzakerelerdeki diğer kritik noktalara yeterince konsantre olamamasına neden olabilir.	4	3	%57,1 KATILYORUM
31.	GKRY MEB ve kıta sahanlığı sınırlandırmaları konusunda Mısır ile 17 Şubat 2003 tarihinde eşit uzaklık çizgisine dayanan MEB anlaşmasını imza etmiş, Türkiye'de bu anlaşmanın kendi olası MEB ve kıta sahanlık sınırlarıyla çakışması nedeniyle BM nezdinde itirazda bulunmuş ve bu anlaşmada kullanılan eşit uzaklık kriterinin de gelecekte yapılması muhtemel deniz yetki alan sınırlandırma anlaşmalarında eşit uzaklık kriteri kullanılması şartını gerektirmediğini ifade ederek kararlı bir tutum sergilemiştir, bu kapsamdaki proaktif politikaların tutarlı olarak sürdürülmesi gerekmektedir.	8		%100 UZLAŞMA

Kaynak: Yazar

- * Birinci Aşamada uzlaşma sağlanamayan ifadelerdir.
- ** Belirtilen düşüncelerin dağılımını belirtmektedir.
E- Katılıyorum H- Katılmıyorum

BİRİNCİ AŞAMA SONUÇLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ SONUCUNDA; UZLAŞMA SAĞLANAMAYAN 14 İFADE İÇİN, YORUMLARINIZ DEĞERLENDİRİLEREK TOPLAM 27 ALT İFADE OLUŞTURULMUŞTUR. LÜTFEN İFADELERİ OKUDUKTAN SONRA, "KATILYORUM, KATILMIYORUM, YORUMSUZ" SEÇENEKLERİNDEN SİZİN İÇİN EN UYGUN OLANINI İŞARETLEYİNİZ/BELİRTİNİZ.

" KATILYORUM" YA DA "KATILMIYORUM" SEÇENEKLERİNDEN HERHANGİ BİRİNİ İŞARETLEMENİZ DURUMUNDA LÜTFEN, SEÇİMİNİZİN NEDENİNİ BOŞ BIRAKILAN BÖLÜMDE AÇIKLAYINIZ.

Lahika 2 İkinci Aşama İfadeler

İfade No:		N**		SONUÇLAR
		E	H	
	Karadeniz Deniz Yetki Alanları Sınırlandırmasında;			
1. (2)*	<i>Karadeniz'de kıta sahanlık/MEB sınırlandırması yapılmamış, koordinatları belirlenmemiş küçük bir bölgedeki sorunun çözüme kavuşturulması gerekmektedir. Bu sorunun çözümünün gecikmesi özellikle Balıkçılık avlanma sahalarının belirsizliği açısından ekonomik kayıplara yol açmaktadır.</i>	4	4	%50 KATILİYORUM
	2.1. Bahsedilen boyutta kayıplara yol açmayacağı kanaatindeyim. ☐ Katılıyorum ☐ Katılmıyorum ☐ Yorumsuz <u>Yorumunuz :</u>			
	2.2. Yaşanan sorunlar balıkçıların karasuyu ihlallerinden kaynaklanmaktadır. ☐ Katılıyorum ☐ Katılmıyorum ☐ Yorumsuz <u>Yorumunuz :</u>			
	2.3. Bu sonuç için kıyıdaş ülkeler ile balıkçılık potansiyelimizin mukayesesi gerekir. ☐ Katılıyorum ☐ Katılmıyorum ☐ Yorumsuz <u>Yorumunuz :</u>			
	Ege Denizi Yetki Alanları Sınırlandırmasında;			
2. (4)*	<i>Öncelikle Deniz Yetki Alanları uygulanacak coğrafi bölgenin belirlenmesi, Yunanistan ile deniz yan sınır sorunun çözümü ve Ege güney sınırının belirlenmesi gerekmektedir</i>	5	4	%55,5 KATILİYORUM
	4.1. Sorunlu bölge Türk Yunan kara sınırını belirleyen Meriç nehrinin denize döküldüğü Kuzey Ege'deki sahadır. ☐ Katılıyorum ☐ Katılmıyorum ☐ Yorumsuz <u>Yorumunuz :</u>			
	4.2. Öncelikli sorun bu değildir. Ege'nin bir bütün olarak ele alınması ve bu şekilde soruna yaklaşılmalıdır. ☐ Katılıyorum ☐ Katılmıyorum ☐ Yorumsuz <u>Yorumunuz :</u>			
3. (7)*	<i>Kıta Sahanlığının coğrafik tanımından yola çıkılarak, sınırın Ege'nin kıtasal ayırım bölgesi (Abbyssal Zone)'nden geçmesi gerektiğinden, bahse konu sınırın doğusunda yer alan Yunan adaları "YanlıŞ Taraftaki Adalar" olduklarından bu adaların sınırlı bir "Cep Bölge"yi içerecek kıta sahanlığına sahip olabileceği değerlendirilmektedir.</i>	4	3	%57,1 KATILİYORUM
	7.1. Söz konusu adalara cep bölgesi içerecek şekilde kıta sahanlığı verilmesi geniş bir alan sağlayacağından hakça bir çözüm olmayacaktır. Daha kısıtlı alan verilmelidir. ☐ Katılıyorum ☐ Katılmıyorum ☐ Yorumsuz <u>Yorumunuz :</u>			
	7.2. Verilecek Cep bölge karasuları ile sınırlı kalmalıdır. ☐ Katılıyorum ☐ Katılmıyorum ☐ Yorumsuz <u>Yorumunuz :</u>			

Lahika 2 İkinci Aşama İfadeler (Devamı)

İfade No:		N**		SONUÇLAR
		E	H	
	Ege Denizi Yetki Alanları Sınırlandırmasında;			
	<i>Ege'de MEB anlaşması olmaksızın kıyıdaş her iki devlet te tek başına MEB'yi kullanamayacağı gibi buradaki haklarını üçüncü devletlere veya vatandaşlarına da transfer edemez. Dolayısıyla bu sorunun çözümsüz kalması her iki devletin de ekonomik olarak zararındır.</i>	7	2	%77,7 KATILİYORUM
4. (8)*	8.1. Halihazırda Ege'de MEB'i cazip kılacak seviyede belirlenmiş doğal kaynak ve rezerv yoktur. ☐ Katılıyorum ☐ Katılmıyorum ☐ Yorumsuz <u>Yorumunuz :</u>			
	8.2. Yunan balıkçı filosunun daha güçlü olduğundan açık deniz alanlarını daha etkin kullanmaktadırlar. Bu yüzden sorunun çözümsüzlüğü bizim daha fazla zararımızdır. ☐ Katılıyorum ☐ Katılmıyorum ☐ Yorumsuz <u>Yorumunuz :</u>			
	<i>Sorunların UAD'na mümkün olduğunca geç götürülmesi, mümkünse bu sürecin AB üyeliğinin kabul edildikten sonraki dönemlere bırakılarak iki AB üyesi ülke olarak sorunların UAD'na götürülmesi daha uygun olacaktır.</i>	4	3	%57,1 KATILİYORUM
5. (13)*	13.1. Helsinki ve diğer belgelerde AB üyeliği öncesinde sınır sorunlarının çözüleceğini kabul ettik. ☐ Katılıyorum ☐ Katılmıyorum ☐ Yorumsuz <u>Yorumunuz :</u>			
	13.2. Bu sorun ikili görüşmelerde çözülmeli, AB üyeliği gerçekleşse dahi UAD'na götürülmemelidir. ☐ Katılıyorum ☐ Katılmıyorum ☐ Yorumsuz <u>Yorumunuz :</u>			
	<i>UAD'na gidilmesi halinde karasularının genişliğinin 6 NM' de sabit kalması ön koşul olarak belirlenmelidir.</i>	6	3	%66,6 KATILİYORUM
6. (15)*	15.1. UAD'na gidilmemelidir. Yanlış taraftaki adalara karasuyundan daha küçük alanların masaya getirilebilmesi için 6 NM'lik sabit karasuyu isteği zararımıza olabilir. ☐ Katılıyorum ☐ Katılmıyorum ☐ Yorumsuz <u>Yorumunuz :</u>			
	15.2. UAD'na gidilmesinin kabulü halinde ön koşul sürülemediği kanaatindeyim. ☐ Katılıyorum ☐ Katılmıyorum ☐ Yorumsuz <u>Yorumunuz :</u>			

Lahika 2 İkinci Aşama İfadeler (Devamı)

İfade No:		N**		SONUÇLAR
		E	H	
	Ege Denizi Yetki Alanları Sınırlandırmasında;			
	<i>UAD'na gidilmesi halinde müzakere politikası sabit olmalı ve doktrin birliği oluşturularak sorunlar bir paket halinde tartışılmalıdır.</i>	5	2	%71,4 KATILİYORUM
7. (16)*	16.1. UAD'na gidilmemelidir. Gidilmesinin kaçınılmaz olduğu durumda olmazsa olmaz prensiplerin belirlenmesi gerektiğine inanmama rağmen müzakere ortamında bazı tavizlerin verilmesi gerekliliği göz ardı edilmemelidir. ☐ Katılıyorum ☐ Katılmıyorum ☐ Yorumsuz <u>Yorumunuz :</u>			
	<i>Ege'de bütünlük arz eden deniz yetki alanları itilaflarından, bu bağlamda kıta sahanlığının sınırlandırılması sorunundan bağımsız olarak MEB'in sınırlandırılmasını düşünmek; Ege'nin coğrafi, hukukî ve siyasi gerçeği ile çelişir. Çelişkinin ötesinde böyle bir çözümü teknik olarak gerçekleştirmek çok zordur. Bu yüzden MEB'nin ortak kullanımı daha problemsiz bir çözüm olabilir.</i>	6	2	%75 KATILİYORUM
8. (19)*	19.1. MEB'nin sınırlandırılmasında öncelikle ana kıtaların esas alınacağı orta hat sınır olarak belirlenecek şekilde müzakereler yürütülmelidir. ☐ Katılıyorum ☐ Katılmıyorum ☐ Yorumsuz <u>Yorumunuz :</u>			
	19.2. MEB'den paylaşım oranının belirlenmesinde büyük sorunlar ortaya çıkacaktır. ☐ Katılıyorum ☐ Katılmıyorum ☐ Yorumsuz <u>Yorumunuz :</u>			
	Akdeniz Yetki Alanları Sınırlandırmasında;			
	<i>Ege denizinin güney sınırının yada başka bir ifadeyle Akdenizin kuzey batı sınırının belirlenmesi Ege sorununun temel çıkış noktaları ile doğrudan ilişkilidir ve mutlak surette bu kapsamda ele alınarak çözümlenmesi gerekmektedir.</i>	5	5	%50 KATILİYORUM
9. (21)*	21.1. Türkiye'ye yakın Yunan Adalarının konumu daha önemlidir. ☐ Katılıyorum ☐ Katılmıyorum ☐ Yorumsuz <u>Yorumunuz :</u>			
	21.2. Bu sorun diğerlerinin yanında pek önemli değildir. Akdeniz ve Ege coğrafik olarak kolaylıkla ayrılabilir. Meis adası nedeniyle Türkiye pratik bir şekilde sorunu çözmüştür. ☐ Katılıyorum ☐ Katılmıyorum ☐ Yorumsuz <u>Yorumunuz :</u>			

Lahika 2 İkinci Aşama İfadeler (Devamı)

İfade No:		N**		SONUÇLAR
		E	H	
	Akdeniz Yetki Alanları Sınırlandırmasında;			
	<i>Suriye'nin Kasım 2003'te karasularının 35 milden 12 mil'e geçtiğini ilan etmesinin bu ülke ile olan karasuları yan sınırlarımızın tespiti için umut verici bir gelişme olduğu ancak Suriye'nin Hatay üzerindeki iddialarından vazgeçmeden bu konuda ilerleme sağlanması da pek mümkün görülmemektedir. Deniz yan sınırı belirlenmeden de deniz yetki alanlarının belirlenmesi teknik olarak mümkün değildir.</i>	6	3	%66,6 KATILİYORUM
10. (22)*	22.1. Suriye ile en önemli sorun sınırı aşan akarsular problemidir. Yan deniz hudut sorunu daha kolaylıkla çözüme kavuşturulabilir. ☐ Katılıyorum ☐ Katılmıyorum ☐ Yorumsuz <u>Yorumunuz :</u>			
	22.2. Suriye'nin karasularını 12 mile çekmesi, kendi bölgesinde GKRY ve batılı petrol şirketleriyle anlaşma yapma girişimlerinden dolayıdır. ☐ Katılıyorum ☐ Katılmıyorum ☐ Yorumsuz <u>Yorumunuz :</u>			
11. (26)*	<i>Bölgedeki kıyıdaş ülkelerin yani Yunanistan, GKRY, KKTC, Libya, Suriye, Mısır, Filistin, Lübnan, İsrail ve Kıbrıs'taki üsleri nedeniyle İngiltere'nin politikaları çok iyi incelenmeli, deniz yetki alanları sorun çözümünün ilk aşamasında belirtilen kıyıdaş ülkelerin katılımıyla çok uluslu bir konferans düzenlenmesi daha uygun bir hal tarzı olacaktır.</i>	6	2	%75 KATILİYORUM
	26.1. Pratikte uygulanması zor bir hal tarzıdır. Öncelikle Suriye ile anlaşma yapmamız mümkün olabilir. GKRY adanın güneyinde Mısır'ın ise kuzeyinde karasuları dışında sörvey faaliyetlerinde bulunduğu tespit edilmiştir. Panama bandıralı araştırma gemileri halen faaliyetlerini sürdürmektedirler. ☐ Katılıyorum ☐ Katılmıyorum ☐ Yorumsuz <u>Yorumunuz :</u>			
12. (27)*	<i>GKRY'nin 1 Mayıs 2004 tarihinde "Kıbrıs Cumhuriyeti" adıyla Kıbrıs'ın tamamını temsil edecek şekilde AB'ne üye olması uluslar arası hukuka aykırı bir uygulama olup, Akdeniz deniz sınırlandırma sorununun çözümünü daha da karmaşıktırıştır.</i>	7	2	%77,7 KATILİYORUM
	27.1. Fiili sınırlar değişmediği için eski statüko devam etmektedir. ☐ Katılıyorum ☐ Katılmıyorum ☐ Yorumsuz <u>Yorumunuz :</u>			

Lahika 2 İkinci Aşama İfadeler (Devamı)

İfade No:		N**		SONUÇLAR
		E	H	
13. (28)*	Akdeniz Yetki Alanları Sınırlandırmasında;			
	Önce Türkiye-Kıbrıs adasının deniz yetki alan sınırlandırma sorunu çözümlenmelidir.	3	5	%37,5 KATILİYORUM
	28.1. Bu sorunun Kıbrıs çözümünden önce gerçekleşmeyeceği kanaatindeyim. ☐ Katılıyorum ☐ Katılmıyorum ☐ Yorumsuz <u>Yorumunuz :</u>			
	28.2. Öncelikle Suriye ile sorunumuz çözümlenmelidir. ☐ Katılıyorum ☐ Katılmıyorum ☐ Yorumsuz <u>Yorumunuz :</u>			
	28.3. Türkiye ile KKTC arasındaki alan zaten küçüktür. Yunanistan ve GKRY mevcut durumu istismar ederek Kıbrısın batı kesimini tamamen ele geçirebilirler. ☐ Katılıyorum ☐ Katılmıyorum ☐ Yorumsuz <u>Yorumunuz :</u>			
14. (30)*	<i>Türkiye GKRY'ni tanımaksızın devam etmekte olduğu AB ile üyelik müzakereleri sırasında Hükümetler arası Konferans modeli ve oybirliği kuralı nedeniyle sürekli sıkıntı yaşayacaktır. Bu da müzakereler sırasında Türk tarafının bu sorunu aşmak için aşırı çaba göstermesine, yorulmasına ve müzakerelerdeki diğer kritik noktalara yeterince konsantre olamamasına neden olabilir.</i>	4	3	%57,1 KATILİYORUM
	30.1. Müzakerelerin yürütülmesinde bu durum önemli engel teşkil etmeyecektir, etmemelidir. ☐ Katılıyorum ☐ Katılmıyorum ☐ Yorumsuz <u>Yorumunuz :</u>			
	30.2. Türkiye bu durumdan kurtulmayı başaracak siyasi kıvraklığa sahiptir. ☐ Katılıyorum ☐ Katılmıyorum ☐ Yorumsuz <u>Yorumunuz :</u>			

Kaynak: Yazar

* Birinci Aşamada uzlaşma sağlanamayan ifadelerdir.

** Belirtilen düşüncelerin dağılımını belirtmektedir.

E- Katılıyorum H- Katılmıyorum

Adı ve Soyadı :

Tarih :

Görev/Kariyer Bilgileri :

Teze eklenecek olan “**Uzman Listesinde**” isminizin açıklanmasında bir sakınca yoksa lütfen belirtiniz.

KATKILARINIZ İÇİN TEŞEKKÜR EDER, SAYGILARIMI SUNARIM.